

Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
Misija OEBS-a pri Saveznoj Republici Jugoslaviji

**STANDARDI I MEHANIZMI
ZA POSTIZANJE RAVNOPRAVNOSTI POLOVA
U DEMOKRATSKIM ZEMLJAMA**

Uredila:
dr Zorica Mršević

Beograd, 2001.

SADRŽAJ

Uvod (dr Zorica Mršević)

- 1. Politicka participacija žena**
- 2. Mehanizmi za postizanje rodne jednakosti**

I POGLAVLJE

DELOVI PRIRUCNIKA SAVETA EVROPE ZA NACIONALNE MEHANIZME ZA UNAPREĐENJE JEDNAKOSTI ŽENA I MUŠKARACA I PLAN AKCIJE

II POGLAVLJE

NOVA MEĐUNARODNA DOKUMENTA KOJA REGULIŠU UČEŠĆE ŽENA U POLITICI

1. Pristup demokratiji: rodno partnerstvo
2. Instrumenti međunarodnog prava koji se odnose na žene
3. Aneks izveštaja Komisije UN o statusu žena
4. Univerzalna deklaracija o demokratiji
5. Inkorporiranje rodne perspektive u sve politike i programe u sistemu Ujedinjenih nacija
6. Plan akcije za korigovanje sadašnje neravnoteže između učešća muškaraca i žena u politickom životu
7. Predloženi Srednjoročni plan za napredak žena, 2002-2005. Komisija o statusu žena
8. Specijalna međuparlamentarna konferencija "U susret partnerstvu između muškaraca i žena u politici" u organizaciji Međuparlamentarne unije Nju Delhija (Indija), 14-18. februara 1997.
9. Deklaracija o jednakosti između žena i muškaraca kao osnovni kriterijum demokratije, Savet Evrope: 4. evropska ministarska konferencija o jednakosti između žena i muškaraca (Istanbul, 13-14. novembra 1997)
10. Završni dokument Treće međuparlamentarne konferencije o bezbednosti i saradnji u Mediteranu koju je organizovala Međuparlamentarna unija Marseja (Francuska), 30. marta - 3. aprila 2000.
11. Rezolucija Evropske unije o uključivanju rodnih pitanja u razvoj saradnje
12. Obavezivanje vlada da primene Pekinšku platformu za akciju
13. Četvrta svetska konferencija UN o ženskim pravima: Platforma za akciju žena na vlasti i u donošenju odluka
14. Pekinška parlamentarna deklaracija
15. OEBS-ov Plan akcije za rodna pitanja (rezime)

III POGLAVLJE

NACIONALNI PLANOWI AKCIJE

1. Šta su nacionalni planovi akcije

- 1. AUSTRIJA**
- 2. DANSKA**
- 3. FINSKA**
- 4. ITALIJA**
- 5. NORVEŠKA**
- 6. ŠVEDSKA**

- 7. SJEDINJENE AMERICKE DRŽAVE**
- 8. BUGARSKA**
- 9. CEŠKA REPUBLIKA**
- 10. NEMACKA**
- 11. IZRAEL**
- 12. LITVANIJA**
- 13. POLJSKA**
- 14. RUMUNIJA**
- 15. SLOVACKA REPUBLIKA**
- 16. TURSKA**
- 17. FRANCUSKA**

IV POGLAVLJE ZAKONI

- 1. Zakoni o jednakosti i ombudi**
- 2. Primeri zakona o jednakim mogućnostima**
- 3. Primeri ombuda**
- 4. Planovi za jednakost na radnim mestima**
- 5. Primeri planova jednakosti**
- 6. Tekstovi zakona**
 1. Rumunija: Uredba o prevenciji i sankcionisanju svih oblika diskriminacije
 2. Norveška: Zakon o jednakosti polova

LITERATURA

UVOD

Postizanje demokratije unapred pretpostavlja postojanje stvarnog partnerstva između muškaraca i žena u vodenju poslova društva u kome oni rade u uslovima jednakosti i komplementarnosti, uzajamno se obogaćujući svojim razlikama. (Cl. 4)

Demokratija se zasniva na pravu svakoga da uzme učešće u upravljanju javnim poslovima; ona stoga zahteva postojanje predstavničkih institucija na svim nivoima, a posebno parlamenta u kome su predstavljene sve komponente društva i koje imaju potrebna ovlašćenja i sredstva da izraze volju naroda kroz zakonodavni proces i nadgledanjem poslova upravljanja. (Cl. 11)

Univerzalna Deklaracija o demokratiji

1. Politicka participacija žena

Ovaj tekst se zasniva na radnom materijalu pripremljenom za sastanak koji je održan u OEBS-u 12. oktobra 2001. godine kome je dodato Poglavlje sa nacionalnim planovima akcije. Najveći deo je posvećen tekstovima raznih međunarodnih ugovora i završnih dokumenata sa različitih međunarodnih konferencija i skupova koji su u našoj sredini potpuno nepoznati a koji regulišu učešće žena u politickom životu i nacine povećanja toga broja.

Efikasna jednakost društvenih prilika u dostupnosti svih položaja, profesija i radnih mesta, priznata je kao indikator demokratije u jednom društvu. Mnogo puta je dokazano kroz praksu drugih zemalja da je moguće bez destabilizovanja sopstvenih kulturnih vrednosti ili nametanja vrednosti koje su strane nacionalnim kulturama, priznati, razviti ili, gde je potrebno, rehabilitovati dostojanstvo žena na društvenom nivou i dopustiti stvaranje politicke situacije uravnoteženih mogućnosti muškaraca i žena da učestvuju u vodenju kako javnih tako i privatnih poslova u svojim državama.

Princip jednakosti između žena i muškaraca treba eksplicitno da bude izražen u nacionalnim ustavima ili bilo kom drugom osnovnom tekstu ustavnog ranga. Dalje, istraživanja radena na ovom polju pokazuju da je u svakoj zemlji gde je zapažen porast broja žena sa placenim zaposlenjem došlo do promene ka paritetnoj participaciji u ekonomskoj i socijalnoj strukturi. Jednaka plata za jednak rad, za žene, direktan i nezavisan pristup zanimanjima, profesijama, radnim mestima i funkcijama, mocna su sredstva za dobijanje priznanja jednakosti polova i ekonomske nezavisnosti žena. Ukratko, žene koje postignu nezavisnu ekonomsku i socijalnu moc, pokazuju veće interesovanje i postaju aktivnije u politici.

Bez negiranja bioloških razlika između muškaraca i žena, jezik koji se koristi u zakonodavstvu treba da ima za cilj da postavi muškarce i žene na jednaku društvenu osnovu, uz izbegavanje bilo kakve diskriminacije zasnovane na ideji muške superiornosti nad ženskim polom. U ovom kontekstu, zakonodavci mogu igrati odlucujuću ulogu korišćenjem svog prava parlamentarne inicijative. Kod jezika koji poznaju gramaticki diferencirane rodove, potrebno je da se zakoni pišu uz korišćenje oblika kako muškog, tako i ženskog roda.

Učešće žena u politici i obavljanju politickih dužnosti trebalo bi da se podstice i olakša akcijom promovisanja svesti, obuhvatajući gradansko i politicko obrazovanje, što pomaže ženama da saznaju svoja prava i da postanu svesne svojih sposobnosti da imaju direktnog učešća u politickom životu. Vlada, parlament, politicke partije i

organizacije, sindikati, nevladine organizacije i mediji mogu zajedno doprineti ovom procesu.

U pogledu poštovanja principa jednakosti unutar političkih partija važno je pre svega da osnovni tekstovi (poput onih koji definišu osnovnu partijsku politiku, njenu hijerarhiju i pravila procedure) budu revidirani u cilju eliminisanja bilo kakve odredbe koja eksplicitno doprinosi diskriminaciji prema ženama ili je pak opravdava. Programi političkih partija treba da obrate posebnu pažnju na princip jednakosti između muškaraca i žena. Oni treba da se fokusiraju na prednosti aktivnog partnerstva između muškaraca i žena zasnovanog na priznavanju njihovih razlika i komplementarnosti. U tom duhu, preporučuje se da partije eliminišu iz svojih programa bilo kakav termin ili tekst koji bi direktno ili indirektno mogao da daje utisak superiornosti muškaraca nad ženama. Predlaže se preduzimanje mera koje daju jednako kvalifikovanim muškarcima i ženama jednake mogućnosti da budu članovi tela za donošenje odluka na svim nivoima u strukturi partije: lokalnim, provincijskim ili nacionalnim. Na strogo neobavezujućem osnovu, ove mere mogu uključiti afirmativne mere akcije. Gde god da su odabrane mere sistem kvote, predlaže se da se kvota ne odnosi na žene, već da se, u duhu jednakosti, postavi tako da nijedan pol ne može zauzimati određenu proporciju mesta inferiornu u odnosu na dat procenat.

Princip podele političke odgovornosti znači da u vladi, na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou proporcionalno učešće žena treba da bude ustanovljeno kao jedno od pravila demokratije. Stoga sve vlade treba da srazmerno uključe žene u svoj rad. Muškarci i žene jednako su podobni da imaju službu u vladi u bilo kom sektoru. Shodno tome, dodela funkcija ženama ne treba da bude ograničena na neke posebne sektore, nego treba da bude u bilo kojoj oblasti (socijalna pitanja, inostrani poslovi, finansije, unutrašnji poslovi, odbrana).

Svi ovi društveni i politički segmenti neophodni za ostvarivanje političke participacije žena ne vode se spontano ili disperzivnom akcijom bez nacionalne koordinacije i izvan određenih državnih struktura. Oni su deo funkcionisanja elemenata institucionalnih nacionalnih mehanizama za postizanje rodne jednakosti koje cine određena tela, institucije i zakoni. Skandinavske zemlje ih poznaju već duže od tri decenije. Ostatak sveta, narocito zemlje iz regiona kome pripadaju i Savezna Republika Jugoslavija i Srbija počele su sa njihovim službenim uvođenjem posle Pekinške konferencije o ženskim ljudskim pravima i obaveza koje su u tom smislu njihove vlade preuzele pristupajem Platformi za akciju Pekinške konferencije. Kako je Jugoslavija u to vreme (1995) bila izolovana i isključena iz globalnih političkih aktivnosti, odluke te konferencije nisu do sada dobile pravo političko priznanje i primenu. U vreme intenziviranja integrativnih procesa povratka u međunarodne organizacije, došao je i momenat za uspostavljanje mehanizama za postizanje rodne jednakosti.

2. Mehanizmi za postizanje rodne jednakosti

Kao većina zemalja centralne i istočne Evrope, i Savezna Republika Jugoslavija i Srbija se u procesu administrativne i političke tranzicije suočavaju sa neminovnim promenama institucija koje prevazilaze njihove institucionalne kapacitete i mogućnosti. To se negativno ogleda u sporijem ili neefikasnoj promeni institucionalnog okvira u mnogim osetljivim ili novim oblastima, kakva je, recimo, uspostavljanje mehanizama za ostvarivanje rodne jednakosti, ali takode i nekim drugim oblastima, kao što su npr. uspostavljanje antikorupcijskih mehanizama, reforma univerziteta i sl. Istovremeno, mnoge od tih institucionalnih novina predstavljaju objektivnu neophodnost političkog trenutka. To posebno važi za institucionalizovanje mehanizama za rodnu jednakost koji nisu samo neophodan

institucionalni okvir za ostvarivanje rodne jednakosti u jednom društvu, već su neophodni i za uspostavljanje demokratskih predstavničkih, uključujućih a ne isključujućih, političkih modela. Budući da su neophodan predušlov za uključivanje većeg broja žena u glavne političke tokove odlučivanja, mehanizmi za ostvarivanje rodne jednakosti su takode neophodan institucionalni predušlov za bolje ostvarivanje raznih elemenata socijalne pravde, za učvršćivanje trajne miroljubive politike i trajnog mira u regionalnim odnosima, kao i održivog ekonomskog razvoja i prosperiteta.

Glavni predušlov za uspostavljanje mehanizama za postizanje rodne jednakosti je postojanje jasne političke volje za njihovo službeno zasnivanje. To je osnovni predušlov koji je ujedno i najteže ostvariti. Takode, iz primera nordijskih zemalja jasno se vidi da je visoka zastupljenost žena u predstavničkim političkim telima sledeći neophodan predušlov za uspostavljanje mehanizama za postizanje rodne jednakosti.

Sva dosadašnja regionalna iskustva kao i iskustva u drugim evropskim zemljama tranzicije govore o tome da je u njima bilo izuzetno teško započeti sa službenim uspostavljanjem elemenata mehanizama za postizanje rodne jednakosti, jer nijedan od glavnih predušlova tamo uglavnom nije postojao. Takva je nesumnjivo i situacija u Saveznoj Republici Jugoslaviji i Srbiji.

Politički trenutak koji sigurno ne može da se nazove kratkotrajnim, jer traje već duže od decenije, takav je da je ponekada teško pokrenuti značajniju diskusiju o rodnom pitanjima na glavnoj političkoj sceni. To važi čak i za ona veoma nesporna pitanja kakvo je pitanje nasilja prema ženama ili pitanje nedemokratski disproportionalno malog učešća žena u predstavničkim i izvršnim političkim telima. Klasičan odgovor je da “nije momenat kada ima toliko važnijih problema”. Kao i obično kada se pitanje rodne jednakosti i rodnih specifičnosti odbacuje kao manje važno, to po pravilu znači da “pravi” trenutak za njih nikada neće doći i da će zapravo položaj žena biti sistematski zanemaran i pogoršavan.

Ipak, kada je u pitanju službeno uvođenje elemenata mehanizama za postizanje rodne jednakosti, problem sa kojim se to uvođenje suočava zapravo nije neko snažno političko protivljenje, već pre neinformisanost, nesklonost ka eksperimentisanju, hronična budžetska nedovoljnost i sl.

U procesima podizanja nivoa svesnosti o značaju uvođenja tih mehanizama u druge zemlje tranzicije važnu, ako ne glavnu pa i presudnu ulogu imali su međunarodni akteri. Međunarodne institucije i zapadne zemlje su mnogo učinile da stvore političku i finansijsku osnovu za ostvarivanje uvođenja elemenata mehanizama za postizanje rodne jednakosti. Vodenje političkih kampanja promovisanja elemenata mehanizama za postizanje rodne jednakosti jeste jedan od neophodnih uslova u procesu stvaranja političkog savezništva i kreiranju političke volje za njihovo institucionalizovanje. Njihov cilj je i postizanje neophodnog nivoa informisanosti o karakteristikama i načinima funkcionisanja pojedinih elemenata mehanizama za postizanje rodne jednakosti. Ta informativna uloga neminovno prerasta u edukativnu, jer je jasno da kada se radi o elementima mehanizama za postizanje rodne jednakosti u zemljama u kojima oni ne postoje, svi i mogu i treba da uče.

Osnovni elementi nacionalnih mehanizama za postizanje rodne jednakosti su:

1. tela (komisije, odbori, saveti);
2. nacionalni planovi akcije;
3. zakon o jednakosti polova ili (šire) antidiskriminativni zakoni i
4. ombudi.

2.1. Telo

Telo (najčešće komisija) kao prvi elemenat mehanizma za postizanje rodne jednakosti je vladina i/ili parlamentarna institucija. Njena funkcija je da omogući napredak žena i da obezbedi ženama puno uživanje ljudskih prava, kao i da nadgleda i obezbeduje primenu prava baziranu na principu nediskriminacije i jednakosti između žena i muškaraca.

Uspeh ovog mehanizma zavisi od širine podrške dobijene od civilnog društva. Glavni izvor podrške je ženski pokret¹. Od posebnog značaja za dobro funkcionisanje nacionalnog mehanizma za rodnu jednakost su i ženske studije. Ovo je važna politička osnova funkcionisanja komisije jer su žene bile u stanju da artikuliraju svoje interese i stavove i da unesu ženska pitanja u programe nacionalnog, regionalnog i međunarodnog nivoa.

Dalje, komisija kao prvi elemenat mehanizma rodne jednakosti oslanja se u velikoj meri na žene u političkim partijama, posebno one koje se nalaze na pozicijama odlučivanja, žene iz nevladinih organizacija, ženska udruženja i grupe, građanske pokrete, istraživanja o ženskim pitanjima, profesionalke raznih stručnosti (npr. one iz medija) i sve one koji identifikuju oblasti u kojima su neophodna dalja istraživanja i aktivnosti.

Glavni principi funkcionisanja komisije su odgovornost i autonomija. Ona je odgovorna da identifikuje različite interese žena i muškaraca u društvenim odnosima između polova, pri čemu mora da bude otvorena za različita mišljenja, različita iskustva, razne strategije i praktične interese. Njena funkcija između ostalog je da uspostavi i održava stvarni i trajni dijalog raznih interesnih grupa, a posebno ženskih grupa iz građanskog društva.

Funkcionisanje tih tela zavisi od načina finansiranja i licnosti koje ih čine, a posebno onih koje ih vode, ali i karaktera političkog mandata, sredstava i spremnosti vlada da unapreduju jednakost između žena i muškaraca.

Glavne funkcije su da unaprede zakonodavstvo jednakih mogućnosti i antidiskriminativne zakone i da nadgledaju njihovu primenu u praksi. Ta kancelarija ili odeljenje koji se nalaze pri nekom ministarstvu odgovorni su za pripremu vladinih odluka koje se odnose na jednakost između žena i muškaraca, vladinih uredbi koje mogu da sadrže predloge zakona ili nacionalnih planova za akcije, nadzor nad reklamama inkorporiranja rodničkih aspekata u glavne političke tokove kao i zapošljavanje žena na mestima donošenja odluka.

U zemljama istočne Evrope se prvi elementi mehanizma za ravnopravnost polova ne osnivaju uvek pri vladi, već dosta često na parlamentarnom nivou, stvaranjem tela u okviru narodnih skupština sa mandatom da se staraju o jednakosti polova. Parlamentarna tela za promociju jednakosti između polova se osnivaju tamo gde za to ima potrebe, ako postoji volja da se nadoknadi nedostatak žena predstavnica u parlamentu i/ili gde je izražen nedostatak jasnog mandata i ovlašćenja vladinih struktura za jednakost polova.

U parlamentima gde je proporcija žena iznad 30%, žene parlamentarke su oformile takozvane ženske grupe za diskusije. To je obično međupartijska grupa žena, bez obzira na njihovo političko opredeljenje, gde parlamentarke diskutuju o pitanjima na parlamentarnom dnevnom redu i pripremaju kolektivnu strategiju, tako da im posebno telo koje bi služilo u istu svrhu obično ne treba.

Gde god takvo parlamentarno telo postoji, glavno je da se obezbedi prisustvo dovoljnog broja muškaraca i da se postigne konsenzus o ključnim zakonodavnim

¹ Evropska zajednica treba da podrži i podržava institucionalizovanje nezavisnih organizacija žena koje im omogućuju da, kao članovi građanskog društva, mogu da izgrade svoju individualnu i kolektivnu sposobnost da učestvuju, po osnovu pariteta, u svim aspektima donošenja odluka i da mogu da kontrolišu poštovanje ljudskih prava. (Cl. 17. Rezolucije Evropske zajednice o integrisanju rodničkih pitanja u razvoj saradnje.)

pitanjima koja se ticu žena. Ono funkcioniše u pravcu iniciranja donošenja zakona, nadgledanja njihove primene sa stanovišta jednakih mogućnosti i procene daljeg uticaja na ravnopravnost polova.

Parlamentarno telo može tražiti od vlade i drugih vladinih institucija informacije, činjenice i pojedinačna dokumenta relevantne za politiku ovog tela kao i za zakonodavni razvoj.

Sastav radnog tela zavisi od broja poslanika u pojedinačnoj partiji. U principu, svaka partija koja ima svoje poslanike treba da ima najmanje jednog predstavnika u svakoj radnoj grupi.

2.2. Nacionalni plan akcije

Nacionalni planovi akcije su dokumenti koji sadrže eksplicitno obaveze koje je na sebe preuzela vlada da bi unapredila rodnu jednakost. Oni ne sadrže samo odredbe o zabrani diskriminacije u javnoj sferi i institucijama finansiranim od strane države, već i usvajanje plana o jednakim mogućnostima u privatnim preduzecima. Plan akcije obično uključuje mere koje podrazumevaju prisilne procedure i mere kažnjavanja.

2.3. Zakoni

Zakoni sadrže jasne i taksativne odredbe kojima se zabranjuje polna diskriminacija, odredbe o procedurama za istraživanje slučajeva diskriminacije i otvaranje zvaničnog mesta ombuda za jednakost. Ti zakoni takođe sadrže i privremene specijalne mere sa ciljem ubrzanja *de facto* jednakosti među muškarcima i ženama (tzv. mere afirmativne akcije), zabranu direktne i indirektno diskriminacije, promenu principa tereta dokazivanja i prava ombuda da pribavlja informacije i izriče sankcije.

Zakon se ne primenjuje na aktivnosti koje su povezane sa praksama religioznih zajednica. Zakon nikoga ne ovlašćuje da se meša u bilo čije porodične stvari ili privatne živote ljudi.

2.4. Ombudi

Ombud je institucija zadužena da obezbedi primenu odredaba zakona o jednakosti. Zadatak ombuda je da pruži informacije koje se ticu zakona o jednakosti kao i unapredenja jednakosti. Cilj institucije ombuda je da se stvori telo kome je mnogo lakše prici nego redovnom sudu, tako da ljudi koji su diskriminisani mogu da dobiju odgovarajuću pomoć.

I POGLAVLJE
DELOVI PRIRUCNIKA SAVETA EVROPE ZA NACIONALNE
MEHANIZME ZA UNAPREĐENJE JEDNAKOSTI ŽENA I MUŠKARACA I
PLAN AKCIJE²

1. USPOSTAVLJANJE NACIONALNOG MEHANIZMA ZA
POSTIZANJE RODNE JEDNAKOSTI

1. Šta je to mehanizam za postizanje rodne jednakosti?

Mehanizam za postizanje rodne jednakosti je vladina institucija a u nekim slucajevima je parlamentarne strukture, uspostavljena da omoguci napredak žena i da obezbedi ženama puno uživanje ljudskih prava. Njena glavna funkcija je da nadgleda i osigurava primenu prava baziranu na principu nediskriminacije i jednakosti između žena i muškaraca.

Gotovo sve konvencije i medunarodni pravni instrumenti sadrže princip nediskriminacije na osnovama pola, rase, jezika, religije, politickog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porekla, imovine, rođenja ili drugog statusa. Osnovno u tim medunarodnim konvencijama je formalno priznavanje principa jednakosti. Ti tekstovi su pravno obavezujući i predviđaju preduzimanje odgovarajućih akcija od strane država članica da bi se ispoštovao princip nediskriminacije i jednakosti žena i muškaraca. Konvencija UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (CEDAW - stupila na pravnu snagu 1981), konstituiše specijalizovan, pravno obavezujući instrument ljudskih prava za države članice. Sadrži, između ostalih, sledeće obaveze kojih države treba da se pridržavaju:

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena

Clan 1

U smislu ove konvencije, termin "diskriminacija žena" će značiti svako razlikovanje, izuzimanje ili uskracivanje učinjeno na osnovu pola koje ima za efekat ili cilja na oštećenje ili negiranje priznavanja, uživanja ili vršenja prava od strane žena, bez obzira na njihov materijalni status, zasnivajući se na jednakosti muškaraca i žena, ljudskim pravima i osnovnim slobodama u politickom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, gradanskom ili bilo kojem drugom polju.

Clan 2

Države članice osuđuju diskriminaciju žena u svim njenim oblicima, slažu se da svim odgovarajućim sredstvima, bez odlaganja, nastoje na politici eliminisanja diskriminacije žena i u tom smislu preduzimaju:

- a) usvajanje principa jednakosti muškaraca i žena u svoje nacionalne ustave i druge odgovarajuće zakone ako već nisu tamo predviđeni i da obezbede, kroz zakone i druge odgovarajuće nacine, praktičnu realizaciju toga principa.

² Prirucnik za nacionalne mehanizme za unapređenje jednakosti žena i muškaraca i plan akcije, Uputstva za uspostavljanje i ostvarivanje nacionalne mašinerije za unapređenje jednakosti sa primerima dobre prakse (pripremila Đordija Testolin, savetodavna stručnjakinja, Savet Evrope, Strazbur, maj 2001).

Nadalje, države su izrazile svoju rešenost u pogledu postizanja suštinske jednakosti za žene, posebno u međunarodnom svetu konferencija o ženama, usvajanjem deklaracija i planova akcija. Od Prve ženske konferencije UN u Meksiko Sitiju 1975, mnoge zemlje su sledile preporuke koje su se odnosile na mehanizme unapredenja položaja žena. Najjasnija poruka je došla sa Strategijama za buduće unapredjenje položaja žena Najrobijske konferencije koja je važno dostignuce Ženske dekade Ujedinjenih nacija: Reality, development and Peace (15-26. jula 1985).

Strategije za buduće unapredjenje položaja žena Najrobijske konferencije

Osnovne strategije - Paragraf 57

"Odgovarajući vladin mehanizam za nadgledanje i poboljšanje statusa žena trebalo bi da bude osnovan tamo gde ga nema. Da bi bio efektivan, taj mehanizam treba da bude osnovan na visokom vladinom nivou i treba da ima na raspolaganju odgovarajuća sredstva, rešenost i ovlašćenja da daje savete o uticaju vladinih politika na položaj žena. Taj mehanizam može da igra suštinsku ulogu u poboljšanju položaja žena, između ostalog, kroz saradnicke aktivnosti sa različitim ministarstvima i drugim vladinim organima kao i sa nevladinim organizacijama i domorodackim ženama, njihovim udruženjima i grupama."

Platforma za akciju Četvrtе svetske konferencije žena (Peking, 1995), uključuje "institucionalne mehanizme za unapredjenje položaja žena" u jednu od svojih dvanaest oblasti interesa. Ta platforma daje i definiciju nacionalnog mehanizma, nabroja neke od uslova za efektivno funkcionisanje takvog mehanizma i sugerise akcije koje bi vlada trebalo da preduzme.

Nadalje, Platforma obezbeđuje mandat za nacionalni mehanizam za unapredjenje položaja žena koji između ostalog uključuje "kreiranje, promovisanje primene, izvršenje, nadgledanje, evaluaciju, advokatanje i mobilizirajuće podrške politikama koje promovišu unapredjenje položaja žena" (paragraf 196).

Pekinška platforma za akciju

201. Nacionalni mehanizam za unapredjenje položaja žena je centralno telo sa politicko-koordinirajućom ulogom koje je smešteno u okvire same vlade. Njegov glavni zadatak je da podržava široko inkorporiranje rodne jednakosti u glavne vladine programe i politicke pravce. Neophodni uslovi za efektivno funkcionisanje takvog nacionalnog mehanizma uključuju:

- a. da bude lociran na najvišem mogućem nivou u vladi, dolazeci pod upravu nekog od vladinih ministara;
- b. institucionalne mehanizme ili procese koji omogućuju, kao odgovarajuće, decentralizovano planiranje, primenu i nadzor, sa perspektivom obuhvatanja nevladinih organizacija i organizacija iz lokalnih zajednica sa nivoa mesnih zajednica pa naviše;
- c. dovoljna sredstva što se tice budžeta i profesionalnih kapaciteta;
- d. mogućnost da utice na razvitak svih vladinih politika.

202. U nameri da odgovore na pitanje osnivanja mehanizama za unapredjenje položaja žena, vlade i druge institucije treba da promovišu aktivnu i vidljivu politiku inkorporiranja rodne perspektive u sve glavne politicke pravce, struje i programe tako da očekivani efekti na žene i muškarce budu analizirani pre donošenja odluka.

Stateški ciljevi:

- stvaranje ili jačanje nacionalnih mehanizama i drugih vladinih tela;
- integriranje rodne perspektive u zakonodavstvo, javnu politiku, programe i projekte;
- prikupljanje i deljenje podataka koji su rodno kategorisani i informacija značajnih za planiranje i evaluaciju.

Štaviše, rezultati posebne sesije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o progresu koji je učinjen posle konferencije u Pekingu (Peking plus pet) koja je održana u Njujorku u junu 2000, naglašena su dostignuća i prepreke koji se odnose na institucionalne mehanizme za unapređenje položaja žena.

Peking plus 5

Dalje akcije i inicijative za primenu Pekinške deklaracije i Platforme za akciju

Dostignuća: Nacionalni mehanizmi su bili institucionalizovani ili jačani, i priznavani kao institucionalna osnova sa ulogom katalizatora u unapređenju rodne jednakosti, inkorporiranju rodnih aspekata i žena u glavne političke tokove kao i nadgledanju i primeni Platforme za akciju, i na mnogim instancama Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. U mnogim zemljama načinjen je napredak u pogledu ostvarene vidljivosti, statusa, dometa i koordinacije aktivnosti tih mehanizama. Inkorporiranje rodnih aspekata u glavne političke tokove i zapošljavanje žena na mestima odlučivanja je široko priznato kao strategija za pojačavanje uticaja tih politika na unapređenje rodne jednakosti. Cilj tih strategija je da se inkorporira rodna perspektiva u sve zakonodavne procese, programe i projekte. Ti mehanizmi, uprkos njihovim ograničenim finansijskim sredstvima učinili su značajan doprinos razvoju ljudskih kapaciteta u oblasti rodnih studija i takode su doprineli pojačanim naporima u pogledu prikupljanja i širenja podataka kategorisanih po polu i uzrastu, kao i rodnoj senzibilizaciji istraživanja i dokumentacije.

Prepreke: U jednom broju zemalja, neadekvatna finansijska sredstva ili ljudski faktor kao i nedostatak političke volje i rešenosti, predstavljali su glavne prepreke pred nacionalnim mehanizmima. To je dalje pojačano nedostatkom razumevanja za problematiku rodne jednakosti i potrebe inkorporiranja rodnih aspekata u glavne političke struje od strane vladinih struktura, a u nekim zemljama prisutan je i problem nejasnih mandata, marginalne lociranosti u okvirima vladine strukture, kao i nedostatak osnovnih podataka kategorisanih po polu i uzrastu u mnogim oblastima i nedovoljnost primenjenih metoda u oceni napretka, u dodatku nevoljnosti vlasti i nedovoljne povezanosti sa civilnim društvom. Aktivnosti nacionalnih mehanizama bile su takode skrivene zbog strukturalnih i komunikacionih problema unutar ili između vladinih organa.

Uspeh ovog mehanizma dosta zavisi od širine podrške dobijene od civilnog društva. Glavni izvor podrške je ženski pokret u svim svojim različitim oblicima, kao što su žene u političkim partijama, posebno one koje se nalaze na pozicijama odlučivanja, žene iz nevladinih organizacija, ženska udruženja i grupe, građanski pokreti, istraživanja o ženskim pitanjima, kao i profesionalke raznih stručnosti kao npr. one iz medija. Putem tih aktera, žene su bile u stanju da artikuliraju svoje interese i stavove kao i da unesu ženska pitanja u programe nacionalnog, regionalnog i međunarodnog nivoa. Ženske studije su od posebnog značaja za dobro funkcionisanje nacionalnog mehanizma za rodnu jednakost. Čvrsta povezanost između mehanizma i ženskih studija je od znatne uzajamne pomoći. Taj mehanizam

takode može da identifikuje oblasti u kojima su neophodna dalja istraživanja i da zahteva istraživanja koja se odnose na određena tematska područja. Ipak, treba napomenuti da je uvažavanje autonomije istraživanja preduslov za dobre odnose. Umrežavanje između svih tih tela i institucija je deo primene politike jednakosti. Ono pomaže da se pronadu kanali za postizanje uticaja i da se mobilišu sredstva kroz upravnu birokratiju.

2. Glavni principi: odgovornost i autonomija

Dva su pitanja od centralne važnosti za uspostavljanje i funkcionisanje nacionalnog mehanizma za unapređivanje rodne jednakosti: odgovornost i autonomija.

Odgovornost je od suštinskog značaja za nacionalni mehanizam. Nacionalni mehanizam je važna institucija koja treba da odgovara različitim interesima žena i muškaraca kao i društvenim odnosima između polova. Ona mora da bude otvorena za različita mišljenja, različita iskustva i za razne strategije i praktične interese.

Stvarni i trajni dijalog mora da bude uspostavljen između nacionalnog mehanizma s jedne strane i raznih interesnih grupa sa druge strane, a posebno ženskih grupa iz građanskog društva.

Ako je nacionalni mehanizam nevoljan ili nesposoban da održava živim taj dijalog sa građanskim društvom, cilj zbog kojeg je osnovan nije ostvaren.

Nacionalni mehanizam funkcioniše na različitim nivoima vlasti: lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom. On artikuliše ženske interese i predstavlja građansko društvo pred vladom, parlamentom, regionalnim i međunarodnim telima. U tom smislu, dijalog sa tim grupama kao i njihova podrška podižu nivo legitimacije nacionalnog mehanizma i čine ga jačim. Ženske grupe ostaju suštinski akter u radu ka postizanju rodno uravnoteženog donošenja odluka. Njihova podrška ovom cilju omogućuje ostvarenje demokratske legitimacije naporima za unapređenje rodne jednakosti za nove argumente i strategije.

U isto vreme, akteri promene nacionalnog mehanizma treba da budu oslobođeni striktnijih oblika političke odgovornosti da bi bili u stanju slobodnije da intervenišu u diskusijama. Ovde princip **autonomije** dobija svoj značaj. Demokratske prakse pretpostavljaju određeni nivo autonomije za predstavljanje interesa koji im dozvoljavaju da promene svoje pozicije. Bez autonomije nema fleksibilnosti, što kao posledicu ima nemogućnost praktičnog vođenja politike. Odgovornost i autonomija idu ruku pod ruku. Kriticna tacka je naci ravnotežu između ta dva principa tako da nacionalni mehanizam može da bude efektivan.

3. Kako se uvodi nacionalni mehanizam za rodnu jednakost?

a. Privremeni komiteti pre uspostavljanja trajnog vladinog tela

Pre uspostavljanja stalnog vladinog tela, rad na unapređenju položaja žena može početi upotrebom privremenog tela, kao što su razni vladini komiteti ili radne grupe.

Neki od savremenih zapadnoevropskih nacionalnih mehanizama bili su uspostavljeni kao rezultat sveobuhvatnog izveštaja o položaju žena koji je pripremio takav privremeni komitet.

Zadaci komiteta takve vrste mogu da obuhvate:

- pripremu sveobuhvatnog pregleda i ocene uloge i situacije žena u procesu restrukturiranja;
- identifikovanje ključnih oblasti od značaja i akciju;

- pregled i upotrebu postojećih informacija o ženama i rodnim sistemima kao što su istraživanja, statističke informacije i drugi validni podaci u preporucivanju načina za unapređenje i popravljavanje sistema podataka koji se prikupljaju o rodu;
- identifikovanje potreba razvitka novog zakonodavstva koje odgovara novim uslovima i efikasno štiti žene;
- predlaganje širokog programa akcija koje treba da budu preduzete od strane odnosnih vlada da bi se postigla jednakost.

Obično, takvi komiteti postavljeni od strane vlade na određeni vremenski period obavljaju ono što im je zadato u njihovom mandatu. Njihovi članovi predstavljaju razne grupe stanovništva, različite partije, društvene partnere, etnicke zajednice i sl. da bi osigurali da se široki spektar interesa artikuliše za vreme pripremnog perioda. Važno je da su predstavnici postavljeni kroz demokratski proces tako da se mogu smatrati legitimnim predstavnicima svojih grupa. Pripremni rad komiteta obavljaju sekretari placeni od vlada. Ti sekretari su stručnjaci iz oblasti društvenih nauka ili pravnici koji su rešeni da se posvete unapređenju položaja žena i koji su iskusni u prikupljanju podataka i formulisanju politike.

Ciljevi tako formulisane strategije su takode podizanje svesti žena o njihovim pravima i mobilisanje žena i muškaraca da stvaraju nacionalni konsenzus za podršku i primenu ovog programa. Zato postoji potreba organizovanja rada komiteta na takav način da to omogućava učešće u pripremnom radu i da insipiriše javnu diskusiju. U tu svrhu mogu da budu organizovani sastanci radi stimulisanja javnosti, izjave, radionice i konferencije o temama kojima se bave komiteti. Nacrt ili finalna verzija izveštaja mogu da budu deljeni ženskim udruženjima i grupama, istraživačima ženskih tema, lokalnim, regionalnim i centralnim vladama na komentarisanje. Ti predlozi onda treba da budu obrađeni i eventualno realizovani. Takav participativni metod pomaže stvaranju interesa i rešenosti.

b. Stalna institucionalna tela/odeljenja za unapređenje jednakosti

Sastav, struktura i mandati institucionalizovanih stalnih tela variraju. Postoje mnoge varijante i kod načina finansiranja licnosti ovih tela. Dalje, mandat i sredstva, a ponekad i sama egzistencija tih tela, takode zavise od vlada i njihove spremnosti da unapreduju jednakost između žena i muškaraca.

Nacionalni mehanizmi imaju glavnu funkciju da unaprede zakonodavstvo jednakih mogućnosti, antidiskriminativne zakone i da nadgledaju njihovu primenu u praksi (videti takode pod "1" šta su mehanizmi rodne jednakosti).

Nacionalni mehanizam je obično povezan sa strukturama vlade. Neke zemlje imaju nezavisnog ministra za jednakost, iako njegov domen rada obično ide zajedno sa domenom rada odnosnog ministarstva. U drugim zemljama mehanizmi dobijaju formu odeljenja ili jedinice unutar ministarstva (obično kod ministarstva za rad i socijalno staranje). Komiteti ili saveti mogu takode da služe kao mehanizmi, posebno onda kada dode do momenta uspostavljanja planova i njihove primene u unapređivanju jednakosti. U nekim zemljama postoji sistem koji je nezavisan od vlade, kao što su ombudi, saveti, tela za jednakost i sl.

Ti mehanizmi, pored mandata koji je povezan sa legislativom i njenom primenom, često su odgovorni i za aktivnosti povezane sa istraživanjem, treninzima, elaboriranjem specifičnih projekata i aktivnosti.

c. Mesto koje telo/odeljenje zauzima i zadaci koje ima

- Na nivou vlada

U mnogim zemljama odeljenje ili kancelarija za pitanja jednakosti osnovani su u nekom ministarstvu i odgovorni su za pripremu vladinih odluka koje se odnose na jednakost između žena i muškaraca kao i koordiniranje tih pitanja u samom ministarskom kabinetu.

Odeljenje priprema odluke vlade kao i vladine uredbe koje mogu da sadrže predloge zakona ili nacionalnih planova za akcije. Oni se predstavljaju parlamentu od strane ministra koji je odgovoran za pitanja jednakosti.

To odeljenje inicira i sprovodi aktivnosti promovisanja jednakosti u okvirima svoga sopstvenog mandata i budžeta. Te aktivnosti mogu da uključe objavljivanje lifleta, zacrtavanje uputstava i kodeksa ponašanja, nadzor nad reklamama da bi se obezbedilo da one ne ugrožavaju zakon, i radnje na prevenciji polnih stereotipova.

Odeljenje može da ima i ulogu inkorporiranja rodnih aspekata u glavne političke tokove kao i zapošljavanja žena na mestima donošenja odluka u celoj vladi. Ipak, oni obično nemaju moc da instruiraju druge ministre. Uloga inkorporiranja rodnih aspekata obavlja se kroz inicijative, pregovore, učešće u zajedničkim komitetima i radnim grupama i sl. Ono takođe može da koordinira pripreme nacionalnog plana za akciju unapređenja jednakosti koje pokriva sva ministarstva.

Odeljenje može da instruiira druga ministarstva o određenim pitanjima ako parlament ili vlada tako odluče dajući im mandat za takve aktivnosti.

Odeljenje za pitanja jednakosti može da dobije ovlašćenje da ispituje sa pozicija jednakih mogućnosti sve predloge vladinih zakona i drugih vladinih odluka koje donose razni ministri pre nego što se o njima diskutuje pred kabinetom. Odeljenje takođe može da nadgleda primenu vremenski ograničenih ciljeva koji su uspostavljeni sa namerom da se poveća učešće žena u javnim odborima i komitetima. U tom svojstvu, ono odobrava predloge za imenovanje na zadatke i dužnosti pre nego što vlada ili ministarstvo donesu konačnu odluku.

- Odgovorno lice u vladinim institucijama

Odgovorno lice može imati razne funkcije. Jedna je da uvodi rodnu perspektivu u domen glavne politike ministarstva ili vladinog organa u kome se nalazi. Druga funkcija je unapređivanje jednakih mogućnosti u kadrovskoj politici toga ministarstva ili vladinog organa.

Norveška

Norveško Ministarstvo poljoprivrede, na primer, ima jedno zaposleno lice sa punim radnim vremenom i jedno sa pola radnog vremena koja su odgovorna da obezbede rodnu jednakost u poljoprivredi. Jedan od ciljeva politike norveške vlade je da regrutuju mlade žene u poljoprivredi. Postignuti su pozitivni rezultati kroz program treninga kao i grantova koji su odobravani za nova poljoprivredna preduzeća. Na regionalnom nivou ovo ministarstvo ima 16 odgovornih osoba za ženska pitanja. Od

tada je znatno poboljššan pristup žena obuci i uslugama savetovališta za poljoprivredne poslove.

Druga ministarstva koja imaju odgovorne osobe za pitanja jednakosti su obicno ministarstva rada, ministarstva za obrazovanje i ministarstva inostranih poslova (ovi poslednji svakako zbog postojanja programa za žene u zemljama u razvoju).

Čak i kada ne postoji posebno mesto namenjeno za unapređenje položaja žena u nekom organu, takva uloga može da bude vršena od strane posebnih komiteta ili radnih grupa uspostavljenih u tu svrhu. Da bi bila efektivna, takva radna grupa treba da radi na visokom nivou, da priprema planove sa konkretnim ciljevima, sredstva, vremenske rokove i sistem nadgledanja. Ti zahtevi cesto nisu ispunjeni. Ali, ipak, i sama činjenica da je jednom službeniku ili radnoj grupi dato ovlašćenje da unapreduju jednakost, može da stvori mogućnosti za početak rada i njegov razvitak.

- Na regionalnom i lokalnom nivou

Unapređenje jednakosti na regionalnom i lokalnom nivou zahteva politicku volju i rešenost regionalnih i lokalnih vlada. Uticaj i aktivnosti ženskog pokreta, nevladinih organizacija i ženskih gradanskih organizacija kao i broj žena koje su predstavljene u regionalnim i lokalnim vladama, stvaraju opšte uslove za unapređenje položaja žena. Ipak, efikasni mehanizam je instrument u podržavanju jednakih mogućnosti.

Na lokalnom nivou, najuobicajeniji tip mehanizma za jednakost u nordijskim zemljama je komitet za jednakost koji je organizovan u opštinskim savetima ili vladama. Sastoji se od predstavnika partija i svojim sastavom odlikava sastav partija na lokalnim izborima. Oni mogu nastojati da uključe aspekte rodne jednakosti inicirajući koordinaciju plana aktivnosti za jednakost na nivou lokalnih vlada, a mogu i da predlažu opštinskim savetima posebna pitanja koja se ticu jednakosti.

Na lokalnom nivou, mreže koje kombinuju napore politicarki, javnih vlasti i predstavnica ženskog pokreta bili su cesto veoma efektivni. Oni, na primer, imaju aktivnu ulogu u borbi protiv nasilja nad ženama, kroz formiranje kriznih centara i S.O.S. linija, kao i na lokalno planiranje i donošenje odluka.

4. Primeri nacionalnih mehanizama za postizanje rodne jednakosti na nivou vlada

Najnoviji primeri

Belgija

- *Ministarstvo za pitanja zaposlenosti*: od jula 1999. odgovornost za jednake mogućnosti nalazi se na zameniku premijera koji je i ministar za pitanja zaposlenosti.

- *Odeljenje za jednake mogućnosti*: 1999 nastalo je ovo savezno odeljenje pripajanjem Jedinice za pozitivnu akciju saveznog ministarstva za pitanja zaposlenosti i rada. Odgovornost odeljenja se tako razvijala u pravcima zaposlenosti i posebno u pogledu primene politike pozitivne akcije u privatnom sektoru.

Francuska zajednica

- *Direktorat za jednake mogućnosti*: taj direktorat je osnovan 1997. pri Ministarstvu za francuske zajednice, zamenjujući tako Odeljenje za jednake mogućnosti. Administrativno, on je zavisan od generalnog sekretara toga odeljenja. Njegov cilj je da unapoređuje jednake mogućnosti u oblastima za koje je odgovorna francuska zajednica, da služi kao centar sredstava i razmene, da informiše i podržava udruženja i da inicira nove projekte u cilju uspostavljanja konkretne politike u pogledu jednakih mogućnosti.

Flamanska zajednica

- *Flamanski ministar* odgovoran je za politiku jednakih mogućnosti. Taj ministar je prvi put postavljen u junu 1995. On/a je odgovorna za opštu (horizontalnu) politiku jednakih mogućnosti Flandrije izvan svih drugih politika i nivoa. Štaviše, ona vodi specifične (vertikalne) politike jednakih mogućnosti sa svojim sopstvenim prioritetima i sredstvima. Flamanska politika jednakih mogućnosti je usmerena ka ženama i manjiskim grupacijama. Osim jednakih mogućnosti, sadašnji ministar je takode odgovoran za socijalno staranje i zdravlje.

- *Služba jednakih mogućnosti u Flandriji* počela je da funkcioniše 1996. godine. Pripojena je Flamanskom ministarstvu i radi na najvišem nivou kao koordinirajuće odeljenje unutar toga ministarstva. Zahvaljujući osnivanju toga odeljenja, sva politička polja u flamanskoj zajednici su pokrivena. Njen cilj je da podrži politiku ministra za jednake mogućnosti. Ona doprinosi razradi politike principa jednakih mogućnosti kao i njenoj primeni, a takode ocenjuje i rezultate tih politika.

- *Meduodeljenjski komitet za jednake mogućnosti* je savetodavni komitet koji je osnovan 1996. godine unutar Flamanskog ministarstva. Njime predsedava Služba za jednake mogućnosti Flandrije. Njegov cilj je da podrži opštu politiku jednakih mogućnosti. On služi kao diskusioni forum u kome predstavnici raznih političkih resora diskutuju o merama i inicijativama koje su potrebne za stvaranje široke platforme za jednake mogućnosti.

Danska

Donošenje novog Zakona o jednakosti od strane Parlamenta (maja 2000) omogućilo je uspostavljanje potpuno novog nacionalnog mehanizma za unapređenje rodne jednakosti. Savet za jednaki status koji je osnovan 1975. bio je zanemaren i Odeljenje za rodnu jednakost je osnovano pri Ministarstvu za rodnu jednakost.

- *Ministar za jednakost* odgovoran je za opšte vladine aktivnosti u domenu jednakosti rodova i za koordinaciju rada na jednakosti drugih ministarstava. Strategija inkorporiranja rodnih aspekata u glavne političke tokove i zapošljavanje žena na mestima odlučivanja u principu se razmatra u odnosu sa vladom jer sada postoji 20 ministara odgovornih za rodnu jednakost - svaki od njih u domenu svog sopstvenog polja kompetencije. To znači da je svako ministarstvo odgovorno za integrisanje rodne perspektive kao i perspektive jednakosti u sve svoje politike i aktivnosti.

Ministar za jednakost donosi pravila i uputstva za rad na rodnoj jednakosti i inicira posebne mere radi unapređenja rodne jednakosti i jednakih mogućnosti. To je jedan specifičan dvostruki pristup.

Svake godine ministar piše izveštaj i perspektive akcionog plana za rodnu jednakost, namenjene danskom parlamentu. Taj godišnji izveštaj se bazira na izveštajima

lokalnih vlasti i ministarstava i definiše vladine prioritete u okviru rada na jednakosti u sledecoj godini.

- *Odeljenje za rodnu jednakost* osnovano je u okviru Ministarstva za jednakost i dela kao sekretarijat tog ministra. Zadaci tog odeljenja ukljucuju: pripremu zakonskih i administrativnih pravila koja se odnose na rodnu jednakost, koordinaciju mera za rodnu jednakost iniciranih od strane javnih vlasti kao elementa strategije inkorporiranja rodnih aspekata u glavne politicke tokove, pripremu godišnjeg izveštaja o rodnoj jednakosti za parlament, primenu ministrovih perspektiva i akcionog plana, sekretarsku pomoc Odboru za rodnu jednakost, nadgledanje razvitka rodnog sastava određenih komiteta i odbora ukljucenih u Zakon o rodnoj jednakosti.

- *Nacionalni centar za istraživanje i informacije o rodnoj jednakosti*: Centar je politicki nezavisna institucija koja obezbeduje znanje, dokumentaciju, širenje informacija i omogućuje vodenje kvalitetne rasprave o pitanjima rodne jednakosti. Centar mora da podrži mere integrisanja roda i aspekata rodne jednakosti u sve politike, planiranje i aktivnosti uprave. Centar može da pokrece studije, istraživanja, analize, konferencije, web stranice i sl., kao i da sacinja predloge za aktivnosti ministra za jednakost. Centrom upravlja odbor sastavljen od predstavnika raznih društvenih partnera, ženskih i muških organizacija, istraživaca i zaposlenih.

- *Odbor za rodnu jednakost* sastavljen je od predsedavajuće osobe koja je po svojim kvalifikacijama sudija i dva kvalifikovana, profesionalna pravnik. Taj odbor se bavi žalbama na rodnu diskriminaciju. Njegove odluke su konacne u sistemu državne uprave i mogu biti iznete pred redovne sudove. Odbor takode može omogućiti savetovanje i uputstva gradanima, organizacijama, vlastima i preduzecima o procedurama za podnošenje žalbi koje se odnose na slucajeve rodne diskriminacije pred Odbor ili druga zakonska tela. Odbor objavljuje svoje odluke i podnosi godišnji izveštaj. Svaki gradanin može podneti žalbu Odboru. Odbor može da dodeli nadoknadu štete u slucaju kršenja zakona o rodnoj jednakosti, a u posebnim slucajevima da poništi odluke o otpuštanju sa radnog mesta.

Osim pomenutih institucija postoje i brojni savetnici za pitanja rodne jednakosti u opštinama, u lokalnim organima nadležnim za radne odnose kao i u komitetima za rodnu jednakost u organizacijama, na univerzitetima i u preduzecima. To se nije promenilo donošenjem novog Zakona o rodnoj jednakosti.

Finska

- *Savet za jednakost* osnovan je 1972. i kao telo je pripojen Ministarstvu za socijalno staranje i zdravstvo. Clanovi su predstavnici politickih partija. Njegov cilj je da unapreduje i nadgleda primenu jednakosti, da eliminiše diskriminaciju, da popravi položaj žena na radu i da unapredi jednakost zarada. On predlaže reforme vlastima i organizacijama na tržištu rada, unapreduje jednakost u zakonodavnoj i upravnoj oblasti, vrši istraživanja i bori se proriv nasilja i seksualnog uznemiravanja.

- *Ombud za jednakost* (videti Treci deo koji se odnosi na ombude)

- *Odbor za jednakost*: cilj ovoga tela je da nadgleda primenu zakona. On iznosi kršenje prava pred sud, zabranjuje nezakonite radnje u slucajevima diskriminacije i u određenim slucajevima može da izrice uslovne novcane kazne.

- *Meduministarska radna grupa*: posle Pekinške konferencije, osnovano je prvo meduministarsko telo za pitanja jednakosti. Ono je stvoreno kao rezultat Pekinške konferencije i obuhvata predstavnike svih ministarstava. Poslednji njihov izveštaj je podnet 1999.

Madarska

- *Nacionalni komitet*: osnovan je marta 1995. i uključuje predstavnike ministarstava, parlamenta, svih strana uključenih u kolektivno pogađanje, nevladinih organizacija, ženskih organizacija, kao i crkve.

- *Kancelarija za ženska pitanja* osnovana je 1996. kao "Kancelarija za žensku politiku" a kasnije je postala "Kancelarija za jednake mogućnosti". Reorganizovana je 1998. i smeštena je u okviru "Kancelarije za ženska pitanja". Uprkos svim personalnim promenama i promenama u zadacima, to upravno telo je ostalo manje ili više nepromenjeno. Glavni cilj Kancelarije je unapređenje položaja žena u Madarskoj.

- *Savet za ženska pitanja* osnovan je vladinom Rezolucijom 1999. Njegova glavna odgovornost je da omogućava unapređenje jednakosti rodni mogućnosti. Savet daje savete i predlaže zakone koji se odnose na rodnu jednakost, uzima učešće u primeni programa finansiranih nacionalnim ili medunacionalnim sredstvima, doprinosi istraživanju i pregledu izveštaja i informativnih dokumenata koji se odnose na jednake mogućnosti. Članovi Saveta su predstavnici svih ministarstava, delegati građanskih organizacija i stručnjaci iz domena rodne jednakosti. Vladina strana Saveta radi takode kao Meduministarski komitet sa ciljem da izvede i inicira predloge za donošenje odluka u domenu unapređenja položaja žena, kao i da nadgleda i koordinira njihovu primenu.

Norveška

- *Ministarstvo za decu i porodicna pitanja*: ministar ima opštu odgovornost za pitanja rodne jednakosti u okviru vlade. Od 1977. tadašnji ministar za potrošacka pitanja i vladinu upravu imao je opštu koordinirajuću odgovornost za rodnu jednakost. Izvršna jedinica Ministarstva za decu i porodicna pitanja je Odeljenje za jednaki status koje je osnovano 1977. Godine 1994. Odeljenje se odvojilo od Odeljenja za jednaki status i porodicu. Cilj toga odeljenja je da unapređuje rodnu jednakost. Njegova odgovornost je primena Zakona o jednakom položaju žena, koordiniranje aktivnosti, formulisanje i koordiniranje rodne politike na državnom nivou i nadgledanje predstavljanja žena u vladinim komitetima (obaveznih 40%).

- *Savet za jednaki položaj* osnovan je 1972. To je nezavisno savetodavno telo administrativno pridruženo Ministarstvu za decu i porodicna pitanja. Ono povezuje javne vlasti, organizacije i opštu javnost. Njegov glavni cilj je da unapređuje jednakost u svim društvenim sektorima. Ono predlaže vlastima mere koje treba da preduzmu, nadgleda primenu poštovanja principa jednakosti položaja žena i muškaraca, i prikuplja i širi informacije koje se odnose na pitanja rodne jednakosti. Savet je 1997. transformisan u sabirni centar za informacije o pitanjima rodne jednakosti, nazvan "*Centar za rodnu jednakost*" u nameri da se time skrene pažnja i podigne javna svest o problematici kojom se on bavi. Sabirni centar za informacije služi za sastanke i kao izvor informacija. On širi znanje putem organizovanja seminara i konferencija, objavljivanjem knjiga i pamfleta i sl. Centar za rodnu

jednakost se nalazi u okviru Ombuda za jednakost i sadrži takode istraživačku instituciju "Izvor".

- *Ombud za jednaki status žena i muškaraca* (videti Treci deo o ombudima)

- *Lokalni komiteti za jednaki status*: ta tela su bila osnovana pri opštinama od 1975, sa namerom da unaprede jednakost na nivou opština i da služe kao sredstva komuniciranja između pojedinaca, organizacija i opština. Savet za jednaki status obično je svake dve godine organizovao konferencije o rodnoj jednakosti, kako bi omogućio umrežavanje i obuku o rodnoj jednakosti u tim zajednicama. Postoji rastuća tendencija integrisanja razmatranja o rodnoj jednakosti u glavne političke tokove opštinskih komiteta i tela za donošenje odluka.

- *Komitet državnog sekretara za jednakost rodova* osnovan je 1997. Redovno članstvo obuhvata ministarstvo rada i uprave, regionalna i opštinska pitanja, privredu i energetiku, inostrane poslove (odeljenje za razvoj), ministarstvo pravde i ministarstvo za decu i porodična pitanja. Komitet donosi politički plan rada, popravljajući sveobuhvatni međusektorski dijalog i saradnju i obaveštava vladu i Ministarstvo za decu i porodična pitanja o pitanjima koja se odnose na rodnu jednakost. Komitet takode ima važnu funkciju u inkorporiranju rodničkih aspekata u glavne političke tokove i zapošljavanju žena na mestima donošenja odluka. Nastoji da obezbedi razmatranje rodne jednakosti u svim vladinim predlozima i radi na unapređenju institucionalizacije te inkorporacije. Komitetom predsedava Kancelarija premijera, gde je 1997. postavljen savetnik za pitanja jednakosti rodova. Koordinirajuće ministarstvo ima i svoj sekretarijat.

Portugalija

- *Komisija za jednakost i ženska prava* osnovana je 1991. da zameni Komisiju za položaj žena koja je postojala od 1973. Kasnije je pridružena Kancelariji premijera. Komisija vodi i unapređuje studije o jednakim mogućnostima i ženskim pitanjima, vodi dokumentacioni centar i specijalizovanu biblioteku, mobilni i trenira posebne ciljane grupe. Ona pribavlja javne informacije o nizu subjekata kroz medije, mišljenja o raznim pitanjima politike jednakosti i zakonodavstva, ocenjuje konkurisanje kod Direkcije zajednica i kod zakonskih slučajeva, vodi SOS liniju za slučajeve nasilja i objavljuje razne publikacije. Ima i Konsultativni savet sa dva odeljenja, Zajedničko ministarsko odeljenje koje čine predstavnici svih vladinih upravnih odeljenja relevantnih za rad komisije a koji rade kao savetnici za jednakost i *Odeljenje za nevladine organizacije*.

- *Komisija za jednakost u radu i zaposlenju* uspostavljena je 1979. u okviru Ministarstva za zaposlenje. Ona se trudi da unapredi primenu zakonskog **Ukaza** br. 392/79 koji zabranjuje diskriminaciju i promovira jednake mogućnosti i jednaki tretman žena i muškaraca u domenu rada, zaposlenosti i zanatskih obuka. Rad Komisije se odnosi kako na javni tako i na privatni sektor i daje mišljenja i predloge Ministarstvu za zaposlenje, bavi se žalbama, vodi istraživanja i ankete, informiše i upozorava javnost. To je tripartitna komisija koja obuhvata predstavnike vlada i konfederacija poslodavaca kao i sindikalne organizacije. Ona takode upravlja Centrom za nadgledanje i prevenciju direktnog ili indirektnog seksualnog uznemiravanja u kolektivnim ugovorima i ohrabruje usvajanje pozitivne akcije i principa jednakosti u preduzećima.

- *Ministarstvo za jednakost*: izbori od oktobra 1999. obezbedili su Portugaliji Ministarstvo za jednakost. Ministarstvo deluje u okviru premijerove Kancelarije i odgovorno je za Komisiju za jednakost i ženska prava, Komitet za jednakost na radu i zaposlenju i Kancelariju Visokog komesarijata za emigraciju i etnicke manjine.

Slovenija

Vladina kancelarija za žensku politiku Republike Slovenije: Kancelarija je osnovana 1992. kao savetodavno telo (koje se zasniva na Zakonu o osnivanju kancelarije ženske politike). Ovo centralno vladino telo nije pridruženo nijednom trenutno postojećem ministarstvu već je osnovano kao nezavisna vladina služba. To telo ima sledeće zadatke:

- a) nadgleda položaj žena i realizaciju prava koja su obezbedena ustavom, zakonima i međunarodnim sporazumima;
- b) pomaže vladi u kreiranju politike, u rešenju pravaca diskusija kao i mera usvojenih od strane vlada;
- c) inicira zakonodavstvo i predlaže mere kojima vlada i ministri treba da unapreduju rodnu jednakost;
- d) priprema rodno zasnovanu analizu i izveštaje;
- e) širi rodno relevantne podatke i druge informacije koje se odnose na rodnu jednakost, uključujući izdavačke aktivnosti i nastupe na medijima;
- f) radi u partnerstvu sa lokalnim, regionalnim, nacionalnim i međunarodnim telima.

Švedska

- *Ministarstvo za rodnu jednakost (jednakost između žena i muškaraca)*: to ministarstvo je osnovano ministarskom odlukom 1976. Godine 1995. zamenica premijera je bila takode i ministarka za rodnu jednakost i pridružena Kancelariji premijera. Njena obaveza je bila da koordinira vladinu politiku o jednakosti. Ta ministarska pozicija sada je takode ministarstvo poljoprivrede, hrane i ribarstva. Ministarka ima na raspolaganju državnog sekretara i politickog savetnika za rodnu jednakost.

- *Odeljenje za rodnu jednakost*: osnovano 1983. Smešteno je u okviru vladinih službi (Kabineta) i od 1995. je pridruženo Ministarstvu zdravlja i socijalnog staranja. Među najvažnijim ciljevima je da pomaže ministru/ministarki za rodnu jednakost i da koordinira vladinu politiku u toj oblasti; da pokrene trening za Kabinet i druga vladina tela u pogledu jednakosti između žena i muškaraca; da pregleda pisanu komunikaciju drugih ministarstava upućenu Parlamentu radi obezbedenja da se rodna perspektiva uzima u obzir; da nadgleda postupanje po prijavama na konkurs za razvojni rad i projekte u okviru te oblasti i pribavljanje informacija u pogledu vladine politike i rada na rodnoj jednakosti. To odeljenje je sada pridruženo Ministarstvu industrije, zaposlenosti i komunikacija.

- *Savet za pitanja jednakosti*: osnovan 1981. kao mešovito, nezavisno telo povezano sa vladom preko svoga predsedavajućeg, ministra/ministarke za rodnu jednakost. Njegov cilj je razmena informacija i ideja i organizovanje diskusija o aktuelnim pitanjima rodne jednakosti i da izrazi stavove vladine politike. Savet se sastaje četiri puta godišnje.

- *Ombudsman za jednake mogućnosti* (videti Treći deo o ombudima).

- *Komisija za jednake mogućnosti*: to je vladino telo u nedležnosti Ministarstva industrije, zaposlenosti i komunikacija koje je osnovano 1980. godine Zakonom o jednakim mogućnostima. Ta komisija je zadužena da propisuje poslodavcima da, sledeći Ombudsman za jednake mogućnosti i pod pretnjom novčane kazne, poštuju odredbe sadržane u Zakonu o jednakim mogućnostima koji nalaže poslodavcima aktivnu primenu nekih mera. Komisija se sastoji od pravnika, predstavnika društvenih partnera i stručnjaka za tržište rada i pitanja jednakosti.
- *Regionalni stručnjaci za rodnu jednakost*: od januara 1995. po jedan stručnjak/stručnjakinja za rodnu jednakost nalazi se pri svakom okružnom upravnom odboru. Uloga tog lica je da podržava primenu nacionalne politike o rodnoj jednakosti na nivou okruga i da unapređuje i razvija integraciju rodne perspektive u okviru različitih političkih domena.
- *Oficiri za lokalne vlade* koordinišu aktivnosti unapređenja jednakosti u okvirima svojih lokalnih zajednica.

5. Parlamentarno telo za promociju jednakosti među polovima

Osnivanje nacionalne mašinerije za promociju jednakosti među polovima može takode biti inicirano na parlamentarnom nivou – ne obavezno na nivou vlade – stvaranjem tela u okviru narodnih skupština, sa mandatom da osigura jednakost polova. Obično je to komisija ili komitet.

Parlamentarna tela za promociju jednakosti između polova će biti osnovana tamo gde za to ima potrebe i gde postoji volja da se nadoknadi nedostatak žena predstavnica u parlamentu i/ili nedostatak jasnog mandata i vlasti vladinih struktura za jednakost polova.

Neke od zemalja centralne i istočne Evrope prve su osnovale parlamentarna tela sa specifičnim mandatom da osiguraju jednakost polova. Ipak, pitanja jednakosti polova kao i pitanja žena često su bila rešavana od strane drugih parlamentarnih komiteta, obično od strane Komiteta za porodicu, žene i decu ili Komiteta za zdravlje. U Hrvatskoj i u Mađarskoj ova pitanja su rešavana od strane Komiteta za ljudska prava, a u Češkoj Republici od strane potkomiteta Komiteta za peticije.

U parlamentima gde je zastupljenost žena iznad 30%, žene parlamentarke su oformile takozvane ženske grupe za diskusije, jednu međupartijsku grupu žena, bez obzira na njihovo opredeljenje, koja omogućava ženama da diskutuju o pitanjima na parlamentarnom dnevnom redu i da pripreme kolektivnu strategiju.

Gde god parlamentarno telo postoji, glavni izazov je da se osigura prisustvo dovoljnog broja muškaraca i da se postigne konsenzus o ključnim zakonodavnim pitanjima koja se ticu žena.

Ova parlamentarna tela su obično formirana na osnovu Odluke i razlikuju se u smislu mandata i glavnih zadataka. Njihov cilj može da bude:

- da se inicira donošenje zakona, da se nadgleda njihova primena sa stanovišta jednakih mogućnosti i da se dâ procena daljeg toka;
- da se unapreduju prava žena i da se definišu strategije i mere kako bi se osigurale jednake mogućnosti;
- da se pruži savet, usvoje rezolucije i omogući razmatranje.

Parlamentarno telo može tražiti od vlade i drugih vladinih institucija informacije, činjenice i pojedinačna dokumenta koja su relevantna za politiku ovog tela kao i za zakonodavni razvoj. Dalje, istraživači Komisije mogu izvršiti razmatranja i studije o specifičnim pitanjima.

Sastav radnog tela zavisi od broja poslanika u pojedinačnoj partiji; u principu, svaka partija koja ima svoje poslanike treba da ima najmanje jednog predstavnika u svakoj radnoj grupi. Telom predsedava predsednik.

6. Primeri nacionalnih mehanizama za jednakost polova na parlamentarnom nivou

Albanija

- *Grupa parlamentarki*: 1994. godine, grupa parlamentarki je postavljena da štiti i unapreduje prava žena. Posle Pekinške konferencije, grupa je zamenjena potkomisijom za mlade i žene (11 članova).

Belgija

- *Savetnicki komitet za jednakost između žena i muškaraca*: osnovan 1996. Ova parlamentarna komisija je povezana sa Visokom komorom saveznog parlamenta. Cilj Komiteta je da osigura razvijanje i evaluaciju zakonodavne inicijative i vladine politike sa stanovišta jednakih mogućnosti, kao i da podstiče sa ciljem da orijentiše zakonodavnu proceduru i vladinu politiku prema većoj brizi o jednakim mogućnostima. Pruža savete, usvaja rezolucije i piše izveštaje. Nema poseban budžet.

Estonija

- *Udruženje parlamentarki*: osnovano 1998. Povezuje žene poslanice članove parlamenta iz različitih partija. Funkcija Udruženja je da nadgleda i pruža podršku zakonodavstvu u vezi sa pitanjem polova u Parlamentu. Održava sastanke svakog meseca.

Francuska

- *Dve parlamentarne delegacije za ženska prava i jednake mogućnosti za žene i muškarce*: ove delegacije su osnovane 12. jula 1999. na osnovu zakona br. 99-585 u oba doma francuskog parlamenta. Njihovi zadaci uključuju informisanje oba doma o učešću vladine politike za prava žena i jednake mogućnosti za žene i muškarce, nadgledanje primene zakona i pripremanje godišnjeg izveštaja o aktivnostima koje sadrže preporuke, itd.

Litvanija

- *Ženska parlamentarna grupa*: ova parlamentarna grupa je osnovana 1997. u okviru Parlamenta. Sastoji se od 15 članova. Inicira donošenje zakona i uključena je u parlamentarne procedure.

Portugal

- *Parlamentarni Komitet za paritet, jednake mogućnosti i porodicu*: ovaj komitet je osnovan od strane Parlamenta izabranog 1995, sa kancelarijom koja je u skladu sa zakonskom procedurom sa mandatom od četiri godine. Komitet nastoji da analizira i proučava sektorsku politiku na nacionalnom nivou, definiše strategije i političke mere, da obezbedi jednake mogućnosti, proceni primenu određenog zakona na polju pariteta i jednakih mogućnosti i da osigura njegovu stvarnu primenu. Sakuplja informacije i mišljenja, prihvata izveštaje/mišljenja javnosti, nalaže ili predlaže specijaliste da iznesu informacije ili istraže zadatke.

Slovenija

- *Komisija za ženska pitanja* osnovana je 1990. u okviru slovenske skupštine. Nadgleda poziciju žena i podnosi predloge ispred vlade i skupštine da bi unapredila njihovu poziciju. Članovi Komisije su tražili da vlada postavi ministre ili kancelariju za pitanja jednakih mogućnosti. Posle izbora 1996, Komisija je preimenovana u Komisiju za politiku jednakih mogućnosti i osnovana je na nivou komiteta pri nacionalnoj skupštini. Mandat od 6 godina koji je imala prethodno produžen je i poverena joj je veća kompetencija u radu na ovim pitanjima. Komisija se sastoji od 10 članova. Svoje zadatke izvršava u saradnji sa nezavisnim ekspertima.

Španija

Mešovita komisija Kongres-Senat španskog Parlamenta: Komisija, u kojoj su zastupljene parlamentarne grupe, koordinirajući je organ za unapređenje, odbranu i proučavanje pitanja koja se odnose na prava žena.

II POGLAVLJE

MEĐUNARODNA DOKUMENTA KOJA REGULIŠU UČEŠĆE ŽENA U POLITICI

1. PRISTUP DEMOKRATIJI: RODNO PARTNERSTVO

Septembra 1997. u Kairu je Savet Meduparlamentarne unije usvojio Univerzalnu deklaraciju o demokratiji i zalagao se kod vlada i parlamenata širom sveta da se rukovode njenim sadržajem.

Prvi odeljak Deklaracije, pod nazivom "Principi demokratije", navodi:

"Uspeh demokratije unapred pretpostavlja stvarno partnerstvo između muškaraca i žena u vodenju poslova društvene zajednice gde oni rade podjednako i dopunjavaju jedni druge, uzajamno se obogacujući iz međusobnih razlika."

Vec aprila 1992. u Jaundeu, Savet Meduparlamentarne unije (IPU) je izjavio:

"Koncept demokratije ce jedino imati pravo i dinamičko značenje, kada o politici i nacionalnom zakonodavstvu budu zajedno odlucivali muškarci i žene uz jednako poštovanje interesa i sposobnosti obeju polovina stanovništva."

Ponovo, rezimirajući u Deklaraciji iz Nju Delhija rezultat Specijalne konferencije IPU (Meduparlamentarna unija) "U susret partnerstvu između muškaraca i žena na polju politike" (Nju Delhi, februara 1997), predsednik Konferencije je izjavio:

"Kako je politika duboko ukorenjena u društvo i odražava dominantne vrednosti, naše diskusije su jasno istakle da razvoj partnerstva na polju politike neminovno zavisi od stepena partnerstva kao društvenog modela uopšte. Ovo je nesumnjivo razlog zašto Meduparlamentarna unija tvrdi da ono što treba da se razvija u modernim demokratskim zajednicama, nije ništa manje do nov društveni ugovor kod koga muškarci i žene rade u uslovima jednakosti i komplementarnosti, uzajamno se obogacujući svojim razlikama.(...) Ono o čemu se zapravo radi, jeste sama demokratija."

2. INSTRUMENTI MEĐUNARODNOG PRAVA KOJI SE ODOSE NA ŽENE

Meduparlamentarna unija podstiče parlamente i njihove članove da preduzmu potrebne mere kako bi države članice postale bezrezervne potpisnice međunarodne konvencije koja se odnosi na žene i onih koje se tiču ljudskih prava. Ona ih takode podstiče da se pobrinu da nacionalna zakonodavstva ne budu uskracena za odredbe tih instrumenata, i za međunarodne deklaracije koje su u osnovi pravne.

- * Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
- * Konvencija o političkim pravima žena (1952)
- * Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1966)
- * Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
- * Deklaracija o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (1967)
- * Deklaracija o zaštiti žena i dece u slučaju opasnosti i oružanom sukobu (1974)
- * Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979)
- * Deklaracija o eliminaciji zlostavljanja žena (1993)
- * Interamerička konvencija za prevenciju, kažnjavanje i eliminaciju nasilja nad ženama (Konvencija Belem do Para 1995)
- * Univerzalna deklaracija o demokratiji (1997)
- * Opcioni protokol za Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (1999)

Na svojoj 162. sednici (Windhoek, 11. aprila 1998), Meduparlamentarni savet je doneo specijalnu odluku o preporuci žena parlamentaraca pod nazivom "Parlamentarna akcija za nacionalno pracenje medunarodnih sporazuma i ugovora koji se odnose na žene".

Dva puta godišnje delegacije IPU statutarnih konferencija dobijaju informacije o statusu ratifikacije Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama. U mnogim prilikama, IPU je izrazila zabrinutost zbog rezervisanosti ili interpretativnih deklaracija koje je dalo nekoliko država prilikom podržavanja Konvencije, što umnogome ograničava njen cilj. Ona podstiče članove parlamenta da potvrde da li još uvek postoje osnovi za održavanje takvih rezervi i deklaracija, kao i da aktivno rade na tome da ih otklone.

Aprila 1991. Meduparlamentarna konferencija pozvala je vlade da prouče mogućnost da se Konvenciji doda protokol koji pokriva pitanje nasilja nad ženama.

Unija je pozdravila usvajanje Opcionog protokola 1999. godine i podržala ratifikaciju putem svoje mreže Fokalnih punktova u nacionalnim parlamentima po pitanjima koja se odnose na status žena. Od 1999. godine status ratifikatora i potpisnika Opcionog protokola CEDAW davan je na svakom sastanku žena parlamentaraca.

3. ANEKS IZVEŠTAJA KOMISIJE UN O STATUSU ŽENA

Rezime komentara nekih država članica na predloženi program rada Kancelarije specijalnog savetnika po rodnim pitanjima i po pitanju napredovanja žena i Odeljenja za napredak žena za bijenale 2002-2003.

Komisija je razmotrila Nacrt programa rada Kancelarije specijalnog savetnika po rodnim pitanjima i napretku žena i Odeljenja za napredak žena za bijenale 2002-2003. (E/CN.6/2001/CRP/2) u tacki broj 3(a) dnevnog reda.

Zapaženo je da je Nacrt programa rada odražavao potprogram 2 (rodna pitanja i napredak žena) programa 7 (ekonomska i socijalna pitanja) srednjoročnog plana 2002-2005. Pekinška deklaracija i platforma za akciju i dokument koji je nastao na 23. specijalnom zasedanju Generalne skupštine pod nazivom "Dalje akcije i inicijative za primenu Pekinške deklaracije i platforme za akciju" dali su globalni okvir. Nacrt programa rada, posebno ciljevi, očekivane realizacije i indikatori dostignuća koji su sadržani u tekstu, trebalo bi da su u skladu sa smernicama postavljenim u Rezoluciji Generalne skupštine 55/231 o planiranju budžeta na osnovu rezultata.

Glavni doprinos Kancelarije specijalnog savetnika po rodnim pitanjima i pitanjima napretka žena i Odeljenja za napredak žena, bio je da podrže napore u postizanju rodne jednakosti, napretka žena i njihovog potpunog uživanja ljudskih prava. Predloženo je da ovo bude jasno navedeno u ciljevima. U istom duhu, Sekretarijat treba da poboljša sposobnost država, na njihov zahtev, da budu u skladu sa Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama i Opcionim protokolom, kako je navedeno pod očekivanim sprovođenjima, putem operativnih akcija. Takode bi trebalo da promoviše svetsku ratifikaciju Konvencije i povlačenje rezervi, kako je navedeno u relevantnom indikatoru dostignuća.

Ciljevi i zadaci koji su vezani za vreme, a koji su svrstani pod indikatorima uspeha, bili su navedeni u Platformi za akciju, kao i u rezultirajućem dokumentu sa 23. specijalne sednice Generalne skupštine.

Odato je priznanje za razvoj metodologije potrebne za rodno inkorporiranje. Treba uložiti posebne napore za inkorporiranje rodne perspektive u rad Ujedinjenih nacija u cilju iskorenjivanja bede, razvijanja koherentnijeg sistema statistike razdvojenih polova i indikatora i postizanja civilizovanog društva. Takode je primećeno da rodna perspektiva treba da bude inkorporirana u radne programe i aktivnosti o kojima

odlucuju i/ili ih usvajaju meduvladini forumi, entiteti sistema Ujedinjenih nacija, ostale meduvladine organizacije i države članice.

Predloženi su dodatni indikatori za prva dva cilja, naime, veće učešće ministara na zasedanjima Komisije o pitanjima statusa žena, poboljšani indikatori o statusu žena u državama članicama, kao i uspostavljanje specijalnog mehanizma za napredak žena. Dodatni indikatori za treći cilj uključuju povećanje broja država članica koje su pripremile nacionalne planove za promovisanje rodne jednakosti i povećanu koordinaciju sa nevladinim organizacijama u primeni Platforme za akciju.

4. UNIVERZALNA DEKLARACIJA O DEMOKRATIJI

MEĐUPARLAMENTARNA UNIJA

PLACE DU PETIT-SACONNEX 1211 ŽENEVA 19, ŠVAJCARSKA

Deklaracija usvojena bez glasanja Meduparlamentarnog saveta na 161. sednici (Kairo, 16. septembra 1997)

Meduparlamentarni savet,

Potvrđujući obavezivanje Meduparlamentarne unije na mir i razvoj i uveren u jačanje procesa demokratizacije i da će predstavničke institucije u velikoj meri doprineti postizanju ovog cilja,

Potvrđujući takode pozivanje i obavezivanje Meduparlamentarne unije na promovisanje demokratije i uspostavljanje pluralističkih sistema predstavničkih vlada u svetu, i u želji da učvrsti svoju snažnu i raznovrsnu akciju na ovom polju,

Podsecajući da svaka država ima suvereno pravo da slobodno odlučuje i da se razvija, u skladu sa voljom svoga naroda, svojim vlastitim političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturnim sistemom bez mešanja drugih zemalja, potpuno u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija,

Podsecajući takode na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima, koja je usvojena 10. decembra 1948. kao i na Medunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima i Medunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima usvojenim 16. decembra 1966, na Medunarodnu konvenciju o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije usvojenu 21. decembra 1965. i Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama usvojene 18. decembra 1979,

Podsecajući dalje na Deklaraciju o kriterijumima za slobodne i fer izbore, koja je usvojena marta 1994. i u kojoj je potvrđeno da u svakoj državi moc upravljanja može proisteci samo iz volje naroda ako je izražena na stvarnim, slobodnim i fer izborima,

Pozivajući se na dnevni red Demokratizacije, koji je 20. decembra 1996. prezentovao generalni sekretar UN na 51. sednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija,

usvaja sledeću Univerzalnu deklaraciju o demokratiji i podstiče sve vlade i parlamente širom sveta da se rukovode njenim sadržajem:

PRVI DEO - PRINCIPI DEMOKRATIJE

1. Demokratija je svetski priznati ideal kao i cilj, zasnovan na zajedničkim vrednostima koje dele narodi širom svetske zajednice, bez obzira na kulturne, političke, socijalne i ekonomske razlike. Ona je na taj način osnovno pravo građanstva i treba da se sprovodi u uslovima slobode, jednakosti, ociglednosti i odgovornosti, sa dužnim poštovanjem za pluralizam aspekata, a u interesu državnog uređenja.

2. Demokratija je kako ideal koji treba slediti, tako i način upravljanja koji treba primeniti shodno modalitetima koji odražavaju raznolikost iskustava i kulturnih

- osobnosti bez odstupanja od međunarodno priznatih principa, normi i standarda. Tako je ona stanje ili uslov, konstantno usavršavan i koji uvek može da se usavršava, čiji će progres zavisiti od raznih politickih, socijalnih, ekonomskih i kulturnih faktora.
3. Kao ideal, demokratija ima za cilj u osnovi da očuva i promoviše dostojanstvo i fundamentalna prava pojedinca, da postigne socijalnu pravdu, postigne ekonomski i socijalni razvoj zajednice, učvrsti koheziju društva i poboljša nacionalni mir, kao i da stvori klimu koja je povoljna za međunarodni mir. Kao oblik vladavine, demokratija je najbolji način za postizanje ovih ciljeva; ona je takođe jedini politicki sistem koji ima sposobnost samokorekcije.
 4. Postizanje demokratije unapred pretpostavlja stvarno partnerstvo između muškaraca i žena u vodenju poslova društva u kome oni rade u uslovima jednakosti i komplementarnosti, uzajamno se obogacujući svojim razlikama.
 5. Demokratska država uverava da procesi pomoću kojih je ona dobila vlast, sprovođila je i menjala, uzimaju u obzir slobodnu politicku konkurenciju i proizvod su otvorenog i nediskriminatorskog učešća ljudi, primenjenih u skladu sa slovom i duhom zakona.
 6. Demokratija je nerazdvojiva od prava postavljenih u međunarodnim instrumentima pomenutim u Preambuli. Ova prava se moraju, stoga, efikasno primenjivati, a njihovo izvršavanje mora biti usklađeno sa individualnim i kolektivnim odgovornostima.
 7. Demokratija se zasniva na prioritetu zakona i svi su jednaki pred zakonom.
 8. Mir i ekonomski, socijalni i kulturni razvoj su uslovi za demokratiju i plodovi demokratije. Postoji tako međusobna zavisnost između mira, razvoja, poštovanja i pridržavanja zakona i ljudskih prava.

DRUGI DEO - ELEMENTI I SPROVOĐENJE DEMOKRATSKE VLADAVINE

9. Demokratija se zasniva na postojanju dobro strukturiranih institucija koje dobro funkcionišu, na standardima i propisima kao i na volji zajednice u celini, koja je potpuno upoznata sa svojim pravima i obavezama.
10. Na demokratskim je institucijama da odmeravaju tenziju i održavaju ravnotežu između konkurentnih zahteva za raznolikosti i jednoobraznosti, individualnosti i kolektivnosti, u cilju poboljšanja socijalne kohezije i solidarnosti.
11. Demokratija se zasniva na pravu svakoga da uzme učešće u upravljanju javnim poslovima; ona stoga zahteva postojanje predstavničkih institucija na svim nivoima, a posebno parlamenta u kome su predstavljene sve komponente društva i koje imaju potrebna ovlašćenja i sredstva da izraze volju naroda kroz zakonodavni proces i nadgledanjem poslova upravljanja.
12. Ključni element kod sprovođenja demokratije je održavanje slobodnih i fer izbora u određenim intervalima, na taj način omogućavajući izražavanje narodne volje. Ovi izbori se moraju održavati na osnovu univerzalnog, jednakog i tajnog prava glasa, tako da svi glasaci mogu da izaberu svoje predstavnike u uslovima jednakosti, otvorenosti i pravilnosti, što stimuliše politicko nadmetanje. U tom smislu su građanska i politicka prava bitna, a najviše među njima pravo glasanja i pravo da se bude izabran, prava na slobodu izražavanja i okupljanja, pristup informacijama i pravo na organizovanje politickih partija i bavljenje politikom. Organizovanje partija, aktivnosti, novčana sredstva, finansiranje i etika moraju biti pravilno regulisani, nepristrasno, u cilju obezbeđenja integriteta demokratskih procesa.
13. Osnovna je funkcija države da svojim građanima obezbedi uživanje građanskih, kulturnih, ekonomskih, politickih i društvenih prava. Demokratija na taj način ide ruku pod ruku sa efikasnom, časnom i otvorenom vladom, slobodno izabranom i odgovornom za upravljanje javnim poslovima.
14. Javna odgovornost, koja je osnovna za demokratiju, primenjuje se na sve one koji imaju javnu vlast, bilo da su izabrani, ili nisu izabrani, kao i na sva tela javne vlasti

bez izuzetka. Odgovornost povlaci javno pravo pristupa informacijama o aktivnostima vlade, pravo obracaanja vladi, i pravo da se traži ispravka putem nepristrasnog administrativnog i sudskog mehanizma.

15. Javni život u celini mora biti obeležen etickim svojstvom i jasnocom, a odgovarajuće norme se moraju postaviti da ih podrže.

16. Individualno učešće u demokratskim procesima i javnom životu na svim nivoima mora biti regulisano nepristrasno i fer i mora se izbegavati bilo kakva diskriminacija, kao i rizik od zastrašivanja od strane državnih i nedržavnih ucesnika.

17. Pravosudne institucije i nezavisni, nepristrasni i efikasni nadzorni mehanizmi su garanti za sprovođenje zakona na kojima se zasniva demokratija. Da bi ove institucije i mehanizmi u potpunosti obezbedili poštovanje pravila, poboljšali pravednost procesa i ispravili nepravde, svakome moraju biti dostupni administrativni i pravni lekovi na bazi jednakosti, kao i poštovanje administrativnih i sudskih odluka kako od strane državnih organa, tako i predstavnika javne vlasti i svakog člana društva.

18. Dok je postojanje aktivnog gradanskog društva osnovni element demokratije, sposobnost i spremnost pojedinaca da ucestvuju u demokratskim procesima i izboru vlasti, ne mogu se uzeti kao garantovani. Stoga je neophodno razviti uslove koji vode do istinitog ostvarivanja prava učešća, uz eliminisanje prepreka koje sprecavaju, ometaju ili otežavaju ovo sprovođenje. Zato je preko potrebno obezbediti permanentno povecanje između ostalog, jednakosti, otvorenosti i obrazovanja, otkloniti prepreke kao što su neznanje, netolerancija, apatija, nedostatak stvarnog izbora i alternativa i odsustvo mera stvorenih da se isprave neravnoteže ili diskriminacije socijalne, kulturne, religijske i rasne prirode, ili iz rodnog razloga.

19. Održavano stanje demokratije na taj način zahteva konstantno negovanje demokratske klime i kulture, ojacane obrazovanjem i ostalim sredstvima kulture i informisanja. Otuda se demokratska zajednica mora posvetiti obrazovanju u širem smislu reci, a posebno gradanskom obrazovanju i oblikovanju odgovornog gradanstva.

20. Demokratske procese usvajaju povoljne ekonomske sredine; stoga, u svom globalnom naporu za razvoj, društvo se mora obavezati na zadovoljavanje osnovnih ekonomskih potreba najsiromašnijih, na taj način obezbedujući njihovu potpunu integraciju u demokratski proces.

21. Stanje demokratije unapred pretpostavlja slobodu mišljenja i izražavanja; ovo pravo podrazumeva slobodu zadržavanja mišljenja bez mešanja, i traženje, dobijanje i saopštavanje informacija i ideja putem bilo kog medija i bez obzira na granice.

22. Institucije i procesi demokratije moraju se prilagoditi učešću svih ljudi u homogenim, kao i u heterogenim društvenim zajednicama kako bi obezbedile raznolikost, pluralizam i pravo da se bude razlicit u klimi tolerancije.

23. Demokratske institucije i procesi moraju takode usvojiti decentralizovanu lokalnu i regionalnu vlast i upravu, što je pravo i potreba, i što omogućava širenje osnove javnog učešća.

TRECI DEO - MEĐUNARODNA DIMENZIJA DEMOKRATIJE

24. Demokratija takode mora biti priznata kao međunarodni princip, primenljiv na međunarodne organizacije i države u njihovim međunarodnim odnosima. Princip međunarodne demokratije ne znaci samo jednako i pravedno predstavljanje država; on se takode odnosi i na ekonomska prava i obaveze država.

25. Principi demokratije se moraju primenjivati na međunarodno rešavanje pitanja od globalnog interesa i zajednickog nasleda ljudske vrste, posebno ljudske životne sredine.

26. Da bi se zaštitila međunarodna demokratija, države se moraju uveriti da je njihov rad uskladen sa međunarodnim pravom, da se ograde od upotrebe pretnji silom i od

bilo kakvog ponašanja koje ugrožava ili povređuje suverenitet i politički i teritorijalni integritet drugih država, i da preduzmu korake za rešavanje njihovih razlika mirotvornim sredstvima.

27. Jedna demokratija treba da podržava demokratske principe u međunarodnim odnosima. U tom smislu, demokratije se moraju ograditi od nedemokratskog delovanja, izražavati solidarnost sa demokratskim vladama i nedržavnim akterima, kao što su nevladine organizacije koje rade za demokratiju i ljudska prava, i proširiti solidarnost na one koji su žrtve povrede ljudskih prava u rukama nedemokratskih režima. Da bi se ojacalo međunarodno krivično pravosuđe, demokratije moraju odbaciti nekažnjavanje za međunarodni kriminal i ozbiljna kršenja fundamentalnih ljudskih prava i podržavati osnivanje stalnog međunarodnog suda za kriminal.

Pošto je deklaracija usvojena, delegacija Kine izrazila je rezervisanost prema tekstu.

Original: engleski

6-16. marta 2001.

5. INKORPORIRANJE RODNE PERSPEKTIVE U SVE POLITIKE I PROGRAME U SISTEMU UJEDINJENIH NACIJA

Komisija o statusu žena

Tacka 3(a) dnevnog reda

Ključ za Četvrtu svetsku konferenciju žena i za specijalnu sednicu Generalne skupštine pod nazivom "Žene 2000: rodna jednakost, razvoj i mir za dvadeset prvi vek": pregled inkorporiranja u organizacije sistema Ujedinjenih nacija

Andora, Argentina, Australija, Austrija, Kanada, Čile, Fidži, Nemačka, Island, Irska, Lihtenštajn, Meksiko, Nauru, Novi Zeland, Norveška, Švedska, Švajcarska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske, Sjedinjene Američke Države i Vanuatu:

Nacrt rezolucije

Azerbejdžan, Belorusija, Brazil, Hrvatska, Danska, Francuska, Grčka, Mađarska, Japan, Litvanija, Malezija, Malta, Mongolija, Namibija, Papua Nova Gvineja, Rumunija, Ruanda, Samoa, Slovenija, Solomonska Ostrva, Južna Afrika, Turska i Venecuela su se udružile u podršci Nacrtu rezolucije.

Potvrđujući da rodno inkorporiranje predstavlja kritičnu strategiju kod primene Pekinške platforme za akciju i rezultirajućeg dokumenta Dvadeset treće specijalne sednice Generalne skupštine i za postizanje globalnog cilja rodne jednakosti,

Podsećajući na Ekonomsku i socijalnu rezoluciju 1996/6 od 22. jula 1996, gde je Savet odlučio da bi Komisija o statusu žena trebalo da ima ulogu katalizatora u inkorporiranju rodne perspektive u politikama i programima i da bi trebalo da identifikuje pitanja gde je potrebno da se poboljša koordinacija širom Ujedinjenih nacija, kako bi se pomoglo Savetu u njegovoj koordinaciji,

Podsećajući takode na Rezoluciju 41/6 od 21. marta 1997. o inkorporiranju rodne perspektive u sve politike i programe u sistemu Ujedinjenih nacija,

Podsećajući dalje da se Ekonomski i socijalni savet složio sa zaključcima 1997/2 o inkorporiranju rodne perspektive u sve politike i programe u sistemu Ujedinjenih nacija, pri čemu je postojao poziv za brze i konkretne korake da se inkorporira rodna perspektiva, uključujući primenu saglasnih zaključaka iz 1997/2 kao hitnu stvar a najkasnije do petogodišnjeg razmatranja Pekinške platforme za akciju 2000. godine,

Pozdravljajući rezoluciju Generalne skupštine 55/71 od 4. decembra 2000, u kojoj je Skupština, između ostalog, pozvala Ekonomski i socijalni savet da nastavi sa politikom koordinacije i međuagencijske saradnje ka ostvarivanju ciljeva Platforme za akciju i rezultata Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine, uključujući razmatranjem posvećivanje specifičnih segmenata napretku žena, i primenom gore navedenih dokumenata i putem inkorporiranja rodne perspektive u svoj rad,

1. Ponovo potvrđuje da je primarni cilj inkorporiranja rodne perspektive postizanje rodne jednakosti, kako je potvrđeno u Pekinškoj platformi za akciju;
2. Takođe ponovo potvrđuje da je inkorporiranje rodne perspektive sastavni deo jačanja žena i za postizanje rodne jednakosti, i ponavlja da odgovornost za inkorporiranje unutar sistema Ujedinjenih nacija zapocinje na najvišem nivou;
3. Pozdravlja tekuće angažovanje i akcije koje je preduzeo generalni sekretar i entiteti sistema Ujedinjenih nacija na inkorporiranju rodne perspektive u sistem Ujedinjenih nacija;
4. Pozdravlja takođe izjavu o rodnoj jednakosti i inkorporiranje u rad sistema Ujedinjenih nacija, koju je dao Upravni odbor o koordinaciji na svojoj prvoj redovnoj sednici 1998. godine;
5. Dalje pozdravlja rad Meduagencijskog komiteta o ženama i rodnoj jednakosti, posebno njegovu koordinaciju i katalizatorsku ulogu u sferi rodnog inkorporiranja, analizi politike u radnim programima tela sistema Ujedinjenih nacija, kao i njegov rad na obuhvatanju dobrih praksi i smernica u sferi rodnog inkorporiranja u sistem Ujedinjenih nacija;
6. Poziva Generalnog sekretara da u budućim izveštajima Komisiji o statusu žena, Ekonomskom i socijalnom savetu i Generalnoj skupštini sledi i primenjuje Pekinšku deklaraciju i Platformu rada, da proceni progres učinjen na polju inkorporiranja rodne perspektive u sistem Ujedinjenih nacija, uključujući davanje informacija o ključnim dostignućima, naučenim lekcijama i najboljim praksama, i da preporuci dalje akcije i strategije za buduće akcije u okviru sistema Ujedinjenih nacija;

Preporučuje da Ekonomski i socijalni savet razmotri:

- (a) Ustanovljavanje, u kontekstu njegovog opšteg segmenta, redovne tačke na njegovom dnevnom redu o inkorporiranju rodne perspektive u sistem Ujedinjenih nacija, da, između ostalog, prati i valorizuje dostignuća i prepreke na koje je nailazio sistem Ujedinjenih nacija, da razmotri dalje mere za učvršćivanje primene i praćenja rodnog inkorporiranja u sistem Ujedinjenih nacija;
- (b) Posvećivanje budućeg koordinativnog segmenta, do 2005. godine, pregledu i unapređivanju primene, širom sistema, dogovorenih zaključaka 1997/2 o inkorporiranju rodne perspektive u sve politike i programe sistema Ujedinjenih nacija i da i dalje identifikuje strategije za ubrzanje njihove primene, i kao deo ovog pregleda i unapređenja, i da zamoli funkcionalne komisije da daju izveštaje o progresu koji je učinjen u primeni dogovorenih zaključaka 1997/2 u njihovom radu;
- (c) Uverenost da je rodna perspektiva inkorporirana u sve njegove poslove i, da bi povećao svoju sposobnost da to učini, molba Generalnom sekretaru i telima koja su odgovorna Ekonomskom i socijalnom savetu da postave pitanja rodnog aspekta pred Savetom u svojim izveštajima;
- d) Dalje intenziviranje napora da se obezbedi rodno inkorporiranje u integralni deo svih svojih aktivnosti koje se ticu integralnog i koordiniranog praćenja konferencija Ujedinjenih nacija, na bazi dogovorenih zaključaka 1997/2 Saveta.

6. PLAN RADA ZA KORIGOVANJE SADAŠNJE NERAVNOTEŽE IZMEĐU UČEŠĆA MUŠKARACA I ŽENA U POLITICKOM ŽIVOTU

Plan usvojen od strane Meduparlamentarnog saveta, plenarnog tela za donošenje politike rada Meduparlamentarne unije, na njegovoj 154. sednici (Pariz, 26. marta 1994).

Plan akcije je rezultat odraza unutar Meduparlamentarne unije (IPU), svetske organizacije nacionalnih parlamenata. Meduparlamentarni savet ga je razvio uz pomoc radne grupe sacinjene od jednakog broja parlamentaraca - muškaraca i parlamenataraca - žena, po osnovu predloga koje prezentuju parlamenti - clanovi. Savet je usvojio Plan na svojoj 154. sednici koja je održana u Parizu 26. marta 1994. kao doprinos Cetrtoj svetskoj konferenciji o ženama, koja je trebalo da se održi u Pekingu (Kina) septembra 1995.

Plan rada se zasniva na tvrdnji da "Cetrdeset godina posle usvajanja Konvencije o politickim pravima žena i uprkos neospornom progresu, muškarci ostaju da dominiraju politickim i parlamentarnim životom u svim zemljama". Takode je inspirisan sledecom verzijom demokratije: "Koncept demokratije ce jedino imati istinit i dinamički značaj kada o politici i nacionalnom zakonodavstvu budu odlucivali zajedno muškarci i žene sa pravicnim obzirom za interese i sposobnosti obeju polovina populacije."

Podeljen je na više odeljaka:

- Odeljak A pokriva sve što mora da prethodi politickom učešću, tj. uslove koji su potrebni da žene aktivno ucestvuju u politickom životu; ovaj odeljak nakratko zalazi u pitanje kulturnih i religijskih vrednosti civilizacije, obrazovanja, zaposlenosti, zdravstva i učešća u ekonomskom životu;
- Odeljak B tice se pravnog osnova za jednakost muškaraca i žena;
- Odeljak C bavi se učešćem u politici na nacionalnom nivou; pokriva takva pitanja kao što je akcija na promovisanju ženske "politicke svesti", bavi se poštovanjem principa jednakosti u politickim partijama, merama za afirmativne akcije, pitanjem učešća žena na izborima, i podelom politickih odgovornosti između muškaraca i žena;
- Odeljak D pokriva razne aspekte učešća žena u aktivnostima **Meduparlamentarne unije**;
- Odeljak E se tice mehanizma za pracenje i ocenu primene preporuka sadržanih u Planu.

U ovom planu rada, u osnovi je stavljen akcenat na politicko učešće, kao takvo. Medutim, nemoguće je govoriti o politickom učešću u izolaciji, pa ostali indikatori koji se odnose na dostignuca gradanskih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava moraju takode biti uzeti u obzir.

Sastavljen sa svetskim pristupom i pripremljen u duhu Najrobijskih dalekosežnih strategija (1985) i Becke deklaracije i Plana akcije Svetske konferencije o ljudskim pravima (Bec, 1993), Plan akcije je zamišljen kao smernica za inspirisanje i stimulisavanje nacionalne akcije. Vodi racuna o raznovrsnosti kulturnih, religijskih, politickih i institucionalnih konteksta i ima za cilj da ponudi rešenja, shodno tome usvojena. Takode sadrži odredbe koje se direktno ticu same Meduparlamentarne unije.

Meduparlamentarni savet,

Imajuci ispred sebe Plan akcije za korigovanje sadašnje neravnoteže u učešću muškaraca i žena u politickom životu, koji je priredila Radna grupa za paritet ravnomernog clanstva,

Buduci da je dokument sastavljen posle dugog procesa konsultacija clanova Meduparlamentarne unije vodenih tokom perioda od dve godine, i u kome su oni uzeli veoma aktivno ucešce,

S obzirom na to da ovaj dokument koji je proistekao iz ovog procesa predlaže konkretna rešenja za situacije koje su zajednicke svim zemljama uz ponudu širokog spektra opcija, koje odgovaraju pojedinacnim nacionalnim i regionalnim situacijama, i da on predstavlja zajednicki imenitelj prihvatljiv za sve zemlje,

1. Odlucuje da usvoji Plan akcije;
2. Zahteva od nacionalnih grupa da donesu Plan akcije na pažnju njihovim parlamentima i vladama, posebno pred IV svetsku konferenciju o ženama koja treba da se održi u Pekingu od 4. do 15. septembra 1995, i da mu daju najveći mogući publicitet na nacionalnom nivou;
3. Moli Generalnog sekretara da takode obezbedi najveći mogući opticaj ovog dokumenta na medunarodnom nivou, posebno u pripremi za održavanje i u vreme održavanja Pekinške konferencije, kako bi on mogao biti pravovremeno uzet u obzir prilikom sastavljanja Akcione platforme koju treba da usvoji ta meduvladina konferencija.

A. USLOVI ZA AKTIVNO UCEŠĆE ŽENA U POLITICKOM ŽIVOTU

Analiza raspoloživih informacija o raznim nacionalnim realnostima istice cinjenicu da, u svim delovima sveta, izvesni uslovi favorizuju, ili obrnuto, ometaju aktivno ucešce žena u politickom životu. Šira svest zajednice o pitanjima vezanim za ucešce žena u politickom životu je važan aspekt u korigovanju postojeće neravnoteže.

I. VREDNOSTI CIVILIZACIJE I NJIHOVO PRENOŠENJE

Do razlicitih stupnjeva, kulturne i religijske vrednosti civilizacija nastoje da dodele manje-više kruto specificne uloge i zadatke muškarcima i ženama. Tako oni teže da ogranice ucešce žena u politickom životu, ili cak da iskljuce žene iz politike, a postupci u ovoj oblasti ostaju najdelikatniji i dugorocniji od svih.

Bez obzira na sve, trebalo bi da je moguće, bez destabilizacije kultura ili nametanja stranih vrednosti nacionalnim kulturama, uvecati i iznova uvecavati dostojanstvo žena na socijalnom nivou i dopustiti pojavljivanje izbalansirane slike sposobnosti muškaraca i žena za ucestvovanje u upravljanju, kako privatnim, tako i javnim poslovima. Sledeci predlozi su usmereni ka tom cilju.

1. Razvoj konceptata jednakosti i partnerstva

Kombinacija napora u delu svih društvenih komponentata je preko potrebna da bi se latili problema i rešili sve probleme sa kojima se suocava društvo. Akcenat bi tako trebalo staviti na dva komplementarna koncepta: koncept jednakosti koji odražava cinjenicu da su licnosti jednog ili drugog pola razlicite, ali pored toga jednake; i koncept o partnerstvu, koji pokazuje da kreativno udruživanje sila može biti ostvareno između muškaraca i žena, kako bi se efikasno latili rešavanja problema zajednice.

2. Odustajanje od obavljanja poslova u kuci i van kuce, sporno je. Treba imati na umu da je odricanje od obavljanja tradicionalnih uloga i zadataka namenjenih ženama kod kuce i njenih aktivnosti van kuce, bilo da su društvene, profesionalne, politicke ili druge vrste, sporne aktivnosti. S tim u vezi, može biti važno priznati i uvecati istorijsku ulogu koju su žene imale u društvu.

Na primer, ucešce žena u borbama za nacionalno oslobođenje, u obnavljanju nacije posle rata, njihova prošla i sadašnja uloga u razvoju. Vlade bi trebalo da organizuju kampanje javnog informisanja u tu svrhu. Da bi poštovali princip jednakosti, one bi trebalo da rade na tome da slika žena koje su date u udžbenicima odgovara istorijskim cinjenicama i da bude prezentovana sa svim svojim potencijalima i dostignucima.

Mediji bi takode mogli mnogo da urade u tom smislu, šireći informacije zasnovane na pouzdanosti i proverenoj dokumentaciji.

Muškarci treba da podrže učešće žena u društvenim aktivnostima i da sa njima dele obaveze i odgovornosti, kao i ovlašćenja, u pogledu kućnih poslova i odgajanja i obrazovanja dece, naročito kada žene kombinuju kućne poslove sa profesionalnim zadacima, odnosno političkim aktivnostima.

Podjednako je važno priznati i uvećati ulogu i aktivnosti žena u kući. Vlade, parlamenti i nevladine organizacije bi mogle organizovati kampanje fokusirane na važnost ove uloge i ovih aktivnosti za društvo. Ovo priznavanje bi se čak moglo proširiti i na instituciju metoda koji bi dao ekonomsku vrednost rada kod kuće, pa čak i sistem za nadoknadu takvog rada. Mogla bi da se razmotri i ekonomska vrednost rada žena kod kuće, kao deo bruto nacionalnog proizvoda. Trebalo bi obezbediti socijalno osiguranje i za muškarce i žene, uključujući i za rad kod kuće.

3. Promena imidža i modela

Predstave i modeli muškaraca i žena se prenose na porodicu putem obrazovanja, formalnog obrazovanja, putem medija i reklamnih poruka. Treba preduzeti akciju na svim ovim različitim nivoima kako bi se eliminisala svaka sugestija da je jedan pol superiorniji od onog drugog već da se, naprotiv, promoviše slika jednakosti i komplementarnosti među polovima. Važno je da se ta razlika vidi kao prednost, a ne kao ograničavanje.

Što se tiče učešća u politici, neke žene kao parlamentarke i one koje obavljaju odgovorne poslove u vladi, bilo da je to na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou, mogu imati pozitivnu ulogu uzora. One mogu pokazati da, bez napuštanja svojih tradicionalnih uloga, žene mogu sa odgovornošću učestvovati u političkim aktivnostima, a da bi to radile, neće imati potrebe da prihvate model muškog ponašanja.

4. Uskladjivanje običajnog i pozitivnog prava

U svim zemljama gde pozitivno pravo postavlja jednakost među polovima dok običajno pravo teži da omalovaži žene, običajno pravo treba da bude uskladjeno kako bi se otklonila svaka vrsta diskriminacije. Takode je veoma važno da muškarci i žene dobijaju dovoljno informacija o svojim pravima i obavezama. Vlade bi mogle da organizuju kampanje javnih informisanja u tu svrhu, na primer, putem medija.

II OBRAZOVANJE

U svetu koji je nestabilan i koji se rapidno menja, obrazovanje i podučavanje treba da budu široko zastupljeni i pokrenuti kao sistem doživotnog učenja kako bi se našla nova ravnoteža između praktične i akademske stručnosti. Štaviše, obrazovanje treba da bude povezano sa podržanim razvojem sada zahtevanog, između ostalog, svežeg pokretaca za zatvaranje jaza između muškog i ženskog učešća.

1. Jednakost u školovanju dečaka i devojčica

U svim zemljama gde to još nije slučaj, preporučuje se da se preduzmu mere za olakšavanje upisa u školu za devojčice, pod zakonskim i praktičnim uslovima koji su identični onima koji se odnose na dečake. U zemljama gde je stopa pohađanja škole niža kod devojčica nego kod dečaka, vlasti kao i zajednica i narodne organizacije mogle bi da organizuju kampanje za prevazilaženje predrasuda i podsticanje porodica da svoje devojčice šalju u školu na isti način kao što šalju dečake. U nekim slučajevima, specijalne odredbe kao što su davanje nepovratnih kredita ili specijalnih dodataka za školovanje devojčica, ili besplatno nabavljanje školskog pribora, mogle bi biti usvojene za prevazilaženje materijalnih prepreka.

2. Uspostavljanje identičnog trajanja školovanja za dečake i devojčice

Dečaci i devojčice treba da podležu istom minimalnom obaveznom periodu pohađanja nastave.

3. Programi za opismenjavanje odraslih

Vlasti bi trebalo da sace i primenjuju programe za opismenjavanje odraslih, pošto bi to olakšalo ucešce žena u politickom životu.

4. Obrazovni sadržaj

Preporucuje se da sav obrazovni materijal bude proucen, kako bi se eliminisale bilo kakve poruke koje daju ili sugerišu sliku muške superiornosti nad ženama.

Obrazovni materijal treba da bude isti za decake i za devojcice. Pri predavanjima, posebna pažnja treba da se obrati na promovisanje principa jednakosti između muškaraca i žena i na koncept pariteta i partnerstva. Preporucuje se da, na odgovarajucim nivoima obrazovanja, prava licnosti budu ustanovljena kao disciplina, što bi umnogome doprinelo daljoj emancipaciji žena u svim aspektima.

III. ZDRAVSTVO

Svake godine žene umiru od postefekata vezanih za trudnoću, porodaj ili abortus, a skoro 99 posto ovih smrtnih slucajeva je u zemljama u razvoju. Ovakvo stanje stvari ne samo da ima negativan efekat na sposobnost žena da ucestvuju u politickom životu, vec takode predstavlja veliki hendikep odvracajuci ih od svake aktivnosti gradanskog života.

Preporucuje se da vlasti stvore i ojacaju sisteme zdravstva, tako da takvi sistemi mogu biti u stanju da sprece mortalitet majki i dece, omogucavajuci na taj nacin da se majke oslobode ove velike brige, kako bi mogle da se nadmecu u politici. Nacionalni parlamenti treba da promovišu planiranje porodice i tako omoguce ženama da shodno tome organizuju svoj život u kuci, kao i svoju profesionalnu i politicku karijeru. U istom duhu, nacionalno zakonodavstvo mora da garantuje moralni i fizicki integritet žena putem strogog zakonodavstva i sa oštrim kaznama za nasilje bracnog druga i potpunim zabranama prakse koja fizicki osakacuje žene.

IV. ZAPOŠLJAVANJE I UCEŠCE U EKONOMSKOM ŽIVOTU

Istraživanja radena na ovom polju pokazuju da u svakoj zemlji gde je zapažen porast broja žena sa placenim zaposlenjem, takav porast je doveo do promene u ekonomskoj i socijalnoj strukturi. Jednaka plata za jednak rad, za žene, direktan i nezavisan pristup poverenju, mocna su sredstva za dobijanje priznanja jednakosti polova i ekonomske nezavisnosti žena. Uopšte, žene koje postignu nezavisnu ekonomsku i socijalnu moc, pokazuju vece interesovanje i postaju aktivnije u politici. Shodno tome, preporucuje se da se preduzmu mere da se promoviše pristup žena profesionalnoj obuci i zapošljavanju pod uslovima jednakim onim uslovima koji važe za muškarce. Dalje se preporucuje da se preduzmu mere:

- da se olakša dobijanje bankarskih kredita onim ženama koje su sposobne da ispune uslove koje banka postavlja;
- da se pomogne ženama bez primanja i sa niskim dohotkom da povecaju svoju kupovnu moc uceci ih preduzetnickim principima i pravilima i olakšavanjem kontakta sa nacionalnim i medunarodnim privatnim organizacijama za pomoc koje pomažu preduzeca male privrede.

B. ZAKONSKI OSNOVI ZA JEDNAKOST

Upucivanje na relevantne medunarodne standarde ce biti dato u prilogu. Sve države koje nisu tako postupile, treba da ratifikuju bez zakašnjenja Konvenciju o politickim pravima žena (1952) i Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (1979), zajedno sa, gde je to moguće, regionalnim instrumentima koji se ticu statusa žena. Sve države treba da provere da li je njihovo nacionalno zakonodavstvo u skladu sa normama koje se pojavljuju u tim instrumentima. Oni bi dalje trebalo da periodicno verifikuju jacinu svake rezerve izražene u vreme ratifikacije i da predvide

njeno otklanjanje. U svim ovim aspektima, parlamentarcima se cvrsto preporučuje da koriste svoju inicijativu.

I. OCUVANJE VREDNOSTI PRINCIPA JEDNAKOSTI U OSNOVNOM ZAKONU

Prava žena potpadaju pod kategoriju prava lica i treba da budu posebno priznata kao takva u nacionalnim ustavima ili u bilo kom drugom osnovnom tekstu ustavnog ranga. Posebno, princip jednakosti između muškaraca i žena treba eksplicitno da bude izražen u nacionalnim ustavima ili bilo kakvom drugom osnovnom tekstu ustavnog ranga. Preporučuje se da se, u svim zemljama gde to još nije slučaj, preduzmu mere da se revidiraju ovi tekstovi u cilju uključivanja odgovarajućih odredaba. Zakonodavci mogu igrati odlučujuću ulogu u ovom smislu, koristeći svoje parlamentarno pravo inicijative.

II. DONOŠENJE SPECIJALNOG ZAKONA KOJI OBEZBEĐUJE PRINCIP JEDNAKOSTI

Pošto se princip jednakosti primenjuje na sve sfere aktivnosti, preporučuje se da specijalni zakon definiše različite praktične primene, kao što je već slučaj u određenom broju zemalja. Moguće je inkorporirati u ovaj zakon reference na već postojeće zakone koji tretiraju princip jednakosti u takvim oblastima, kao što je jednaka plata. Preporučuje se da nacrt ovog zakona bude urađen uz konsultaciju sa organizacijama žena i drugim asocijacijama kao i ostalim organizacijama, koje traže da se osigura da principi jednakosti i pravde prevagnu i da svi građani u potpunosti učestvuju u političkom, ekonomskom, kulturnom i društvenom životu.

III. INSTITUCIJA MEHANIZMA ZA OBEZBEĐENJE POŠTOVANJA PRINCIPA JEDNAKOSTI, POSTAVLJENOG U ZAKONU

Preporučuje se da mehanizam koji treba da obezbedi poštovanje principa jednakosti bude propisan zakonom. U ovom kontekstu, predlaže se da Ombudsman (muškarac ili žena) može biti imenovan sa odgovornošću za rad po žalbama o jednakosti, kao što je već slučaj u izvesnom broju zemalja. Ombudsmanu treba dati zakonska sredstva i ljudske i materijalne resurse koji su potrebni za ispunjavanje njegovih ili njenih odgovornosti.

IV. PAŽLJIV IZBOR TERMINA KOJI SE KORISTE U USTAVU I ZAKONU

Bez negiranja razlike između muškaraca i žena, jezik koji se koristi u zakonodavstvu treba da ima za cilj da postavi muškarce i žene na jednaku osnovu, uz izbegavanje bilo kakve diskriminacije zasnovane na ideji muške superiornosti nad ženskim polom. Shodno tome se preporučuje da osnovni tekst, kao što je ustav, bude revidiran da bi se eliminisali termini ili tekst koji teže zagovaranju polnog stereotipa. U ovom kontekstu, zakonodavci mogu igrati odlučujuću ulogu korišćenjem svog prava parlamentarne inicijative. Kod nekih jezika potrebno je da se zakoni pišu uz korišćenje oblika kako muškog, tako i ženskog roda.

C. UČEŠĆE U POLITICI NA NACIONALNOM NIVOU

I. AKCIJA PROMOVISANJA POLITICKE SVESTI

Učešće žena u politici i obavljanju političkih dužnosti trebalo bi da se ohrabri i olakša akcijom promovisanja svesti, obuhvatajući građansko i političko obrazovanje, što

pomaže ženama da saznaju svoja prava i da postanu svesne svojih sposobnosti da imaju direktnog učešća u politickom životu. Vlada, parlament, politicke partije i organizacije, sindikati, nevladine organizacije i mediji mogu zajedno doprineti ovom procesu.

1. Vlada

Koliko god da su specificna, pitanja žena se ticu zajednice kao celine. Sve vlade bi tako trebalo da preduzmu potrebne korake da se uvere da su interesi i specificni problemi žena eksplicitno uzeti u obzir i tretirani permanentno i temeljno i da su u svim oblastima vezani za vladinu jurisdikciju. Apsolutno je bitno da se u tu svrhu izdvoje potrebni materijalni i ljudski resursi. Deo ovih resursa treba da se posveti promovisanju učešća žena u gradanskom životu, kao integralnog dela procesa za jacanje demokratije, a ministarstva za obrazovanje treba posebno da se pobrinu da se odgovarajuće gradansko, politicko i zakonsko obrazovanje obezbedi od ranog detinjstva. Delovanje vlada u ovom smislu moglo bi da ukljuci obrazovanje žena kako bi mogle da ucestvuju i vode javne poslove (pogledati takode odeljak o nevladinim organizacijama u daljem tekstu). Jedan od prioriteta vlada trebalo bi da bude informisanje javnosti o svim zakonskim odredbama koje ustanovljuju princip jednakosti izmedu muškaraca i žena i da se postaraju da se oni ispoštuju. Ona bi takode trebalo da redovno iznosi broj žena i ostale podatke o ženama u javnom životu i politici. Vladina politika koja promoviše učešće u gradanskom životu treba da bude projektovana i primenjivana uz blisku saradnju i konsultacije sa politickim partijama i profesionalnim organizacijama, kao i organizacijama zasnovanim na društvenoj zajednici. Vlada, dalje, treba da se osloni na medije kako bi obaveštavala javnost o svojim ciljevima, svojim aktivnostima i dostignucima.

Vlada treba da ponudi administrativnom osoblju (muškarci i žene) razlicite vrste obuke kako bi promovisala pozitivne promene u imidžu da vladine institucije primenjuju jednakost izmedu muškaraca i žena.

2. Politicke partije i organizacije i sindikati

Politicke partije i organizacije trebalo bi da organizuju kampanje javnog informisanja o potrebama i važnosti učešća žena u politickom životu, kao integralnog procesa za jacanje demokratije. S tim u vezi, gde god postoje ogranci žena (pogledati odeljak C. II.4, strana 13), one bi mogle da imaju efikasnu ulogu. Analizom izbornih rezultata, partije bi mogle da procene prednost biranja žena-kandidata kao i muškaraca-kandidata koji su aktivni u promovisanju učešća žena. Žene bi trebalo podstaci da se ukljuce u sindikate, pošto su ove organizacije mocne informativne poluge u kontroli politicke moci.

3. Nevladine organizacije

Nevladine organizacije bi takode trebalo da sprovedu kampanje za informisanje javnosti o potrebama i važnosti učešća žena u politickom životu, kao integralnog dela procesa u jacanju demokratije. One treba na sebe da preuzmu kampanje, kako bi podstakle stanovništvo, posebno žene, da glasaju. Cineci to, mogle bi da privuku posebnu pažnju na one kandidate (ženske ili muške) koji su aktivni u promovisanju učešća žena. Kao i vec pomenuta tela (vlade i politicke partije), one bi mogle da organizuju obrazovne kurseve za žene na temu govora pred javnošću, komunikacija i dikcije, tehnike i strategije pregovaranja, vodstva, tehnike predsedavanja grupama, vodenja javnih poslova, kontakta sa štampom, itd. Treba ohrabriti žene da osnivaju organizacije za odbranu njihovog statusa ili multisektorske asocijacije, gde bi one mogle da otkriju snagu ženske solidarnosti.

4. Mediji

Doprinos koji bi mediji mogli dati promociji svesti nesumnjivo je presudan. Oni mogu biti od pomoci da javnost **stekne** ideju da je učešće žena u politickom životu bitan deo demokratije. Takode se mogu pobrinuti za to da se izbegava davanje

negativne slike ili umanjivanje predstave o ženama i njihovom opredeljenju i sposobnosti da ucestvuju u politici, naglašavajući važnost uloge žena u ekonomskom i društvenom životu i u procesu razvoja uopšte. Svako stereotipno predstavljanje imidža žena od strane bilo kog medija, treba zakonom da bude zabranjeno. Mediji mogu igrati značajnu ulogu u poduhvatima kao što su otklanjanje diskriminacije i predrasuda o ženama i podsticanje žena na usavršavanje njihovih licnih kvaliteta i aktivno ucestvovanje u upravljanju i odlucivanju. Oni treba šire da objavljuju doprinose koje su žene dale razvoju procesa ljudske civilizacije i istorije, da u javnost uvedu pozitivno predstavljane ženskog karaktera, da podstaknu žene da grade poverenje, da podižu svest o ucešcu žena i osude diskriminaciju i svaki drugi postupak koji šteti interesu žena.

II. POŠTOVANJE PRINCIPA JEDNAKOSTI UNUTAR POLITICKIH PARTIJA

1. Osnovni tekst

Predlaže se da osnovni tekstovi, na primer oni koji definišu osnovnu partijsku politiku, njenu hijerarhiju i pravila procedure, budu revidirani u cilju eliminisanja bilo kakve odredbe koja eksplicitno doprinosi diskriminaciji prema ženama ili je pak opravdava.

2. Programi politickih partija

Predlaže se da, pri sastavljanju programa, partije obrate posebnu pažnju na princip jednakosti između muškaraca i žena. Programi treba da se fokusiraju na prednosti aktivnog partnerstva između muškaraca i žena zasnovanog na priznavanju njihovih razlika i komplementarnosti. U tom duhu, takode se preporučuje partijama da eliminišu iz svojih programa bilo kakav termin ili tekst koji bi direktno ili indirektno mogao da daje utisak superiornosti muškaraca nad ženama.

3. Tela za donošenje odluka

Predlaže se da budu preduzete mere koje jednako kvalifikovanim muškarcima i ženama, daju jednake mogućnosti da budu članovi tela za donošenje odluka na svim nivoima u strukturi partije: lokalne, provincijske ili nacionalne. Na strogo neobavezujućem osnovu, ove mere mogu uključiti afirmativne mere akcije. Gde god su odabrane mere sistem kvote, predlaže se da se kvota ne odnosi na žene, već se, u duhu jednakosti, može postaviti tako da nijedan pol ne može zauzimati određenu proporciju mesta inferiornu u odnosu na dat procenat.

4. Ogranci žena u partijama

Tamo gde postoje, ogranci žena u partijama treba da imaju kao svoje ciljeve i funkcije, između ostalog i sledeće: (I) konstituisanje foruma da se prodiskutuju specijalni problemi sa kojima se žene suočavaju u sprovođenju svojih partijskih aktivnosti; (II) organizovanje narodne aktivnosti što bi žene, naročito one sa niskim nivoom obrazovanja, činilo svesnim njihovih građanskih i politickih prava i važnosti i efekta njihovog aktivnog učešća u politickom životu; (III) pripremanje žena, uključujući one sa oskudnim obrazovanjem, da uzmu učešća u izborima, informišuci ih o problemima i objašnjavajući kako se izbori održavaju u praksi; (IV) obucavanje žena da postanu kandidati na lokalnim, regionalnim i nacionalnim izborima; ova obuka bi mogla da obuhvati kurseve o raznim aspektima izborne kampanje i pripremu za kontakt sa medijima; (V) uspostavljanje mreže za podršku ženama-kandidatima na izborima i ženama koje su izabrane.

5. Mere koje obezbeđuju učešće u aktivnostima politickih partija

Predlaže se da, na svim nivoima njihove strukture (lokalna, regionalna i nacionalna), politicke partije održavaju demokratske debate na temu celishodnosti usvajanja specijalnih aranžmana za olakšavanje učešća žena na sastancima i u drugim partijskim

aktivnostima, kao i olakšavanje učešća muškaraca u aktivnostima u sferi domaćinstva. Slede neki od aranžmana koji bi mogli da budu predviđeni, a koji su već primenjivani od strane pojedinih partija: (I) dogovaranje vremena za sastanke, kako se oni ne bi poklapali sa vremenom koje se obično posvećuje deci i porodici; (II) organizovanje centara za dnevno čuvanje ili vrtica za decu, koji bi bili besplatni; (III) utvrđivanje i poštovanje vremena početka i kraja sastanaka, što treba da bude naznačeno unapred u pozivu.

6. Formiranje komiteta jednakosti u partijama

Predlaže se da partije osnuju komitet da se obezbedi poštovanje principa jednakosti, uključujući i njegovu primenu unutar same partije. Takav jedan komitet mora biti sastavljen od muškaraca i žena, a ne samo da se vidi da je to ženski ogranak partije.

III. UČEŠĆE U IZBORIMA

1. Priznavanje prava žena da glasaju i da budu izabrane

Retke zemlje gde žene još nemaju pravo da biraju i da budu izabrane, treba što pre da preduzmu mere za promenu takve situacije. Preporučuje se da pravo glasanja i pravo da se bude izabran, treba dati ženama u isto vreme. Takođe se preporučuje da, poštujući princip jednakosti između muškaraca i žena, pravo žena da glasaju i budu izabrane ne treba da podleže nikakvoj restrikciji niti uslovima drugacijim od onih koji važe za muškarce. U nekim zemljama, nivo obrazovanja je jedan od kriterijuma za uključivanje izborne uloge. U zemljama gde je prilično velika proporcija nepismenog stanovništva, posebno žena, bilo bi od koristi da se otklone ovi uslovi dok bi se za to vreme činili napor da se stanovništvo obrazuje po pitanju primene izbornih prava (pogledati odeljak CI i III2).

2. Primena prava glasa

(I) Registracija izbornog učešća

Vlada treba da održava informativne kampanje, a to treba da čine i političke partije i nevladine organizacije, kako bi podstakle glasace da se registruju za glasanje. Ove kampanje treba da se fokusiraju na žene, zato što one, češće nego muškarci, ne znaju da glasanje zahteva prethodno registrovanje za glasanje, ili, zbog nedostatka informacija, one nerado preduzimaju ovakav korak. Vlada, političke partije i nevladine organizacije treba da sprovedu posebnu akciju u seoskim oblastima. Tim kampanjama treba dati širok publicitet putem medija. Jasno predstavljanje izbornih pitanja može biti odlučujući faktor pri odlučivanju glasaca da se registruju za izbore i glasaju.

(II) Obrazovanje u cilju napretka od pasivnog ka prosvetenom glasanju

Vlada, političke partije i nevladine organizacije treba da sprovedu kampanje da nateraju glasace da shvate važnost glasanja i da im omoguće da obave svoje izborne obaveze radije svesno, nego pasivno. Ove kampanje treba da se fokusiraju na žene.

(III) Glasanje preko zastupnika

Glasanje preko zastupnika ne treba podsticati. Tamo gde izborni zakon odobrava glasanje preko zastupnika, preporučuje se da ono treba da uključuje odredbe koje osiguravaju da izbor glasaca nije ignorisan praksom zastupnika. Shodno tome, preporučuje se da izborni zakon:

(I) jasno određuje da glasac mora biti fizički nesposoban da glasaa; i

(II) da jasno odredi kako u praksi funkcioniše glasanje preko zastupnika, kako bi, posebno, namera glasaca da glasaa preko zastupnika bila jasno postavljena. Na primer: obaveza da imalac ovlašćenja prezentuje to zakonsko ovlašćenje.

3. Efekti metoda glasanja i raspodela mesta u parlamentu

Prema studijama po ovom pitanju koje je sprovedla Meduparlamentarna unija, ne postoji cvrst i konacni indikator da je jedan poseban izborni sistem povoljniji za žene nego neki drugi. Prema mnogim izvorima izborni sistem ili metod glasanja znacajno određuje udeo žena koje su izabrane u parlament. Iako nema jednoglasnosti po ovom pitanju, izborni rezultati imaju tendenciju da pokazuju da je u proporcionalnom izbornom sistemu, udeo žena koje su izabrane zaista veci nego kod vecine sistema. Koji god da se sistem koristi, preporučuje se da se preduzmu mere kako bi broj žena izabраниh u parlament bio praviclan.

(I) Razlika između kandidatura od muškaraca do žena

Bilo da je korišćeni sistem jednoclani sistem ili onaj sa listom, partije treba da se pobrinu da postoji najveća moguća ravnoteža između broja muškaraca i žena-kandidata, po kriterijumu kompetencije.

(II) Jednonominalno glasanje i glasanje za listu

Kada se radi o glasanju za listu, važno je da se obezbedi da, suprotno praksi koja je suviše široko rasprostranjena, žene budu dobro smeštene na listi, tako da mogu imati šansu da budu izabrane. Ovo je posebno važno ukoliko je glasacki metod, metod zatvorene partijske liste, pošto glasac onda nema mogućnosti da oznaci njegovu ili njenu preferentnost među kandidatima koji se pojavljuju na listi. Pozicija na listi ostaje važan kriterijum čak i u slučaju preferentnog glasanja, gde glasac može da odluči da poreda kandidate po drugacijem redosledu od onog koji je partija dala, a i kod glasanja gde glasaci mogu da “rasipaju” svoje glasove među kandidatima koji se pojavljuju na konkurentnoj listi kako bi doterali svoju vlastitu listu. Iskustvo nastoji da dokaže da u ovom glasackom sistemu pozicija na listi cesto ima uticaja na izbor biraca, pa oni koji su u gornjem delu liste imaju veće šanse da budu izabrani. Trebalo bi uvesti odredbe da se omogući zajednici da proceni zasluge kandidata i uruci svoje stavove partijama pre izbora.

(III) Predstavljanje kandidatura

Kako iskustvo pokazuje da se žene kandidati susrecu sa sve vecim uspehom među glasilcima, u interesu partija je da uključe žene među svoje kandidate na izborima. U cilju bolje procene celishodnosti kandidature žena, treba zamoliti partije da analiziraju izborne rezultate u svetlu ovog kriterijuma. Kada se kandidati predstavljaju, preporučuje se da partije pažljivo biraju izborne jedinice, da provere da nisu nepovoljne za žene. Ova preporuka se ne upucuje samo partijama sa širokom birackom bazom, već i minornim partijama. Važnost žena kandidata na lokalnim i opštinskim izborima treba da bude naglašena, pošto je ovo veoma efikasan način da žene udu i steknu iskustvo u politickom životu.

(IV) Podrška kandidatima

Partije i nevladine organizacije, posebno organizacije žena, treba da se uvere da je kandidatima za izbor data podrška, preko potrebna za uspeh njihove kampanje. U slučaju partija, treba da bude data jednaka podrška, uključujući finansijsku podršku, kandidatima-muškarcima i kandidatima-ženama. Ogranci žena u partijama mogu dalje dati ženama efikasnu mrežu podrške (pogledati odeljak C II.4).

4. Usvajanje mera za afirmativne akcije

Mere afirmativne akcije mogu biti preduzete na osnovama koje su slobodno postavljene. Kad god se odabere mera po sistemu kvote, predlaže se da se kvota ne odnosi na žene, ali da, u duhu jednakosti, može biti ustanovljeno tako, da nijedan pol ne zauzima proporciju mesta inferiornu datom procentu.

IV. PODELA POLITICKE ODGOVORNOSTI

1. U vladi

Na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou proporcionalno učešće žena u vladi treba da bude ustanovljeno kao jedno od pravila demokratije. Sve vlade

treba, na taj način, da srazmerno uključe žene. Muškarci i žene jednako su sposobni i podobni da imaju službu u vladi u bilo kom sektoru. Shodno tome, dodela funkcija ženama ne treba da bude ograničena na neke posebne sektore, nego treba da bude u bilo kojoj oblasti (socijalna pitanja, inostrani poslovi, finansije, unutrašnji poslovi, odbrana, itd.).

2. U parlamentu, na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou

(I) Zakonodavni postupak

Stvaranje parlamentarnog komiteta, čiji bi specifični zadaci bili da obraduje pitanja vezana za to da status žena može dati važan doprinos uverenju da se poklanja posebna i stalna pažnja primeni principa jednakosti u svim zakonodavstvima. U skladu sa principom jednakosti i zasnovan na konceptu partnerstva, takav jedan komitet treba uvek da bude sastavljen i od muškaraca i od žena.

(II) Mere za obezbeđenje podjednake raspodele odgovornosti u parlamentu

Rukovodeće telo parlamenta i parlamentarne grupe trebalo bi da postanu svesni potrebe obezbeđenja podjednako proporcionalne raspodele radnih mesta u parlamentu između muškaraca i žena.

(III) Transpartijske grupe žena

Kao prelazna mera dok se ne postigne veća ravnoteža između muškaraca i žena u parlamentu, stvaranje neformalne transpartijske grupe žena parlamentaraca može pomoći da se osigura to da su zakonodavni stavovi žena uzeti u obzir pri definisanju prioriteta, nacrtu zakona i dodeljivanju radnih mesta koja treba da se popune.

V. PROSLAVA MEĐUNARODNOG DANA ŽENA

Ujedinjene nacije su proglasile 8. mart za Međunarodni dan žena, a ovo treba da se obeleži posebnim događajima: specijalna ceremonija, nacionalna kampanja, usvajanje teksta od strane parlamenta, itd. Važno je da se o tim događajima izveštava putem medija, kako bi događaj dobio odgovarajuću pažnju javnosti.

D. UČEŠĆE ŽENA U AKTIVNOSTIMA MEĐUPARLAMENTARNE UNIJE

Sledeći predlozi su jedino shvatljivi u vezi sa situacijom i odgovarajućim merama unutar svake nacionalne grupe.

I. SASTAV DELEGACIJA ZA MEĐUPARLAMENTARNA ZASEĐANJA

Nacionalne grupe moraju obratiti posebnu pažnju na poštovanje odredaba Člana 11.1 Statuta IPU (Međunarodne parlamentarne unije), koji navodi da "Konferencija mora da bude sastavljena od članova parlamenta, koje su imenovala njihove nacionalne grupe, uključujući, ukoliko je moguće, barem jednu ženu ukoliko Grupa ima žene-članice". Nepoštovanje ovog propisa mora biti izuzetak i jedino kao rezultat posebnih okolnosti, kao što je nedostupnost žena parlamentarki. Statutarna odredba, koja je za statutarne sastanke, mora biti uzeta u obzir pri donošenju odluka o delegatima za nestatarne međuparlamentarne sastanke, bilo da su na svetskom nivou ili regionalnom, pa čak i ukoliko je delegacija za takve sastanke obično sastavljena od manje članova nego za statutarne konferencije.

II. PODELA ODGOVORNOSTI UNUTAR UNIJE

Treba striktno poštovati nedavno usvojene odredbe o postizanju ravnoteže između broja muškaraca i žena u Izvršnom komitetu (član 23.2 Statuta) i u komitetima za nacrt konferencijskih komiteta (član 15 Pravilnika o komitetima). One mogu biti ojačane drugim odredbama koje se ticu predstavljanja nacionalnih grupa u Međuparlamentarnom savetu i ad hoc ili specijalizovanih tela, na primer:

1. Međuparlamentarni savet

Još uvek ima veoma malo žena među članovima Meduparlamentarnog saveta. Stoga bi trebalo ohrabrivati nacionalne grupe da imenuju žene za članove Saveta. Kao prelazna mera i dok se ne postigne bolja podela mesta između muškaraca i žena u Savetu, svaka regionalna grupacija koja je predstavljena u Paritetnoj radnoj grupi koja je formulisala sadašnji Plan akcije, mogla bi biti zamoljena da nominuje dve žene da je predstavljaju u Meduparlamentarnom savetu, pored ona dva člana koji predstavljaju svaku nacionalnu grupu. Ovih dvanaest regionalnih predstavnika bi mogli da uzmu učešća s punim pravom u diskusijama i glasanju u Savetu. U tom smislu, Meduparlamentarni savet odlučuje da se otpočne sa procedurom za izmenu IPU Statuta i Pravilnika, kao što je definisano u članu 17 Statuta.

2. Specijalni komiteti, radne grupe i druga nestatutarna tela

Moraju se preduzeti posebne mere da bismo se uverili da svaki specijalni komitet, radna grupa ili drugo nestatutarno telo uključuje barem jednu ženu. Odredba u ovom smislu bi mogla biti uključena u Pravilnik.

III. STUDIJA O PITANJIMA ŽENA

Na dnevnom redu statutarne konferencije ce se češće naci tačke koje se ticu žena. Gde god se u dnevni red Meduparlamentarne konferencije ukljuci pitanje koje se tacno odnosi na prava žena, Meduparlamentarni savet može odluciti da ukljuci jedan broj kompetentnih medunarodnih nevladinih organizacija u listu posmatraca sednice koja je u pitanju.

IV. IZVEŠTAJI I STUDIJE KOJI SE TICU STATUSA ŽENA

Studije koje je do danas sproveda Meduparlamentarna unija na bazi upitnika poslatih svim nacionalnim parlamentima, donela je znacajna sredstva za procenu situacije. Istraživanja o raspodeli mesta između muškaraca i žena u Nacionalnom parlamentu i o različitim aspektima učešća žena u politickom životu ce se nastaviti cetiri godine, na bazi podataka prenetih od strane postojećih nacionalnih parlamenata, bez obzira na to da li ih zastupa Nacionalna grupa u okviru Unije, kao odgovor na upitnik (12).

V. REZULTATI RADA SA SASTANKA ŽENA PARLAMENTARACA

Dnevni red svake od bijenalnih sednica Meduparlamentarnog saveta ubuduće ce uključivati usmeni izveštaj o radu, rezultatima i preporukama Sastanka žena parlamentaraca (13).

VI. SAZIVANJE MEĐUPARLAMENTARNOG ZASEDANJA O ŽENAMA

Imajući na umu uspeh i dugoročne efekte simpozijuma održanog 1989. godine, Meduparlamentarni savet mora da ukljuci u program i budžet Unije, zasedanje tipa simpozijuma na temu “U susret partnerstvu u politici između muškaraca i žena”, koje bi najbolje bilo održati pre IV svetske konferencije žena, koja ce se održati u Pekingu od 4. do 15. septembra 1995.(14). Meduparlamentarni savet odlučuje da ovaj svetski simpozijum, koji treba da bude organizovan u saradnji sa Ujedinjenim nacijama, mora da obuhvati regionalne radionice, da omogući temeljnu razmenu stavova među muškarcima i ženama iz zemalja sa slicnom situacijom i traženje rešenja za specificne probleme koji su zapaženi.

VII. KORIŠĆENI RECNIK

Statuti i pravilnici Unije ce morati da se revidiraju, da bismo se uverili da recnik i termini koji su korišćeni ni na koji način ne mogu biti tumaceni kao sugerisanje superiornosti jednog pola nad drugim. Generalni sekretar IPU, prilikom konsultacije sa Grupom žena parlamentarki, treba da bude zamoljen da dâ predloge za sve

potrebne izmene (15). Isti kriterijum ce biti primenjen na sva dokumenta Meduparlamentarne unije.

VIII. MEĐUNARODNA PARLAMENTARNA UNIJA I DRUGA MEĐUNARODNA PARLAMENTARNA TELA

IPU treba da podstakne druga međunarodna tela da koriste smernice sadašnjeg Plana akcije za svoje aktivnosti. Ovo ce pomoci da se ustanovi međunarodni mehanizam za rodnu jednakost koji traži sakupljanje i širenje informacija i istraživanja, da stvori modele politike i da podrži uspostavljanje sveobuhvatne nacionalne mreže mehanizama nacionalne politike o jednakosti žena i muškaraca.

E. MEHANIZAM ZA PRACENJE I VALORIZACIJU PRIMENE PLANA AKCIJE

Primena Plana akcije treba da se valorizuje periodicno. Takve valorizacije treba da se vrše u intervalima od pet godina u svetlu nacionalnih izveštaja. Unutar Meduparlamentarne unije, odgovornost za ispitivanje ovih izveštaja bice poverena Paritetnoj radnoj grupi formiranoj posebno za ovu svrhu. Stavovi i preporuke, koje je formulisala Paritetna radna grupa, bice ispitani od strane Meduparlamentarnog saveta i preneti za akciju parlamentima zainteresovanih zemalja.

MEĐUNARODNI PRAVOSUDNI INSTRUMENTI I DRUGA DOKUMENTA PRILOŽENA UZ PLAN AKCIJE

- * Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948): relevantni izvodi
- * Konvencija o politickim pravima žena (1952): potpun tekst
- * Međunarodni sporazum o gradanskim i politickim pravima (1960): relevantni izvodi
- * Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (1979): relevantni izvodi
- * Strategije za napredak žena - Svetska konferencija koja treba da revidira i unapredi dostignuca Dekade (grupa od 10) Ujedinjenih nacija za žene: Jednakost, razvoj i mir, Najrobi (1985): relevantni izvodi
- * Bečka deklaracija i Program akcije, Svetska konferencija o ljudskim pravima (1993): relevantni izvodi
- * Africka Povelja o ljudskim pravima i pravima naroda (1981): relevantni izvodi
- * Americka Deklaracija o pravima i obavezama coveka (1948): relevantni izvodi
- * Interamericka Konvencija o dodeli politickih prava ženama (1948): potpun tekst
- * Evropska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda (1950): relevantni izvodi
- *(evropska) Deklaracija o jednakosti žena i muškaraca (1988): potpun tekst

7. PREDLOŽENI SREDNJOROCNI SISTEMSKI PLAN ZA NAPREDAK ŽENA, 2002-2005.

KOMISIJA ZA STATUS ŽENA

Podsecajuci na Rezoluciju ekonomskog i socijalnog saveta 1996/34 od 25. jula 1996. u kojoj Savet moli generalnog sekretara da, u svojstvu predsedavajućeg Administrativnog komiteta za koordinaciju, formuliše novi srednjorocni sistemski plan za napredak žena, koji ce pokrivati period 2002-2005, da podnese novi nacrt plana Savetu, na važnoy sednici 2000, u cilju davanja smernica za srednjorocne planove pojedinacnih organizacija sistema Ujedinjenih nacija, i da Komisiji, na njenoj cetrdeset i cetrtoj sednici, podnese na komentar nacrt plana o statusu žena;

podsecajuci dalje na Rezoluciju Saveta 1999/16 u kojoj Savet poziva generalnog sekretara da, u svojstvu predsedavajućeg Administrativnog komiteta za koordinaciju, formuliše gorepomenuti plan za 2002-2005. u dve faze, u kojoj se prva faza sastoji od procena aktivnosti koje je preduzeo sistem Ujedinjenih nacija i od prepreka na koje se nailazilo, kao i od naučenih lekcija iz sadašnjeg plana i procesa njegove primene širom sistema, a druga faza da se sastoji od novog plana koji odražava sve veće isticanje akcije i sprovođenje;

potvrđujući ulogu Saveta u nadgledanju koordinacije širom sistema, u vezi primene Pekinške platforme za akciju i rezultirajućeg dokumenta sa Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine;

podsecajuci na činjenicu da vlade imaju primarnu odgovornost za primenu Pekinške platforme za akciju i rezultirajućeg dokumenta Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine;

dalje *podsecajuci* na to da Pekinška platforma za akciju i rezultirajući dokument Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine treba da se primenjuju u radu svih organizacija i tela iz sistema Ujedinjenih nacija, kao sastavnog dela pravljenja planova širom sistema;

priznajući da Pekinška platforma za akciju i rezultirajući dokument Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine pozivaju specijalizovane agencije i druge organizacije iz sistema Ujedinjenih nacija da daju svoju podršku za akcije na nacionalnom nivou i da poboljšaju svoj doprinos koordiniranom radu od strane Ujedinjenih nacija, svaka organizacija treba da odredi specifične akcije koje će preduzimati, uključujući ciljeve za postavljanje prioriteta i preusmeravanje resursa za zadovoljavanje globalnih prioriteta koji su dati u Pekinškoj platformi za akciju i u rezultirajućem dokumentu sa Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine, sa jasnim opisom odgovornosti, od čega sve treba da se reflektuje u srednjoročnom planu za napredak žena širom sistema, 2002-2005, i naglašavajući, s tim u vezi, potrebu za odgovarajućim mehanizmom za koordinaciju i saradnju;

svestan da Pekinška platforma za akciju i rezultirajući dokument Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine naglašavaju odgovornost za obezbeđivanje primene i integraciju rodne perspektive u sve politike i programe sistema Ujedinjenih nacija, mora biti na najvišem nivou.

1. *Priprema beleške* iz izveštaja generalnog sekretara na predloženi Srednjoročni plan za napredak žena širom sistema 2002-2005.

2. *Naglašava* da srednjoročni plan za napredak žena širom sistema, 2002-2005. treba da bude efikasan instrument za promovisanje koordinirane primene Pekinške platforme za akciju i rezultirajućeg dokumenta Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine.

2. *bis. Priprema beleške* takode o izveštaju generalnog sekretara na temu procene primene Srednjoročnog plana za napredak žena širom sistema 1996-2001.

3. *Preporučuje* usvajanje predloženog srednjoročnog plana za napredak žena širom sistema, 2002-2005. od strane Ekonomskog i socijalnog saveta, uzimajući u obzir sadašnju rezoluciju i komentare Komiteta za program i koordinaciju i Administrativnog komiteta za koordinaciju, kao i pripremu beležaka o komentarima nekih država članica Komisije o statusu žena, pošto su sadržani u aneksu izveštaja Komisije o statusu žena.

4. *Naglašava* važnost rodnog inkorporiranja, između ostalog institucionalnog radnja i stvaranja sposobnosti, kao kritičke strategije kod primene Pekinške platforme za akciju i rezultirajućeg dokumenta sa Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine i za postizanje globalnih ciljeva rodne jednakosti.

5. *Ističe* važnost koherentnog i strategijskog pristupa planiranim akcijama za posvećivanje strategijskim ciljevima izrečenim po svakoj kritičkoj oblasti interesa,

kao i integrisanje rodne perspektive u politike i programe entiteta sistema Ujedinjenih nacija.

6. *Preporučuje* da Srednjoročni plan za napredak žena širom sistema, 2002-2005, služi kao nadzorno i koordinirajuće sredstvo na svim nivoima, za progres širom sistema pri primeni akcija u svakoj kritičnoj oblasti interesa u Pekinškoj platformi za akciju i rezultirajućeg dokumenta Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine.

7. *Naglašava* važnost uključivanja svih delova Ujedinjenih nacija u primenu Pekinške platforme za akciju i rezultirajućeg dokumenta Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine, uključujući i onu na najvišim nivoima za donošenje odluka.

8. *Poziva* tela Ujedinjenih nacija sa kojima se sastaje, pod pokroviteljstvom Administrativnog komiteta za koordinaciju, da redovno prodiskutuju učinjen progres u primeni aktivnosti po svakoj oblasti kritičkog interesa, uzimajući u obzir višegodišnji program rada Komisije za status žena za 2002-2006. i Ekonomskog i socijalnog veća, i da Savetu dostavi ažurirane informacije u tim oblastima, preko Komisije, imajući u vidu komentare na plan Komisije i ostalih relevantnih tela.

9. *Preporučuje* da Savet, preko Komisije, prati primenu plana i preuzme na sebe razumljiv srednjoročni pregled primene plana u 2004. godini, uključujući identifikovanje prepreka i izazova kao osnov za buduće pravljenje planova i koordiniranje aktivnosti za napredak i jačanje žena od strane sistema Ujedinjenih nacija, uključujući pregled progressa učinjenog u inkorporiranju rodne perspektive u sve aktivnosti sistema Ujedinjenih nacija.

10. *Preporučuje* da Administrativni komitet o koordinaciji i **Medu**agencijski sastanak o ženama i rodnoj jednakosti koriste plan i komentare po istom, kao osnov za nadgledanje povećane saradnje i isplativih pristupa aktivnostima sistema Ujedinjenih nacija za postizanje i jačanje žena, uključujući procenu metoda za inkorporiranje rodne perspektive u sve aktivnosti Ujedinjenih nacija, obezbeđujući odgovornost i vršenje uticajnih analiza rodno osetljivih programa i politika.

11. *Moli* **G**eneralnog sekretara da obezbedi inkorporiranje rodne perspektive u sve aktivnosti Ujedinjenih nacija širom sistema, takođe i pri donošenju odluka, kao dela odgovornosti višeg rukovodstva.

12. *Dalje moli* **G**eneralnog sekretara da kod primene Pekinške platforme za akciju i rezultirajućeg dokumenta Dvadeset i treće specijalne sednice Generalne skupštine, integriše rodnu perspektivu u budžetske odluke o politikama i programima i da obezbedi adekvatno finansiranje specifičnih programa da bi se osigurala jednakost između muškaraca i žena.

13. *Preporučuje* da Savet zamoli za formulaciju novog srednjoročnog plana za napredak žena širom sistema, koji treba da pokriva period 2006-2010, i da generalni sekretar, u svojstvu predsedavajućeg Administrativnim komitetom za koordinaciju, podnese novi **N**acrt plana Savetu na njegovoj supstantivnoj sednici od 2005. kako bi pružila smernice za srednjoročne planove pojedinačnih organizacija sistema Ujedinjenih nacija, i da nacrt predloga bude podnet na komentar Komisiji za status žena na njenoj četrdeset i devetoj sednici.

8. SPECIJALNA MEĐUPARLAMENTARNA KONFERENCIJA “U SUSRET PARTNERSTVU IZMEĐU MUŠKARACA I ŽENA U POLITICI”

(koju je organizovala Interparlamentarna unija u Nju Delhiju - Indija, 14-18. februara 1997)

Zaključna izjava predsednika o rezultatu Konferencije

1. Da li je moguće partnerstvo između muškaraca i žena? Da li je to izvor zrele i reprezentativne demokratije? Kako se ona može postići? Kakvu dobrobit zajednica u celosti može da izvuče iz ovog novog načina zamišljanja i vođenja političke uprave zemalja?
2. Ovo su pitanja za koja nas je Meduparlamentarna unija zamolila da prodiskutujemo i zbog kojih vas je Parlament Indije, koji je u procesu koji odražava ovu temu, pozvao ovde u Nju Delhi.
3. Sav naš rad je prirodno bio inspirisan rezultatima Četvrte svetske konferencije o ženama koja je održana u Pekingu, septembra 1995; naš sastanak je planiran da održi impuls i obezbedi primenu obaveza kojih se Vlada tim povodom prihvatila. Tokom naših debata, mi smo proširili i uvelicali sadržaj Pekinške parlamentarne deklaracije i *IPU Plana za korekciju sadašnjeg disbalansa u učešću muškaraca i žena u političkom životu*.
4. Tokom četvorodnevne intenzivne debate, udružili smo razlicitost svojih iskustava, svoje odraze, svoje sumnje i sugestije. Kao argumente naših diskusija, Meduparlamentarna unija je obezbedila svetsku komparativnu studiju i poster pod nazivom *“Muškarci i žene u politici: Demokratija još uvek u stvaranju”*, koji cine nezamenljiva sredstva o kojima treba razmišljati.
5. Meduparlamentarna unija i indijski Parlament podržali su formiranje partijskih delegacija. Posebno se ponosim time što mogu da zapazim da je 78 nacionalnih delegacija koje su učestvovala na Konferenciji bilo sastavljeno od 121 muškarca i 119 žena. Nikada ranije, koliko ja znam, nijedno međunarodno zasedanje nije postiglo takav stepen pariteta, nikada ranije nijedna konferencija na temu koja se odnosi na žene nije omogućila takav dijalog među jednakima, ne samo u pravima, već i u broju. Kao predsedavajući Parlamenta, mogu samo da se nadam da će svi naši parlamenti i sva naša međunarodna zasedanja, kao ovo, u sve većoj meri početi da lice na naša društva i poprimiti prirodu pariteta.
6. Takode želim da istaknem da smo imali šanse da otpočnemo dijalog po ovom važnom pitanju sa muškarcima i ženama iz najšireg spektra političkih i kulturnih sredina. 133 političke partije su, zapravo, bile predstavljene na Konferenciji zajedno sa devet nezavisnih.
7. Prisustvo i aktivno učešće muškaraca i žena, koji su predstavljali nekoliko nevladinih organizacija, uveliko su obogatili debate Konferencije. Odlična uloga koju oni igraju u promovisanju ustanovljavanja paritetne demokratije bila je istaknuta u nekoliko navrata; trebalo bi ih, stoga, ohrabriti i podržati u akcijama koje sprovode u veoma razlicitim oblastima. Posebno, mi smo osetili da je bilo bitno za njih da nastave i pojačaju svoj nadzor političkog procesa.
8. Kako je politika duboko ukorenjena u društvo i reflektuje dominantne vrednosti, naše diskusije su jasno istakle da razvijanje partnerstva u politici obavezno zavisi od stepena partnerstva kao socijalnog modela uopšte. Ovo je nesumnjivo razlog zbog koga Meduparlamentarna unija tvrdi da ono što treba da se razvija u modernim demokratskim zajednicama, nije ništa manje, do nov društveni ugovor u kome muškarci i žene rade u jednakosti i komplementarnosti, obogacujući jedni druge uzajamno iz njihovih razlika.
9. Da bi se pozabavili ovim deficitom, potrebna je velika promena u svesti, kako muškaraca tako i žena. Ovo bi proizvelo pozitivnu promenu stavova prema ženama i vodilo bi ka novoj ravnoteži u društvu uopšte, a posebno u politici.
10. Ne mora se reći da se politička prava žena moraju razmatrati u globalnom kontekstu ljudskih prava, i da se ne mogu razdvajati od njega. Muškarci i žene političarke, vlade i parlamenti moraju da ulažu napore za priznavanje ovih prava i primenu međunarodnih instrumenata koji se na njih odnose.
11. Ono što je u osnovi u igri, jeste sama demokratija.

12. Činice se da smo mi još uvek daleko od sveta u kome su rukovodeća tela naših političkih partija, koja igraju odlučujuću ulogu u političkom životu, kao i naše vlade i naši parlamenti, precizna ogledala naših društava što se tiče proporcije muškaraca i žena. Skoro sve delegacije su tvrdile da ustavi njihovih zemalja predviđaju jednakost između muškaraca i žena u svim sferama života. Ali su i svi koji su govorili, potvrdili da je u politici postojala velika praznina između zakona i prakse u pogledu principa jednakosti.

13. Na razne načine, mnogi od nas su tvrdili da uključivanje žena u politički život na svim nivoima favorizuje demokratizaciju politike, a da žene, zauzvrat, nalaze da im demokratija nudi prilike da se bolje uključe u politički proces.

Naglašeno je, kao što je već navedeno u studiji Ujedinjenih nacija, da bi se situacija primetno poboljšala ukoliko bi broj žena u parlamentu dostigao određenu tolerantnu cifru. Ova "kritična masa" je procenjena na 30 procenata, što je takođe proizašlo iz iskustva u nordijskim zemljama. Utisak je da ova "kritična masa", pa čak i više - partitet, ne bi mogli biti postignuti u parlamentima sve dotle dok političke partije propuštaju da istaknu dovoljan broj žena kandidata sa realnim šansama da budu izabrane.

15. Partije su zamoljene da budu otvorenije prema ženama i receptivnije za njihove zahteve. Zaista, ženama se čini da je veoma teško da se dobije mesto u partijskim strukturama, koje su evoluirale i rade shodno osnovnim muškim kriterijumima.

16. Mnogi učesnici su favorizovali uvođenje sistema kvote za promovisanje pristupa žena vladajućim telima partija gde, u proseku, na njih otpada jedva 10 procenata.

17. Stavovi po pitanju kvota su se razilazili. Oni koji su ih favorizovali, naglašavali su potrebu kvota na svim nivoima gde se, zapravo, donose odluke, od partija do nacionalnih parlamenata, vlade i uprave. Svima nam je jasno da su kvote samo potrebno zlo, koje treba da se primeni po privremenom osnovu u cilju ispravljanja trenutnog disbalansa između muškaraca i žena i da treba da budu ukinute čim se postigne željeni efekat.

18. Jasan konsenzus je iskrsnuo u korist kvota koje ciljaju na kandidature, pre nego na mesta u parlamentu, i u njihovu korist, a ustanovile su ih partije pre nego parlamenti, iako je zakon imao prednost čineći ih obaveznim za sve partije. Imao se osećaj da bi, u cilju smanjenja diskriminatorne prirode kvota, što mnoge od nas uznemiruje, one trebalo da budu srednjeg roda.

19. Nekoliko delegata je dalje naglasilo potrebu za drugim mehanizmima kao, recimo, gde god je to moguće, rezervisanje izvesnog broja mesta u lokalnim i nacionalnim predstavničkim institucijama da bi se kompenzovale slabe šanse žena da budu izabrane.

20. S obzirom na parlamentarne izbore, mnogi delegati su tvrdili da sistem proporcionalne zastupljenosti, ili mešovitog izbornog sistema daje ženama mnogo veće šanse da budu izabrane, nego sistem od nemila do nedraga. Političke partije su zamoljene da provere da li su žene dobro pozicionirane na izbornim listama, posebno na zatvorenim listama, i da li su u izbornim jedinicama gde imaju realne šanse da budu izabrane.

21. Partije su dalje zamoljene da preduzmu mere da olakšaju podjednako učešće muškaraca i žena u njihovim aktivnostima, vodeći računa o porodičnim obavezama oba pola. Po ovom pitanju, mnogi govornici su istakli važnost centara za dnevno čuvanje i vrtica, kao i drugih olakšica koje bi mogle biti dostupne, omogućavajući tako usaglašavanje zahteva kako političkog tako i porodičnog života. Takođe je bila predložena generalizacija o korišćenju placenog odsustva oceva.

22. Drugo pitanje koje je imalo istaknuto mesto u debati, bila je činjenica da muškarci i žene imaju veoma nejednak udeo u placenom i neplacenom radu. Još uvek je istina da žene obavljaju ogromnu većinu neplacenih poslova, u velikoj meri kućnih poslova,

dok muškarci obavljaju većinom plaćene poslove. Štaviše, nedavna istraživanja pokazuju da žene rade više sati nego muškarci. Oštro je sugerisano da se ovom pitanju treba posvetiti, ukoliko se teži ka progresu u zastupljenosti žena u političkom životu, što je još jedna aktivnost koja zahteva vreme. Stoga je zatraženo da predloži budu stavljeni na svaki nacionalni dnevni red da bi se postigao ravnopravan udeo muškaraca i žena u plaćenom poslu.

23. Kao u *lajtmotivu*, obrazovanje žena se pominjalo u svim debatama i gotovo svi govornici oba pola su to pominjali kao jedan od preduslova za veće uključivanje žena u politički život. Ovo obrazovanje treba da bude obezbeđeno podjednako za muškarce i za žene, u cilju slamanja patrijarhalnog mišljenja, i treba da započne od veoma ranog uzrasta.

24. Pored toga, poduža debata je bila posvećena posebno političkoj i biračkoj obuci žena. Ne treba pominjati da je takva obuka podjednako neophodna muškarcima i ženama, ali je proisteklo iz debate da je za žene potrebna predobuka. Ova obuka treba da ima za cilj tri aspekta.

- Pre svega, građanski život treba da počne u periodu školovanja, tako da učešće u političkom životu ne bude svedeno samo na stavljanje glasa u glasacku kutiju u manje-više redovnim intervalima; naprotiv, ono podrazumeva trajnu obavezu i doprinos izgradnji pravednijeg društva.

- Sposobnost kandidovanja za izbore i vodenje izbornih kampanja podrazumeva dobijanje potrebne samouverenosti, dodajući potrebnu moralnu, materijalnu i logističku podršku u političkoj partiji, kao i mrežu neformalne podrške i, najzad, zadobijanje poverenja glasaca.

- Učenje korišćenja parlamentarnih procedura, kako bi bile sposobne da izvršavaju glasacke obaveze.

25. Druge važne preporuke date tokom debate:

- obuka treba da bude obezbeđena kako za žene tako i za muškarce, a predavaci bi takode trebalo da budu uzeti iz oba pola. Moraju se učiniti značajni naponi, kako bi se obezbedila potrebna finansijska sredstva u tu svrhu;

- odgovornost za obuku uključuje nekoliko sektora. Političke partije treba da mobilišu i apeluju na žene kandidate i treba da odrede programe obuke koji odgovaraju njihovim potrebama. Univerziteti, nevladine organizacije i asocijacije, takode igraju fundamentalnu ulogu, posebno udruženja žena koja počivaju na muškarcima i ženama koji umeju da dele bogatstvo svojih iskustava. Parlamenti su drugi vredni akteri koji obezbeđuju obuku za novoizabrane članove parlamenta, kako bi im pomogli da se pripreme za parlamentarne dužnosti;

- obuka bi trebalo da se fokusira na rad vlade, na gradnju demokratije i probleme vezane za društvene odnose između muškaraca i žena, i na one koji se odnose na takve teme kao što su komunikacija, organizovanje kampanja, rad sa volonterima, medijima, uloga nevladinih organizacija i uloga političkih partija. Jedna posebno važna vrsta obuke uključuje učenje kako se utvrđuje nacionalni budžet, kako bi se shvatile njegove različite komponente i odredilo do koje mere on vodi računa o potrebama žena;

- obrazovni programi treba da pružaju ideje koja je nerazdvojiva od ljudskih prava, borbu protiv stereotipnih uloga, i treba da je slede komponente obuke koje obuhvataju elemente pravne i političke nepismenosti.

26. Predlaže se da se pripremi imenik institucija širom sveta koje su u stanju da pruže političko obrazovanje ženama, a isto tako je predloženo da se odrede priručnici ili mere za žene političarke. Takode je bilo istaknuto da bi upotreba lokalnih jezika za takve priručnike, kao npr. za relevantne nacionalne tekstove (birački zakoni itd.), bila instrument sa velikom prednošću, posebno kod velikih naroda koji uključuju različite etičke ili lingvističke zajednice. Nekoliko delegata je pomenulo važnost obrazovanja i

obuke, kako bi se pomoglo ženama da prevaziđu zapaženi nedostatak samopouzdanja, zbog čega često nisu voljne da pristupe političkoj areni. Štaviše, pomenuta je takođe važnost obezbeđivanja specijalističke obuke za političke radnike.

27. Posvetili smo puno pažnje finansiranju izbornih kampanja za žene.

28. Bilo je mnogo poziva da se smanje preveliki troškovi kampanja. Ovo bi jasno iznivelisalo polje borbe za žene, ali bi moralo više da se kontroliše, da bismo se uverili da se poštuju limiti. Smanjenja bi mogla da se postignu ne samo “zatvaranjem slavine”, već i skraćivanjem vremena za kampanje. Neki su polemicali o uvođenju smanjenih stopa za korišćenje medija u kampanjama.

29. Mnogi delegati su izrazili stav da žene imaju da naslede sve od čistijeg i jasnijeg sistema finansiranja, kako kampanja za nominovanje, tako i izbornih kampanja, a predloženo je da sve zemlje treba da, ukoliko to već nisu uradile, uvedu odgovarajuće zakonodavstvo za regulisanje finansiranja iz svih izvora, bilo javnih, poslovnih, fondacijskih ili privatnih.

30. Opšti nedostatak ili oskudnost finansija za kampanje žena doveli su do raznih zanimljivih preporuka:

- političke partije treba, što je stvar principa, da lansiraju barem jednu trećinu žena kandidata i da za njih izdvoje jednu trećinu svojih resursa za kampanje;

- političke partije i međunarodne finansijske institucije, kao što je Svetska banka, treba da osnuju specijalne fondove koji mogu da se koriste da se ženama kandidatima daju gotovinski prilozima ili beskametni krediti ili da im se refundiraju troškovi njihovih kampanja;

- osnivanje sistema, barem za delimično javno finansiranje kampanja, treba da bude generalizovano;

- gde god je moguće javno finansiranje političkih partija, treba dati podstreka, tj. iznos finansiranja ili refundiranja troškova izbornih kampanja treba da bude povezan sa procentom žena kandidata koje su istaknute od strane svake partije, odnosno izabrane u parlament. U onim zemljama gde je obezbeđeno finansiranje parlamentarnih političkih grupa, treba da se predvidi dodatna premija, vezana za odnos žena članica parlamenta;

- treba da se podstiče i da se razvija osnivanje fondacija za finansiranje izbornih kampanja žena.

31. Ponovljeno je nekoliko puta da u politici obaveze, aktivno prisustvo koje je u toku i ubedenje, mogu nadoknaditi nedovoljne resurse, uključujući finansijska sredstva, a dobra reklama u medijima čini isto toliko za dobijanje izbora koliko i velike sume novca.

32. Danas mediji igraju veoma važnu ulogu u politici. Nijedan političar, muškarac ili žena, ne mogu ih zanemariti ili omalovažiti. Zato smo mi u medijima raspravljali o imidžu žene-politicara. Kako je u Moderatoru javne rasprave o ovoj temi između predstavnika medija i političkih figura navela gospoda Dahl, predsednica švedskog Parlamenta, naša diskusija je često bila prekidana tradicionalnim temama o odnosima ljubav-mržnja između medija i političke klase i uzajamnog nedostatka razumevanja što se tiče prioriteta i brige za svaku stranu. Dominirao je osećaj da svaka strana treba da ide nekuda da se sastane sa onom drugom.

33. Stavljen je akcenat naročito na potrebu obezbeđivanja obuke za medije za žene, da što bolje shvate rad i prioritete medija, kao i da mogu da nauče kako da objasne svoju poruku. Mediji, u stvari, teže da se fokusiraju na ljude koji su se identifikovali sa motivom, bez obraćanja pažnje na njihov rod. Na drugoj strani, mediji su pozvani da sagledaju način na koji prikazuju žene uopšte, posebno žene političare, i da usvoje nove perspektive. Ukoliko bi mediji bili svesni toga da uključivanje žena u politiku jača demokratiju, oni bi, pošto mogu da odigraju presudnu ulogu u demokratskom procesu, težili da objasne ovu poruku na svaki mogući način.

34. Naš glavni zaključak je da je potrebno izvesti radikalnu promenu u stavovima, kako **predstava** žena-politicarki prenet putem medija ne bi bio ogranicen samo na njihov identitet kao žena, vec da ih odslikava kao stvarne aktere u politickom životu.
35. Neke konkretne sugestije su iznete, i sumirane su u daljem tekstu:
- parlamenti i politicke partije treba da organizuju sednice odnosa sa javnošću na temu imidž žena-politicara u medijima;
 - vlasti treba da izvrše reformu politike komunikacija, kako bi povele više racuna o društvenim disbalansima između muškaraca i žena i da daju tacniju sliku žena-politicara;
 - novinari treba, kada pišu o politickim temama, da se potrudu da ne intervjuišu isključivo muškarce politicare;
 - treba da se dodeljuje godišnja nagrada novinskim kucama koje pokazuju nepristrasnost u pisanju o ženama i muškarcima politicarima.
36. Nekoliko delegata se pozvalo na važnost izrade mreže žena-politicara, kako nacionalno tako i regionalno, kao i na akciju da žene-politicari seniorke koje igraju ulogu uzora, mogu da ohrabruju ostale žene da udu u politicku arenu.
37. Sugerisano je da ovo bude omogućeno preko nacionalnih komisija za žene, koje bi trebalo da budu osnovane gde god nedostaju takve strukture. Osetilo se da bi se mogle stvoriti znacajne snage ukoliko bi žene-parlamentarke kombinovale svoje napore i uveravanja da politike u svim oblastima vode racuna o perspektivama žena. Takode je naglašena uloga umrežavanja u pomoc za obuku novih žena članica parlamenta. Osetilo se da bi impuls koji je stvoren još od Pekinške konferencije, a i poslednjih nekoliko dana na Konferenciji ovde, u Nju Delhiju, mogao dalje da napreduje održavanjem regionalnih zasedanja članova parlamenta da bi se diskutovalo o posebnim aspektima ovog pitanja.
38. Preporučeno je da svaka država treba da osnuje multidisciplinarni savetodavni odbor, koji ima nadzornu funkciju. On bi proveravao da li se interesi i potrebe žena uzimaju u obzir na svakom polju.
39. Što se tice moguće akcije koju treba da preduzmu parlamenti, predloženo je da oni treba da oforme specijalne komitete u službi kontrole nacionalnih, medunarodnih i regionalnih odredaba koje se ticu prava žena, ili komitete o poslovima žena. Parlamenti treba da obezbede usvajanje propisa koji se ticu primene prava žena. Takode treba da izrade, zajedno sa svojim vladama, strategije za progres, koje bi vodile ka realizaciji jednakog partnerstva između muškaraca i žena. Parlamentarci treba da podrže i ženske nevladine organizacije.
40. Uspeh ove konferencije nas je podstakao da preporucimo da Meduparlamentarna unija preduzme sve kako bi omogućila da se da širi publicitet ovim rezultatima i onome što ce se na njih nadovezati, i da se uvecaju aktivnosti na promovisanju integracija žena u politicki život.
41. Jedan aspekt ovog uključivanja odnosi se na učešće žena u jednakom broju sa muškarcima u radu svih medunarodnih tela. Što se tice Meduparlamentarne unije, članovi parlamenti su strogo požurivani da osiguraju da se strogo poštuju odredbe člana 11.1 Statuta Unije u vezi prisustva žena u njihovim delegacijama.
42. Ucvršćivanje saradnje Unije sa Sektorom Ujedinjenih nacija po pitanju statusa žena bio je takode predložen kao dodatak Sporazumu o saradnji koji je nedavno zaključen između Meduparlamentarne unije i Ujedinjenih nacija.
43. Shodno Konferenciji iz Nju Delhija, ideja o održavanju regionalnih sastanaka, u saradnji sa regionalnim institucijama koje su zainteresovane, takode je stavljena u prvi plan, a Meduparlamentarna unija je podstaknuta da nastavi sa istraživanjem i komparativnom svetskom studijom, kao što je ona koja je prezentovana Konferenciji. Predloženo je da ove inicijative budu sprovedene uz podršku UNESCO-a po pitanjima kao što su žene-politicari i mediji.

9. SAVET EVROPE: DEKLARACIJA O JEDNAKOSTI IZMEĐU ŽENA I MUŠKARACA KAO FUNDAMENTALNI KRITERIJUM DEMOKRATIJE

Savet Evrope: Četvrta evropska ministarska konferencija o jednakosti između žena i muškaraca (Istanbul, 13-14. novembra 1997)

Ministri država koje učestvuju na 4. evropskoj ministarskoj konferenciji o jednakosti između žena i muškaraca (Istanbul, 13-14. novembra 1997):

- *podsecajući* da principi pluralističke demokratije, zakonski propisi i poštovanje ljudskih prava - koji su vodeći principi Saveta Evrope - čine osnovu njihove saradnje;
- *imajući na umu* većinu političkih promena koje su se dogodile u Evropi poslednjih godina, što je dovelo do proširenja Saveta Evrope i do dubokih transformacija evropskih društava;
- *beležeći* da su šefovi država i vlada država članica Saveta Evrope, koji su se sastali u Strasburu 10. i 11. oktobra 1997. na Drugom samitu organizacije, naglasili "važnost uravnoteženijeg predstavljanja muškaraca i žena u svim sektorima društva, uključujući politički život", i pozvao na "nastavak progressa u pogledu postizanja efikasne izjednačenosti prilika između žena i muškaraca";
- *podsecajući* na obaveze koje su prihvatile države članice Saveta Evrope, shodno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i Deklaraciji o jednakosti žena i muškaraca od 16. novembra 1988, ponovljenih u poruci Ministarskog komiteta (11. jula 1995) i na Četvrtoj svetskoj konferenciji o ženama Ujedinjenih nacija (Peking, septembra 1995);
- *potvrđujući* ponovo svoje obavezivanje na ciljeve i preporuke date u tekstu koji je usvojila međunarodna zajednica na svetskim konferencijama Ujedinjenih nacija održanim devedesetih, posebno one koje su sadržane u strategijskim ciljevima Platforme za akciju usvojene na Pekinškoj konferenciji, kao i u strategijskim ciljevima Regionalne platforme usvojene na Regionalnom pripremnom sastanku na visokom nivou, za Četvrtu svetsku konferenciju žena (Bec, oktobra 1994);
- *beležeći*, sa velikom zabrinutošću, da su, uprkos značajnim promenama u statusu, ulozi i doprinosima žena u društvu tokom druge polovine ovog veka, raspodela vlasti, odgovornosti i pristup resursima između muškaraca i žena još uvek nejednaki;
- *uzimajući* kao polaznu tačku tekstove usvojene na 1, 2. i 3. Evropskoj ministarskoj konferenciji o jednakosti između žena i muškaraca (Strasbur, 1986, Bec, 1989. i Rim, 1993), kao i rezultate Konferencije "Jednakost i demokratija: Utopija ili izazov?" (Strasbur, februara 1995) i uopšte rad Evropskog saveta po pitanju jednakosti i demokratije;
- *secajući se* Preporuke No. R (96) 5 Ministarskog komiteta Saveta Evrope za usaglašavanje rada i porodičnog života;
- *naglašavajući* da, pošto je društvo podjednako sastavljeno od žena i muškaraca a rod je jedna od najvećih strukturnih razlika ljudi, uravnoteženo predstavljanje žena i muškaraca u donošenju odluka u politici obezbedice bolje funkcionisanje demokratske zajednice;
- *isticuci* da rad na postizanju jednakosti između žena i muškaraca više ne treba da se smatra kao žensko pitanje, već da uključuje sve članove društva, žene i muškarce, u potpunosti, i da postane briga društva kao celine;
- *uzimajući* u obzir potrebu za većim doprinosom muškaraca u promociji jednakosti između žena i muškaraca,

SAGLASNI SU U SLEDEĆEM:

Ucvršćivanje demokratije zahteva da se prodube njeni principi i razjasne beskonacnim dinamicnim procesom traganja i obavezivanjem na iscrpnu promociju i zaštitu ljudskih prava, gradanskih, politickih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih, za sve ljude.

Postizanje jednakosti između žena i muškaraca je integralni deo procesa koji vodi ka istinskoj demokratiji. Kao preduslov, učešće svih članova društva, žena i muškaraca, u svim društvenim krugovima, mora u potpunosti biti obezbeđeno. Demokratija mora postati rodno svesna i rodno osetljiva.

Ovo uključuje rodno balansiranu zastupljenost, kao zahtev za pravdom i potrebom za postizanje istinske demokratije, koja više sebi ne može da dozvoli da zanemari kompetenciju, stručnost i kreativnost žena.

Neke od barijera na koje žene nailaze u vezi sa njihovim učešćem i rodno balansiranom zastupljenošću u politickom i javnom životu, nastale su usled strukture i funkcionisanja izbornog sistema i politickih institucija, uglavnom politickih partija. Promena na ovom polju može da se dogodi samo putem osnaživanja žena i konstruktivnim dijalogom sa muškarcima, vodeći ih ka razumevanju hitnosti duboke reforme u vidu politicke zastupljenosti i odlucivanja, koji sada pokazuju nedovoljnu zastupljenost žena.

Marginalizovanje žena u javnom životu i demokratiji je strukturni faktor koji je povezan sa neujednacenom raspodelom ekonomske i politicke vlasti između žena i muškaraca i stereotipom stavova koji se odnose na društvene uloge žena i muškaraca. Ove stereotipne društvene uloge ograničavaju cilj kako žena, tako i muškaraca, da ostvare svoje potencijale.

Jednakost zahteva pozitivan, dinamican izazov ustanovljenim strukturama vlasti i stereotipnim ulogama polova, kako bi postigli strukturnu promenu na svim nivoima i, ultimativno, novi društveni poredak.

Muškarci moraju da odigraju važnu ulogu u postizanju jednakosti između muškaraca i žena, posebno kada oni donose odluke.

Veće učešće muškaraca u snošenju odgovornosti u sferi privatnog života, posebno u svakodnevnoj brizi o deci, porodici i domu, kao i ujednacenoj podeli odgovornosti za odlucivanje u politickom, javnom i profesionalnom životu sa ženama, unapredilo bi kvalitet života svih.

Ministri:

1. SLAŽU SE da mora postojati cilj za postizanje demokratije u kojoj su žene i muškarci jednaki, što vodi dubljem ostvarivanju pravde i univerzalnih ljudskih prava, kao i obogaćivanju demokratije putem rodno balansiranog predstavljanja;
2. SLAŽU SE da ovaj cilj mora da bude pracen specificnim, multidisciplinarnim strategijama koje se odnose na politicki i javni život i druge oblasti života, putem osnaživanja žena i putem partnerstva žena i muškaraca u radu na zajednickom cilju jednakosti;
3. POTVRĐUJU da je ostvarenje jednakosti između žena i muškaraca zadatak ne samo vlada, vec takode i društva u celini;
4. ISTICU potrebu inkorporiranja rodne perspektive u sve politike i programe na svim nivoima, u cilju identifikovanja uticaja na žene i muškarce i da se usavrši i razvije odlucivanje;
5. PODVLACI da treba da se obezbedi izdvajanje adekvatnih ljudskih i finansijskih resursa za rodno inkorporiranje iz svih fondova, za uspešno prenošenje ovog koncepta u praksu;
6. ISTICE, kao važan preduslov za inkorporiranje, potrebu da se poboljša saznanje o muškarcima i ženama u svim njihovim uslovima života, promovisanjem studija i statistika o muškarcima i ženama u rodnoj perspektivi;

7. **PODVLACI** ulogu koju muškarci moraju da odigraju u realizaciji jednakosti i slažu se da treba da se razviju specificne strategije za muškarce;

8. **SLAŽU SE** da nove aktivnosti koje imaju za cilj promovisanje uloge muškaraca u realizaciji jednakosti treba da budu komplementarne sa trenutnim aktivnostima na polju jednakosti između žena i muškaraca;

9. **SLAŽU SE** po pitanju inicijativne liste multidisciplinarnih strategija koje su usmerene na jednakost između žena i muškaraca kao fundamentalni kriterijum demokratije, koji je priložen uz ovu Deklaraciju;

10. **DAJU PODSTREKA** vladama i svim zainteresovanim institucijama i grupama, posebno socijalnim partnerima i višim javnim službenicima, da primenjuju, jacaju i podržavaju inicijative zasnovane na dodatim strategijama;

11. **PREPORUCUJU** komitetima ministara Saveta Evrope da preduzmu sve potrebne mere za postizanje ciljeva postavljenih u ovoj Deklaraciji, posebno: na polju međuvladine saradnje da:

- zamisle, pokrenu i promovišu javne kampanje da alarmiraju javno mnjenje na korist i prednosti za društvo u celini, o rodno balansiranoj zastupljenosti od strane žena i muškaraca u odlucivanju;

- podstaknu i organizuju među državama članicama udruživanje informacija i iskustava dobre prakse i procene uticaja preduzetih mera za postizanje rodno balansirane zastupljenosti žena i muškaraca u odlucivanju;

- promovišu i sprovode istraživanja, uključujući procenu uticaja rodno izbornog sistema za identifikovanje mera za odbijanje nedovoljne zastupljenosti žena u odlucivanju;

- organizuju zasedanja, seminare i konferencije, na kojima muškarci i žene diskutuju zajedno o razlicitim temama u egalitarnoj perspektivi, u pogledu stvaranja vizije za buducnost, vizije postpatrijarhalnog društva;

- u okviru svog rada u borbi protiv nasilja nad ženama razmotre pripremanje Evropskog pravnog instrumenta po ovom predmetu;

- pozovu Savet za kulturnu saradnju (CDCC) i njegov Komitet za obrazovanje (CC-ED) da formiraju Združenu grupu specijalista zajedno sa Upravljackim komitetom za jednakost između žena i muškaraca (CDEG), sa pretenzijom promovisanja rodne jednakosti u obrazovanju i nestereotipnog obrazovanja na svim nivoima obrazovnog sistema;

u okviru Sekretarijata Saveta Evrope da:

- promovišu rodno balansirano zastupljenje žena i muškaraca na svim nivoima u okviru Saveta Evrope;

- podstaknu ciljeve za postizanje kritične mase žena na mestima odlucivanja pri Savetu Evrope.

Štaviše, ministri savetuju da Ministarski komitet:

- promoviše inkorporiranje rodne perspektive u sva tela i aktivnosti Saveta Evrope i da podstakne sva tela koja rade na programima i budžetskim poslovima da u svom radu obezbede vidljivo inkorporiranje rodne perspektive;

- da provere da li je realizacija jednakosti između žena i muškaraca deo kontrole nad državama članicama u njihovom izvršavanju demokratskih obaveza.

DODATAK DEKLARACIJI

MULTIDISCIPLINARNE STRATEGIJE KOJE TEŽE PROMOVISANJU JEDNAKOSTI IZMEĐU ŽENA I MUŠKARACA KAO FUNDAMENTALNOM KRITERIJUMU DEMOKRATIJE

A. JEDNAKOST U POLITICKOM I JAVNOM ŽIVOTU

Pozivaju se vlade da:

- iznesu na raspravu politicku tvrdnju koja objašnjava da jednaka podela ovlašćenja u odlucivanju između žena i muškaraca jaca i obogacuje demokratiju i obavezuje ih na postizanje rodne jednakosti;
 - kontrolišu i objavljuju, redovno, detalje o proporcionalnosti žena i muškaraca u izbornim i neizbornim javnim položajima;
 - promovišu istraživanje o preprekama koje sprečavaju ženama pristup različitim telima za odlucivanje na različitim nivoima i da objave rezultate;
 - promovišu analizu i studije o selekciji kriterijuma koji se koriste za procedure javne nominacije, u pogledu otkrivanja elemenata koji imaju negativan uticaj na nominaciju žena i obavezuju ih da preduzmu mere za otklanjanje tih elemenata, npr. osnivanjem upravljackog tela zaduženog za pracenje situacije;
 - promovišu javne kampanje u opštoj javnosti kao i u specifičnim grupama; npr. oni koji odluče da se kandiduju, da podignu svoju svest o važnosti rodno balansirane zastupljenosti kod odlucivanja;
 - preuzmu na sebe obrazovanje i obucavanje sa ciljem da se informiše narod, a posebno mladi ljudi, o važnosti politickog učešća i posedovanja rodno balansirane zastupljenosti;
- u cilju sprečavanja diskriminacije i obezbeđivanja rodno balansirane zastupljenosti u politickom i javnom životu da:
- revidiraju diferencijalni uticaj izbornog sistema na politicku zastupljenost žena u izbornim telima i, gde je to moguće, da prilagode ili reformišu te sisteme za promovisanje rodno balansirane zastupljenosti;
 - promovišu i podržavaju specijalne mere za stimulisanje i jaccanje žena da ucestvuju u politickom životu;
 - preduzimaju mere da podstaknu rodno balansiranu zastupljenost u svim imenovanjima za javne službe koja vrši vlada, na primer predlažuci najniže i željene cifre za poslove žena i promovišuci otvorena i odgovorna radna mesta i procedure;
 - podstaknu vladine savetodavne komitete i savete koji će imati rodno balansiranu zastupljenost u njihovim telima za odlucivanje;
 - promovišu rodno balansiranu zastupljenost u svim finansijskim institucijama koje finansira vlada, na primer, nominovanjem osoba nedovoljno zastupljenog pola u komitetima (odborima) na svim nivoima i da podstiče rodni balans u svim ostalim finansijskim institucijama;
 - provere da postoji rodno balansirana zastupljenost u svim imenovanjima, što cini ministar ili sama vlada u svim javnim komitetima (odborima), na primer usvajanjem i primenom odgovarajucih zakonodavnih, odnosno administrativnih mera, pravljnjem baze podataka svih žena i muškaraca sa posebnim kvalifikacijama i znanjem (strucnjaci), objavljujuci cifre muške i ženske zastupljenosti i podsticuci druga kandidaciona tela da slede slicnu politiku;
 - podstaknu poslodavce da dozvole onima koji ucestvuju u politickom životu da imaju pravo da se oslobode svojih profesionalnih aktivnosti;
 - podrže, svim raspoloživim merama, programe koji stimulišu rodni balans u politickom životu, vladi, politickim partijama, odnosno NGO;
 - teže rodnom balansu u listi nacionalnih kandidata nominovanih za izbore od strane Saveta Evrope, na primer, za Evropski sud za ljudska prava ili druga tela te organizacije;
- pozivaju se politicke partije da:
- razmotre ogranicavanje broja mandata koje osoba može da provede na istoj politickoj funkciji;
 - razmotre ogranicavanje broja politickih funkcija koje se mogu imati u isto vreme;
 - usvoje i promovišu politiku rodnog balansa u partiji i partijskim strukturama i da pronadu mere za postizanje ovog cilja;

- razmotre prilagodavanje statusa i uslova rada izabраниh predstavnika, kako bi se osobama sa porodičnim obavezama politika učinila atraktivnijom;
- pozivaju se partije, sindikati, organizacije poslodavaca i ostale relevantne organizacije da:
 - otklone diskriminatorne prakse, inkorporiraju rodne perspektive u svoje platforme i obezbede ženama pristup telima za donošenje odluka na istom osnovu sa muškarcima;
 - stave na raspolaganje svojim članovima, kada su oni aktivno uključeni u njihove partije/rad organizacije, sistem potrebnih olakšica za privremeno čuvanje dece i da prilagode vreme svojih sastanaka uzimajući u obzir potrebe porodica;
 - revidiraju i prilagode strukture i politike, koristeći procene rodnog uticaja;
 - postavе specificne politike usmerene na promovisanje žena na odgovorna radna mesta;
 - revidiraju svoje izborne i kandidacione procedure da bi se otklonile sve barijere koje direktno ili indirektno vrše diskriminaciju kod selekcije i imenovanja žena na ovim poslovima; preduzmu inicijative za obuku, koje teže favorizovanju rodno balansirane zastupljenosti na svim nivoima u partiji/organizaciji;
 - jacaju ogranke žena unutar njihovih struktura, kako bi se uticalo na politiku partije/organizacije i promovisala nominacija žena kandidata;
- pozivaju se nevladine organizacije da:
 - razvijaju svoje aktivnosti kao grupe koje vrše pritisak na zakonodavce, radeci na jednakosti u politickom sistemu i politickim institucijama;
 - iniciraju, odnosno razvijaju aktivnosti sa ciljem da se žene informišu o svojim građanskim i politickim pravima;
 - organizuju sve vrste obuke za žene i muškarce sa težnjom ka rodno balansiranoj zastupljenosti u politickom i javnom životu;
 - formiraju mrežu organizacija koje rade u korist rodno balansirane zastupljenosti u politickom i javnom životu;
 - sprovedu procenu rodnog uticaja u sistemima, strukturama i politikama.

B. JEDNAKOST U EKONOMSKOM I PROFESIONALNOM ŽIVOTU

Pozivaju se vlade da:

u cilju sprečavanja diskriminacije i obezbeđivanja rodnog balansa:

- promovišu i jacaju potpuno i aktivno učešće žena u privredi i odlučivanju o privredi;
- podstaknu i promovišu povećanje broja žena koje rade na rukovodećim mestima u medijima;
- donesu i primenjuju zakon protiv diskriminacije zasnovane na osnovu pola i da garantuju jednak tretman na tržištu rada;
- eliminišu diskriminatornu praksu protiv žena u vezi sa njihovim reproduktivnim sposobnostima i funkcijama, na primer, zabranjujući svako pozivanje na trudnoću u vreme zapošljavanja;
- služe kao uzor ostalim poslodavcima obezbeđujući nediskriminatornim strukturama i praksama, radi postizanja ovog cilja, preduzimanje mera povećavanja broja žena u državnoj službi putem, između ostalog, usvajanja jasne, nediskriminatorne kadrovske politike i prakse, balansirane zastupljenosti žena i muškaraca pri zapošljavanju i promovisanju odbora (kolegijuma) i proveriti radnog iskustva;
- podsticu društvene partnere da usvoje politike koje su usmerene na povećanu prisutnost žena na radnim mestima gde se odlučuje, na primer, pravljenjem združenih promotivnih planova za žene između određenih poslodavaca i institucija i organizacija žena;
- podsticu poslodavce da usvoje politiku jednakih šansi u svojim preduzećima, kao integralni deo njihove politike ljudskih resursa i da obezbede potrebne budžetske i kadrovske resurse za primenu ovih politika, kao i njihovo kontrolisanje i procenu;

da bi se obezbedila jednaka plata za rad jednake vrednosti, i jednak tretman, da:

- donesu i primenjuju zakon kojim se garantuju prava žena i muškaraca na jednaku platu za jednak rad i rad jednake vrednosti;
- donesu i primenjuju zakone kojima se garantuje pravo žena i muškaraca na jednak tretman, šanse i platu i da se obezbedi pristup pravdi obezbedenjem pravne pomoci i zastupanja, finansijske pomoci i informacija o funkcionisanju sudskog mehanizma;
- nadgledaju rodne aspekte na tržištu rada i zastupljenost žena na položajima na visokom nivou, uključujući odlucivanje o ekonomiji;

na polju obuke da:

- promovišu usavršavanje kvalifikacija žena, posebno na polju nauke, informatike i komunikacija, kao i u oblastima ekspanzije potencijala;
- podstaknu društvene partnere da obezbede šeme obrazovanja i obuke, kao što su samorazvijanje i rukovodstveni kursevi za žene; kada je jedan pol nedovoljno zastupljen, treba da se obezbedi specijalna obuka kako bi omogućila zaposlenima nedovoljno zastupljenog pola da iskoriste posebne prilike oko zapošljavanja;
- obezbede pomoc, pravno zastupanje i savete i obuku za ljude koji žele da stvore svoje vlastito preduzeće, uzimajući u obzir specifične teškoće sa kojima se žene suočavaju, uključujući dostupnost kreditnim olakšicama;
- podstaknu žene da aktivno učestvuju na tržištu rada putem mera pravnog zastupanja i obuke, namenjenim posebno mladim ženama, ženama koje ponovo dolaze na tržište rada i nezaposlenim ženama;

na polju podizanja svesti da:

- podstaknu rodno osetljiv pravosudni sistem, na primer obezbeđivanjem kurseva za sudije i pravnike;
 - obezbede kurseve obuke za članove vlade, one u državnoj službi na visokom nivou i druge administrativne službenike, kada se primenjuje aktivna i vidljiva politika inkorporiranja;
 - podignu svest nastavnog osoblja o ulogama žena i muškaraca u demokratskoj zajednici i o njihovom doprinosu jednakosti;
 - uključe kurseve o jednakosti između žena i muškaraca u programe obuke za državnu službu;
 - podstaknu medije da obezbede specijalno podizanje svesti i kurseve obuke o jednakosti između žena i muškaraca za svoje kadrove;
- društveni partneri, kao što su sindikati i poslodavci, političke partije i druga relevantna tela, pozivaju se da:
- preuzmu inicijativu da otklone razlike u zaradama između tradicionalno ženskih i muških profesija revalorizacijom poslova koje tradicionalno obavljaju žene; proces revalorizacije treba da obave i žene i muškarci;
 - obezbede rodnu perspektivu kod svih pregovora o zaradama, balansiranim učešćem žena i muškaraca i poštovanjem ženskih kvalifikacija;
 - obezbede programe obuke za žene i muškarce zaposlene po istom osnovu;
 - dogovore politike sa ciljem da se ojacaju kompetencije žena, znanje i kvalifikacije, između ostalog putem specijalnih kurseva obuke;
 - dogovore specifične politike sa ciljem da promovišu žene na radna mesta gde se donose odluke, gde su one nedovoljno zastupljene;
 - inkorporiraju politiku jednakih šansi u njihovim politikama ljudskih resursa, analiziranjem i modifikovanjem, ukoliko je potrebno, dokumenata i prakse koji su primenjivani u okviru procedura zapošljavanja, ponudama posla, selekciji kandidata, programima obuke i promocijama;
 - sakupljaju i redovno ažuriraju rodno razdvojene statističke podatke koji se odnose na sve indikatore, koji treba da se koriste za permanentan pregled komparativne situacije žena i muškaraca u firmi;

- podignu svest među kadrovima firme i obuče ih na polju jednakih prilika, posebno vrhovno rukovodstvo i osobe koje su zadužene za menadžment, selekciju i obuku;
- da se bore protiv seksualnog uznemiravanja na radnom mestu, usvajanjem pravnih i administrativnih mera ili kolektivnim ugovorima, sa ciljem da se zaštiti dostojanstvo žena i muškaraca na poslu (ref: član 26 Evropske društvene povelje, revidirano) i da promovišu akcije primene ovih mera, kao što su kampanje uzdizanja svesti za poslodavce, podsticaji, pravni saveti i zastupanja, pomoc i ukoliko je potrebno, pojavljivanje u svojstvu tužioca;
- podsticu organizovanje redovnih sastanaka između poslodavaca i zaposlenih na temu očekivanja od karijere i očekivanja od firmi (diskusije o planiranju karijere);
- obezbede primenu inkorporiranja u svim svojim aktivnostima, što uključuje (re)organizaciju, usavršavanje i razvoj procesa politike za inkorporiranje perspektive rodne jednakosti, obukom svih službenika u slučajevima disbalansa između žena i muškaraca.

C. USKLAĐIVANJE PORODICNIH OBAVEZA SA POLITICKIM I PROFESIONALNIM ŽIVOTOM

Pozivaju se vlade da:

- promovišu harmonizaciju i partnerstvo žena i muškaraca u porodici i društvu, posebno podjednaku podelu porodicnih prava i obaveza i usvajanje nacionalne politike, koja omogućuje ljudima da kombinuju svoj posao sa porodicnim životom;
- priznaju da podela posla i porodicnih obaveza između žena i muškaraca predstavlja dobit za društvo u celini, i da promovišu ovu ideju;
- da usvoje odgovarajuće zakone, podstreke, odnosno mere sa ciljem podsticanja jednake podela roditeljskih obaveza između žena i muškaraca. Ovo bi moglo da uključuje: fleksibilne radne modele, odgovarajuće penzijske reforme, infrastrukturu za pomoc porodici, odgovarajuće socijalne službe;
- podrže i podstaknu obezbeđivanje cuvanja dece i olakšice za izdržavana lica, za žene i muškarce, ili druge usluge da im pomognu da odgovore porodicnim obavezama;
- usvoje šeme odsustva primenljive u radnom veku zbog porodicnih razloga i razloga obrazovanja i, gde je to moguće, podstaknu i obezbede adekvatne šeme odsustva za majke i oceve, podjednako podeljena između oceva i majki i organizovana sa malo fleksibilnosti, sa ciljem da se vodi racuna i o ženama i o muškarcima;
- prilagode šeme socijalnog osiguranja i poreskih sistema do veće raznovrsnosti radnih modela, a posebno, da usvoje politiku za obezbeđenje odgovarajuće zaštite zakona o radu i socijalnog osiguranja za nepuno radno vreme, rad na određeno vreme, sezonski posao i posao koji može da se obavlja kod kuće, posebno što se tice nezaposlenosti i penzijskih sistematizacija;

poslodavci se pozivaju da:

- promovišu i razvijaju fleksibilne prakse zapošljavanja koje omogućuju zaposlenima, i ženama i muškarcima, da odgovore zahtevima porodicnih obaveza, na primer omogućavajući da se radi pola radnog vremena onima koji to žele, da rade kod kuće, pod uslovom da je ugovorena odgovarajuća zaštita;
 - promovišu razvijanje karijere, uključujući promovisanje mogućnosti, po osnovu radnih uslova koji uskladjuju posao i roditeljske obaveze;
 - doprinose, finansijski ili na neki drugi način, obezbeđenju cuvanja dece i porodicnih olakšica za svoje radnike;
 - podstaknu organizacije na rad koji olakšava fleksibilnost porodicama, između ostalog, držanjem sastanaka i programa obuke u redovno radno vreme;
- socijalni partneri se pozivaju da:

- obezbede da kolektivni ugovori ukljucuju odredbe koje pomažu uskladivanju posla i porodicnog života, npr. placeno odsustvo za roditelje, rad sa nepunim radnim vremenom i fleksibilnim praksama zapošljavanja.

D. PROMOCIJA JEDNAKOSTI U DEMOKRATSKOM DRUŠTVU: ULOGA MUŠKARACA

Vlade se pozivaju da u cilju favorizovanja inkorporiranja jednakosti i shavatanja cinjenice da je jednakost pitanje društva u celini:

- podsticu muškarce da promovišu jednakost u okviru svojih sfera odgovornosti inkorporiranjem rodne perspektive u svoj rad;
- podsticu muškarce da procene posledice i uticaj politicke inicijative na balans izmedu žena i muškaraca u datoj oblasti;
- preduzmu aktivnosti upucene šefovima preduzeca ili uprave, da bi oni priznali da je obavezivanje muškaraca na ulogu oca inace pozitivno pa i za njihov posao;
- podsticu visoke standarde ponašanja za sve one koji su angažovani u javnom životu i, posebno, promovišu nediskriminatorno ponašanje medu clanovima vlade i visokim funkcionerima;

na polju podizanja svesti medu muškarcima po pitanju jednakosti da:

- razvijaju medu clanovima vlade i visokim funkcionerima svest o jednakosti izmedu žena i muškaraca, na primer organizovanjem kurseva obuke;
- ukljuce u obuku administrativnih službenika kurseve obuke o jednakosti izmedu žena i muškaraca;
- istaknu model zamene uloga za muškarce i žene, kako bi proizveli javno prihvatanje i podršku za muškarce koji slede netradicionalne modele;
- podstaknu aktivnosti kao što su konferencije i kampanje usmerene na to da se muškarci zainteresuju za jednakost izmedu žena i muškaraca. Ovo bi ukljucilo podsticanje muškaraca da postanu svesni svoje uloge u porodici, profesionalnom životu i društvu, sa ciljem davanja svog vlastitog doprinosa za vecu jednakost i partnerstvo i, u istu svrhu, ohrabrenje žena da postanu svesne svoje uloge u porodici;

na polju obuke i obrazovanja da:

- favorizuju obrazovne timove mešovito sastava u pogledu polova na svim nivoima, i kadrove za pomoc porodicama;
- podrže programe obuke i obrazovanja vec u vrticima i osnovnim školama, kako bi se razvijali i podržali novi nacini socijalizacije devojcica i decaka i sprecili stereotipi koji se odnose na tradicionalne uloge žena i muškaraca;
- podrže programe obuke i obrazovanja za muškarce sa ciljem da se obezbedi podela obaveza u podizanju dece, i da žene prihvate ucešce muškaraca;
- smanje nasilje muškaraca nad ženama i rade na njegovoj eliminaciji iniciranjem obrazovanja obezbedujuci poštovanje druge osobe, a što se tice nasilnih muškaraca, podržavanjem prakticnih terapijskih inicijativa;

na polju istraživanja da:

- usavrše poznavanje muškaraca i žena u svim njihovim životnim uslovima, promovišuci studije i statistike o muškarcima u rodnoj perspektivi;
- promovišu studije koje ispituju posledice na identitet muškaraca zbog promena karijere žena, života i aspiracija;
- promovišu istraživanja o odnosima izmedu muškaraca i o nacinu na koji oni opažaju svoj muški identitet.

IZJAVE O JEDNAKOSTI IZMEĐU ŽENA I MUŠKARACA U KONTEKSTU 50. GODIŠNJICE SAVETA EVROPE

Ministri država ucesnica na 4. evropskoj ministarskoj konferenciji o jednakosti izmedu žena i muškaraca, koja je održana 13. i 14. novembra 1997:

- beležeci da su šefovi država i vlada iz država članica Saveta Evrope, koji su se sastali u Strasburu 10. i 11. oktobra 1997. na Drugom samitu organizacije, naglasili "važnost balansiranije zastupljenosti muškaraca i žena u svim sektorima društva, uključujući politički život", i pozvali na "dalji progres u pogledu postizanja efikasne jednakosti u prilikama između žena i muškaraca",

- podsećajući na obaveze država koje su učestvovala na Četvrtoj svetskoj konferenciji Ujedinjenih nacija o ženama, održanoj u Pekingu 1995. kao i doprinos Saveta Evrope ovoj konferenciji,

- zapažajući da će 1999. obeležiti pedesetu godišnjicu Evropskog saveta,

POTVRĐUJU potrebu da se odmeri progres učinjen u državama članicama i da se povećaju naponi za primenu Platforme o akciji usvojene na 4. svetskoj konferenciji o ženama, i izražavaju čvrstu nadu da će ovo pitanje biti razmatrano u kontekstu 50. godišnjice Saveta Evrope na odgovarajući način,

PODVLACE važnost jaca saradnje između vlada u okviru Saveta Evrope na polju jednakosti između žena i muškaraca, a posebno uloge muškaraca u ovom procesu.

10. Završni dokument

III MEĐUPARLAMENTARNE KONFERENCIJE O BEZBEDNOSTI I SARADNJI U MEDITERANU

(koju je organizovala Meduparlamentarna unija Marsej - Francuska, 30. marta - 3. aprila 2000).

XXIII. JEDNAKOST MUŠKARACA I ŽENA

87. konferencija pozdravlja prisustvo žena u delegacijama i sa zadovoljstvom beleži stavove o ovom Završnom dokumentu, koji su izraženi na zasedanju žena parlamentaraca Mediterana koje je organizovala Meduparlamentarna unija. Sa zadovoljstvom beleži ideju redovnih konsultacija među ženama parlamentarkama Mediterana. Uverena je da žene, kroz svoje učešće, mogu dati veliki doprinos rešavanju problema sa kojima se društva suočavaju i za rešavanje sporova u Mediteranu.

88. Konferencija odobrava Princip br. 4 Univerzalne deklaracije o demokratiji, naime, da postizanje demokratije unapred pretpostavlja stvarno partnerstvo između muškaraca i žena u vodenju poslova društva u kojem oni rade u jednakosti, dopunjujući jedno drugo i uzajamno se obogacujući iz svojih razlicitosti. Ona preporučuje da efikasna jednakost prilika bude priznata kao indikator demokratije u vlastitom pravu. Štaviše, ona ponovo potvrđuje svoju uverenost da je moguće, bez destabilizovanja kultura ili nametanja vrednosti koje su strane nacionalnim kulturama, priznati, razviti ili, gde je moguće, rehabilitovati dostojanstvo žena na društvenom nivou i dopustiti pojavu balansiranije slike sposobnosti muškaraca i žena da učestvuju u vodenju kako javnih tako i privatnih poslova u državama Mediterana.

89. U ovom kontekstu, Konferencija pozdravlja nedavni napredak u određenim mediteranskim zemljama u obezbeđivanju poboljšanog učešća žena u javnom životu. Ona beleži, čak, da je odnos žena parlamentaraca još uvek mali, i izražava želju da vidi kako njihov broj raste u svakom parlamentu. U tu svrhu, skreće pažnju na *Plan za akciju Meduparlamentarne unije da se koriguju sadašnji disbalansi u zastupljenosti muškaraca i žena u političkom životu.*

90. Konferencija smatra da doprinos žena Mediterana svim aktivnostima koje imaju oslonac u ekonomskom i društvenom razvoju regiona, treba da se bolje spozna i da dobije dužno poštovanje. U tom smislu, ona podstiče razvoj udruženja žena i kriterijuma mrežne povezanosti među njima, radi unapređenja razmene. Ona preporučuje da se uzme u obzir nova tehnologija kao sredstvo za unapređenje kontakata među ženama i davanja publiciteta njihovom doprinosu mediteranskim

društvima. Ona se zalaže da tradicionalne prakse, koje imaju nepovoljan uticaj na život žena, dostojanstvo i licni integritet, budu ukinute.

91. Konferencija poziva Meduparlamentarnu uniju, kao vodeći izvor informacija koje se odnose na zastupljenost žena u parlamentu, da prosledi svoje najnovije statistike po redovnom osnovu, nacionalnim parlamentima u pogledu poboljšanja njihove svesti i promovisanja akcije da se ženama olakša pristup politici. Konferencija takode podstiče umrežavanje među ženama parlamentarkama Mediterana, moguć prvi korak prema kome bi se kreirale informacije, na IPU Internet sajtu, kao i dijalog, podsajt za žene parlamentarke Mediterana.

92. Apeluje na sve mediteranske zemlje da primenjuju Pekinšku platformu za akciju, koja je usvojena na Četvrtoj svetskoj konferenciji žena (Peking, septembra 1995) i da uzmu aktivno učešće u valorizaciji progressa koji treba da preuzme na sebe Specijalna sednica Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u Nju Jorku u junu 2000, uz slanje kako muških, tako i ženskih članova parlamenta da uzmu učešća u procesu i u tripartitnoj konsultaciji koju organizuju zajedno Meduparlamentarna unija i UN. Ona takode poziva mediteranske zemlje koje to još uvek nisu uradile, da pristupe *Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (1979)* ili da ustanove potreban instrument za nasleđivanje, da usvoje odgovarajuće zakone i uredbе, i da ponovo razmotre sve rezervacije koje imaju po predmetnom dokumentu. Ona takode poziva sve države da pristupe dodatnom protokolisanju Konvencije i da obezbede njegovo stupanje na snagu.

(izbacena crta)

11. REZOLUCIJA EVROPSKE UNIJE KOJA INTEGRIŠE RODNA PITANJA U RAZVOJ SARADNJE

Fokus Rezolucije je razvoj saradnje i praksi evropskih institucija. Ona tretira razvoj na sasvim tehnički način, i kao takva, ne posvećuje se nekima od širih političkih tema. Rezolucija zastupa stav da rodna analiza mora biti inkorporirana na svim nivoima, makro, mezo i mikro, i u koncepciju, planiranje i primenu razvojne saradnje Zajednice država članica.

Ona navodi da razvojna saradnja mora da podstiče i podržava promene za smanjenje rodne nejednakosti u stavovima, strukturi i mehanizmima na svakom nivou, da obezbedi podelu političke vlasti, ekonomsko jačanje žena, i jednak pristup ženama u kontroli prilika društvenog razvoja.

Rezolucija poziva na posebnu pažnju koju treba pokloniti pozitivnoj akciji za suocavanje sa velikim rodnom disparitetom.

Ona poziva na dovoljnu i permanentnu ekspertizu rodnih pitanja u okviru Komisije i država članica, i adekvatnih ljudskih, finansijskih i drugih resursa da bi osigurala primenu Rezolucije.

Integrisanje rodnih pitanja u evropsku razvojnu saradnju može da bude od velike pomoci za bolju koordinaciju između država članica u oblasti politike rada, kao i za praksu. Efikasna koordinacija će zahtevati izdvajanje dodatnih kadrovskih i finansijskih resursa.

Rezolucija odista ukazuje na političku volju Evropske zajednice da usvoji jednakost između žena i muškaraca kao nerazdvojivog i preko potrebnog dela razvojnog procesa. Ono što se sada traži, jeste volja rukovodstva da primeni Rezoluciju.

Što se tice primene, Evropska komisija će imati potrebu da primeni institucionalne mere u svaki okvir i sektor da bi se uverila da se politika primenjuje i da je njena primena koordinisana, da se kontroliše i valorizuje:

1. Svaki odsek Komisije treba da primeni razumljiv plan akcije, koji navodi kako ona namerava da primeni novu politiku; ovo treba da ukljuci ciljeve, raspored, svrhu i koordinaciju sa ostalim odsecima i da bude prezentovano na zasjedanju Ministarskog saveta decembra 1996.
2. Analiza rodni nejednakosti i nepravdi treba da postane integralni deo procesa planiranja, uzdizanja, primene i nadgledanja buducih strategija zemlje, nacionalnih indikativnih programa, razvojnih programa i projekata, kao i da bude inkorporirana u zadatke svih konsultanata. Projektni ciklus treba da bude prilagoden shodno tome. Postoji izvestan broj instrumenata koji mogu da budu od koristi kod institucionalne rodne analize, kao što su izveštaji o rodnom uticaju, ukoliko su integrisani u globalni menadzmentski informacioni sistem EC.
3. Izgraditi institucionalnu sposobnost u rodnoj ekspertizi da je koriste oni koji kreiraju politiku i službenici koji donose odluke i Delegacije zemalja EC.
4. Dodatni kadrovi visokog ranga, specijalisti za rod i razvoj, moraju biti imenovani u samoj Komisiji; ova radna mesta treba da budu na neodređeno vreme.
5. Imenovanje specijalista kompetentnih za rodnu analizu na poljima kao što su ekonomija, stanovništvo, ljudska prava, demokratija, poljoprivreda, pomoc u hrani, saobraćaj i vode, u okviru Komisije, omogućilo bi bolje pracenje kljucnih sektora Programa za pomoc Evropske zajednice. Mogao bi da se razmotri premeštaj specijalista iz država članica.
6. Sposobnost za rodnu analizu treba da postane osnovni kriterijum kod zapošljavanja i imenovanja svih službenika za kreiranje politike i odlucivanje, kao i kod selekcije konsultanata.
7. Programi obuke i postizanje rodne osetljivosti kod kadrova EC treba da se prošire tako da ukljucuju sve službenike u donošenje politike i odluka, ukljucujuci i više rukovodstvo. Obuka treba da bude obavezna i da se redovno ponavlja.
8. Moraju se izdvojiti adekvatna finansijska sredstva da se omoguci rodni i razvojnim službenicima da izvrše u potpunosti svoje obaveze.
9. Preporučuje se usvajanje metoda ucestvovanja u uzdizanju, procenjivanju, kontrolisanju i valorizaciji, što može da obezbedi aktivno učešće žena.
10. Inkorporiranje neplacenog rada u baze podataka i planiranje, jeste srž efikasnosti kod projektne i programske pomoci, pošto daje bolje informacije o nacionalnoj i ekonomskoj aktivnosti, raspodeli dohotka, raspoloživom vremenu i energiji. U ovom smislu, EU treba da podrži razvoj satelitskih racuna za racunanje doprinosa neplacenog rada.
11. Društveni i ekonomski uticaj programa ekonomskih reformi na individualnom nivou i nivou domacinstva mora da se pažljivo kontroliše i da se shodno tome programi prilagode.
12. Usavršiti efikasnost Delegacije zemalja EC sa rodnom i razvojnom ekspertizom i dodeljivanjem vecih resursa.
13. Moraju da se razvijaju kanali za konsultaciju, što omogucuje službenicima i misijama EC da traže savete i stavove lokalnih, nacionalnih i medunarodnih organizacija žena, grupa i eksperata.
14. Usavršiti svojstvo vlada južnih država u politici, planiranju i pravljenju programa.
15. Dodeljivati kadrovske i finansijske resurse na nivoima EC, zemalja članica i državnih delegacija da bi radile na efikasnoj koordinaciji i harmonizaciji u okviru EU na integrisanju rodni pitanja u razvojnu saradnju.
16. Primeri dobre prakse po pitanju žena i roda i razvoja, u okviru aktivnosti razvojne saradnje država članica EU, mogli bi korisno biti sravnjeni i inkorporirani u praksu EC kao deo procesa evolucije koordiniranja politike.
17. EU treba da podstice i podržava institucionalizovanje nezavisnih organizacija žena tako da im omoguci da, kao članovi gradanskog društva, mogu da izgrade

svoju individualnu i kolektivnu sposobnost da učestvuju, po osnovu pariteta, u svim aspektima donošenja odluka i da mogu da kontrolišu poštovanje ljudskih prava.

18. Pored razumljivog angažovanja svih članova Komisije, postoji potreba za nekakvim neposrednim specifičnim programima pozitivne akcije za ispravljanje sadašnjih nepravdi prema ženama. Izvestan broj oblasti za pozitivnu akciju govore same za sebe: obrazovanje i obuka, opšte, reproduktivno i polno zdravlje, produktivno zapošljavanje, zemljišne reforme koje garantuju ženama prava na svojinu, usvajanje političkog učešća žena u lokalnom, nacionalnom i međunarodnom odlučivanju, podrška za kampanje obrazovanja javnosti protiv zlostavljanja žena.

12. OBAVEZIVANJA VLADA NA PRIMENU PEKINŠKE PLATFORME ZA AKCIJU

(Dokument o istorijatu, koji je pripremio Sektor za napredak žena, a zasniva se na izjavama datim za vreme Četvrte svetske konferencije o ženama)

Data je sugestija za vreme 39. sednice Komisije o statusu žena, da Četvrta svetska konferencija o ženama bude konferencija obavezivanja. Sekretarijat Konferencije (Sektor za unapređenje položaja žena) pratio je plenarne govore vlada i zabeležio obavezivanja data u usmenim izjavama.

Devedeset zemalja od 189, obavezalo se da poboljša situaciju žena.

Preliminarna analiza je pokazala da je najveći broj obavezivanja učinjen u pravnoj oblasti, gde su se vlade obavezale da revidiraju postojeće ili da uvedu nove zakone i uredbе da bi unapredile status žena i eliminisale zakonske diskriminacije. Nekoliko zemalja je odlucilo da potpišu ili ratifikuju međunarodne konvencije za unapređenje položaja žena, uključujući CEDAW i neke relevantne ILO konvencije.

Obavezivanja koja su najavile vlade u Pekingu, indikatori su ozbiljnosti njihovih namera da preuzmu na sebe konkretne prateće akcije za napredak žena.

Obavezivanja od strane vlada u okviru Platforme za akciju u dvanaest kritičnih oblasti interesovanja, raspodeljena su prema sledecem: najviše pažnje posvećeno je kritičnoj oblasti interesovanja "Institucionalni mehanizmi za unapređenje položaja žena". Četrdeset devet zemalja planiraju ili da ojacaju ili da ustanove nacionalne mehanizme koji će raditi na rodnim pitanjima i obezbedice dodatne ljudske i finansijske resurse u cilju primene nacionalnih politika o ženama i Pekinške deklaracije i Platforme za akciju. Te zemlje su priznale da je rod sveobuhvatno pitanje i da je važno da se kategorija roda inkorporira u sve društvene i ekonomske politike i programe. Tri zemlje su se obavezale da rade na isticanju interesa i potreba žena u davanju pomoći za međunarodni razvoj. Druge četiri zemlje su istakle važnost razvijanja i jačanja statistika o ženama.

Bosna i Hercegovina

G. Žene u vlasti i odlučivanju

Podsticati aktivno učešće žena u procesu odlučivanja.

Estonija

H. Institucionalni mehanizmi za napredak žena

Stvaranje nacionalne strukture za rešavanje problema žena.

Podržavanje studije roda.

Jačanje i razvijanje socijalne statistike koja se odnosi na pitanja žena i podržavanje studija roda.

Latvija

H. Institucionalni mehanizmi za napredak žena

Razvijanje rodno orijentisane socijalne statistike.

Litvanija

H. Institucionalni mehanizmi za napredak žena

Nastavak razvijanja programa za napredak žena uključujući konkretne mere za primenu Platforme za akciju.

Poljska

G. Žene na vlasti i u odlucivanju

Obezbediti jednak pristup rukovodecim pozicijama.

Rumunija

H. Institucionalni mehanizmi za napredak žena

Spremni da organizuju u Bukureštu, u saradnji sa Ujedinjenim nacijama, regionalnu Konferenciju zemalja centralne i istocne Evrope, procenjuci primenu odredaba iz Pekinških dokumenata.

Ruska Federacija

G. Žene na vlasti i u odlucivanju

Povecati učešće žena u politickom odlucivanju.

Pružati pomoc ženama politickim kandidatima.

H. Institucionalni mehanizmi za napredak žena

Sarađivati i podržavati NGO žena.

Ukrajina

G. Žene na vlasti i u odlucivanju

Završiti ustanovljenje nacionalnog mehanizma za primenu principa jednakih šansi na svim nivoima u donošenju odluka.

H. Institucionalni mehanizam za napredak žena

Usvojiti i primenjivati nacionalni program "Ukrajinske žene".

13. CETVRTA KONFERENCIJA UN O ŽENAMA: PLATFORMA ZA AKCIJU: ŽENE NA VLASTI I U ODLUCIVANJU

G. Žene na vlasti i u odlucivanju

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima navodi da svako ima pravo da ucestvuje u vladi svoje zemlje. Ovlašćenja i autonomija žena i poboljšanje društvenog, ekonomskog i politickog položaja žena su osnova za postizanje kako jasne, tako i vlade i uprave koje zavreduju poverenje, kao i za održavajući razvoj u svim oblastima života. Odnosi ovlašćenja koji sprecavaju žene da vode ispunjen život funkcionišu na mnogim nivoima društva, od veoma licnog do visoko javnog. Postizanje cilja jednakog učešća žena i muškaraca u donošenju odluka obezbedice ravnotežu koja tacnije odslikava sastav društva i potrebna je da bi se ojacala demokratija i promovisalo njeno vlastito funkcionisanje. Jednakost u donošenju odluka ima funkciju sile, bez koje je teško izvodljiva prava integracija dimenzije jednakosti u odlucivanju u vladi. U pogledu ovog, jednako učešće žena u politickom životu igra ulogu šrafa u generalnom procesu napretka žena. Jednako učešće žena u odlucivanju nije samo zahtev za jednostavnom pravdom ili demokratijom, vec takode može biti videno kao neophodan uslov da se interesi žena uzmu u obzir. Bez aktivnog učešća žena i inkorporiranja perspektive žena u sve nivoe odlucivanja, ciljevi jednakosti, razvoja i mira ne mogu se ostvariti.

(ovde skinuti okvir)

Uprkos raširenom pokretu za demokratizaciju u mnogim zemljama, žene su veoma malo zastupljene na mnogim nivoima vlade, posebno u ministarskim i ostalim izvršnim telima, i ucinile su mali progres u dobijanju politicke vlasti u zakonodavnim telima ili u postizanju cilja, propisanog od strane Ekonomskog i društvenog saveta, da bude 30 procenata žena na položajima i nivoima za odlucivanje do 1995. godine.
--

Globalno, ima 10 procenata žena u zakonodavnim telima i manji procenat na ministarskim položajima. U nekim zemljama, uključujući one koje sada prolaze kroz

fundamentalne političke, ekonomske i društvene promene, došlo je do značajnog pada u broju žena zastupljenih u zakonodavnim telima. Iako žene čine barem polovinu biraca u gotovo svim zemljama, i dobile su pravo glasa i imaju položaje u skoro svim državama članicama Ujedinjenih nacija, one su i dalje ozbiljno veoma malo zastupljene kao kandidati za javne službe. Tradicionalni radni modeli mnogih političkih partija i vladinih struktura i dalje su barijera za učešće žena u javnom životu. Žene se mogu odvratiti od traženja političkih položaja diskriminatornim stavovima i praksom, porodičnim obavezama i cuvanjem dece, kao i velikim troškovima za traženje javnih poslova i bavljenje njima. Žene na političkim položajima i položajima za odlučivanje u vladi i zakonodavnim organima doprinose redefinisaju političkih prioriteta, stavljanju na politički dnevni red novih tacaka koje odražavaju i posvećuju rodno-specifično interesovanje za žene, za vrednosti i iskustva, obezbeđujući tako nove perspektive za inkorporiranje političkih pitanja.

Žene su pokazale značajno vodstvo u lokalnim zajednicama i neformalnim organizacijama, kao i na javnim položajima. Ipak, socijalizacija i negativan stereotip žena i muškaraca, uključujući pravljenje stereotipa putem medija, jacaju tendenciju da političko odlučivanje ostane u domenu muškaraca. Isto tako, nedovoljna zastupljenost žena na položajima odlučivanja u oblasti umetnosti, kulture, sporta, medija, obrazovanja, religije i prava, onemogućila je njihov značajniji uticaj na mnoge ključne institucije.

Zahvaljujući ograničenom pristupu putevima ovlašćenja, kao što su tela odlučivanja političkih partija, organizacije za zapošljavanje i sindikati, žene su dobile pristup vlasti preko alternativnih struktura, posebno u sektoru nevladinih organizacija. Preko nevladinih organizacija, žene su bile u mogućnosti da izraze svoja interesovanja i brige i stavile su svoja pitanja na nacionalni, regionalni i međunarodni dnevni red.

Nejednakost u javnoj areni često može započeti sa diskriminatornim stavovima i praksama i nejednakim odnosima ovlašćenja između žena i muškaraca u okviru porodice. Nejednaka podela rada i odgovornosti u okviru domaćinstva, zasnovana na nejednakim odnosima ovlašćenja, takođe ograničava potencijal žena da nadu vremena i razviju sposobnosti koje se traže za učestvovanje u donošenju odluka u širim javnim forumima. Ujednačenija podela tih odgovornosti između žena i muškaraca ne samo da obezbeđuje bolji kvalitet života za žene i njihove kćeri, već poboljšava prilike da se oblikuju i modeliraju javna politika, praksa i troškovi, tako da njihovi interesi dobiju priznanje i odgovarajuću pažnju. Neformalne mreže i modeli odlučivanja na nivou lokalne zajednice, koji odražavaju dominantno muško osobito svojstvo, ograničavaju sposobnost žena da jednako učestvuju u političkom, ekonomskom i društvenom životu.

Nisko proporcionalno učešće žena među ekonomskim i političkim donosiocima odluka na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou odražava strukturne barijere i stavove, kojima se treba pozabaviti putem pozitivnih mera. Vlade, transnacionalne i nacionalne korporacije, mas-mediji, banke, akademske i naučne institucije, i regionalne i međunarodne organizacije, uključujući i one u sistemu Ujedinjenih nacija, ne koriste u potpunosti ženske talente za vrhovno rukovodstvo, stvaraoce politike, diplomate i pregovarače.

Ujednačena raspodela vlasti i odlučivanja na svim nivoima zavisi od vlada i drugih aktera koji preuzimaju statističku rodnu analizu i inkorporiranje rodne perspektive u razvoj politike i u primenu programa. Jednakost u odlučivanju je bitna za podstrek

žena. U nekim zemljama, afirmativna akcija je dovela do 33,3 posto ili veće zastupljenosti u lokalnim i nacionalnim vladama.

Nacionalne, regionalne i međunarodne statističke institucije još uvek nemaju dovoljno znanja o tome kako da predstavljaju pitanja koja su vezana za jednaki tretman žena i muškaraca u ekonomskoj i društvenoj sferi. Posebno, nedovoljno su iskorišćene baze podataka i metodologije u važnoj sferi odlučivanja.

Posvećujući se nejednakosti između žena i muškaraca u podeli vlasti i odlučivanja na svim nivoima, vlade i drugi akteri treba da promovišu aktivnu i vidljivu politiku inkorporiranja rodne perspektive u sve politike i programe, tako da se pre odlučivanja uradi analiza o efektima na žene i muškarce, za svakog ponaosob.

Strategijski cilj G.1.

Preduzeti mere da se ženama obezbedi jednak pristup punom učešću u strukturama vlasti i odlučivanju

Akcije koje treba da preduzmu:

Vlade

- Da se obavežu da postavljaju cilj ostvarivanja rodne ravnoteže u vladinim telima i komitetima, kao i u javnim administrativnim entitetima, takode u sudstvu, uključujući, između ostalog, postavljanje specifičnih zadataka i uz primenu mera da se značajno poveća broj žena u pogledu postizanja jednake zastupljenosti žena i muškaraca, ukoliko je potrebno putem pozitivnih akcija, na svim vladinim i javnim administrativnim položajima;
- da se preduzmu mere kako bi se u izborne sisteme koji podstiču političke partije uključile žene u izborne i neizborne javne funkcije u istoj proporciji i na istim nivoima kao i muškarci;
- da zaštite i promovišu jednaka prava žena i muškaraca da se angažuju u političke aktivnosti, i slobodu udruživanja, uključujući članstvo u političkim partijama i sindikatima;
- da revidiraju diferencijalni uticaj izbornih sistema na političku zastupljenost žena u izbornim telima i da razmotre, gde je to moguće, prilagodavanje ili reforme tih sistema;
- da kontrolišu i valorizuju napredak u zastupljenosti žena preko redovnog prikupljanja, analiziranja i širenja kvantitativnih i kvalitativnih podataka o ženama na svim nivoima raznih funkcija u javnom i privatnom sektoru, i da prošire podatke o broju žena i muškaraca zaposlenih na raznim nivoima u vladi na po godinu dana; da se proveriti da li žene i muškarci imaju jednak pristup širokoj lepezi javnih funkcija i postavi mehanizam u okviru vladinih struktura za praćenje napretka na ovom polju;
- da podrže nevladine organizacije i istraživačke institute da vode studije o učešću žena u odlučivanju i uticaju na odlučivanje u sredinama u kojima se odlučuje;
- da podstaknu veće uključivanje domorodackih žena u odlučivanje na svim nivoima;
- da podstaknu, i gde ima uslova omoguće, da organizacije koje je osnovala vlada usvajaju nediskriminatorske politike i prakse kako bi se povećao broj i uzdigao položaj žena u njihovim organizacijama;
- da priznaju da podeljen rad i roditeljske obaveze između žena i muškaraca promoviše povećano učešće žena u javnom životu, i da preduzmu odgovarajuće mere da se ovo postigne, uključujući mere za usklađivanje porodičnog i profesionalnog života;
- da imaju za cilj rodnu ravnotežu na listama nacionalnih kandidata nominovanih za izbore ili naimenovanje za tela Ujedinjenih nacija, specijalne agencije i druge

autonomne organizacije sistema Ujedinjenih nacija, posebno za radna mesta višeg nivoa.

Politicke partije

- Da razmotre ispitivanje partijske strukture i procedura za otklanjanje svih barijera koje direktno ili indirektno diskriminišu učešće žena;
- da razmotre razvijanje inicijative da se omogući ženama potpuno učešće u svim internim strukturama za kreiranje politike (rada) i u procesu imenovanja i kandidovanja;
- da razmotre inkorporiranje rodni pitanja u svoj dnevni red, preduzimajući mere da se omogući ženama učestvovanje u vodenju političkih partija na jednakoj osnovi kao muškarcima.

Vlade nižeg nivoa, nacionalna tela, privatni sektor, političke partije, sindikati, organizacije poslodavaca, istraživačke i akademske institucije, podregionalna i regionalna tela i nevladine i međunarodne organizacije:

- da preduzmu pozitivnu akciju za postizanje kritične mase žena vođa, izvršnih organa i rukovodilaca na strategijskom položaju;
- da kreiraju ili ojačaju, tamo gde je to moguće, mehanizme za nadgledanje pristupa žena višim nivoima odlučivanja;
- da revidiraju kriterijume za zapošljavanje i imenovanje u savetodavna tela i tela za odlučivanje i da ih promoviraju na više položaje, da se pobrinu da takvi kriterijumi budu relevantni i ne diskriminišu žene;
- da podstaknu napore nevladinih organizacija, sindikata i privatnog sektora da postignu jednakost između žena i muškaraca u rangovima (cinovima), i da to primenjuju i u svojim telima za odlučivanje i u pregovorima u svim oblastima i na svim nivoima;
- da razviju strategije komunikacija za promovisanje javne debate o novim ulogama muškaraca i žena u društvu i porodici;
- da restrukturiraju zapošljavanje i programe za razvoj karijere da bi obezbedili svim ženama, posebno mladim, isti pristup menadžerskim, preduzetničkim, tehničkim obukama, kao i obuci za vodstvo, uključujući obuku na poslu;
- da razviju programe napredovanja u karijeri za žene svih uzrasta, koji uključuju planiranje karijere, procenju, mentorisanje, treniranje, obuku i ponovnu obuku;
- da podstiču i podržavaju učešće nevladinih organizacija žena na konferencijama Ujedinjenih nacija i njihovim pripremnim procesima;
- da se usmeri i podržava rodna ravnoteža u sastavu delegacija za Ujedinjene nacije i druge međunarodne forume.

Ujedinjene nacije

- Da primenjuju postojeće i usvoje nove politike zapošljavanja i mere u cilju postizanja globalne rodne jednakosti, posebno na profesionalnom nivou i više, sa 2000. godinom, sa dužnim poštovanjem važnosti regrutovanja kadrova na što širem geografskom osnovu, u skladu sa članom 101, paragraf 3 Povelje Ujedinjenih nacija;
 - da razviju mehanizme za nominovanje žena kandidata za postavljanje na viša radna mesta u Ujedinjenim nacijama, specijalizovanim agencijama i drugim organizacijama i telima sistema Ujedinjenih nacija;
 - da nastave sa prikupljanjem i širenjem kvantitativnih i kvalitativnih podataka o ženama i muškarcima u donošenju odluka i da analiziraju njihov diferencijalni uticaj na odlučivanje i procenju progressa ka postizanju cilja generalnog sekretara da žene do 2000. godine zauzmu 50 procenata menadžerskih položaja i položaja za odlučivanje.
- Organizacije žena, nevladine organizacije, sindikati, društveni partneri, proizvođači, industrijske i profesionalne organizacije:
- da izgrade i učvrste solidarnost među ženama putem informisanja, obrazovanja i aktivnosti koje zahtevaju posebni senzibilitet;

- da se zalažu na svim nivoima da omoguće ženama da utiču na političke, ekonomske i društvene odluke, procese i sisteme, kao i da rade na traženju poverenja od izabranih predstavnika u njihovom obavezivanju na rodna pitanja;
- da uspostave, i budu dosledni u zakonodavstvu za zaštitu podataka, baze podataka o ženama i njihovim kvalifikacijama za korišćenje kod imenovanja žena na više položaje za donošenje odluka i savetodavne položaje, za širenje vlada, regionalnih i međunarodnih organizacija i privatnih preduzeca, političkih partija i drugih relevantnih tela.

Strategijski cilj G.2.

Povećanje sposobnosti žena da učestvuju u odlučivanju i vodstvu

Akcije koje treba da preduzmu:

Vlade, nacionalna tela, privatni sektor, političke partije, sindikati, organizacije poslodavaca, podregionalna i regionalna tela, nevladine i međunarodne organizacije i obrazovne institucije:

- da obezbede obuku o vodstvu i samopoštovanju, da bi pomogli ženama i devojkama, posebno onima sa posebnim potrebama, ženama sa nekom manom i ženama koje pripadaju nekoj rasnoj i etničkoj manjini, da učvrste svoje samopoštovanje i da ih podstaknu da zauzmu položaje odlučivanja;
- da imaju jasne kriterijume za položaje odlučivanja i da obezbede da izborna tela imaju rodno balansirani sastav;
- da kreiraju mentorski sistem za žene bez iskustva i, posebno, ponude obuku, uključujući obuku o vodstvu i odlučivanju, javnom govorenju i samopotvrđivanju, kao i o političkim kampanjama;
- da obezbede rodno osetljivu obuku za žene i muškarce za promovisanje odnosa nediskriminatornog rada i poštovanja razlicitosti u poslu i stilovima upravljanja;
- da razviju mehanizme i obuke koji podstiču žene da učestvuju u izbornim procesima, političkim aktivnostima i drugim oblastima vodstva.

14. PEKINŠKA PARLAMENTARNA DEKLARACIJA

IPU je podstakla članove parlamenta da učestvuju u pripremi i održavanju **Cetvrte svetske konferencije o ženama** i aktivno je bila uključena u pripremni proces tokom perioda od tri godine u kontekstu svog permanentnog programa koji se odnosi na žene. Po osnovu uloge parlamenta u poslovima države, bilo je prirodno samo da svetska organizacija parlamenta bude uverena da su oni tesno povezani u pripremnom procesu za Konferenciju i njene odluke, što povlaci odgovornost države.

Po istorijatu, IPU je organizovala **Dan parlamentaraca** u vreme Cetvrte konferencije UN o ženskim pravima, 7. septembra 1995. na poziv Kineskog nacionalnog narodnog kongresa. Sastanku je predsedavala gospoda Chen Muhua, potpredsednica Uglednog komiteta Nacionalnog narodnog kongresa i predsednica Svekineske asocijacije žena, koja je bila izabrana za predsedavajuću Cetvrte konferencije UN 4. septembra.

Pet stotina članova parlamenta iz 102 zemlje učestvovalo je u danu koji je završen konsenzusnim usvajanjem Pekinške parlamentarne deklaracije.

Usvajena konsenzusom ucesnika na Danu parlamentaraca, povodom Cetvrte svetske konferencije o ženama (Peking, 7. septembra 1995)

Mi, članovi parlamenta i kao takvi, glas naroda sveta u obilju njihovih kulturnih i političkih razlika, odlucujemo da vladama koje učestvuju na Cetvrtoj svetskoj konferenciji o ženama skrenemo pažnju na sledeću izjavu, koja je prihvacena na Danu parlamentaraca koji je organizovala Interparlamentarna unija, svetska

organizacija parlamenta, 7. septembra 1995, na ljubazni poziv Nacionalnog narodnog kongresa Kine:

1. U praskozorje dvadeset i prvog veka, kada je princip jednakosti između muškaraca i žena ustanovljen u gotovo svim ustavima i fundamentalnim zakonima, mali je broj zemalja gde pravo žena da glasaju i da budu izabrane još uvek nije priznato i ostvareno.
2. Žene sacinjavaju polovinu, ili više od polovine stanovništva naših zemalja. Pored ispunjavanja svojih porodičnih uloga i tradicionalnih domaćih aktivnosti, one su, za manje od jednog veka postale aktivna radna snaga, čiji je ekonomski uticaj širom nacije često jednak uticaju muškaraca, a ponekad ga i premašuje. U nekim manjim industrijskim zemljama, one predstavljaju inkorporiranje celokupnog "neformalnog" sektora i nose najveći teret u poljoprivredi.
3. Intelaktualni potencijal žena, često odlučna izborna teža i sposobnost da deluju u cilju promena, još uvek nisu adekvatno shvaceni i uzeti u obzir.
4. Žene, zapravo, ostaju po strani na svim nivoima odlučivanja, posebno u politici, a njihov ekonomski doprinos i dalje je u senci u nacionalnim statistikama i ocenama. Naša društva su još uvek autoritarno organizovana i vodena onako kako muški element odredi, što rezultira ili uzdržanim stavom ili odricanjem doprinosa koji ženski talenat i nastojanja mogu da daju njihovom razvijanju, kao i važnu ulogu žena u gradnji konsenzusa, konfliktnih rezolucija i stvaranju mira.
5. Aprila 1992. Vece Meduparlamentarne unije smatralo je da bi koncept o demokratiji jedino mogao da stekne ugled kada bi o glavnim ciljevima politike i nacionalnog zakonodavstva odlučivali zajedno muškarci i žene sa jednakim uvažavanjem specifičnih interesa i sposobnosti svake polovine stanovništva. Takvo jedno aktivno partnerstvo oba elementa društva je odista jedan od najsigurnijih, najtrajnijih temelja demokratije i razvoja, i hitno ga treba ustanoviti preko strukturnih i zakonodavnih mera, usmerenih na jednako učešće žena i muškaraca u procesu političkog odlučivanja.
6. Danas se sve naše zemlje suocavaju sa globalnim političkim i ekonomskim izazovima koji su delom izvan naše kontrole, a mnogi su podvrgnuti radikalnim institucionalnim i strukturnim promenama, čijim je dugoročnim socijalnim, političkim i ekonomskim efektima krajnje teško upravljati u pogledu nezadovoljavajućeg međunarodnog poretka i nedovoljne ekonomske saradnje. U tom kontekstu, nijedna zemlja ne može više sebi da dozvoli previd bilo kog dela svojih ljudskih resursa. Ovo znači reusmeravanje naših perspektiva i politika. Naše domaće politike moraju od sada, na svim nivoima, da budu oblikovane i da se njima sa punim i jednakim učešćem bave i žene, a ne samo muškarci.
7. Žene i deca pate u uslovima rata i građanskih razdora i stresa. Mi smatramo da ne može biti jednakosti ili razvoja bez mira i pravde.
8. Transformisanjem načina vladavine i upravljanja, zasnovanih na pogrešnoj hijerarhiji između žena i muškaraca, ne samo da ćemo dopustiti ženama da koriste svoje sposobnosti da vladaju, već ćemo koristiti njihovu posebnu kreativnost i vrednosti, uz istovremeno odslikavanje njihovih realnosti, potreba i aspiracija u našoj politici. Takav integrisani prilaz dace balansirani pristup resursima i pravednijoj raspodeli između muškaraca i žena, kako troškova, tako i dobrobiti od pravednog, balansiranog i održivog rasta, koji je primarna svrha ljudskog razvoja.
9. U tu svrhu, verujemo da je osnovno da više žena bude aktivno u politici. Ipak, sa žaljenjem primećujemo da, prema istraživanjima Meduparlamentarne unije, žene još uvek cine jedva 11,3% svetskih parlamentaraca, odnos blago uvećan u odnosu na period pre pedeset godina.
10. Uprkos značajnom progresu u sektoru političkih obaveza i vlasti u nekoliko zemalja, posebno u nordijskim i nekim zemljama u razvoju, žene su uglavnom u

manjini u višim instancama političkih partija i pokreta, ili čak nisu uopšte prisutne. U samo 20 zemalja žene zaista broje više od 20% parlamentaraca; samo 17 ima ženu predsjednicu parlamenta i/ili parlamentarnih domova, a ima 15 žena šefova država i vlada. Neke zemlje i dalje negiraju ženama pravo da glasaju i da budu izabrane, bilo u parlament ili u lokalna i regionalna tela.

11. Ovakvo stanje stvari u politici čini se da nagoveštava situaciju žena u svim ostalim sektorima i, kako smo mi veoma uključeni u koncept demokratije i jednakosti, verujemo da prioritet treba da ide ka ukidanju trenutnih trendova politike, u ime nove dinamike i političkog odlučivanja, što bi, zauzvrat, koristilo svim ostalim sferama aktivnosti.

12. Verujemo da bi *Plan akcije za korekciju sadašnjeg disbalansa u učešću muškaraca i žena u političkom životu* (usvojila ga Meduparlamentarna unija u martu 1994. kao doprinos Četvrtoj svetskoj konferenciji o ženama) mogao veoma dobro da obezbedi osnovu za strategije koje u našim vlastitim posebnim kontekstima i bez odricanja naših tradicionalnih vrednosti, mogu popraviti stanje stvari koje imaju tragicne posledice po naša društva. Stoga, hitno apelujemo na vlade da koriste Plan akcije.

13. Naša je odluka da obezbedimo da Plan akcije bude uzet u obzir od strane naših političkih partija i pokreta. Posebno, žene moraju imati pristupa i učešća u vladinim poslovima, tako da se o kandidovanju za izbore i izbornim strategijama odlučuje na fer osnovi i da se potpuno omogući dvostruka priroda društva, da bi se učinilo što više da se odraze specifični interesi žena u izbornim kampanjama i dnevnoj politici.

14. Preuzimamo na sebe da tražimo popis svih resursa koji mogu da ubrzaju proces učenja za žene u politici i njihovo vodstvo. Verujemo da je osnovno davati onima koji odlučuju i javnom mnjenju šire informacije koje usaduju muškarcima i ženama svest o sopstvenim potencijalima koji pak sa svoje strane imaju bitnu ulogu u oblikovanju novih vizija i politika.

15. Kao parlamentarci, bilo muškarci ili žene, imamo osnovnu dužnost da zastupamo stavove i interese i jednih i drugih i da služimo zajedničkom interesu. Mi verujemo da nacionalno zakonodavstvo mora da se fokusira upravo na ove interese, vrednosti i aspiracije žena, kao što je to slučaj sa muškarcima. Preuzimamo na sebe da radimo na reformi svakog zakonodavstva koje diskriminiše žene ili im šteti.

16. Dalje, preuzimamo na sebe da radimo na nacionalnoj ratifikaciji *Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (1979)* i *Konvencije o političkim pravima žena (1952)*, tamo gde to još uvek nije urađeno, da ispitamo validnost svake rezerve ili interpretirajućih izjava datih po pitanju ratifikacije, i da preduzimamo aktivne korake u pogledu njihovog otklanjanja.

17. Smatramo da svaka od naših zemalja treba da ima mehanizam, parlamentarni ili drugaciji, kao što je nacionalni komitet (odbor) ili ombudsman, za merenje uticaja na situaciju žena kod bilo kog nacrtu zakona ili zakonskog dokumenta, ili bilo kakvih srodnih budžetskih odredaba. Ovo bi moglo promeniti karakter državne uprave koja nije ništa pokazala, do štetnost za društvo u celini.

18. Najzad, verujemo da treba dati prioritet akciji sa ciljem eliminacije svih oblika nasilja nad ženama i devojcicama i mi preuzimamo na sebe da usvojimo zakone po ovom cilju.

19. Smatramo Četvrtu konferenciju o ženama upravo daljim korakom, jednim koji mora da pokrene dugoročni proces usmeren na dublje rebalansiranje društvenih odnosa. Na svima nama je, bilo vladama, parlamentima, nevladinim organizacijama ili pojedincima, da krenemo ka tom cilju.

20. Kao parlamentarci smesta preuzimamo na sebe da sledimo Pekinšku globalnu akcionu platformu i regionalne platforme koje su usvojene na pripremnim

konferencijama, kao i Plan akcije Meduparlamentarne unije, što smatramo najpogodnijim i najefikasnijim načinom, sa najvećom mogućom brzinom delovanja. Naša je namera, u ovom smislu, da se potrudimo da potrebni resursi budu dostupni za sprovođenje svake mere koju usvojimo.

15. OEBS AKCIONI PLAN ZA RODNA PITANJA (rezime)

Paragraf 23 Povelje Evropske bezbednosti navodi:

“Od bitnog značaja za postizanje mirnije, prosperitetnije i demokratske oblasti OSCE, jeste to da žene u potpunosti i jednako koriste svoja ljudska prava. Obavezali smo se da stvorimo jednakost između muškaraca i žena, integralnim delom naših politika, kako na nivou naših država, tako i u samoj organizaciji.”

Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi 1. juna 2000, ODLUKA br. 353 Stalnog saveta

Zapažajući potrebu da se radi ka jednakom tretmanu muškaraca i žena u samoj organizaciji u svim oblastima, uključujući i onu o regrutovanju kadrova,

Dalje, zapažajući potrebu da se uključuje rodna perspektiva u spoljne aktivnosti organizacije, kako bi se iskorenila diskriminacija nad ženama i promovisao jednak tretman muškaraca i žena,

Države koje učestvuju u OEBS priznaju jednakost žena i muškaraca, a zaštita i promocija ljudskih prava žena bitna je za održivu demokratiju, za sigurnost i stabilnost OEBS regije.

OEBS obaveze, između ostalog, podstiču jačanje nacionalnog mehanizma za napredak žena.

Mogućnosti za žene u OEBS-u

Predsedavajući na dužnosti, države učesnice i Sekretarijat, preduzeće pozitivnu akciju da promovišu kandidovanje žena i imenovanje žena kandidata u OEBS institucijama, a i na polju aktivnosti.

Pozivaju se sve države učesnice da učine odgovarajuće napore da nominuju kvalifikovane žene za buduća otvaranja, posebno za aktivnosti i vidljive položaje, kao što je šef misije, ili šef institucije.

Sekretarijat će nastaviti da uključuje objavljivanje upražnjenih radnih mesta i opise radnih mesta, da podstakne žene kandidate da konkurišu, i tražice druge načine da poboljša rodni balans u OEBS.

Da bi obezbedili dosledan pristup i kontinuitet u primeni projekata i politika u vezi rodnog inkorporiranja i aktivnosti koje se odnose na diskriminaciju prema ženama, rodni specijalisti će imati snažnu podršku šefova institucija i misija, kao i ostalih viših kadrova. Uz podršku iz svih odeljenja i službi OEBS institucija, rodni specijalisti će oceniti implikacije za žene i muškarce svake planirane akcije, politika i programa. Države učesnice će povećati svoje napore, ili inicirati nove mere, da obezbede jednakost između žena i muškaraca, na delu i po zakonu. Sugerisane su inicijative da države učesnice mogu da uključe pregled postojećih, i nacрте zakona, politika i praksi i razvoja odgovarajućih i primenljivih zakonskih lekova protiv diskriminacije po osnovu pola.

Dugoročno i dosledno obavezivanje OEBS na promovisanje i obezbeđivanje jednakosti žena i muškaraca zahteva saradnju između država učesnica, OEBS institucija, drugih međunarodnih organizacija i NGO. Gde je moguće, Sekretarijat će zamoliti OEBS terenske službe, koje to još nisu učinile, da učestvuju u osnivanju ili da osnuju ekspertsko koordinaciono telo za rodna pitanja, sledeći konsultacije sa vladom koja je domaćin, i relevantnim organizacijama koje su u materiji. Takvo telo

treba da se sastoji od predstavnika iz relevantnih međunarodnih i lokalnih NGO-a i vladinih institucija, kao i od OEBS i drugih međunarodnih agencija. Koordinaciono telo treba da definiše svoje zadatke i aktivnosti; predlaže se da ovi treba da uključe sledeće:

- obezbeđivanje koordinacije u razvoju i primeni rodni projekata na tom polju između međunarodne zajednice i lokalnih NGO, kako bi se izbeglo nepotrebno dupliranje;
- revidiranje inicijativa internacionalne zajednice da obezbedi inkorporiranje u OEBS oblast;
- razvijanje saradnje sa drugim telima rodni eksperata u OEBS oblasti. ODIHR će razviti metodologije i najbolju praksu za projekte i aktivnosti u vezi svih država ucesnica. Oblasti aktivnosti će uključiti:
 - povećavanje pristupa žena svim oblastima politickog i javnog života i pomaganje NGO-ima i ženama, politickim vodama da razviju efikasne koalicije i mreže lobinga za jednakost žena i muškaraca i ljudskih prava žena;
 - razvijanje obrazovnih programa za uvecavanje znanja o ljudskim pravima žena, i u pogledu njihove uloge u društvu;
 - omogućavanje ženama da aktivno ucestvuju u konfliktnim rezolucijama i u konfliktnom upravljanju;
 - pomaganje vlastima i NGO-ima u analiziranju društvenih struktura, ekonomskom i nacionalnom zakonodavstvu iz rodne perspektive;
 - podržavanje razvoja zakonskih okvira za jednakost i nediskriminaciju, kao i zaštitu ljudskih prava žena i efikasne mehanizme za njihovu primenu;
 - razvijanje sposobnosti za zaštitu i jacanje prava žena, uključujući odredbu pravne pomoci;
 - sprecavanje svih oblika kriminala i nasilja nad ženama, uključujući nasilje kod kuće;
 - pomaganje osobama koje su pogođene rodno povezanim nasiljem u konfliktnim i postkonfliktnim situacijama;
 - podizanje svesti na nacionalnim i međunacionalnim nivoima, što se odnosi na trgovinu ženama, u saradnji sa ugroženim zemljama, u posvecivanju aspektima ljudskih prava i drugih komponenti ovog problema.

ODIHR će se takode pobrinuti da se rodna perspektiva uzme u obzir u radu na demokratizaciji i izbornim pitanjima. Tehnicka pomoc za izbore treba da traži da se uveca učešće žena u izbornom procesu.

Parlamentarna skupština, na svojim godišnjim sednicama i razlicitim supsidijarnim nivoima, uključujući zasedanja njenih glavnih komiteta, Stalnog komiteta i njene Uprave, i na zasedanju OEBS Parlamentaraca žena, namerava da:

- nastavi da isticie važnu ulogu koju žene treba da igraju u razvoju demokratskih institucija i praksi širom OEBS oblasti;
- da podstice OEBS vodstvo da se obezbedi imenovanje žena na menadžmentske položaje u svim OEBS strukturama i institucijama, takode i u OEBS terenskim misijama i službama;
- da nastavi da kontroliše kako države ucesnice, strukture i institucije OEBS i OEBS terenske misije i službe primenjuju svoje OEBS obaveze, da obezbedi rodnu jednakost, uključujući primenu obaveza prema Akcionom planu za rodna pitanja;
- da nastavi da obraduje pitanja rodne jednakosti i rodnog inkorporiranja u svojim razmatranjima i rezolucijama.

III POGLAVLJE

PRIMERI NACIONALNIH PLANOVA ZA POSTIZANJE RODNE JEDNAKOSTI

1. Šta su nacionalni planovi akcije?³

Nacionalni plan akcije su obaveze koje je na sebe preuzela vlada da bi unapredila jednakost. Njihova primena je poverena razlicitim akterima, uglavnom nacionalnoj mašineriji za jednakost i njene razlicite grane na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. U nekim zemljama postoji specifican nacionalan regionalni plan akcije. Nevladina udruženja rade na jednakosti i/ili društveni partneri cesto pomažu u primeni ovih planova. Narastajuca praksa, ohrabrena od strane mnogih vlada kroz nacionalni plan akcije, jeste usvajanje plana o jednakim mogućnostima u privatnim preduzecima.

Zanimljivo je spomenuti da su mnoge članice Saveta Evrope ustanovile plan akcije da unaprede jednakost (ili "plan jednakih mogućnosti") posle svetske konferencije o ženama u Pekingu, ponekad uzimajući strategije direktno iz Pekinške platforme za akciju. Zemlje koje imaju dužu tradiciju nacionalne mašinerije ponekad imaju uspostavljen mnogo fokusiraniji plan. One rade na specificnim oblastima u polju delovanja naznacenom u Platformi.

Koordiniranjem pripremom za nacionalni plan akcije, raspodela, vece ili ministarstva nastoje da ostatak centralne vlade preuzme odgovornost za unapređenje jednakosti između polova. Korišćenje ovog sredstva je zasnovano na politickoj aktivnosti ministara i na politickoj volji vlade, ali inicijativa može da potekne i od Parlamenta ili nekog savetnickog veka.

Plan akcije obicno uključuje mere koje podrazumevaju prisilne procedure i postavljanje cilja. Postavljanje cilja je neophodno da bi se nadgledao plan akcije i da bi se procenio progres napravljen zahvaljujuci planu. Ciljevi su takode korisni kao sredstvo da se obeleže zemlje.

1. AUSTRIJA

NACIONALNI IZVEŠTAJ AUSTRIJE O SPROVOĐENJU AKCIONE PLATFORME CETVRTE SVETSKE KONFERENCIJE O POLOŽAJU ŽENA (PEKING, 1995)

**Podnosilac izveštaja: Savezni ministar za pitanja žena i zaštitu potrošaca
Bec, mart 1998.**

G. Žene u vlasti i procesu odlucivanja

G 1: Preduzeti mere kako bi se ženama osigurao ravnopravan pristup i puno učešće u strukturama vlasti i procesu odlucivanja.

Žene u javnom životu

³ Prirucnik za nacionalne mehanizme za unapređenje jednakosti žena i muškaraca i plan akcije, Uputstva za uspostavljanje i ostvarivanje nacionalne mašinerije za unapređenje jednakosti sa primerima dobre prakse. Pripremila Đordija Testolin, savetodavna stručnjakinja, Savet Evrope, Strazbur, maj 2001.

Stvarna zastupljenost žena u javnom životu značajan je pokazatelj uključenosti žena u sve sfere društva. Očigledno je da je broj žena koje se bave politikom, kroz institucije ili na sopstvenu inicijativu, stalno u porastu, što je podstaknuto sve višim dostignućima žena u obrazovanju i uključenosti sve većeg broja žena u proizvodno zapošljavanje.

Slika u javnosti žena političara, a time i žena uopšte, u velikoj meri zavisi od prakse, kojoj smo poslednjih godina sve češće svedoci, nominovanja žena za celne pozicije na listama kandidata ili njihovog biranja za predsednike partijskih organizacija (Zelenih od 1994. do 1996, Liberalnog foruma od 1993). Na poslednjim predsedničkim izborima 1992, prva žena kandidat u istoriji Republike Austrije kandidovala se za najviši položaj u državi. To će se ponoviti na predsedničkim izborima 1998.

Cetiri od sadašnjih (1998) 16 članova kabineta su žene, od kojih su tri po položaju savezni ministri, a jedna pomoćnik državnog sekretara. Od 211 članova Evropskog parlamenta 14 su muškarci a 7 žene. Proporcionalna zastupljenost žena među 183 člana austrijskog Parlamenta iznosi 26%.

Svih pet partija zastupljenih u Parlamentu privržene su, u različitoj meri, sve većem uključivanju žena u politiku. Zeleni, na primer, imaju kvotu za žene od 50% utvrđenu statutom. Socijaldemokratska partija Austrije usvojila je kvotu za žene od 40%, a Austrijska narodna partija od 33%. Partijski programi Liberalnog foruma i Austrijske partije slobode ne sadrže fiksne kvote za žene.

Situaciju u saveznim oblastima karakterišu značajne razlike u političkoj zastupljenosti žena. Ona je još uvek najviša u Oblasnom parlamentu Beca, sa 34% u 1997. godini, u poređenju sa 31% u 1994; u ostalih 8 saveznih oblasti, procenat žena varirao je između 6% i 26% u 1997, u poređenju sa 8% do 25% iz 1994. Na nivou lokalne uprave prosečna procentualna zastupljenost žena bila je oko 8% 1994. godine; početkom 1998, samo 36 od 2359 lokalnih zajednica u Austriji (1,5%) imalo je za gradonačelnika ženu.

Godine 1994. prva žena sudija imenovana je u Ustavni sud; 1997. još jedna pravica postavljena je za sudiju Ustavnog suda. Nešto manje od 30% sudijskih mesta, jednu petinu mesta javnih tužilaca i jednu šestinu svih celnih položaja u sektoru pravosuđa zauzimaju žene (1997). Žene čine više od dve trećine kandidata za položaje u pravosuđu (1997), što znači da se očekuje stalni rast ukupnog procenta žena u sektoru pravosuđa.

U organizacijama koje zastupaju interese poslodavaca i zaposlenih, procenat žena iznosi 10% do 13% (1994). Od 1994. do 1996. godine, na celu Savezne komore za rad, ustavnopravnog tela koje zastupa interese zaposlenih u Austriji, po prvi put je bila jedna žena.

H. Institucionalni mehanizmi za unapređenje položaja žena

H 1. Uspostaviti ili ojačati državne mehanizme i druga upravna tela koja na nivou vlade zastupaju interese žena

Na nivou vlade interese žena Austrije zastupa, od 1991, žena savezni ministar u okviru Savezne vlade. Njoj je na nivou državne uprave strukturna podrška Ministarstvo za pitanja žena i zaštitu potrošača, uspostavljeno pri Saveznoj vladi 1997. godine.

Na Internetu je 1997. postavljena posebna prezentacija savezne ministarke za pitanja žena i zaštitu potrošača ([www.bimnfv.gv.at.](http://www.bimnfv.gv.at)), kako bi se predstavilo ministarstvo i pružile informacije o njegovim zadacima, publikacijama, funkcijama i drugim aktivnostima.

Uz to, savezna ministarka za pitanja žena i zaštitu potrošača objavljuje izveštaj o položaju žena u Austriji u ovom trenutku. Ovaj izveštaj, koji se zasniva na naučnim

saznanjima i različitim statističkim podacima, izlazi u vremenskom intervalu od deset godina (poslednji izašao 1995). Osim toga, ministarka objavljuje radove koji se bave problematikom različitih tema od socijalno-političkog značaja usko vezanih za pitanja žena.

Povodom predsedavanja Austrije Evropskom unijom u drugoj polovini 1998. godine, savezna ministarka za pitanja žena i zaštitu potrošača kopredsedavace neformalnim Savetom EU za rad, socijalna pitanja i jednakost žena i muškaraca sa saveznim ministrom za rad, zdravlje i socijalna pitanja. Njihovo predsedavanje vidi se kao prilika da se na nivou EU da zamaha temi od najvećeg značaja za Austriju: "Jednake mogućnosti i zapošljavanje".

2. DANSKA

DANSKO MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA

3. april 1996.

S.Q. dosije br. 28.B.98

Skupštinsko saopštenje o pratećim aktivnostima na državnom i međunarodnom planu posle Četvrte konferencije Ujedinjenih nacija o pitanjima položaja žena

Od svih nadležnih danskih ministarstava zatraženo je da uporede svoje polje rada sa preporukama iz Akcione platforme kako bi ustanovila koje se od preporuka već primenjuju i predložila nove inicijative. *Komitet za pitanja ravnopravnosti polova na međunarodnom planu* razmatrao je naknadne aktivnosti na međunarodnom nivou. Naknadne aktivnosti na državnom nivou date su u nadležnost *Danskom savetu za ravnopravni položaj polova*. Ženske organizacije zastupljene su u oba foruma.

Akciona platforma daje preporuku vladama da razmotre i, gde je potrebno, ojacaju državna tela koja se bave ravnopravnošću položaja polova.

Današnji sastav i mandat *Danskog saveta za ravnopravni položaj polova* datiraju, uz neke izmene, iz 1978. godine kada je skupštinskim aktom Savetu dato statutarno svojstvo. Kao aktivnost koja se nadovezuje na Pekinšku deklaraciju, vlada je donela odluku da osnuje komitet koji bi razmotrio organizacione promene i izašao sa predlozima za inovativni prilaz radu na pitanjima ravnopravnosti polova u svetlu onih zadataka kojima bi u budućnosti bio dat prioritet i na međunarodnom planu. Taj komitet će takode razmotriti da li predložene promene zahtevaju i izmene Zakona o ravnopravnosti položaja (polova).

U okviru svog mandata Komitet će između ostalog ispitati rad na pitanjima ravnopravnosti polova u drugim nordijskim zemljama. Komitet će ciniti širok spektar članova koji će predstavljati ministarstva, Savet za ravnopravni položaj (polova), organizacije, uključujući tu i ženska i muška udruženja, predstavnike lokalne vlasti i relevantne istraživačke krugove. U skladu sa željama koje je izrazilo više partija u toku skupštinske debate 8. decembra 1995. u kojima se naglašava učešće mladih ljudi u radu na pitanjima ravnopravnosti polova, bice upućen poziv za dva člana Zajedničkog saveta danskih omladinskih organizacija da se pridruže Komitetu.

Vlada očekuje rezultate rada ovog komiteta, koji može stvoriti osnovu da se radu na pitanjima ravnopravnosti polova pristupi šire i na nov način.

Ugrađivanje aspekata pitanja ravnopravnosti polova (utvrđivanje osnovnog pravca delovanja, tj. smernica) u politiku i planiranje već jeste centralni element danske strategije za ravnopravnost između žena i muškaraca. Primeri su sledeći:

U jesen 1995. vlada je pokrenula pilot-projekat u okviru kojega bi sve zakonske akte u nadležnosti Ministarstva za rad trebalo proceniti iz perspektive pitanja ravnopravnosti polova. Cilj ove procene je da se utvrdi uticaj nekog

zakonskog akta na pitanje ravnopravnosti polova. Rezultat će biti uvršten u komentar toga zakona. Ovaj projekat je privremenog karaktera i važi za oblasti kao što su odsustva sa posla i obrazovanje, aktivna politika tržišta rada, i radna sredina. Iskustva izvucena iz pilot-projekta odredice može li se procena uticaja na pitanja ravnopravnosti polova proširiti da obuhvati i druge oblasti u nadležnosti Ministarstva za rad, i možda drugih ministarstava.

Od 1. septembra 1995. na snazi je izmenjeni Zakon o lokalnoj upravi, koji između ostalog nalaže da predstavnici lokalne i okružne vlasti svake druge godine obavestavaju svoje građane o statusu ravnopravnosti među svojim službenicima. Lokalne vlasti treba da navedu da li je formulisana politika jednakih mogućnosti, i ako jeste, da iznesu pojedinosti te politike.

Vlada razmatra mogućnost pripreme prognoze u vezi radne snage, zapošljavanja i nezaposlenosti u ekonomskim analizama na osnovu zastupljenosti polova.

Cilj nacionalnog akcionog plana za ravnopravnost polova jeste da se u pogledu ravnopravnosti utvrde problemi centralnih vladinih institucija i predlože aktivnosti koje mogu doprineti uspostavljanju istinske ravnopravnosti među polovima. Vlada očekuje da su sve centralne vladine institucije završile nacрте akcionih planova određivši ciljeve i vremenske okvire do kraja 1996. godine, kada ide na ocenu treći nacionalni akcioni plan. Pitanjem ravnopravnosti polova mora se baviti u svim sferama društva, i moraju biti obuhvaćene sve strane, uključujući i nevladine organizacije i poslovni svet – ovaj proces nadgledace u Danskoj, kao i na regionalnom i međunarodnom nivou, *Savet za ravnopravni status polova* i *Komitet za pitanja ravnopravnosti polova na međunarodnom planu*. Puna ravnopravnost između žena i muškaraca do 2000. godine ne bi trebalo da bude nerealan cilj za zemlju kao što je Danska.

DANSKO
MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA
Dosije br. S.Q. 28.B. 98
Kopenhagen, 13. maj 1996.

Nadovezujući se na Pekinšku deklaraciju i Akcionu platformu, danska Vlada podnela je Folketingu (Skupštini) memorandum kojim se predstavljaju inicijative planirane od strane nadležnih ministarstava. O memorandumu je vodena skupštinska rasprava i skupština ga je usvojila 25. aprila 1996. godine. Skupština je takode usvojila odluku da se vladi da podrška da utvrdi glavne pravce delovanja iz perspektive ravnopravnosti polova u aktivnostima u oblasti administracije, utvrđivanja politickog kursa i planiranja, kako na nacionalnom tako i na međunarodnom planu, te da se radi na kontinuitetu konferencija Ujedinjenih nacija o pitanju položaja žena godine 2000. i nakon toga. Najvažnije inicijative za aktivnosti koje treba da uslede u memorandumu su sledeće:

na nacionalnom nivou:

- premijer je osnovao Komitet koji treba da razmotri eventualne izmene u organizaciji rada na pitanjima ravnopravnosti položaja žena i muškaraca, i predloži prioritete za buduće aktivnosti na planu ravnopravnosti polova, kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou;
- proširice se već značajna nastojanja da se obezbede jednake mogućnosti za devojčice i dečake u okviru obrazovnog sistema – posebno na nivou osnovne škole;
- nastavlja se rad na eliminisanju segregacije u okviru struke na tržištu rada, i poboljšanja na planu pomirenja profesionalnog i porodičnog života;

- pokrene se još snažnija nastojanja da se dostigne cilj jednake plate za jednaki rad, i rad jednake vrednosti;
- Ministarstvo za rad i Savet za ravnopravni položaj polova pokrenuli su statistički projekat u vezi jednakih plata;
- eliminisanje "dvostruke segregacije" žena pripadnica etničkih manjina;
- intenziviranje nastojanja da se poboljša učešće žena u procesu odlučivanja;
- osnivanje radne grupe koja bi sačinila plan kampanje protiv genitalnog sakacenja žena;

na međunarodnom planu:

- pokrene se energičnija nastojanja da se perspektiva ravnopravnosti polova ugradi u dansku politiku i programe saradnje (utvrđivanje glavnih pravaca delovanja), posebno u pogledu ublažavanja siromaštva, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, obrazovanja, ljudskih prava žena, i iskorenjivanja nasilja, naročito genitalnog sakacenja žena (GSŽ); upravo je objavljen niz smernica za sprecavanje genitalnog sakacenja žena (GSŽ);
- prilikom godišnjih pregovora sa zemljama u kojima se program sprovodi, primena Akcione platforme bice prioritet;
- isto tako, sprovođenju Akcione platforme i ugradivanju aspekata ravnopravnosti polova bice dat naglasak i u multilateralnim organizacijama za razvoj;
- što se tice saradnje u okviru razvoja EU, Danska ce slediti utvrđenu politiku EU da se pitanja položaja žena i razvoja uvrste u opšte ciljeve saradnje u okviru razvoja EU;
- i na kraju, Danska ce težiti da se preporuke iz Akcione platforme sa Cetvrte svetske konferencije o položaju žena koje se odnose na ravnopravnost polova integrišu u akcione planove i aktivnosti u vezi sa aktivnostima koje su usledile nakon prethodno održanih međunarodnih konferencija.

3. FINSKA

PROGRAM FINSKE VLADE O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA

Odobren 6. februara 1997. godine

Ovaj program je instrument politike finske vlade za ravnopravnost polova. Njime se utvrđuju ciljevi i mere potrebne da se oni postignu. Cilj mu je da promoviše sve prisutniji pristup koji uvažava ravnopravnost polova, kao što je na primer spremnost da se prati efekat razlicitih mera na položaj muškaraca i žena. Najzad, on je i kanal putem koga vlada informiše svoje gradane o principima koje sledi i svojoj praksi u vezi pitanja ravnopravnosti polova. Promovisanje ravnopravnosti polova je i cilj međunarodne zajednice, koju predstavljaju Ujedinjene nacije. Izuzetno je važno da vlade pokažu spremnost da primenjuju Pekinšku akcionu platformu. Kroz Program za ravnopravnost polova finska vlada prenosi ostalom delu sveta svoju zainteresovanost za unapređivanje ravnopravnosti polova. Istovremeno, program je doprinos Finske međunarodnoj debati o ovoj temi. Upoređivanje programa za ravnopravnost polova sačinjenih u razlicitim zemljama poslužiće kao zanimljiv pregled međunarodnog položaja muškaraca i žena, te prioriteta tih vlada. Promovisanje ravnopravnosti polova u svim sferama života naziva se uskladjivanje sa utvrđenim pravcima delovanja. Primena principa uskladjivanja sa utvrđenim pravcima delovanja ključna je tačka na dnevnom redu Pekinške akcione platforme, Cetvrtog akcionog programa za jednake mogućnosti i Programa za ravnopravnost polova Nordijskog saveta ministara. Kao deo utvrđenog pravca delovanja, stanovište ravnopravnosti polova odsljkava se u svim vidovima politickog delovanja na svim nivoima, bilo da se radi o lokalnom,

regionalnom, nacionalnom ili međunarodnom. Domaće i opšte okruženje nastalo na osnovu istog ovog principa omogućava da se ovi ciljevi lakše postignu.

1. PROMOVISANJE RAVNOPRAVNOSTI POLOVA KROZ USKLADIVANJE SA UTVRĐENIM PRAVCEM DELOVANJA

1.1. Osnova koju pružaju osnovna prava u Ustavnom zakonu i Zakonu o ravnopravnosti polova

Posljednjih godina opšta obaveza državnih vlasti da promovišu ravnopravnost polova ugrađena je u finsko zakonodavstvo. Navedeni zakoni cine osnovu za usvajanje principa uskladijanja sa utvrđenim pravcima delovanja u javnoj upravi i, na opštijem planu, u celokupnom finskom društvu.

Prema reformi Ustavnog zakona izvršenoj 1995. godine, ravnopravnost polova promovisace se u društvenim aktivnostima i profesionalnom životu. Iste godine, u odredbu Zakona o ravnopravnosti žena i muškaraca (Zakon o ravnopravnosti) koja se tice obaveze vlasti da promovišu ravnopravnost polova, uneta je dopuna po kojoj su vlasti na svim nivoima dužne da deluju odlucno i metodico, i otklone sve prepreke ostvarivanju ravnopravnosti polova. Prema principu odredivanja glavnog pravca delovanja, te mere se moraju preduzeti u svim sektorima delovanja vlasti. Osim toga, Zakon o ravnopravnosti propisuje da u vladinim komisijama, opštinskim telima, i izvršnim i administrativnim telima u strukturama državne vlasti, te preduzecima na opštinskom nivou i vecinskim državnim kompanijama ravnopravno moraju biti zastupljeni i žene i muškarci.

Za vreme rasprave o reformi Zakona o ravnopravnosti polova, od strane parlamenta ovlašteni Komitet za pitanja zapošljavanja izneo je predlog da se uticaj zakonske reforme na žene i muškarce razmatra odvojeno. Slicna, opštija smernica vec je bila ugrađena u uputstva za izradu nacrtu vladinih predloga; u njoj se navodi da treba proceniti uticaj tih predloga na privredu, organizacije, kadrovsku politiku i covekovu sredinu, kao i na položaj razlicitih nevladinih grupa. Obicno se, medutim, malo pažnje pridavalo stanovištu ravnopravnosti polova. Na primer, jedna studija vladinih predloga zakona predstavljena 1994. godine pokazala je da je uticaj ovih predloga zakona na nevladine grupe uziman u obzir u oko deset posto slucajeva. Ta cifra bila je ispod jednog procenta (u dva vladina predloga zakona) kada se ocenjivao njihov uticaj na promovisanje ravnopravnosti polova.

1.2. Princip uskladijanja sa utvrđenim pravcima delovanja u državnoj upravi

Promovisanje ravnopravnosti žena i muškaraca mora biti najvažniji princip u svim procesima odlucivanja koji se odnose na državnu upravu, a takode i pri planiranju i preduzimanju mera i ocenjivanju njihovog ucinka. Uslov za uspešno primenjivanje principa uskladijanja sa utvrđenim pravcima delovanja jeste da oni koji odlucuju, i oni koji su zaduženi za sastavljanje nacrtu predloga, budu u potpunosti posveceni unapredivanju ravnopravnosti medu polovima. Zato oni moraju imati dovoljno osnovnih informacija o položaju žena i muškaraca u svim sektorima društvene politike, do kojih ce doci recimo iz statistike koja obraduje pitanja najuže vezana za ravnopravnost polova, iz studija, analiza ucinka, ili naucnih istraživanja.

Ravnopravnost polova promoviše se ne samo tako što ce se ministarstvima i drugim organima vlasti dati obaveza da to cine, vec i isticanjem gledanja na stvari sa stanovišta ravnopravnosti polova u nekim posebnim granama državne uprave.

Kako se predvida Planom za ostvarivanje ravnopravnosti polova Ministarstva inostranih poslova, Ministarstvo je dužno da uzme u obzir ravnopravnost polova

prilikom pripreme materijala, i dužno je da prati i učestvuje u međunarodnim debatama na tu temu. Stanovište ravnopravnosti polova ostvaruje se pružanjem mogućnosti ženama da ravnopravno sa muškarcima učestvuju u planiranju i procesu odlučivanja. Ministarstvo teži da promoviše ravnopravnost polova prilikom donošenja budžeta, kao i operativnih i ekonomskih planova. Dugoročni cilj Ministarstva jeste da napusti važeće operativne planove za ostvarivanje ravnopravnosti, i umesto njih primenjuje operativne i ekonomske planove kao okvir za projekte vezane za ostvarivanje ravnopravnosti polova. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo spoljnih poslova.)

Princip uskladjivanja sa utvrđenim pravcima delovanja već se primenjuje u Ministarstvu obrazovanja na nekoliko tema vezanih za ravnopravnost polova, i neprestano se traže nove mogućnosti njegove primene. Ministarstvo naglašava značaj utvrđivanja glavnog pravca delovanja naročito u sportu i politici prema omladini. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo obrazovanja.)

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva promoviše politiku ravnopravnosti polova prema principu uskladjivanja sa utvrđenim pravcima delovanja u citavoj svojoj administrativnoj grani. Vodeće se dodatna istraživanja i statistika o zapošljavanju žena i njihovom ekonomskom položaju, ženama će se i nadalje pružati saveti i obuka, a uveće se prikupljanje statističkih podataka o načinu sticanja dohotka usko vezano za pitanje ravnopravnosti polova, u cilju poboljšanja administrativnih usluga. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva)

Promovisanje ravnopravnosti polova u svim vidovima jedna je od osnovnih dužnosti Ministarstva za socijalna pitanja i zdravstvo. Svake godine, ovo ministarstvo priprema niz reformi koje utiču na svakodnevni život građana. Uбудuce, uloga ovih reformi u unapređivanju ravnopravnosti polova još pažljivije će biti podvrgnuta kritičkoj oceni već u pripreмноj fazi. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo.)

Premda Ministarstvo za rad poštuje princip uskladjivanja sa utvrđenim pravcima delovanja u svojoj upravnoj grani u celini, posebno je svesno njegovog značaja u vodenju politike zapošljavanja. Stanovištu ravnopravnosti polova pažnja se poklanja tokom citavnog procesa odlučivanja, uključujući tu i procese pripreme, sprovođenja i nadzora. Nadzorni proces mora sadržati analize ravnopravnosti polova. Poboljšanja se uvode kad god rezultati i zapažanja za to daju razloga. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za rad.)

Ministarstvo za ekologiju razvija politiku zaštite životne sredine i delovanja u okviru društvene zajednice upravljenu ka cilju ostvarivanja ravnopravnosti polova. U tom cilju, utvrđuju se oni načini delovanja koji poboljšavaju mogućnosti i žena i muškaraca da uzmu učešće u politici zaštite životne sredine i delovanja u okviru društvene zajednice. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za ekologiju.)

U cilju razvoja metoda i podnošenja neophodnih izveštaja, Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo pokrenuce 1997. godine projekat za utvrđivanje i proveru administrativnih metoda rada u skladu sa principom utvrđenog osnovnog pravca delovanja. Izradice se modeli za primenu ovog principa na pripremu vladinih predloga i kontrolu budžeta i informacija. Ovaj projekat deo je obimnijeg projekta koji je pripremio Nordijski savet ministara, a koji se sprovodi u saradnji sa drugim ministarstvima nadležnim za razvijanje principa uskladjivanja sa utvrđenim pravcima delovanja. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo, u saradnji sa Ministarstvom inostranih poslova, Ministarstvom poljoprivrede i šumarstva, i Ministarstvom za ekologiju.) (Projekat / Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo: Razvijanje principa uskladjivanja sa utvrđenim pravcima delovanja.)

Planirano je da se sprovede studija o praktičnom uticaju Zakona o ravnopravnosti polova, posebno prakse primene ovoga zakona. U vezi sa tim, sacinice se ocena

društvenog efekta ovog zakona, narocito u oblasti profesionalnog života i procesu društvenog odlucivanja. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo.) (Projekat / Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo: Ocena efekata Zakona o ravnopravnosti polova.)

Udruženje lokalnih vlasti Finske objavljuje studiju o primeni principa ravnopravnosti polova. Cilj je da se utvrdi stanje u opštinskim zajednicama pre i nakon stupanja na snagu reformisanog Zakona o ravnopravnosti polova 1. marta 1995. godine.

1.3. Obucavanje na najvišem nivou

Ravnopravnost polova ne može se promovisati bez rešenosti onih koji odlucuju i vlasti da postignu taj cilj. Njihovo interesovanje i upoznatost sa ovom problematikom mogu se proširiti na taj nacin što ce dobiti informacije i obuku, i biti upoznati sa situacijom.

Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo trenutno koordinira jedan projekat prema kome se najviši predstavnici vlasti upoznaju sa problematikom ravnopravnosti polova. Prva faza obuhvatice skup u januaru 1997. za obuku i informisanje službenika ministarstava. Ovome ce uslediti obuka za generalne sekretare, šefove odeljenja i celnike upravnih oblasti. Obuka sprovedena u ovom kontekstu bice relativno ogranicenog obima, buduci da za cilj ima da bude komplementarna sa obukom koja ce se organizovati za najviše predstavnike vlasti. Obucavanje ce se nastaviti na osnovu stecenog iskustva, i u 1998. godini proširiti na ostale donosioce odluka u društvu, kao što su na primer rektori univerziteta. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo) (Projekat / Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo: Obucavanje najviših predstavnika vlasti.) Opštine ce biti zadužene za odgovarajucu obuku svojih donosilaca odluka i visokih predstavnika vlasti.

Strucnjake, osoblje koje sprovodi obuku i sekretare zadužene za planiranje obuke u razlicitim odeljenjima takode je potrebno nauciti da se koriste analizama rezultata, statistikom i istaživanjima u vezi sa problematikom ravnopravnosti polova. Takva obuka može se planirati kao deo pomenutog nordijskog projekta za utvrđivanje smernica. Od ministarstava i njihovih odeljenja ocekuje se da sopstvenom inicijativom podrže obuku o ravnopravnosti polova. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo, sva ministarstva.) (Projekat / Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo: Obuka korisnika statistike i istraživanja.)

1.4. Razvijanje statistike

Statistika baca svetlo na oblike neravnopravnosti koji preovladuju u društvu. Tako Pekinška akciona platforma naglašava neophodnost razvoja nacionalnih, regionalnih i medunarodnih statistickih službi koje bi pružale informacije vezane upravo za problematiku ravnopravnosti polova, a u cilju planiranja i vrednovanja. Na primer, statisticki podaci o obrazovanju i strucnom obucavanju, populacionim ciniocima, radnoj snazi, platama i prihodima koje je prikupila Statisticka služba Finske pružaju elemente neophodne da bi se stvorila slika o položaju žena i muškaraca u društvu. Druge informacije neophodne za procenu ravnoteže polova mogu se dobiti od ministarstava i nacionalnih komiteta.

Medutim, ni ovi izvori nisu dovoljni da se ispune zahtevi izneti u Platformi. Postoji potreba za detaljnijom statistikom o ženama u procesu društvenog odlucivanja i izvršavanja vlasti, te ekonomskim aktivnostima žena, narocito neplacenom radu.

Statistika je važno sredstvo kod ugradivanja perspektive ravnopravnosti polova u državnu upravu. Rezultati mera za ravnotežu zastupljenosti polova ne mogu se

vrednovati bez kvalitetnijeg statistickog materijala i novih metoda obrade podataka. U ovom kontekstu, razliciti predstavnici vlasti i Statisticka služba Finske ocenice metode prikupljanja statistickih podataka kao deo projekta za uskladivanje sa utvrđenim pravcima delovanja, koji je pokrenulo Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo, sva ministarstva, i Statisticka služba Finske.) (Projekat / Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo: Prikupljanje statistickih podataka uzimajući u obzir ravnopravnost polova.)

Finska vlada želi da prati kakve utiske imaju njeni građani o ravnopravnosti polova i promenama u okviru te situacije. Stoga ce poceti da se objavljuje bar svake druge godine takozvani barometar ravnopravnosti kako bi se pružile informacije o iskustvima žena i muškaraca u vezi sa ravnopravnošću u licnim vezama, porodicnom životu, organizacijama, profesionalnom životu, i društvu. Prvi barometar pojavnice se tokom 1997. godine. Kao podršku ovome, Statisticka služba Finske izradice, u saradnji sa korisnicima, pokazatelje ravnopravnosti za utvrđivanje neravnopravnosti polova u obrazovanju i procesu rada, ostvarene zarade, raspodele i dostupnosti službe, učešća u društvu, procesu odlucivanja, oblasti zdravlja i kriminalu. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo, i Statisticka služba Finske.) (Projekat / Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo: Barometar ravnopravnosti i pokazatelji ravnopravnosti polova.)

Udruženje lokalnih vlasti Finske bice zaduženo za prikupljanje statistickih podataka o ispunjavanju zahteva za ravnopravnošću polova u opštinskom sektoru.

1.5. Unapređivanje istraživanja

Promovisanje ravnopravnosti polova nailazi na uporne prepreke ciji su koreni duboko u strukturi društva, kulturi i praksi razlicitih institucija. Ove probleme moguće je shvatiti i otkloniti jedino uz pomoc obimnog osnovnog i primenjenog istraživanja, kao što je ono koje se sprovodi u okviru ženskih studija. Finska politika ravnopravnosti polova mnogo je dobila iz osnovnih informacija prikupljenih na ovaj nacin.

Na obimna saznanja koja su dale ženske studije pozivamo se tokom primene principa uskladivanja sa utvrđenim pravcima delovanja u skladu sa Programom finske vlade za ravnopravnost polova, i vrednovanja efekata odluka na ravnopravnost polova. Da bi rezultati istraživanja bili od koristi u radu na pitanjima ravnopravnosti polova, neophodno je poboljšati rad nacionalnih informacionih i dokumentacionih službi povezanih sa ženskim studijama, koje su do sada dobijale samo skromna sredstva.

Danas se ženske studije predaju na gotovo svim finskim univerzitetima. U buducnosti, strucnjaci ce morati u potpunosti ne samo da ovladaju granom koju izucavaju, nego i da znaju koja su to ključna pitanja vezana za ravnopravnost polova u njihovoj oblasti, a to je znacajan argument u prilog uvodenju ženskih studija u nastavne programe svih univerziteta. To je takode i krupan korak na putu ka ugradivanju stanovišta ravnopravnosti polova u društvo u celini.

Žene istraživacice treba podržavati u karijeri. Radna grupa koju je uspostavila Finska akademija trenutno radi na utvrđivanju nacina da se otklone prepreke za napredovanje žena istraživaca i poboljšanje njihovog položaja.

Kao deo petogodišnjeg projekta, Ministarstvo za obrazovanje obezbeduje sredstva za sedam profesorskih mesta za žene u periodu 1995–1997. Razlicite administrativne grane zasnivaju svoje odluke na studijama i istraživanjima. U skladu sa principom uskladivanja sa utvrđenim pravcima delovanja, naglasak treba da bude kada god je to relevantno na životnim uslovima i interesima žena i muškaraca. Sada se ispituje odnos prema ravnopravnosti i ženskom pitanju u procesu istraživanja u

okviru razlicitih sektora, koji se širi velikom brzinom. (Nadležna ministarstva: Ministarstvo za obrazovanje i Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo.)

Istraživačke stipendije koje ne podležu oporezivanju prihoda, nisu uzete u obzir prilikom određivanja povlastica porodijskog odsustva majke, odsustva oca radi nege novorodenog deteta, ili roditeljskog odsustva. To znaci da ako roditelj nema nikakvih drugih prihoda, on ili ona imaju pravo samo na osnovnu dnevnu nadoknadu za rad. Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo planira da ispravi ovakvo stanje. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo.)

2. GLOBALNI OKVIR

2.1. Promovisanje ljudskih prava u medunarodnim organizacijama

Finska stavlja sve veci naglasak na ljudska prava u stavovima svoje spoljne i bezbednosne politike. Promovisanje ljudskih prava žena i dece važan je cilj finske vlade u forumima kao što su Ujedinjene nacije i Savet Evrope. Finska vlada radi na tome da “žensko stanovište” ukljuci u sve aktivnosti na planu ljudskih prava i druge procese odlucivanja Ujedinjenih nacija. Vlada nominuje podjednak broj žena i muškaraca pri imenovanju predstavnika u medunarodnim telima, ili kandidata na izborima. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

Finska želi da ukljuci dimenziju ravnopravnosti polova u zadatke izvestilaca Ujedinjenih nacija o stanju ljudskih prava. Kršenja ljudskih prava navedena u izveštajima, narocito ljudskih prava žena, mogu se lakše izneti pred tela koja se bave tim pitanjima. Detaljne definicije ratnih zlocina i zlocina protiv covecnosti, pritvora pre sudenja, i primene kaznenih mera, doprinose promovisanju principa ravnopravnosti polova u humanitarnom pravu. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

U Ujedinjenim nacijama i Savetu Evrope, Finska aktivno podržava dva projekta koji treba da prošire sistem podnošenja tužbe u slucaju kršenja ljudskih prava. Jedan projekat tice se unošenja odredbe o tužbenoj proceduri u Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije prema ženama (CEDAW), dok bi drugi dao mogućnost podnošenja tužbe za diskriminaciju zasnovanu na polu, na osnovu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

U novembru 1996. dolazi red na Finsku da predsedava Komitetom ministara Saveta Evrope u periodu od šest meseci. S ovim u vezi Finska je preuzela inicijativu da u prolece 1997. u Finskoj organizuje seminar o ravnopravnosti polova. Seminar ce se baviti temom: “Žene u politici i procesu politickog odlucivanja”. Osim aktera iz politickog života, medu gostima seminara bice i istraživaci i visoki zvanicnici. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.) (Projekat / Ministarstvo inostranih poslova: Žene u politici i procesu politickog odlucivanja.)

Oformljeno je Odeljenje za ljudska prava žena u okviru Komiteta za ljudska prava na medunarodnom planu, ovlaštenog od strane Ministarstva inostranih poslova. Tokom 1997. godine Komitet ce organizovati medunarodni seminar o seksualnim pravima kao delu ljudskih prava. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.) (Projekat/Ministarstvo inostranih poslova: Seminar o ljudskim pravima žena.)

Razliciti programi u okviru politike trgovinske razmene bice upravljani ka projektima koji takode promovišu unapredenje položaja žena. Veza između ljudskih prava i trgovine utvrđena na primer u planovima pomoci Evropske unije, ili Uopštenom sistemu perferenci (Generalised System of Preferences – GSP) pomaže da se stavi naglasak na unapredenje položaja žena. Vredelo bi možda vratiti u život male sisteme, poput programa za promovisanje uvoza, koji je podsticao proizvodnju

zemalja u razvoju, a koji je planirao FINIPO, koji je prestao sa delovanjem 1995. Promovisanje uvoza, tacnije uvoza proizvoda koje su proizvele žene, konkretna je akcija na dobrobit žena u zemljama u razvoju. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

2.2. Promovisanje ravnopravnosti polova dok se Finska priprema za predsedavanje Evropskom unijom

Promovisanje ravnopravnosti polova unutar Evropske unije jedan je od ciljeva finske vlade u toku pripreme pitanja vezanih za EU i odlucivanja o pravcima delovanja. Ovo ce se na najbolji nacin ostvariti tako što ce Finkinje imati zapaženu ulogu u saradnji na evropskom nivou. Pre svoga predsedavanja u godini 1999. Finska ce naglasiti stanovište ravnopravnosti polova prilikom planiranja posebne obuke i davanja uputstava i preporuka vezanih za pripreme. Ovo ima za cilj da ministarstva i osobe koje budu pohađale obuku za funkcije u vezi sa predsedavanjem Finske (Evropskom unijom) promovišu ravnopravnost prilikom planiranja problematike kojom ce se baviti u redovima EU. (Nadležna ministarstva: Ministarstvo inostranih poslova i Ministarstvo finansija.) Ukoliko EU na kraju odluci da primi nove članove, problematika ravnopravnosti polova postace tim znacajnije.

Na Meduvladinoj konferenciji, Finska ce insistirati na promovisanju ravnopravnosti između žena i muškaraca. Cilj joj je da dopuni Ugovor zabranom o diskriminaciji zasnovanoj na polu, i odredbom o promovisanju ravnopravnosti između žena i muškaraca. Tada bi Evropska unija bila u obavezi da utvrdi glavne pravce delovanja u pogledu principa ravnopravnosti polova na svim poljima svoga delovanja. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

2.3. Saradnja u zemljama u razvoju i susednim zemljama

Strateški cilj razvoja saradnje koju sprovodi finska vlada 90-ih jeste borba protiv široko rasprostranjenog siromaštva, sprecavanje opasnosti zagađenja covekove okoline i promovisanje društvene jednakosti, demokratije i ljudskih prava u zemljama u razvoju. To nije moguće bez punog učešća žena u procesu odlucivanja, podeli odgovornosti i sticanju beneficija. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

U skladu sa svojom principijelnom odlukom donetom 12. septembra 1996. godine o razvoju saradnje, Vlada uzima na sebe da promoviše mere koje podsticu učešće žena u društvu, poboljšava pristup osnovnom obrazovanju za devojcice i žene, pomaže sprovođenje Akcione platforme donete na Cetrtoj svetskoj konferenciji o položaju žena i teži davanju ovlašćenja ženama i uzdizanju žena i ženske dece. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

Finska vlada bori se da ugradi stanovište ravnopravnosti polova u sveukupnu razvojnu saradnju. U tom cilju ona svom osoblju omogucava stalno obucavanje, i sprovodi projekte na bazi analize uloge polova. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

Vlada se stara da se strateški ciljevi ostvaruju kroz bilateralne i multilateralne projekte, te razvojnu saradnju koju sprovode nevladine organizacije (NVO). Ona ucesnike podseca na potrebu da se obezbedi trajan razvoj kroz promovisanje ravnopravnog učešća žena i muškaraca u svim fazama i na svim nivoima razvojne saradnje. Ovo stanovište uvršteno je u rezolucije na nivou EU i u pravce delovanja o kojima odlucuje Komitet za razvojnu pomoc OECD. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

Strategija za saradnju u susednim zemljama, koju je Ministarski komitet za spoljnu i bezbednosnu politiku naimenovan od strane finske vlade odobrio 10. maja 1996. skrece pažnju na pitanja ravnopravnosti polova. U skladu s tim, bilateralna sredstva koja je dodelila Finska bice usmerena na projekte koji jacaju demokratiju, posebno na obrazovne programe za žene i omladinu, i na razvijanje za njih vezane infrastrukture. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo inostranih poslova.)

U okviru međunarodne saradnje u sektoru šumarstva, Finska naglašava znacaj žena i njihov doprinos šumarstvu. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva.)

5.5. Pracenje i ocena politike na nivou lokalne uprave

Uprava na lokalnom nivou pokrece projekte koji su takode ciljani na pitanja ravnopravnosti. Među primerima imamo, recimo, pracenje primene novog Zakona o lokalnoj upravi i državnog sistema subvencija. U 1999. godini vlada namerava da predstavi Parlamentu izveštaj o efektima novog Zakona o lokalnoj upravi. U ovom zadatku Ministarstvu unutrašnjih poslova pružice pomoc Univerzitet u Tampereu. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo unutrašnjih poslova.)

Reforma državnog sistema subvencija ima za cilj podizanje dostupnosti osnovnih gradskih/opštinskih službi širom zemlje na viši nivo, i pravicno poštovanje osnovnih prava građana. U Ministarstvu unutrašnjih poslova u toku je izrada predloga za pracenje novog sistema, u saradnji sa Udruženjem lokalnih jedinica uprave Finske i nadležnim ministarstvima. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo unutrašnjih poslova.)

U toku priprema planova EU i dodeljivanja sredstava, razlicita ministarstva treba da rade zajedno kako bi poboljšala formiranje regionalnih i lokalnih privrednih mreža, finansijske mogucnosti i korišćenje mreža podataka. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za ekologiju.)

5.6. Aktivnosti na lokalnom nivou

Krajem 1996. Državni savet dao je mandat Saradnickoj grupi za urbanu politiku da prati i donese ocenu razvoja u urbanim sredinama, da sacini opšte okvire sadržaja državne urbane politike i iznese predloge s tim u vezi. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo unutrašnjih poslova.) U svom radu Saradnicka grupa oslanja se na izveštaje finskih gradova o državi, i na predlog buduće urbane politike koji je donela Radna grupa za urbani razvoj. Saradnicka grupa ce se u planiranju razvoja urbanih sredina koristiti ekspertizom iz državnog sektora uprave, gradova, poslovnog života i industrije, kao i sa univerziteta.

Istraživanja su otkrila da je nezaposlenost žena 90-ih godina (20. veka) rasla brže od nezaposlenosti muškaraca. Broj žena bez posla je u porastu narocito u velikim gradovima, i verovatno ce nastaviti da raste zbog masovnih otpuštanja iz finansijskih institucija. Shodno tome, mere za smanjenje nezaposlenosti treba da budu usmerene na gradove, posebno na mnogobrojne žrtve dugorocne nezaposlenosti koje žive u gradovima. Mere preduzete u cilju otvaranja novih radnih mesta u sektoru pružanja usluga cesto idu u prilog ženama. Medutim, buduci da su žene u gradovima uglavnom visoko obrazovane, one bi trebalo da imaju mogucnost izbora iz širokog spektra slobodnih radnih mesta u više razlicitih sektora.

Državni savet je još ranije dao mandat Saradnickoj grupi za ruralnu politiku da koordinira nastojanja za razvoj sela, i efikasnije korišćenje sredstava namenjenih ruralnom razvoju. Rad ove saradnicke grupe detaljnije je predstavljen u pododeljku 5.7. "Razgranavanje aktivnosti zemljoradnika".

U finskoj lokalnoj upravi gradanska prava se ostvaruju uglavnom samo kroz tradicionalnu predstavnicku demokratiju. Promovisanje ravnopravnosti polova ne može, medutim, zavisiti jedino od toga. Mada je važno povecati udeo žena u telima

koja odlucuju na nivou lokalne uprave, treba imati na umu da gradanska prava nisu ogranicena na samo jednu oblast delovanja. Što je manje mogucnosti da se utice na odluke, to je broj pasivnog lokalnog stanovništva veci. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo unutrašnjih poslova.)

Gradanska prava treba definisati kao deo nastojanja da se promoviše ravnopravnost polova. Jedna švedska studija o (podeli) moci pokazala je da postoje ocigledne razlike u tome na koji nacin žene i muškarci uticu na donošenje odluka u društvu. Muškarci su nosioci moci u razlicitim strukturama predstavnicke demokratije, na primer u politickim partijama i mrežama, i kao izabrani predstavnici vlasti i visoki zvanicnici, dok su žene aktivne na nivou “krupne demokratije” na protestima i demonstracijama. Ova studija definiše “sitnu demokratiju” kao neposrednu mogucnost da ljudi uticu na odluke koje se ticu njihovog neposrednog okruženja. To se odnosi na položaj roditelja u odnosu na škole i obdaništa, položaj učenika i studenata u odnosu na obrazovne ustanove, i, prirodno, položaj stanara i stanovnika u odnosu na njihove domove ili stambene cetvrti. U sferi profesionalnog života, “sitna demokratija” odnosi se na oblike delovanja na svakom pojedinom radnom mestu.

Osim u oblasti profesionalnog života, svi oblici “sitne demokratije” pripadaju sferi ženskih aktivnosti. Poslednjih godina lokalna uprava gurnula je u stranu pitanja u vezi sa mogucnostima učešća u odlucivanju. Kada se govori o demokratiji, naglasak je bio na razvijanju predstavnicke demokratije. Medutim, “sitna demokratija” i “krupna demokratija ” su komplementarne. Gradanska prava treba posmatrati iz razlicitih uglova kada se teži ka ravnopravnosti polova. Mogucnosti ucestvovanja (u odlucivanju) moraju biti iste ne samo za žene i muškarce, vec i za razlicite stambene zone i populacione grupe u okviru jedinice lokalne uprave (grada/opštine). Gradanska prava se obezbeđuju kroz dijalog i višestruke kanale uticaja. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo unutrašnjih poslova.)

Svrha Projekta učešća (u odlucivanju) koji je zapocelo Ministarstvo unutrašnjih poslova jeste da oformi i sakupi finske modele učešća nevladinog sektora (u odlucivanju) na lokalnom nivou. Ovaj projekat bice usredsreden na eksperimente koje ce uz pomoc države sprovoditi lokalne jedinice uprave (gradovi/opštine). Ministarstvo razmatra mogucnost odobravanja posebnih dozvola u cilju sprovođenja ovih eksperimenata. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo unutrašnjih poslova.)

8. UČEŠĆE U DRUŠTVU I PROCES ODLUCIVANJA

Žene i dalje imaju manje udela nego muškarci u procesu odlucivanja u društvu. Udeo žena medu članovima Parlamenta dugo je ostao na jednoj trecini; taj broj je neznatno niži u opštinskim savetima. Pre 1997. samo 17% svih članova centralnih saveta i saveznih uprava u pokrajinama bile su žene. Ova tela odgovorna su za regionalni razvoj. Ženama je još teže da dodu do vrha u poslovnom svetu. Godine 1993. jedna trecina najvećih kompanija u Finskoj uopšte nije imala žene na rukovodećim mestima, a u ovim (najvećim) kompanijama žene su cinile samo 11% svih zaposlenih na rukovodećim mestima. U privatnom sektoru kao celini, 1990. godine procenat žena bio je 21%. Jedina oblast u kojoj su rukovodioci po pravilu žene jeste oblast ljudskih resursa. Kompanije same odlucuju o tome koga ce izabrati na rukovodeća mesta.

Odredba o propisanoj kvoti zastupljenosti žena iz Zakona o ravnopravnosti, povecala je učešće žena u pripremi odluka u državnoj upravi. Pre reforme Zakona o ravnopravnosti, udeo žena bio je bar 40% u 20% svih državnih komiteta i slicnih tela. Sada se 68% ovih tela pridržava odredbe o propisanoj kvoti. Sastav razlicitih tela na

nivou lokalne uprave izmenio se nakon izbora 1996. i stupanja na snagu odredbe o propisanoj kvoti, omogućivši ženama da izvrše značajno veći uticaj na lokalnom nivou. Prisustvo žena će bivati sve veće i u opštinskim partnerima za saradnju: centralnim savetima i pokrajinskim upravnim telima.

Prema Zakonu o ravnopravnosti polova, među onima koji se biraju u izvršna i upravna tela kompanija u većinskom državnom vlasništvu, žene i muškarci biće proporcionalno ravnomerno zastupljeni, ukoliko ne postoje neki drugi razlozi da ne bude tako. Uprkos tome, žene čine tek 24% članova upravnih tela oformljenih nakon stupanja na snagu novog Zakona o ravnopravnosti. Vlada planira da podigne procenat zastupljenosti žena na 30% u izvršnim i upravnim telima državnih kompanija i preduzeća nastalih u periodu 1997-1999.

Žene treba da zauzimaju bolja mesta kako bi uticale na odluke koje se ticu sela, poljoprivrednih imanja i šumarstva. Ovo bi trebalo omogućiti na svim nivoima, posebno u savetodavnim aktivnostima i organizacijama vezanim za ove oblasti. Cilj je da se ženama da veća moc u administrativnoj grani Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, i ruralnom sektoru, te da se poveća njihov broj u upravnim telima i savetodavnim organizacijama. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za poljoprivredu i šumarstvo.)

8.3. Razvijanje civilne zaštite

Tek 30% članstva organizacija koje se bave civilnom zaštitom čine žene. Položaj žene u takvim organizacijama zavisi od visine njenog službenog položaja u lokalnoj zajednici. Vlada naglašava značaj uključivanja žena u civilnu zaštitu, posebno u nezavisno organizovanje civilne zaštite i obuke. Obuka je ponekad nenametljivo propagandno sredstvo: na primer, prilikom poslednje obrazovne kampanje, prikazan je film o zaštiti kuće, u kome je na celu civilne zaštite bila žena. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo unutrašnjih poslova.)

8.4. Pružanje stalne vladine pomoći ženskim organizacijama

Ne može se poreći uloga koju ženske organizacije imaju u promovisanju ravnopravnosti polova. I one se suočavaju sa novim izazovima u svetu povećane međunarodne aktivnosti, posebno od pristupanja Finske Evropskoj uniji. Ženske organizacije koje zauzimaju istaknuto mesto na međunarodnoj i evropskoj sceni, predstavljaju finsko društvo u celini. Stoga tim organizacijama treba pomoći u njihovim nastojanjima za ostvarivanjem saradnje i učešća, kako u Finskoj tako i u inostranstvu, i dodeliti im veća sredstva iz državnih izvora. Godine 1997. razmotrice se mogućnost pružanja stalne pomoći. (Nadležna ministarstva: Ministarstvo za obrazovanje, Ministarstvo unutrašnjih poslova.)

8.5. Povećanje učešća žena koje pripadaju manjinskim grupama

Žene imigranti u posebnoj su opasnosti da budu isključene iz svakodnevnog društvenog života. Prioritetni cilj finske vlade je da poboljša mogućnosti za učešće (u društvu) onih žena koje pripadaju određenim manjinskim grupama, kao što su Laponci, Romi i imigranti, i podstakne ih da prenose i razvijaju svoje kulturne tradicije. Glas žena iz manjinskih grupa često se ne čuje u svakodnevnom društvenom životu, budući da manjinske grupe po pravilu zastupaju muškarci. Manjine, žene i muškarci jednako, imaju posebne potrebe kojime se mora pozabaviti. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo.)

Komitet za pitanja izbeglica i imigranata (PAKSI) koji radi u okviru Ministarstva za rad, naložio je radnoj grupi da ispita položaj žena-imigranata u

Finskoj. U fokusu ispitivanje bice nezaposlenost, diskriminacija, opasnost od marginalizacije, ocuvanje izvorne kulture ovih žena, nasilje nad ženama i ilegalno uvođenje žena u zemlju. (Nadležno ministarstvo: Ministarstvo za rad.)

4. ITALIJA

8. MART 1997: ITALIJA USVAJA NACIONALNI PLAN ZA SPROVOĐENJE PEKINŠKE AKCIONE PLATFORME

Promovisanje jednakih šansi i ženskih prava prioritet je nove italijanske vlade od trenutka kada je preuzela vlast. Prvi znak ovoga (opredeljenja) bilo je naimenovanje, prvi put u istoriji Italije, ministarke za jednake šanse, gde Ane Finokjaro (Anna Finocchiaro).

Ova odluka bila je rezultat desetogodišnjeg iskustva u sprovođenju politike jednakih šansi, što je dovelo do stvaranja široke mreže lokalnih, nacionalnih, javnih i građanskih tela, kojima koordinira Nacionalna komisija za pitanja ravnopravnosti polova i jednake šanse. Italija je 1991. zakonski uredila "afirmativnu akciju za ostvarivanje ravnopravnosti između žena i muškaraca na radnom mestu". Zakonom je uspostavljen poseban komitet u okviru Ministarstva za rad: Nacionalni komitet za rad, ravnopravnost u zapošljavanju i jednake šanse.

Sprovođenje Pekinške akcione platforme u specifičnom italijanskom kontekstu, te ugradivanje smernica politike ravnopravnosti polova u akciju vlade bile su prve obaveze koje je preuzela ministarka za jednake šanse. Premijerova Direktiva 1/, koju je vlada usvojila 8. marta 1997, konkretan je rezultat toga rada. O Preporukama za ovu direktivu, sa naglaskom na dve ideje – na ideji davanja većih ovlašćenja ženama, i ideji utvrđivanja glavnog pravca delovanja politike ravnopravnosti polova, raspravljao je, i 6. marta 1997. ih usvojio, italijanski Parlament.

1. Davanje većih ovlašćenja ženama – strateški cilj G.1.

Stvoriti uslove za široko prisustvo žena u telima koja donose odluke, koja se bave pitanjima od izuzetnog značaja za život zajednice.

Akcije

- 1.1. **Obezbediti** značajno prisustvo žena u telima imenovanim od strane Vlade i na svim položajima državne uprave gde se donose odluke, uz puno priznanje ženske stručnosti i iskustva.
- 1.2. Analizirati kako postojeći izborni sistemi na evropskom, nacionalnom i lokalnom nivou uticu na zastupljenost žena u izabranim telima.
- 1.3. Analizirati kako sistemi stručnog obucavanja, obrazovanja i stalnog obrazovanja, i nastavni programi uticu na dostupnost ženama položaja na kojima se odlučuje, a u okviru reforme državne uprave, uz predloge za odgovarajuće promene.

2. Ugradivanje stanovišta ravnopravnosti polova u politiku vlade – strateški cilj E.1.

Ucvrstiti i unaprediti institucionalne mehanizme za uskladjivanje sa utvrđenim pravcima delovanja.

Akcije

- 2.1. **Obezbediti** strukturnu i trajnu koordinaciju u akcijama svih vladinih resora, kako bi se preispitali odredbe, politika i programi, pratilo sprovođenje ciljeva naznačenih u ovoj direktivi, i proučili svi inovativni predlozi.
- 2.2. Preuzeti inicijativu i usvojiti pravila i odredbe i sva druga dokumenta koja budu neophodna u cilju punog i pravovremenog sprovođenja ove direktive.
- 2.3. Pratiti sprovođenje postojećih odredbi o ravnopravnosti polova, posebno Dokumenta 125 od 10. aprila 1991, takode u smislu donošenja ocene da li su postojeci institucionalni i pravni instrumenti u skladu sa standardom; pokrenuti proces reforme, uz doprinos *Nacionalne komisije za ravnopravnost i jednake šanse* i *Nacionalnog komiteta za rad, ravnopravnost u zapošljavanju i jednake šanse*, u cilju izgrađivanja sveobuhvatnog sistema programa za sprovođenje utvrđenih pravaca delovanja.
3. Statistička analiza i vrednovanje ucinka – strateški cilj H. 3.
Prikupljati i distribuirati podatke i informacije o svakom polu zasebno. Saciniti ocenu ucinka vladine politike na ravnopravnost polova.

Akcije

- 3.1. Saciniti ocenu ucinka reforme u oblasti socijalnog staranja na ravnopravnost polova, uz poseban naglasak na odnosima medu polovima i medugeneracijskim odnosima.
- 3.2. Pre preduzimanja svake akcije vlade, usvojiti metod donošenja ocene o tome kakav ce biti njen uticaj na strukture društva i odnose medu polovima.
- 3.3. Pripremiti Beli dokument o radu i pitanjima zapošljavanja, sa posebnim naglaskom na uticaj razlika medu polovima na promene u radnom iskustvu i obrascima rada, kao i na tipove poslova koji karakterišu razlicite starosne grupe i razlicite sektore i oblasti u zemlji.
- 3.4. Razvijati, prikupljati i obradivati statisticki materijal zasebno za svaki pol i starosnu grupu, koristeći instrumente kao što su ISTAT (Nacionalna statisticka agencija) i Nacionalni statisticki sistemi; pri planiranju statistickih studija, prikupljanja i analize podataka, prioritet dati prepoznavanju onih detalja koji se u najužem smislu ticu problematike polova.
- 3.5. Unapređivati studije koje imaju za cilj da istaknu pitanja koja se odnose na problematiku polova, zasnivajući te studije na zvaničnim statistickim podacima.
4. Širenje kulture senzibilnosti na pitanja ravnopravnosti polova kroz proces obrazovanja – strateški cilj D. 4.

Ugraditi inovativna znanja žena u predloge za reformu školskog sistema, univerziteta i pristupa u nastavnom procesu; promovisati razumevanje kulture i studije o razlikama medu polovima i procesima ucenja koji priznaju razlike medu polovima.

Akcije

- 4.1. Uvesti u nastavne programe nastavu o osnovnim pravima žena, kao što su izneta u Konvencijama i (drugim) dokumentima Ujedinjenih nacija.
- 4.2. Unapređivati i proširivati poznavanje “ženske istorije” i doprinosa žena, ženskih pokreta i feministickog pokreta razvoju i napretku društva, i putem promovisanja mono- i multidisciplinarnih obrazovnih projekata i programa za obuku i osvežavanje znanja za nastavnike, kao i kroz razvijanje posebnih nastavnih sredstava za ovu tematiku.
- 4.3. Promovisati obrazovne aktivnosti koje neguju poštovanje razlika i mirno razrešavanje sukoba i nesporazuma.
- 4.4. Primenjivati široki dijapazon nacina sticanja znanja u cilju unapređenja nastave seksualnog obrazovanja, svesti o polovima, i priznavanja vrednosti postojanja

razlika među polovima i odnosa među polovima zasnovanim na osećanju naklonosti, uzajamnosti i deljenja odgovornosti.

- 4.5. Ugraditi u izradu nacrtu i citanje zakonskih predloga za reformu škole i univerziteta proces konsultovanja sa ženama istraživačima, stručnjacima za obrazovanje, predavacima i studentima.
- 4.6. Unapređivati dostupnost istraživačkih i profesorskih položaja ženama.

5. Politika zapošljavanja i otvaranja novih radnih mesta – strateški cilj F
Podržati proizvodne strukture orijentisane na inovacije; ulagati u sektore povezane sa poboljšavanjem kvaliteta života, obrazovanja, kulture, zaštite životne sredine i zaštite trajnih oblika urbanog i lokalnog razvitka.

Akcije

- 5.1. Izvršiti procenu uticaja procesa odlučivanja na ravnopravnost polova prilikom izbora razvojnih sektora i investicionih programa.
- 5.2. Utvrditi kako državna ulaganja u stvaranje novih radnih mesta i profesionalno osposobljavanje uticu na radna mesta za žene.
- 5.3. Uvesti finansijske stimulanse za veće zapošljavanje žena u kriznim područjima i na jugu Italije, gde je nezaposlenost žena posebno visoka.
- 5.4. Tripartitne sporazume na lokalnom nivou, između lokalnih vlasti i društvenih partnera smatrati posebnim mogućnostima za utvrđivanje i težnju ka ostvarivanju specifičnih strateških ciljeva za povećanje zaposlenosti žena.
- 5.5. Usvojiti posebne programe kako bi se: promovisale aktivnosti u okviru ciljanog obucavanja i obrazovanja; olakšao prelazak iz škole na radno mesto; promovisala stručnost žena u okviru “društveno korisnog” rada u lokalnoj zajednici i neprofitnim delatnostima; ženama otvorili novi putevi za ostvarivanje karijera koje zahtevaju visoku stručnost.

5. NORVEŠKA

PRATECE AKTIVNOSTI NORVEŠKE NA NACIONALNOM NIVOU NAKON ODRŽAVANJA ČETVORTE SVETSKE KONFERENCIJE UJEDINJENIH NACIJA O POLOŽAJU ŽENA

Oslo, maj 1997.

Uvod

Osnovna strategija daljeg unapređivanja ravnopravnosti polova u Norveškoj jeste uskladjivanje sa utvrđenim osnovnim pravcem delovanja u vezi (ravnopravnosti) polova. To znaci da se od svih ministarstava očekuje da stanovište i cilj ostvarivanja ravnopravnosti polova ugrade u formulisanje svoje politike, procesa odlučivanja i izvršnih procedura na svim nivoima i svim oblastima svog politickog delovanja. Osim toga, očekuje se da svi delovi centralne uprave u svojim aktivnostima slede Pekinšku konferenciju. Ostali akteri kao što je navedeno u Akcionoj platformi podsticu se da preduzmu potrebne aktivnosti u okviru svojih mandata i nivoa ovlašćenja. Ministarstvo za brigu o deci i pitanja porodice nadležno je za koordinaciju i nosilac je odgovornosti. Uspešan proces uskladjivanja sa utvrđenim osnovnim pravcima delovanja zahteva aktivno prosljeđivanje informacija svim relevantnim akterima.

Pekinška deklaracija i Akciona platforma, kao i izveštaj sa pripreme konferencije u Becu 1994. dostavljeni su svim ministarstvima i relevantnim državnim telima i na adrese preko stotinu nevladinih organizacija, uključujući tu i društvene partnere, ženske organizacije, finansijske i medijske institucije. Svima njima bio je upućen poziv da podnesu izveštaj o svojim planovima pratećih aktivnosti i iznesu

konkretne predloge i neke opštije stavove o pratećim aktivnostima na nacionalnom planu. Svi predlozi prikupljeni su i povratno dostavljeni podnosiocima, uključujući tu i državne vlasti. Posebno je značajno poučiti ministarstva o tome šta sve u sebi sadrži proces usklađivanja sa utvrđenim pravcima delovanja. O nacionalnoj strategiji nastavljanja na Pekinšku konferenciju raspravljali su visoki predstavnici vlasti, uključujući i državne sekretare, iz svih ministarstava na konferenciji o strategijama usklađivanja sa utvrđenim pravcima delovanja, održanoj 1996. Prvi izveštaji o tome kako napreduje sprovođenje mera za ostvarivanje ravnopravnosti polova u okviru svakog pojedinog ministarstva podneti su u prolece 1997. u vezi sa pripremom izveštaja o ravnopravnosti polova namenjenog norveškom parlamentu. Ovaj izveštaj podnet je Parlamentu i o njemu je raspravljano u maju.

U decembru 1995. Ministarstvo inostranih poslova, Ministarstvo za brigu o deci i pitanja porodice, i pokroviteljska ženska organizacija FOKUS, zajednicki su organizovali konferenciju koja se nadovezuje na onu iz Pekinga. Primarna ciljna grupa ove konferencije bile su ženske organizacije i druge nevladine organizacije (NVO), a cilj je bio da se prenesu i razmene iskustva sa zvanične konferencije i konferencije NVO održanih u Pekingu, kao i da se razgovara o relevantnim oblastima i predlozima strategija za sprovođenje na nacionalnom planu. Izveštaji nastali kao rezultat konferencije dostavljeni su svim ministarstvima.

Oblasti uocene kao moguca polja u okviru kojih bi se kroz svoje aktivnosti nadovezale NVO obuhvataju:

- ravnopravnost na ekonomskom planu, uključujući i efikasnije korišćenje ženskih mogućnosti i potencijala za upravljanje i preduzetništvo visokog nivoa, te korišćenje pratećih izveštaja kod društvenog i ekonomskog planiranja;
- ljudska prava, uključujući tu i sprečavanje seksualnog nasilja, trgovine ženama i genitalnog sakacenja žena;
- promovisanje ravnopravnosti polova i obrazovnih programa osetljivih na problematiku polova namenjenih muškarcima koji kao strucnjaci rade u vojsci, policiji, socijalnoj i medicinskoj službi, i pravnom sistemu;
- razvijanje strategije usklađivanja sa utvrđenim pravcima delovanja, posebno u pogledu sistematskog korišćenja analiza uticaja polova.

Na medunarodnom planu, Norveška pridaje visoki prioritet poboljšanju medunarodnih instrumenata i drugih mera kako bi se bolje zaštitila i unapredila ljudska prava žena. Nordijski savet ministara je nakon Pekinške konferencije organizovao Nordijsko-balticku konferenciju krajem 1995. Raspravljalo se o strategijama primene na nordijskom i nordijsko-baltickom nivou. Kao rezultat uspešne saradnje između osam nordijskih i baltickih zemalja, za pocetak avgusta 1997. zakazana je Nordijsko-balticka konferencija o ravnopravnosti polova koja ce se održati u Letoniji. Očekuje se da ce ovoj konferenciji prisustvovati oko hiljadu žena i muškaraca.

Nastojanja da se promoviše ravnopravnost polova cine integralni deo norveške spoljne politike u celini, a posebno u domenu razvojne saradnje. Godine 1996. norveški parlament, Storting, usvojio je poboljšanje položaja žena i promovisanje ravnopravnosti polova kao jedan od pet primarnih ciljeva norveške razvojne saradnje. Norveška sledi dvostruku stazu u nastojanju da u razvojnu saradnju na svim nivoima ugradi perspektivu ravnopravnosti polova:

1. usklađivanje sa utvrđenim pravcima delovanja, odnosno ugradivanje perspektive ravnopravnosti polova u citavu politicku praksu i sve programe;
2. pružanje podrške svim aktivnostima ciljanim na žene (i/ili muškarce) kako bi se otklonile nejednakosti među polovima.

Strategija za ravnopravnost žena i polova u okviru razvojne saradnje usvojena je 1997. i predstavlja osnovu za upoznavanje partnera u okviru, kako bilateralne tako i multilateralne, razvojne saradnje sa norveškom politikom u vezi ravnopravnosti polova. U periodu 1997–2005. Norveška ce, u skladu sa Akcionom platformom, poseban naglasak staviti na šest prioriternih oblasti:

- Ženska prava: ljudska prava i žene; žene i oružani sukobi; nasilje nad ženama i ženskom decom (str. 210-233, str. 24-130, str. 276-285)
- Uloga žena u procesima odlucivanja: žene u vlasti i procesu odlucivanja; i institucionalni mehanizmi za poboljšanje položaja žena (str. 190-195, str. 203-209)
- Žene i privreda (str. 165-178)
- Žene i obrazovanje (str. 80-88)
- Zdravlje žena (str. 106-111)
- Žene i upravljanje prirodnim bogatstvima i životnom sredinom (str. 253-258)

Uloga Norveške u okviru razvojne saradnje jeste da pruži podršku razvojnim procesima u partnerskim zemljama. Zemlja primalac odgovorna je za planiranje, sprovođenje i pracenje aktivnosti u okviru razvojne pomoci. Ostvarivanje ravnopravnosti polova predstavlja odgovornost na nacionalnom nivou, kao što je naglašeno u dokumentima iz Pekinga, te je postavljanje uslova za vremenski određene ciljeve u okviru razvojne saradnje obaveza zemlje-partnera.

Uopšteno gledano, pitanje promovisanja ravnopravnosti polova stalno je prisutno u našim dijalozima sa partnerskim zemljama i organizacijama. Ovakvu politicku obavezu neophodno je preuzeti ukoliko se želi da nastojanja koja imaju za cilj unapređenje položaja žena i promovisanje ravnopravnosti polova i uspeju.

Nije uvek lako dobiti povratnu informaciju o tome kako razvojna saradnja utice na ravnopravnost polova. Strategija usaglašavanja sa utvrđenim pravcima delovanja samo doprinosi kompleksnosti ove problematike. Norveška ima aktivnu ulogu u nastojanjima na međunarodnom planu da se nadu zadovoljavajući mehanizmi izveštavanja, na primer u okviru OECD. U skladu sa *Strategijom za ravnopravnost žena i polova u okviru razvojne saradnje*, podnosi se godišnji izveštaj, koji ce pokazati da se u okviru norveške razvojne saradnje sledi postavljeni cilj unapređivanja položaja žena i ostvarivanja ravnopravnosti polova.

G. Žene u strukturama vlasti i procesu odlucivanja (str. 99-195): Pratece aktivnosti na nacionalnom planu

G.1. Preduzeti mere da se ženama obezbedi ravnopravan pristup i puno učešće u strukturama vlasti i procesu odlucivanja

Kvota su se pokazale kao najefikasnije sredstvo za postizanje ravnomernijeg odnosa između broja žena i muškaraca u politickim telima. Cetiri od šest najvećih norveških partija primenjuju sistem kvota u nominacijama za izbore i sastavu komiteta na svim nivoima. Ostvaren je cilj da u Parlamentu i vladi, kao i oblasnim vecima, bude 40% žena. Na opštinskom nivou, proporcionalna zastupljenost žena trenutno iznosi otprilike 33 procenta.

I *Zakon o ravnopravnosti polova* i *Zakon o lokalnoj upravi* propisuju zastupljenost od 40% i jednog i drugog pola u svim državnim odborima, savetima i komisijama.

Tokom izbornog perioda 1993-1997. opštinska skupština Laponije imala je 12 ženskih od ukupno 39 predstavnika. U vezi sa izborima za laponsku skupštinu septembra 1997. zapoceta je kampanja da se poveća broj ženskih predstavnika.

G.2. Povećati sposobnost žena da učestvuju u procesu odlucivanja i rukovođenja

U pregovorima društvenih partnera postignut je dogovor oko pitanja kao što su pravo žena na stručnu obuku i pravo na mogućnost napredovanja u poslu. Društveni partneri na centralnom i lokalnom nivou, u državnom i u privatnom sektoru podjednako, započeli su različite programe da regrutuju veći broj žena na rukovodeće položaje.

Ministarstvo za nacionalno planiranje i koordinaciju pokrenulo je projekat pod nazivom "Žene, kvalitet, i stručnost" sa ciljem da doprinese povećanju broja žena na rukovodećim položajima u državnoj upravi.

G. Prateće aktivnosti na međunarodnom planu

G.1. Preduzeti mere da se ženama obezbedi ravnopravan pristup i puno učešće u strukturama vlasti i procesu odlučivanja

Uključivanju žena kao ravnopravnih učesnika na svim nivoima odlučivanja, kako u toku planiranja tako i tokom sprovođenja projekata za pomoć i razvoj, poklanja se posebna pažnja u okviru norveške razvojne saradnje. Ravnopravno učešće žena u odlučivanju od najvećeg je značaja za uspešan proces uskladjivanja sa utvrđenim pravcima delovanja, kao i za davanje većih ovlašćenja ženama. Bez ravnopravnosti polova u procesu odlučivanja ne može se doći do pune demokratije.

Norveška nastavlja da podržava nacionalne mehanizme za unapređenje položaja žena u promovisanje pitanja ravnopravnosti polova u partnerskim zemljama. Od Norveške se često traži da podeli svoja iskustva u ovoj oblasti.

Norveška aktivno radi na promovisanju ravnopravnosti polova u okviru sistema Ujedinjenih nacija i drugih multilateralnih organizacija, kako bi se povećao broj žena na položajima gde se donose odluke, a pravila prilagodila tako da se olakšaju radni uslovi za žene. Marta 1996. Norveška je predložila amandman na Statut UN, član 101. o zapošljavanju osoblja, da se u ovaj član unese zahtev za ravnomernu zastupljenost oba pola.

Informisanje o izbornom procesu koji je direktno upravljeno prema ženama značajan je deo naše podrške izbornim kampanjama u zemljama u razvoju.

H. Institucionalni mehanizmi za unapređenje položaja žena (str. 203-209): prateće aktivnosti na nacionalnom planu

H.1. Stvoriti ili ucvrstiti sistem nacionalnih mehanizama i druga upravna tela

Savet za ravnopravnost polova trenutno se reorganizuje. Od 1. avgusta 1997. reorganizovani Savet će postati referentni centar za pitanja ravnopravnosti polova. Zajedno sa *Ministarstvom za brigu o deci i pitanja porodice* i *Ombudsmanom za ravnopravnost polova*, *Savet za ravnopravnost polova* čini državnu mašineriju za pitanja ravnopravnosti polova. Uloga Saveta menjala se tokom 25 godina njegovog postojanja. Od pretežno savetodavnog tela za državne vlasti, političare i organizacije u vreme kada su pitanja ravnopravnosti na ovim prostorima prolazila nezapaženo, Savet je uspeo da se razvije u telo specijalizovano za promovisanje svesti o neravnopravnosti polova i menjanje stavova određenih ciljnih grupa, kao što su predstavnici vlasti na lokalnom nivou, mediji, trgovina i industrija, i široka javnost.

Promena fokusa u radu Saveta urodila je plodom, a reorganizacija ima za cilj da promoviše razvoj u istom smeru. Referentni centar će funkcionisati kao mesto gde će se sastajati organizacije i svi drugi koji se bave radom na pitanjima ravnopravnosti polova, i kao izvor informacija. Centar će, takode, aktivno širiti znanje tako što će organizovati konferencije i seminare, objavljivati knjige i brošure, koristiti savremenu informacionu tehnologiju, itd.

Amandmani na *Zakon o ravnopravnosti polova*

Zakon o ravnopravnosti polova stupio je na snagu 1979. godine. Ovaj zakon se odnosi na sve oblasti društva, i sprovode ga ured Ombudsmana za pitanja ravnopravnosti polova i Komisija za žalbe po pitanjima ravnopravnosti polova.

Zakon je poslednji put reformisan 1995. godine. Jedan od amandmana dopušta umerene oblike pozitivne akcije u korist muškaraca, dok je drugim uveden obrnuti teret dokazivanja u slucajevima u kojima se radi o diskriminaciji u visini naknade za rad, i diskriminaciji u vezi za zapošljavanjem i unapređenjem na poslu.

Ovaj zakon trenutno je podvrgnut reviziji, koja ima za cilj da pojača njegov efekat po pitanju jednakih plata i drugih pitanja koja se odnose na tržište rada. Postoje takode planovi za opštu reviziju ovoga zakona, buduci da se po njemu vidi da je sacinjen i donet u vreme kada se ravnopravnost polova manje poštovala, i kada je bila osetljivije pitanje nego danas. Ombudsman za pitanja ravnopravnosti polova nalazi da, iako je još uvek važno sredstvo u radu na pitanjima ravnopravnosti polova, ovaj zakon treba ojacati kako bi postao efikasno sredstvo u borbi protiv složenijih i suptilnijih oblika diskriminacije.

H.2. Ugraditi perspektivu ravnopravnosti polova u zakonodavstvo, državnu politicku praksu, programe i projekte

Strategija uskladijanja sa utvrđenim pravcima delovanja ukljucuje i ugradivanje pravila ravnopravnosti polova u sve niveoe javne uprave. Vlada radi na sprovođenju ove strategije i na državnom i na lokalnom nivou. Maja 1997. Vlada je Stortingu (norveškom parlamentu) predstavila izveštaj o onome što je postignuto do sada, trenutnom stanju u oblasti ravnopravnosti polova u Norveškoj, i svojim planovima za buducnost. Planira se da se slican izveštaj podnosi za svaki parlamentarni period (svake cetiri godine). Namera je da se osnaži promovisanje ravnopravnosti polova u ministarstvima, medu politicarima i u široj javnosti.

Prirucnik o ravnopravnosti polova u lokalnim jedinicama uprave objavljen je i distribuiran 1996. godine, i svakoj opštini poslato je po nekoliko primeraka. Svake druge godine Ministarstvo za brigu o deci i pitanja porodice i Savet za ravnopravnost polova organizuju konferencije na ovu temu, za opštinske savete za ravnopravnost polova i savetnike za ova pitanja.

H.3. Prikupljati i distribuirati podatke i informacije za svaki pol zasebno, radi planiranja i donošenja ocene

Statisticki materijal prikupljen za svaki pol zasebno i istraživanja vezana za tematiku ravnopravnosti polova predstavljaju osnovne uslove za svrsishodan rad na pitanjima ravnopravnosti polova. Statisticki materijal prikupljen odvojeno za svaki pol priprema Centralni statisticki biro, a cesto se njime koriste predstavnici državne vlasti, na primer u godišnjem pregledu rasta prihoda u Norveškoj. *Savet za ravnopravnost polova* jednom godišnje objavljuje i distribuira besplatnu brošuru koja sadrži izvode iz statistike usko vezane za problematiku ravnopravnosti polova.

Norveški istraživacki savet, koji finansira i kojim upravlja vlada, promoviše osnovna i primenjena istraživanja u svim oblastima. Ovaj savet je zadužen za promovisanje ravnopravnosti polova u procesima istraživanja i ugradivanje aspekta ravnopravnosti polova u sve oblasti istraživanja.

Vlada finansira nekoliko istraživackih programa relevantnih za pitanja ravnopravnosti polova. Program "Polovi u tranziciji: Institucije, norme, identiteti" tece od 1996. do 2000. godine i ima budžet od otprilike 25 miliona norveških kruna. Trenutno su u toku i drugi programi i projekti vezani za pitanja kvota zastupljenosti polova; nasilja i kriznih centara; ženine karijere i zdravlja.

H. Pratece aktivnosti na medunarodnom planu

H.1. Stvoriti ili ucvrstiti sistem nacionalnih mehanizama i druga upravna tela

Norveška već niz godina podržava nacionalne mašinerije za unapređenje položaja žena i pomaže partnerskim zemljama u podizanju stručnosti, razvijanju politike ravnopravnosti polova i programa koji imaju za cilj da ugrade ženski aspekt i aspekt ravnopravnosti polova u nacionalnu politiku i razvojno planiranje.

Norveška također podržava međunarodne institucionalne mehanizme za unapređenje položaja žena, kao što je UNIFEM.

H.2. Ugraditi perspektivu ravnopravnosti polova u zakonodavstvo, državnu političku praksu, programe i projekte

Norveška sledi dvostruki put u nastojanju da promovira jednaka prava i šanse za žene i muškarce u okvirima razvojne saradnje. Jedan je strategija usklađivanja sa utvrđenim pravcima delovanja, a drugi davanje podrške posebnim projektima ciljanim na žene kao grupu, kojima je svrha da isprave razlike u dobijanju šanse zasnovane na polnoj pripadnosti. Godine 1996. povećan je iznos sredstava za budžet predviđen za projekte namenjene ženama kao ciljnoj grupi.

6. ŠVEDSKA: VLADINI UREDI, Ministarstvo za rad

Prateće aktivnosti Švedske u odnosu na Četvrtu svetsku konferenciju UN o položaju žena, jul 1997.

Žene u strukturama vlasti i procesu odlučivanja

Postizanje ravnopravne raspodele moći i uticaja između žena i muškaraca značajan je cilj švedske politike za ravnopravnost polova. Sa međunarodnog stanovišta, Švedska je daleko stigla u smislu raspodele i preraspodele moći između žena i muškaraca. Podjednaki broj žena i muškaraca u Vladi, i udeo žena od 40% u švedskom Parlamentu rezultati su političke volje, u kombinaciji sa zahtevima NVO i pojedinaca.

Uprkos ucinjenom napretku, neophodni su stalni naponi da bi žene dobile veću moć i uticaj u svim oblastima društva, i u državnom i u privatnom sektoru. U Švedskoj, Vlada ima ograničene mogućnosti za detaljno kontrolisanje i direktan uticaj na razvoj u ovoj sferi, osim u slučajevima kada sama Vlada postavlja osobe na položaje u vlasti, ili u slučajevima gde Vlada odlučuje o zapošljavanju. Stoga se u društvu u celini mora raširiti i prihvatiti shvatanje da, u određenim slučajevima, žene mogu dobiti više moći samo putem prenošenja moći sa muškaraca na žene.

Žene i muškarci u državnim odborima i komitetima

Vlada ima za cilj da do 1998. godine 50% članova državnih odbora i komiteta na centralnom i regionalnom nivou budu žene.

Mere za period 1995–1997.

Mere koje slede preduzete su kako bi se unapredio razvoj u pravcu ravnopravne zastupljenosti polova u državnim odborima i komitetima.

- O zastupljenosti žena i muškaraca u državnim odborima i komitetima na centralnom i regionalnom nivou Parlamentu se podnosi godišnji izveštaj.

- Predlozi različitih ministarstava za postavljanje na dužnost daju se na uvid Odeljenju za pitanja ravnopravnosti u okviru Kabineta, i ovo odeljenje mora dati pisano odobrenje za svaki predlog pre nego što se to pitanje iznese pred Vladu na odlučivanje. Kada se organizacijama ili agencijama nudi da imaju svoje predstavnike u nekom komitetu ili državnom odboru, od njih se traži da podnesu predloge sa dva imena, jednog muškarca i jedne žene, kako bi Vlada mogla da bira, u skladu sa potrebom da se postigne ravnopravna zastupljenost žena i muškaraca.

- Nevladinim organizacijama, agencijama i sl. daje se finansijska podrška za projekte i druge oblike nastojanja da se poveća udeo žena u razlicitim telima koja donose odluke.

Produžene mere

- Vlada ce nastaviti rad na postizanju ravnopravne zastupljenosti polova u državnim odborima i komitetima. Poseban napor uložice se kako bi se 1998. godine postigla ravnopravna zastupljenost polova.

- Tokom 1996. godine Vlada je odobrila sredstva Švedskom udruženju lokalnih zajednica i Savezu oblasnih saveta za projekat koji se sprovodi u tri opštine i dva oblasna saveta, i ima za cilj da podstakne aktivnije angažovanje u radu, između ostalog, na većoj zastupljenosti žena u opštinskim sudovima i odborima. Iskustva stecena kroz ovaj projekat bice distribuirana širom zemlje, a švedskom Parlamentu dostavljena njihova ocena pre održavanja opštih izbora 1998. godine.

Žene i muškarcu kao rukovodioci u državnom i privatnom sektoru

Vlada aktivno radi na ostvarivanju ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim položajima u državnom sektoru, i pokušava da podstakne razvoj na ovom polju i u okviru privatnog sektora.

Jedan od ciljeva je da u toku mandata ove vlade najmanje polovina rukovodećih položaja u službama u okviru državne uprave o postavljenjima o kojima odlucuje Vlada, budu dodeljena ženama. Vladine službe podsticu se da odrede ogovarajuće ciljeve u pogledu zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodstvenom nivou.

Mere za period 1995–1997.

- Dva puta godišnje, Vlada iznosi statistiku o broju žena i muškaraca zaposlenih na razlicitim nivoima u okviru kancelarije Kabineta. Takode se redovno objavljuje statisticki pregled razlika u primanjima žena i muškaraca zaposlenih u kancelariji Kabineta.

- Godine 1997. Švedski statisticki biro objavio je, na Vladin zahtev, pregled obima zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim položajima u državnom i privatnom sektoru, kao i visine njihovih primanja.

- Državni fond za obnovu sproveo je u periodu 1995-1996. program razvoja upravljanja za žene na rukovodećim položajima.

Produžene mere

- Intenzivirace se rad na postizanju cilja da najmanje polovina rukovodilaca službi u državnoj upravi koje postavi Vlada u ovom mandatu budu žene.

- Kada Švedski biro za statistiku bude završio studiju, Vlada ce razmortiti kako da se redovno iznose statisticki podaci o obimu zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim mestima u državnoj upravi.

- Vlada namerava da usvoji mere kojima bi promovisala aktivnije angažovanje u okviru vladinih službi u vezi sa pitanjem obima zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim mestima.

- Poslodavcima i zaposlenima u državnom sektoru bice upucen poziv da ucestvuju u razgovorima o daljim merama koje bi možda bilo potrebno preduzeti kako bi se intenzivirao rad na pitanjima zapošljavanja i rukovodenja.

- Tokom 1997. Državni fond za obnovu nastavice rad na programu razvoja upravljanja za žene na rukovodećim položajima.

- Nacionalna agencija za vladine poslodavce planira mentorski program za nove i buduće rukovodioce ženskog pola u okviru državnog sektora.

- Najveća odgovornost za povećanje obima zastupljenosti žena na višim položajima u privatnom sektoru leži na predstavnicima poslovnog sveta. Novoosnovana institucija,

Akademija za poslovno rukovodenje, koja je osnovana na inicijativu poslovnog sektora i uz podršku Vlade, preduzima određene mere u tom smislu.

Institucionalni mehanizmi i uskladjivanje sa utvrđenim pravcima delovanja

Nacionalna mašinerija za unapređenje položaja žena postoji na nivou centralne vlasti od ranih 1970-ih. Takođe od 70-ih, jedan ministar iz Kabineta drži ukupnu odgovornost za vladinu politiku za ravnopravnost među ženama i muškarcima. Početkom 80-ih, osnovano je posebno Odeljenje za pitanja ravnopravnosti na nivou centralne vlasti. Trenutno, ovo odeljenje nalazi se u okviru Ministarstva za rad, a i ministar za pitanja ravnopravnosti takođe pripada istom ministarstvu. Međutim, kako u Švedskoj vlada ubedenje da se politika ravnopravnosti polova ne može razvijati nezavisno od drugih oblasti politike, dužnost je svakog ministra/ministarke u švedskoj vladi da promoviše, analizira, ocenjuje i prati rad na uspostavljanju ravnopravnosti u oblasti svog resora. Odeljenje za pitanja ravnopravnosti i Ombudsman za jednake šanse dva su najvažnija cinioca švedske nacionalne mašinerije za ravnopravnost polova. Poslednjih godina, međutim, u svakoj od 24 pokrajine u Švedskoj postoji strucnjakinja/strucnjak za pitanja ravnopravnosti. Ta osoba nalazi se u Pokrajinskom administrativnom odboru, i zadužena je za uskladjivanje sa utvrđenim pravcima delovanja po pitanju ravnopravnosti polova na regionalnom nivou.

Može se takođe navesti da se Vlada redovno konsultuje sa NVO, uglavnom kroz Komisiju za jednake mogućnosti, u kojoj svoje predstavnike ima više od 30 NVO-a, a kojom predsedava ministar za pitanja ravnopravnosti.

Odeljenje za pitanja ravnopravnosti

Zaduženo je, između ostalog, da:

- podržava i izvršava aktivnosti vezane za ravnopravnost polova i na centralnom i na regionalnom nivou, razvija metode i sredstva za ugrađivanje i primenjivanje perspektive ravnopravnosti polova u svim domenima političke prakse;
- razmatra, na primer, predloge upucene iz drugih ministarstava u vezi sa predlozima zakona i pisanim saopštenjima upucenim Parlamentu, okvire delovanja komisija i predloge za naimenovanja u komisije i državne odbore, kako bi se osiguralo da je uzeto u obzir stanovište ravnopravnosti polova i kako bi se pratio rad na postizanju cilja ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u komisijama i državnim odborima;
- započne obrazovanje i obuku za članove Kabineta i zvaničnike Vlade o pitanjima ravnopravnosti žena i muškaraca;
- razmatra molbe za finansiranje razvojnih aktivnosti i projekata vezanih za pitanja ravnopravnosti.

7. SJEDINJENE AMERICKE DRŽAVE

Predsednicko Meduagencijsko veće o ženama - maj 1996. Kancelariju Bele kuće za žensku inicijativu i njeno puno ostvarenje osnovao je predsednik Klinton. Zamišljena je kao odeljenje za vezu Bele kuće sa ženskim organizacijama.

Za stolom. Ovaj izraz predstavlja niz zasedanja i rasprava žena i zvaničnika administracije, širom zemlje. Ovi skupovi su uspostavljeni da bi se glas žena čuo i u Beloj kući, a i da bi žene saznale sve o finansijskim resursima Savezne vlade koji bi im bili od pomoći u svakodnevnom životu.

Do danas je održano više od 400 ovih sastanaka okruglog stola u koje su bile uključene hiljade žena iz svih delova zemlje. Dnevni red je obuhvatao: nasilje na domacoj sceni, reproduktivna prava i opšta ljudska prava, konkretne akcije

kontributivnog tipa, zdravstvo, pristup finansijskim izvorima i brigu za decu. Izveštaj sa svakog ovakvog skupa stiže u Kancelariju ženske inicijative gde se posle proucavanja sažima u izveštaj za predsednika i nosioce politike Bele kuce.

Izvori - Kancelarija za žene poseduje radne papire i govornu kartoteku o svim važnim akcijama koje je uprava preduzela u korist žene i porodice. Ovi radni papiri ukljucuju: širenje mogucnosti za americku porodicu; bolje obezbeđivanje americkih domova i zajednica; investiranje u obrazovanje i obuku americke porodice; širenje pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti; unapređenje reproduktivnih službi za žene; promovisanje žena kao partnera u donošenju odluka.

Americka vlada (Department of State) je uspostavila Radnu grupu kojoj predsedava viši koordinator za medunarodna ženska pitanja. Ova radna grupa nadgleda primenu radne platforme za delovanje unutar vlade.

- Biro za Afriku je razvio model za intenziviranje programa i napora misije sa ciljem da se osnaži uloga i status žene na ovom kontinentu. Ova misija predstavlja nadgradnju Konferencije u Pekingu na kojoj je africka žena ispoljila ogroman napor i hrabrost. Svaka ambasada Sjedinjenih Država u Africi prati ostvarenje zakljucaka pomenute konferencije. Ambasade saraduju sa africkim ženama clanovima vlada i sa nevladinim organizacijama kako bi se postiglo što je moguće više sa (datim) ogranicenim sredstvima.

- U izveštajima o ljudskim pravima, žena je u sve vecem fokusu. Pored izveštavanja o diskriminaciji i nasilju nad ženama kao delu kršenja ljudskih prava, današnji izveštaji ispituju i pokazuju stepen aktivnog ucešca žena u vladama i u mogucnostima koje pruža privredni rast. Dok su raniji izveštaji imali posebne odeljke o ženama, sada je dokumentacija koja se odnosi na žene data integralno kroz citav izveštaj.

- Vlada, a narocito Kancelarija za populaciju, izbeglice i migraciju, pozorno koordinira odluke Konferencije u Kairu o populaciji i razvoju kao i platformu Konferencije o ženama koja reafirmiše zakljucke konferencije u glavnom gradu Egipta. Mada se o sredstvima za planiranje porodice vodi debata u Kongresu u ovom trenutku vlada je odlucna da nastavi sa svojom vodecom i upornom ulogom u borbi da se milionima žena i muškaraca omoguci bezbedno i dobrovoljno planiranje porodice.

- Projektanti spoljne politike Sjedinjenih Država su u tesnom kontaktu sa americkim nevladinim organizacijama u vezi tema o ženama koje su povezane sa Sporazumom o miru u Bosni.

Povodom Medunarodnog dana žena, vlada je istakla doprinos žena spoljnoj politici i medunarodnoj povezanosti. Pored domacina, podsekretara za opšte poslove Timoti Virta tom prilikom govorili su i državni sekretar Voren Kristofer i ambasador Sjedinjenih Država pri Komisiji za ljudska prava UN Džeraldin Ferar. Sekretar Kristofer urucio je za 11 žena clanica Kongresa plakete u znak zahvalnosti za vodecu ulogu u medunarodnim aktivnostima žena. Ovom dogadaju su prisustvovali predstavnici nevladinih organizacija i ambasadori iz 20 zemalja, kao i zvanicnici Sjedinjenih Država.

Kontakt: Office of senior Coordinator for International Women's Issues, (202) 647-9154, department of State U.S. MISSION TO THE UNITED NATIONS

Ambasadorka Medlin Olbrajt, šefica delegacije SAD na Konferenciji žena, vodi aktivnosti na sprovođenju odluka Konferencije pri misiji UN.

- SAD odlucno podržavaju generalnog sekretara i njegov cilj ostvarenja radne jednakosti do 2000. godine, u ime Sekretarijata UN. Sjedinjene Države su kosponzori rezolucije Generalne skupštine iz jeseni 1995. godine kojom se urgira kod generalnog sekretara da poveća napore na unapređenju i regrutovanju kvalifikovanih žena.

Ambasadorka Olbrajt neformalno se sastala sa predstavnicima država clanica, Sekretarijata, ženskim grupama Ujedinjenih nacija kao i

predstavnicama/predstavnicima iz privatnog sektora u cilju razgovora o ženskom pitanju.

- Ambasadorica Olbrajt i predstavnici misije SAD istakli su u brojnim izjavama datim pred lokalnim, nacionalnim i međunarodnim skupovima, značajna ostvarenja ciljeva Četvrte svetske konferencije.

- Ambasadorica Olbrajt i predstavnici misije SAD nastavljaju konsultacije sa američkim nevladinim organizacijama na teme koje se veoma tiču žena, počev od sporazuma o miru u Bosni do rezolucija o ljudskim pravima u zemljama širom sveta. Kontakt: Lusi Tamlin (212) 415-4277

MEĐUNARODNI RAZVOJ

Agencija za međunarodni razvoj (USAID) usredsredila je svoje napore na primeni Platforme pokrenuvši više suštinski važnih inicijativa. Shvatajući da razvojni ciljevi jednostavno ne mogu biti ostvareni bez inkorporisanja žene u ovaj proces, USAID nastavlja da potiče zajednicu donatora ka inkorporiranju rodni pitanja u njihovu politiku i programe. Predvođena Brajanom Atvudom, Agencija je napravila važan napredak obrativši se zvaničnicima mandata 1993. Generalnog računovodstva sa porukom da se žensko pitanje uključi u sve oblasti razvojnog procesa. Uprkos ozbiljnim budžetskim ograničenjima koja su prisiljavala Agenciju da ostvari “manje sa manje”, USAID će krotiti svoje programe tako da obezbedi da se ženskom pitanju posveti valjana pažnja u citavom razvojnom ciklusu. Nove inicijative i projekti, koji su detaljno dati u daljem tekstu, pokazuju čvrstu nameru i rešenost Agencije da inkorporira žene u sve aktivnosti, kao i da realizuje krunski cilj: ostvarljivi razvoj. U ovom trenutku, Agencija preusmerava postojeće fondove i finansiranje na način koji će više odgovarati daljim ciljevima.

RODNI PLAN AKCIJE

Vec više od 20 godina, USAID radi na uključivanju rodni pitanja u svoje programe. Agencija neprekidno podstiče institucionalne promene na način koji pruža podršku ženama koje rade na svom usavršavanju. Pošto je razmotrila citavu paletu opcija za “institucionalizovanje” pažnje za pitanja koja se tiču žene u razvoju, USAID je stvorio svoj Rodni plan akcije. Ovaj plan odgovara izveštaju GAO iz 1993, i pri tom, ne zahteva nove izvore finansiranja. USAID je nedavno naimenovao višeg politickog savetnika za pitanja žene u razvoju, pri Birou za koordinaciju politike planiranja, sa ciljem da se stvore mogućnosti za bavljenje pitanjima žene koja napreduje, u svim programima Agencije.

Rodni plan akcije uključuje neke važne elemente:

- modifikovanje strateškog okvira Agencije tako da ova izmena reflektuje i osvetli, u svakom posebnom strateškom cilju, ključnu ulogu žene koja napreduje;
- primenu programa srodnih onom žena u razvoju, u cilju podizanja tehnickog kadra sposobnog da podrži uključivanje rodni pitanja u razvojne programe;
- uspostavljanje Izvodackog fonda žena u razvoju koji bi dodeljivao dodatne fondove za programe Agencije koji najbolje tretiraju rodna pitanja kao integralne komponente razvoja;
- određivanje konzula USAID-a koji bi igrao vodeću ulogu u procenju sveukupne primene Rodnog plana akcije i koji bi osigurao integraciju ženskih tema u sve oblasti razvojnog procesa.

POLITICKO UČEŠĆE I ZAKONSKA INICIJATIVA PRAVA

Politicko učešće žene - Azijskoj fondaciji je dodeljen trogodišnji sporazum o saradnji vredan US \$ 1 milion, a u vezi sa African-American Institute, America-Mideast Education and Training Services Inc., i PARTICIPA (čileanska nevladina

organizacija), sve za program Globalna žena u politici. Program je zamišljen tako da ubrza ujednačavanje modela, strategija, sredstava i tehnika za unapređenje učešća žene u političkim procesima.

Inicijativa za ženska prava - Ova inicijativa, koju je objavila ambasadorica Medlin Olbrajt na Četvrtoj svetskoj konferenciji u Pekingu, pomoci će ženama da razviju sposobnost razumevanja pravnog sistema i načine na koji zakon ometa ili unapređuje njihovo učešće u društvenom i privrednom životu. Obracanjem ili komuniciranjem sa pravnom strukturom, od najnižeg nivoa do najviših zakonodavnih i sudskih instanci, ova inicijativa će podići pravnu pismenost žene, integrisace rodna pitanja u programe studija u pravnim školama, podržace legalne klinike za žene, i podsticace žene na direktan dijalog sa zakonodavstvom u cilju ostvarenja veće jednakosti u zakonima i politici. USAID će raditi sa lokalnim nevladinim organizacijama u obracanju svim trima nivoima legalne strukture kroz istraživačke i zastupnicko-advokatske programe. Programi će biti finansirani iz postojećih sredstava USAID-a.

8. BUGARSKA

Bugarski Nacionalni plan akcije

(u primeni obaveza Republike Bugarske preuzetih na Četvrtoj svetskoj konferenciji o ženi u Pekingu, 1995)

GLAVNI CILJ MERA JE OSTVARENJE STVARNE JEDNAKOSTI I RAZVOJA ŽENE U SVIM OBLASTIMA DRUŠTVENOG ŽIVOTA NA BAZI ODRŽIVOG DRUŠTVENOG I PRIVREDNOG RAZVOJA I REAFIRMACIJE DEMOKRATSKOG GRAĐANSKOG DRUŠTVA

A. Zaštita ženskih prava i njihove jednakosti u društvu

1. Dugoročni zadaci

- 1.7. Usvajanje Nacionalnog plana akcije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, uključujući i prava koja se odnose na žene, u skladu sa preporukama Svetske konferencije o ljudskim pravima.
- 1.8. Uspostavljanje sistema izveštavanja o jednakosti žene i unošenje relevantnih informacija o ovom aspektu ljudskih prava u sve periodične izveštaje o primeni međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, koje je prihvatila i Republika Bugarska.
- 1.9. Podržavanje procesa razrade i zakonskog priznanja prava žena i muškaraca na jednakost, sve u okviru Saveta Evrope.
- 1.10. Poboljšanje dostupnosti informacijama i podsticanje pravnog obrazovanja u pogledu ljudskih prava, imajući pri tom u vidu rodnu jednakost, u vladinoj administraciji, a posebno u organima koji primenju zakone, kazneno-popravnim ustanovama, zdravstvenim službama, itd.
- 1.11. Pregled (u smislu revizije) nacionalnog zakonodavstva iz perspektive obezbeđivanja jednakosti muškaraca i žena.
- 1.12. Stroga primena međunarodnih obaveza koje je preuzela Republika Bugarska u vezi rodne jednakosti u društvu.
- 1.13. Uspostavljanje jedne institucije (komiteta, potkomiteta) za probleme rodne jednakosti u okviru Narodne skupštine.

C. Jednak pristup žene političkom, privrednom i društvenom životu Bugarske

1. Dugoročni zadaci

1.1. Izrada programa za obezbeđivanje jednakog pristupa žene privrednim i političkim funkcijama, sa ciljem ostvarenja početnog praga od 30% učešća žena na višim

položajima, što treba da im omogući učešće u donošenju ekonomskih i političkih odluka kao i uticaj na prirodu ključnih odluka koje se usvajaju.

1.2. Upraznjavanje sistematske kontrole i procenjivanja kvaliteta primene Programa za obezbeđivanje jednakog pristupa žene privrednim i političkim funkcijama.

1.3. Uspostavljanje regulativnih organa i mehanizama za praktičnu primenu takve kontrole.

1.4. Stvaranje uslova za partnerstvo i jednake mogućnosti za svakog od supružnika da obezbeđuje porodična primanja, podiže decu i pruža im obrazovanje, a sve u svrhu podržavanja aktivnog učestvovanja žena u društvenom životu i vladi.

1.1. Usvajanje mera za izbor na više položaje žena iz cele zemlje koje imaju odgovarajuće kvalifikacije. Relevantne informacije treba prikupljati, kalendarski datirati i čuvati u banci podataka određenoj samo za to.

1.2. Izrada programa za razvoj karijere žena svih dobi, uključujući planiranje karijere, sponzorstvo, stručno podučavanje, profesionalno obučavanje i uvežbavanje.

Republici Bugarskoj potrebni su institucionalizovani mehanizmi za obezbeđivanje jednakih mogućnosti za muškarce i žene, i to ne samo zbog toga što to proistice iz obaveza ove zemlje prema regionalnoj i globalnoj Platformi za akciju, i zbog toga što je zemlja pridruženi član Evropske unije, već zbog dugogodišnje prakse formalne jednakosti koja nije mogla da izbriše različite forme rodne diskriminacije u radnim odnosima, socijalnom osiguranju i pristupu žene privrednim sredstvima. Ovo je glavni problem koji pogada više od polovine stanovništva, a prvi korak u njegovom rešavanju treba da bude jasno formulisanje i priznavanje samog problema. U tom smislu vlada je pozvana da donese sledeće amandmane na zakone ove zemlje:

1. Vraćanje teksta koji je izbrisan iz Zakona o radu koji je garantovao osnovni princip jednakog plaćanja za rad jednak po vrednosti.

2. Zabrana konkurencije za posao, zapošljavanja ili otpuštanja sa posla, koja je predstavnike oba roda stavljala u neravnotežan položaj.

3. Uvođenje prakse koja se sprovodi u drugim zemljama, a po kojoj teret dokazivanja u slučaju kakve krivice, leži na poslodavcu, čime bi se eliminisala, ili bar umanjila, mogućnost diskriminacije.

4. Uspostavljanje brzog i fleksibilnog sistema kompenzacije žrtvama diskriminacije po osnovama rada.

5. Priznanje važnosti neplaćenog rada majki i domaćica za opstanak nacije, uvođenjem doprinosa za penzije zaslužnima za brigu o deci, kao i o bolesnima ili starijim članovima porodice i donošenje amandmana na propise o odsustvu za takve aktivnosti.

6. Podvođenje svih vrsta nasilja u porodici pod pojam seksualnog uznemiravanja, uz primenu odgovarajućih kaznenih odredaba, kao i revizija kazni za “neprikladno seksualno ponašanje” i “silovanje”.

Dugoročno gledano, trebalo bi preduzeti sledeće mere:

1. Pripremiti dugoročni strateški plan za ostvarenje jednakih mogućnosti za žene i muškarce u Bugarskoj.

2. Formirati Komisiju za rodnu jednakost koja uključuje određene društvene partnere i žene. Komisija treba da ima odgovarajuća ovlašćenja za nadzor, arbitražu i obrazovne aktivnosti.

3. Usvojiti mere od strane vlade, uz aktivno učešće nevladinih organizacija, za borbu protiv svih vidova nasilja nad ženom.

4. Formirati kontakt grupu koja će uključiti predstavnika vlade, nevladinih organizacija i predstavnika međunarodnih vladinih misija i drugih organizacija u Bugarskoj.

5. Pripremiti zakonodavne odredbe, zajedno sa nevladinim ekološkim organizacijama, kojima ce se regulisati učešće javnosti u donošenju odluka koje se odnose na okolinu, kao i pristup ekološkoj informatici.

Kratkorocno gledano, predviđaju se sledece aktivnosti:

1. Uspostavljanje, zajedno sa Nacionalnim vecem za društvena i demografska pitanja, posebnog tela i obezbedenje finansiranja za unapređenje mogućnosti za oba roda.

Novoosnovana institucija treba da radi na:

- opsežnoj obrazovnoj kampanji za jednake mogućnosti, uz preduzimanje aktivnih mera protiv nasilja u kuci i van nje;
- usvajanju mera protiv seksualnog uznemiravanja na radnom mestu;
- učešću žene u donošenju odluka;
- utvrđivanju kriterijuma za procenjivanje stvarnih mogućnosti za oba roda u razlicitim sferama života;
- uspostavljanju tesne saradnje sa ženskim organizacijama, uključujući politicke i nevladine organizacije.

2. Uspostavljanje tela za unapređenje jednakosti rodova u državnoj administraciji.

3. Uvođenje minimuma od 30%-nog učešća predstavnika svakog roda u poslovima pod državnom kontrolom, poslovima koji omogućavaju napredovanje u karijeri, i, iznad svega, postavljanje na više položaje.

4. Podsticanje uvođenja fleksibilnih radnih sati i drugih mera za kombinovanje poslovnih i porodicnih obaveza.

5. Razvoj modernog sistema za pružanje humane podrške ženama i deci - žrtvama nasilja, i terapijske pomoci muškarcima - nasilnicima. Organizovanje obrazovne kampanje u školama i vladinim službama kao i u javnosti.

6. Pobljšanje kvaliteta ustanova za dnevnu brigu o deci, podsticanje fleksibilnih formi za brigu o deci predškolske dobi, po satu, i uspostavljanje centara za brigu o deci sa zdravstvenim problemima.

7. Proširenje delokruga porodicnog planiranja i zdravstveno-seksualnog obrazovanja.

8. Uvođenje poreskih olakšica za poslodavce koji zapošljavaju trudne žene ili mlade majke.

9. Podsticanje ženskog preduzetništva.

10. Jacanje veza između centralnih i regionalnih administrativnih tela, kao i veza sa nevladinim organizacijama.

11. Organizovanje javne nacionalne rasprave o seksualnim i zdravstvenim problemima žene.

12. Razmatranje predloga ženskih nevladinih organizacija u pogledu sprovođenja Nacionalnog programa akcije koji je proistekao iz Platforme za akciju ustanovljene u Pekingu.

13. U procesu izrade izveštaja Republike Bugarske o primeni Konvencije o 12. eliminaciji svih vidova eksploatacije žene, treba maksimalno voditi racuna o mišljenjima i predlozima nevladinih organizacija i treba koristiti njihove podatke.

14. Gradnja prihvatilišta za žene koje su pretrpele nasilje, uključujući i žene romskog porekla.

15. Učešće u zajedničkim projektima UNDP-a, PHARE programa, u aktivnostima CE-a, itd.

16. Utvrđivanje kriterijuma i pravila za ocenu kvaliteta društvenih aktivnosti državnih i nevladinih tela koja pružaju društvene usluge i humanitarnu pomoc deci i porodici.

17. Razvoj programa za religiozno obrazovanje žena koji bi se primenjivao u formi partnerstva sa ženskim nevladinim organizacijama i bugarskom Pravoslavnom crkvom, u cilju efikasnijeg prevazilaženja religiozne isključivosti, rasizma i ksenofobije.

18. Otvaranje centara za ženske nevladine organizacije - "Kuce žena".
Uspostavljanje centralizovanog fonda pri MLSW (Ministarstvo rada i socijalnog blagostanja) u cilju finansijske potpore aktivnostima nevladinih organizacija.

III. Institucije i mehanizmi za primenu i kontrolu

Primena Nacionalnog plana akcije zahteva od vladinih i nevladinih organizacija, kao i od drugih institucija u ovoj zemlji da rade kako udruženo tako i odvojeno.

Sledeće institucije imaju ključnu ulogu u primeni strateških ciljeva i prioriteta:

1. Nacionalna skupština - usvajanje odgovarajućih akata i ratifikovanje različitih međunarodnih konvencija radi usklađivanja usvojenih akata sa zahtevom rodne jednakosti.
2. Vlada - razvoj i primena Nacionalnog plana akcije, uključujući strategije zakonskih i drugih regulativnih akata, programa i projekata.
3. Sudstvo - borba protiv nasilja, zločina, diskriminacije.
4. Nevladine organizacije - priprema i kontrola primene i realizacije Nacionalnog plana.
5. Sindikati, uključujući komisije - zaštita prava i interesa radne žene i mladih ljudi kao i Nacionalno veće za tripartitnu saradnju.
6. Odbor savetnika za probleme žene pri NCSDI.

9. CEŠKA REPUBLIKA

Rezolucija Vlade Češke Republike br. 236, 8. april 1998.

O prioritetima i postupcima Vlade u cilju unapređenja jednakosti muškarca i žene.

Vlada:

I. Odobrava prioritete i proceduru vlade u cilju unapređenja jednakosti muškarca i žene prema Delu III podnetog materijala, dopunjenog i izmenjenog prema vladinim predlozima.

II. Nalozi

III. 1. Članovi vlade i predsednik Češkog statističkog ureda imaju preduzeti mere prema stavki I. ove rezolucije.

IV. Ministar rada i socijalnog staranja ima izraditi i podneti vladi, do 30. aprila 1999, sveobuhvatan izveštaj o preduzetim merama, prema stavki I i II ove rezolucije.

Odgovornost za izvršenje:

članovi vlade

predsednik Češkog statističkog ureda

premijer

ing. Josef Tošovský (potpis)

Prioriteti i postupci vlade u cilju unapređenja jednakosti muškarca i žene

1. Promovisanje principa jednakosti muškarca i žene kao sastavnog dela vladine politike. Jednakost građana bez obzira na pol jeste deo osnovnog principa demokratskog društva. Efikasno delovanje ovog principa pretpostavlja uporište u zakonu, dakle svest o njegovom pravnom temelju, kao i njegovo stalno, konzistentno individualno sprovođenje. Vlada svojom politikom može pružiti značajan doprinos stvaranju osnova za svaki pomenuti preduslov. Nezavisno od preduzimanja konkretnih mera, ona može kontinuirano da utiče na javnost svojim dnevnim stavovima i aktivnošću čime može jasno pokazati stepen svoje odlučnosti da učestvuje u eliminisanju stereotipnog viđenja uloge žene u društvu i porodici.

Mere:

1.1. U okviru svoje medijske politike, vlada naglašava princip jednakog položaja muškarca i žene i informiše o merama koje doprinose ovakvom položaju i potvrđuju ga.

Odgovorne osobe: članovi vlade.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

1.2. Vlada podržava izbor odgovarajućih ženskih kandidata na funkcije u svojim organima i na visoke položaje u svojim ministarstvima, administrativnim kancelarijama i institucijama.

Odgovorne osobe: članovi vlade.

Krajnji rok: ne postoji – stalno delovanje.

1.3. Na sastancima Veka privrednog i društvenog sporazuma, vlada promoviše princip jednakog položaja muškarca i žene, narocito kada su u pitanju novcane naknade i radni uslovi.

Odgovorne osobe: vladini predstavnici u Vecu privrednog i društvenog sporazuma.

Krajnji rok: ne postoji – stalno delovanje.

1.4. Vlada traži da ministri i administrativne kancelarije pojedinačno, u okviru svojih kompetencija održavaju i po mogućnosti proširuju svoju saradnju sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima žene i pitanjem jednakosti žene i muškarca. U ovakvu saradnju spada i pravo da zvaničnik eventualno zahteva izjašnjavaње o pripremljenom zakonodavstvu ili drugim odlukama od fundamentalnog značaja.

Odgovorne osobe : članovi vlade.

Krajnji rok: ne postoji – stalno delovanje.

1.5. Vlada koristi mogućnosti učešća u aktivnostima međunarodnih organizacija koje su sebi postavile za cilj poboljšanje položaja žene u društvu i podizanje nivoa jednakosti položaja žene i muškarca.

Odgovorne osobe: članovi vlade.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

Pravno ocuvanje preduslova za jednakost muškarca i žene i podizanje nivoa zakonske svesti

1. Princip jednakosti žene i muškarca je pravno, u generalnom smislu, potvrđen u Ustavu, odnosno Povelji o osnovnim pravima i slobodama kao i u drugim osnovnim zakonskim dokumentima. Češka Republika je obavezna da tu jednakost kao i njenu praktičnu primenu konzistentno poštuje i zbog budućeg članstva u EZ. Važan i nedeljivi deo ovog principa su pristupacni i efikasni mehanizmi pomoću kojih je moguće postići njegovo faktičko ispunjenje. Za jačanje društvene svesti i obezbeđenje neposredne primene ovih prava, poželjno je da ovaj princip bude ugrađen u odgovarajuće konkretne odredbe svih pravnih i zakonskih oblasti. Češka Republika se u ovom trenutku suocava sa ovim zadatkom u toku procesa usaglašavanja unutrašnjeg zakonodavstva zemlje sa zakonskim kodeksom Evropske zajednice.

Mere:

2.1. Izvršiti reviziju sadašnjih zakonskih propisa i razmotriti njihovu usaglašenost sa principom jednakog položaja žene i muškarca u društvu, kao i njihovu usklađenost sa odgovarajućim zahtevima zakona Evropske zajednice. Po rezultatima revizije, izvršiti poništenje, promenu ili dopunu onih zakonskih propisa koji variraju u odnosu na ovaj princip. A onda, u pripremi nove regulative, obratiti punu pažnju na promovisanje navedenog principa.

Odgovorne osobe: članovi vlade.

Krajnji rok: decembar 1999.

3. Obezbeđenje jednakih mogućnosti za muškarca i ženu u pristupu privrednim aktivnostima.

Udeo žena u ukupnom broju zaposlenih i dalje je veliki. Takođe je relativno visok procenat samozaposlenih žena. Osnovni razlog ovakve situacije leži u visokoj

zavisnosti vecine porodica od dva prihoda rada. Step en ugroženosti žena od nezaposlenosti veci je nego kod muškaraca, i one imaju manje šanse da nadu novi posao. Na planu zapošljavanja postoji, cini se, tendencija diskriminacije žena, narocito onih sa decom.

Najindikativnija karakteristika ove nejednakosti leži u faktickoj razlici u zaradi između muškarca i žene.

Mere:

3.1. U cilju boljeg osposobljavanja žene da se takmici na tržištu rada, treba nastaviti sa podrškom stvaranju niza obrazovnih programa za kvalifikaciju i prekvalifikaciju koji bi olakšali pronalaženje odgovarajućeg posla za žene, uključujući tu i samozapošljavanje. Posebnu pažnju treba posvetiti obrazovnim programima za ženu koja zbog podizanja dece, tokom dužeg perioda nije bila ekonomski aktivna.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

3.2. Izraditi i predložiti metod procene pojedinih poslova koji ce omogućiti objektivno sagledavanje problema nejednakosti u novcanoj naknadi.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: februar 1999.

3.3. Proveriti primenu zakonskih propisa o radu, posebno odredaba koje zabranjuju diskriminaciju sa stanovišta pola i propisuju jednaku platu za jednak rad, odnosno rad iste vrednosti, kao i odredaba o povecanoj zaštiti žene na poslu.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

4. Izjednacavanje društvenog statusa žene i muškarca u brizi o deci i članovima porodice kojima treba pomoc.

Briga o deci i porodici uglavnom je ostavljena ženi. Neželjene društvene posledice koje proisticu iz ove brige, pogodaju uglavnom ženu. Istinska jednakost i mogucnost samopotvrđivanja i samoostvarenja oba pola, može se ostvariti samo ako postoje prave garancije da nijedan pol neće biti diskriminisan zbog brige o deci i porodici. U krajnjoj liniji, potrebne su odgovarajuće mere koje blokiraju neželjene društvene posledice zbog ove brige, ali mere koje ne smeju biti takve prirode da su namenjene isključivo ženama.

Mere:

4.1. Založiti se da se obavljanje licne nege dece i osoba kojima treba pomoc u porodici, uzme u obzir pri određivanju uslova i stecenog prava na socijalne povlastice, osiguranje, povlastice koje proisticu iz nezaposlenosti, itd., a istovremeno, obezbediti način da se ovo "uzimanje u obzir" nedvosmisleno odnosi na lica koja obavljaju ovaj rad, bez obzira na pol.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

4.2. Omogućiti kroz buduće zakonsko definisanje radnih odnosa stvaranje varijabilnih radnih sati, što bi zaposlenoj osobi koja brine o porodici i deci olakšalo kombinovanje obavljanja posla na radnom mestu sa obavljanjem porodicnih dužnosti.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

4.3. U okviru zakonskih kompetencija pojedinih tela podržati stvaranje i funkcionisanje ustanova za brigu o deci i članovima porodice kojima je briga potrebna, pogotovu ako ove ustanove/ispomoc dopunjavaju ili zamenjuju brigu koju obezbeđuju zaposlena lica.

Odgovorne osobe: ministar za obrazovanje, omladinu i sport, ministar zdravlja, ministar lokalnog razvoja.

Krajnji rok: ne postoji – stalno delovanje.

4.4. Podržati razvoj mogućnosti gradnje prihvatilišta za lica koja brinu o deci, a nalaze se u neuslovnoj životnoj situaciji.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

5. Poštovanje žene s obzirom na njenu reproduktivnu funkciju i psihološku razlicitost.

6. Zdravstveno stanje žene zaslužuje konstantnu pažnju, posebno s obzirom na značaj njenog reproduktivnog zdravlja. Zaštita biološke funkcije žene jednim delom se uzima u obzir stvaranjem pogodnih radnih uslova za ženu kao i obezbeđivanjem zdravstvene zaštite na radu.

Mere:

5.1. U budućem planiranju radnih odnosa nastaviti sa zalaganjem za povećanu zaštitu zakonski određenih uslova rada za ženu, naročito trudnu ženu i majku najmlađe dece.

Odgovorne osobe: ministar rada i socijalne zaštite i ministar zdravlja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

5.2. U vezi državnog budžeta, razvijati Nacionalni program zdravlja i podržati projekte koji poboljšavaju reproduktivno zdravlje žene i projekte prevencije kardiovaskularnih i bolesti raka.

Odgovorna osoba: ministar zdravlja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

6. Suzbijanje nasilja pocinjenog nad ženom.

Broj žena koje su žrtve nasilja raste, a priroda nasilja kojem je žena izložena menja se. Neke nove oblike neželjenog i, u krajnjoj liniji, nasilnog ponašanja prema ženi, npr. domace nasilje, seksualno uznemiravanje ili trgovinu ženama teško je zakonski kvalifikovati, pa zbog toga teško i kazniti. Posledice i patnje žrtava nasilnog kriminala u socijalnom smislu nisu uzete u obzir u adekvatnoj meri.

Mere:

6.1. Proceniti efikasnost sadašnjeg zakonodavstva u odnosu na nove manifestacije nasilja pocinjenog protiv žene, uključujući trgovinu ženama, domace nasilje i seksualno uznemiravanje. Ako rezultati ove procene pokažu neefikasnost sadašnjih kazni, bice predložene mere za povećanje njihove efikasnosti. U vezi s tim, predložiti mere za zaštitu žena-svedoka koje su postale žrtve trgovine ženama.

Odgovorne osobe: ministar pravde i ministar unutrašnjih poslova.

Krajnji rok: mart 1999.

6.2. Podržati aktivnost interdisciplinarnog tima potpomognutog institucijama zdravstva, socijalnog staranja, zakona i policije u otkrivanju i kažnjavanju slucajeva nasilja nad ženom.

Odgovorne osobe: ministar unutrašnjih poslova, ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

6.3. Usmeriti socijalni rad ka pomoci žrtvama nasilnog kriminala u porodicama gde su zdrav razvoj i obrazovanje dece, naročito devojčica, ugroženi. U okviru ove pomoci pružiti podršku proširenju mreže prihvatilišta za žene koje su žrtve nasilja, naročito za žene sa decom.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji – stalno delovanje.

7. Studije ocenjivanja efikasnosti primene principa jednakog položaja žene i muškarca.

Sistematsko suzbijanje manifestacija diskriminacije žene u društvu pretpostavlja priznavanje i žene i muškarca i sistematsko istraživanje njihovog položaja i stepena jednakosti. Redovno i sistematski procenjivanje položaja muškarca i žene u društvu još uvek nije urađeno.

Pravo dobijanja na uvid izveštaja i podataka o jednakom položaju žene i muškarca od relevantnih odeljenja osnovni je preduslov za uspešan rad Ministarstva za rad i socijalno staranje i za koordinaciju plana rada.

Mere:

7.1. U okviru svojih ovlašćenja, ministarstva treba da prouče i procene efikasnost mera za implementaciju principa jednakosti muškarca i žene, i podnesu te rezultate, na zahtev Ministarstva rada i socijalnog staranja.

Odgovorne osobe: članovi vlade.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

7.2. Proceniti efikasnost mera za primenu principa jednakosti i, na zahtev, podneti rezultat vladi i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjem jednakosti muškarca i žene.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: ne postoji - stalno delovanje.

7.3. Kroz saradnju Češkog statistickog ureda i odgovarajućeg ministarstva, proceniti strukturu i sadržaj statističke studije zaštićenih podataka prema polu uz konačnu mogućnost da se traže promene i dopune istih od Češkog statistickog ureda.

Odgovorna osoba: ministar rada i socijalnog staranja.

Krajnji rok: mart 1999.

7.4. U okviru svoje stručne orijentacije pružiti podršku istraživanju sociološkog fenomena koji dovodi do diskriminacije žene i, u krajnjoj liniji, do pretnje njenom dostojanstvu, zdravlju i životu.

Odgovorne osobe: članovi vlade.

Krajnji rok: ne postoji – stalno delovanje.

7.5. Izrada predloga za procenju sudskih sporazuma/pregovaranja u slučajevima gušenja drugih prava koja pripadaju ženi.

Odgovorna osoba: ministar pravde.

Krajnji rok: mart 1999.

10. NEMACKA

Nacionalna strategija uključuje individualne inicijative, mere i aktivnosti različitih činilaca u Nemačkoj u primeni Platforme za akciju iz Pekinga, sledeći navedene ciljeve:

Glavni strateški cilj

Učešće žena u donošenju odluka

Učešće žena u donošenju političkih i društvenih odluka možda se konstantno i povećava poslednjih godina, ali ravnopravna saradnja i jednak doprinos još uvek ne postoje. Ovakvu situaciju u Nemačkoj nije promenio čak ni visok obrazovni nivo žena niti njihova orijentacija ka profesionalnom angažmanu. Mada je poslednjih godina učinjen značajan napredak u pogledu učešća devojaka i žena u obrazovanju, još uvek postoji specifična potreba za akcijom u sledećim oblastima:

- unapređenje pristupa devojaka širokom spektru profesionalnih ciljeva i karijera;
- uspostavljanje tešnje saradnje nastavnika i roditelja;
- prevazilaženje restriktivnih uloga po rodu za devojke i dečake;
- unapređenje razvoja sklonosti/talenata i promovisanje žena;
- povećano učešće i promovisanje žena u nauči i istraživačkim delatnostima;
- veće učešće žena u donošenju odluka i njihovo intenzivnije angažovanje za vršenje visokih upravnih funkcija u oblastima obrazovanja, nauke i tehnologije. Promena načina profesionalnog obucavanja, razvoj novih zanimanja, olakšavanje pristupa ženama širokom spektru zanimanja, uključujući tehnička zanimanja, olakšavanje

ženama pristupa tehnologiji i prirodnim naukama u školi i višem obrazovnom sektoru, poboljšanje mogućnosti za orijentaciju ka vokacijama u oblasti prirodnih nauka kao i značajno povećanje broja žena na visokim rukovodećim mestima u nauci i istraživačkoj delatnosti - to su posebno značajni ciljevi aktivnosti Savezne vlade, kao i njene saradnje sa zemaljskim vladama. Zahtev za povećanje procenta učešća žena u telima i na položajima gde se donose odluke, njeno učešće u procesu donošenja odluka u industriji i trgovini, politici i društvu, zahtev za priznanje i poštovanje njenih dostignuća u ocuvanju i preživljavanju ljudskog društva i ocuvanju njegovih prirodnih resursa, sve ovo ne samo da je razmatrano u poglavlju Platforme za akciju "Žena na vlasti i u donošenju odluka", već se ta tema reflektuje i u svim ostalim poglavljima.

ŽENE U DONOŠENJU ODLUKA I NA VLASTI

Cilj: jednako učešće žena u telima i u donošenju odluka u svim sektorima i na svim nivoima.

Mere:

8. Jednak sastav u Saveznoj vladi i u organima federalnih jedinica i mere za jednako učešće žena u donošenju odluka na svim nivoima (npr. propisi, kvote).

9. Stalne analize i izveštavanja o kvantitativnim i kvalitativnim podacima o ženama i muškarcima u donošenju svih odluka.

OBUKA I OBRAZOVANJE ŽENA I DEVOJAKA

Cilj: proširenje de facto pristupa devojaka i žena obrazovanju i obuci u svim sektorima i na svim nivoima.

Mere:

10. Finansiranje programa za promociju žena, uključujući istraživačku delatnost.

11. Obezbeđivanje i poboljšanje uslova pristupa devojaka oblastima zanimanja u prirodnim naukama, tehnologiji i sektoru prirodne okoline.

ZAHTEVI NEVLADINIH ORGANIZACIJA

Glavni strateški cilj

Učešće žena u donošenju odluka

B1: Osigurati jednak pristup obrazovanju 80c.

Program za žene akademike, poput programa za unapređenje ženskog post-doktorskog studiranja u NRW (Nemacko žensko veće - DF)

B3: Olakšati pristup ženama profesionalnom obucavanju, posebno u oblastima nauke i tehnologije; podsticati njeno stalno profesionalno usavršavanje 82c.

- Produženje perioda praktične obuke u tehničkom sektoru, posebno za žene (DF) 82j.

- Zakon o promovisanju žene u oblastima privatne industrije i trgovine (DF).

B4: Razvoj nediskriminatornog obrazovanja i obuke 83d.

- Akt o olakšavanju pristupa žena institucijama višeg obrazovanja (DF) 83f.

- Unapređenje žena sa specifičnim ciljevima (DF).

E3: Unaprediti nenasilne oblike rešavanja konflikata i smanjiti broj slučajeva kršenja ljudskih prava u konfliktnim situacijama 144c.

- Povećati napore da žene budu ravnopravno predstavljene u nacionalnim i međunarodnim institucijama za održavanje mira (DF).

G1: Preduzimati mere da se ženi obezbedi jednak pristup i puno učešće u strukturi vlasti i donošenju odluka 190 a/19f, 9.

- Kvote za promociju žene, Akt o promociji žena za privatnu industriju i trgovinu (DF, nevladine organizacije, Ženski forum) 190b.

- Amandman na Zakon o političkim partijama i statutima političkih partija (DF) 190e.

- Javno izveštavanje o primeni planova za promociju žene (DF) 190h.

- Publikacija liste o organizacijama koje finansira država i prezentacija proporcije/broja žena (DF) 190j.

- Učešće Nemackog ženskog veća u sakupljanju lista predloga za međunarodne organizacije (DF) 191c.
- Kvote u političkim partijama (DF) 191 a-d.
- Sakupljanje podataka za imenik žena stručnjaka (Imenik javnih organizacija i institucija za žene) (DF).
- Savezni Plan za žene (DF).

H1: Stvoriti ili ojacati nacionalne mašinerije/sastave i druga vladina tela.

203a-f: Ekvivalenti EMFSFJ podela u svim ministarstvima (DF).

- Komesari za ženske poslove u nemackom Parlamentu (DF) 205 a,b.

- Inkorporacija rodnog pristupa u opšta pravila procedure Savezne vlade (DF)

J4: Podsticati mogućnosti da se žene izraze i da donose odluke u medijima i kroz medije i nove tehnologije komunikacije.

J2: Promovisati izbalansiran i nestereotipni portret žene u medijima 239c/240-244d.

- Zakon o promociji žene za privatne medije (DF)

241c: Imenik žena stručnjaka za medije (DF)

K1: Aktivno, na svim nivoima, uključiti žene u donošenje odluka o prirodnoj sredini.

253g: Prirodna sredina kao predmet u školi. (DF).

11. IZRAEL

Redovni Nacionalni izveštaj o progresu u statusu žene u Izraelu podnet na 41. komisiji o statusu žene ECOSOC, mart 1997. Podnet od strane savetnika premijera o statusu žene - Emuna Elon G.

ŽENE U DONOŠENJU ODLUKA I NA VLASTI

Strateški ciljevi po mandatu Platforme za akciju iz Pekinga

- Preduzeti mere da se ženi omogući pristup i puno učešće u donošenju odluka i učešće u strukturama vlasti.

- Povećati sposobnost žene da učestvuje u donošenju odluka i u rukovodećim ulogama.

Opšti pregled današnje situacije u Izraelu

Ne postoje zakonodavne ili službene zabrane o učešću žene u politici. Postoje, međutim, brojne praktične i normativne prepreke. Široko rasprostranjena reputacija Izraela kao zemlje u kojoj su rodovi jednaki proistice pre svega iz istorijskih faktora. Sadašnja realnost je znatno drugačija od te idealne slike koju mnogi još uvek imaju. Status žene u zakonskim, društvenim, ekonomskim i političkim sferama jeste nejednakost i inferiornost u mnogim aspektima. Deklaracija nezavisnosti ustanovila je princip jednakosti za sve građane Izraela; međutim, Deklaracija nema zakonski obavezujući status. Zakon o jednakim pravima za žene koji je donet 1951. garantuje jednakost polova, izuzev po pitanjima ličnog statusa (brak i razvod), koji su isključiva oblast religijskih sudova. Ovakav izraelski zakonski sistem odražava osnovni konflikt između predanosti jednakosti i predanosti veri i jevrejskom karakteru države. Jevrejska tradicija pokazuje poštovanje za oba pola, ali i jasno definisano zastupa javnu sferu za muškarce i privatnu za žene. Uticaj ove tradicije širi se, u značajnoj meri, i van onog što se smatra religioznom zajednicom i ima uticaja u citavom društvu. Ovakvi pristupi su dominantni i u arapskom društvu - u hrišćanskom i islamskom. Mada ljudski potencijal žene, koji se reflektuje u zrelosti i obrazovanju, nije inferioran u odnosu na muški, žene dobijaju relativno manju platu za ovaj isti kapital. Ova razlika u plati uprkos zakonodavstvu koje propisuje jednaku platu za isti rad, dostiže 32% u javnom sektoru zbog nejednakih podela beneficija. Uprkos skoro opštoj potrebi za dva dohotka, plata žene se često smatra "drugim prihodom". Kao i u većini industrijalizovanih zemalja, žene su koncentrisane u malom broju dominantno ženskih zanimanja koja su manje prestižna i slabije nagradena.

Samo neznatan broj žena dostigne visoke položaje u rukovodećoj strukturi, bilo u industriji, vladi ili akademiji. Na primer, samo 5% izraelskih profesora su žene, mada žene čine 40% stalno zaposlenih na fakultetu. Samo 2% žena radi na položaju višeg rukovodstva i/ili upravnih odbora velikih kompanija. Žene su minimalno predstavljene na političkim funkcijama, kako na nacionalnom nivou tako i na opštinskom. Klasična piramidalna struktura ženskog socio-političkog angažmana je dominantna u Izraelu.

Kao što je pomenuto, opšti izbori u maju 1996. doneli su promenu u administraciji. Broj žena parlamentaraca u Knesetu sa 120 mesta, smanjen je sa 13 na 9. U prošloj administraciji dve žene su bile ministri kabineta, a sada samo jedna. Međutim, tri žene su po prvi put naimenovane za direktore vladinih kancelarija.

U prošlosti se većina žena članova Kneseta bavila "ženskim pitanjima" (kao što su socijalno staranje i obrazovanje) i uzdržavala se od učešća u odlučivanju o pitanjima bezbednosti, inostranih poslova. Ovakav model je počeo da se menja. Od približno 17 000 kandidata na nedavno održanim opštinskim izborima, samo 493 su bile žene.

Približno 7,3% izabranih su dakle bile žene. Izabrana je samo jedna od deset žena kandidata za gradonačelnika. Na nivou opštinskog i lokalnog veća, postoji preko 50 tela koja se bave statusom žene u jevrejskom sektoru, i nekih 25 u arapskom sektoru. U okviru Centra za lokalnu vladu postoji Statutarni komitet za poboljšanje statusa žene, a sada je centar zaposlio i jednog savetnika za status žene.

Model slabog predstavljanja evidentan je i u političkim strankama. Uprkos činjenici da su žene članovi svih postojećih partija one su skoro potpuno odsutne iz tela ovih stranaka koja donose odluke. Nijedna od vodećih stranaka nije se saglasila sa razumnom kvotom ili afirmativnom akcijom za žene; često se dešava da je ono malo mesta obećanih ženama "prodato" za vreme prekoalicijskih i koalicijskih pregovaranja i dogovaranja.

"Nepoštenje", koje vuče korene iz vojničke službe, još je jedna od glavnih prepreka za žene u lokalnoj politici. Muškarci koji su napravili uspešne karijere u odbrambenim snagama moraju da se penzionišu polovinom svojih četrdesetih godina. Mreža "starih momaka" koja postoji i koju pomaže vojska, često omogućava veteranima mesta u socio-političkim ili privrednim institucijama, uključujući i opštinske vlade, što još više smanjuje šanse žena za zapošljavanje. Tri žene trenutno imaju mesto u Vrhovnom sudu. Međutim, polovina sudija u nižim sudovima su žene, pa tako ostaje nada da će ih ubuduće više biti naimenovano na pozicije u Vrhovnom sudu.

Slaba zastupljenost žena na svim višim nivoima i na položajima gde se donose odluke neugodno je očigledna, a gde žene ne čine kritičnu masu, one ne mogu da promovišu druge žene.

Šta je postignuto od konferencije u Pekingu?

Lokalna ženska veća za unapređenje žena sponzorirala su brojne akcije u korist žena, uključujući i akciju "Pasover Seder" za porodice sa jednim roditeljem; uspostavila su crvenu informativnu liniju za obolele od raka pluća; ustanovljen je dan raka pluća tokom koga su obavljani besplatni pregledi; napravljena je telefonska služba sa brojem na kome su snimljene iscrpne informacije o mogućim opštinskim poslovima za žene.

- Osnovan je zajednički forum između Unije lokalnih vlasti i najvećeg broja ženskih organizacija, radi ohrabrenja žena da se kandiduju za gradonačelnike i pomoćnike gradonačelnika. Otvoren je zahtev da žene budu predstavljene jednom trećinom na svim partijskim listama.
- Forum je pozvao na donošenje zakona po kome bi svako lokalno veće imalo i žensko veće i/ili jednog savetnika gradonačelnika koji se bavi statusom žena. Ove položaje zajednički bi finansirala lokalna veća i Ministarstvo unutrašnjih poslova.

H. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA NAPREDOVANJE ŽENA

Strateški ciljevi po mandatu Platforme za akciju iz Pekinga

- Stvoriti ili ojacati nacionalne mehanizme i druga vladina tela
- Integrisati rodnu perspektivu u zakonodavstvo, javnu politiku i programe i projekte
- Proizvesti i distribuirati sve rasute podatke o rodu i informacije za planiranje i procenu

Pregled današnje situacije u Izraelu

Na najvišim nivoima u vladi ustanovljeni su formalni mehanizmi za napredovanje žena. Kancelarija premijera i Kneset zajedno su razvili mehanizme za sistematsko poboljšanje statusa žene. Položaj savetnika premijera za status žene nije, međutim, mandatiran zakonom, te je naimenovanje ovog savetnika stvar dobre volje premijera.

Osnovna odgovornost biroa uključuje: pripremu predloga za zakonodavstvo vlade, administracije i politike, zatim učešće u vladinim odlukama o problematici žene. Biro se takode bavi i žalbama na diskriminaciju i uskracivanje prava, sakupljanjem informacija od drugih vladinih entiteta u vezi statusa žene.

Kneset takode ima statutarni Komitet za poboljšanje statusa žena.

Specifčne akcije u dostignuća posle Konferencije u Pekingu

Predloženi zakoni bi davali mandat i pružili mogućnost za stvaranje jednog tela za poboljšanje statusa žene. Odgovornosti ovog tela uključivala bi zakonodavstvo i programsku zaštitu ženskih prava. Telo bi pratilo sprovođenje zakona u vladi i u privatnom sektoru, koordiniralo napore da se ženska prava unaprede na svim nivoima vlade, angažovalo odgovarajuće institucije koje bi preduzimale akcije u slučajevima kršenja ljudskih prava i bavilo bi se ženskim ljudskim pravima u svim oblastima, uključujući obrazovanje, zapošljavanje, licnu bezbednost i politicko reprezentovanje. Ovo bi bilo telo sa sveobuhvatnijom ulogom od već uspostavljenog mesta savetnika premijera za status žene. Kao što se može primetiti, premijer i ministar pravde izrazili su svoju podršku ovakvoj zakonodavnoj organizaciji.

- Civilna služba ustanovila je komisiju za napredovanje i integraciju žena.
- Komisija civilne službe izdala je mandat da se u svim vladinim konkursima i publikacijama koristi neutralan rodovni jezik.

12. LITVANIJA

INFORMACIJA O PRIMENI PLATFORME ZA AKCIJU IZ PEKINGA U REPUBLICI LITVANIJI

U januaru 1996. Pripremni komitet završio je svoj rad podnevši Vladi drugi podnacrt Programa za razvoj žene, uz delegiranje svojih komitetskih dužnosti u novoosnovanom Informativnom centru za žene Litvanije. Kancelarija premijera distribuirala je u proleće 1996. ministarstvima na procenu i eventualne dopune drugi podnacrt Litvanskog programa za napredak žene.

U skladu sa predlozima ministarstava sada su izvršene završne korekcije podnacrta. U bliskoj budućnosti Program će dakle biti podnet na odobrenje vladi. Po svojoj suštini, Program za napredovanje žene je strateški program. Fokusiran je na kritične probleme i operativne aktivnosti koje su neophodne za prevazilaženje glavnih prepreka sa kojima se suočava litvanska žena. Prema predloženom mehanizmu za primenu Programa, vlada treba da formira Komisiju za ženska pitanja. Mandat ove komisije nalaže podnošenje Plana akcije za svaku kritičnu oblast brige za ženu koji bi sadržavao nacine za nalaženje izvora sredstava potrebnih za primenu Plana.

Vlada Republike Litvanije napravila je izvesne institucionalne promene: položaj savetnika za ženska pitanja je proširen i u Ured višeg statusa koji sada, uz ulogu

vladinog savetnika za ženska i porodična pitanja, ima dodatnu funkciju konsultanta i sekretara.

13. POLJSKA⁴

MEHANIZAM SARADNJE DRŽAVNE ADMINISTRACIJE I NEVLADINIH ORGANIZACIJA U KORIST PITANJA ŽENE I NJIHOVA PODRŠKA INICIJATIVAMA KOJE SU POKRETAČ POBOLJŠANJA ŽENSKE SITUACIJE

Izbor ključnih oblasti za poljski Program određen je oblastima života koje je Platforma za akciju Ujedinjenih nacija označila kao kritične za ženu kao i potrebe žene dijagnosticirane u izveštaju za Pekinšku konferenciju imajući u vidu specifične poljske okolnosti. Program je nastao kao rezultat saznanja koliko mnogo može da se ostvari. Ovaj dokument, međutim, ne obuhvata sve potrebe žene, kao ni sva očekivanja društva u tom smislu.

Ideja vodilja za ovaj izbor obeležena je naporom da se definišu prioritetni zadaci i akcije koje bi dovele do pozitivnih socijalnih promena, u razmeri široj od uskih lokalnih ili samo nivoa jedne zajednice. Istovremeno, Program definiše ograničeni broj zadataka, užih po opsegu ali vezanih za eliminisanje statusnih stereotipa po osnovi roda razvijenih ustaljenom društvenom praksom.

Za svaku bitnu oblast Programa definisan je strateški cilj čije ostvarenje treba da ubrza poboljšanje statusa žene u pogledu jednakih prava i mogućnosti u društvu. Za svaki cilj predviđen je određen broj jasno orijentisanih akcija, uz preciziranje dubine predloženih promena kao i konkretnih programskih zadataka koje bi trebalo primeniti u okviru određenog perioda (do 2000, a za neke zadatke i posle tog roka), sve to od strane državnih organa na svim nivoima. Veruje se da će ovakva struktura Programa omogućiti da se planirane aktivnosti jasno profiliraju, jasno označe institucije i organizacije odgovorne za njegovo sprovođenje, i da se izvođenje programa efikasno prati.

Temama poglavlja "Ženska prava" kojima se pridaje najveći značaj, kako u Platformi za akciju tako i u samom Programu, posvećena je naročita pažnja u selekciji. Posle razmatranja, odlučeno je da, s obzirom na poljske okolnosti, ova oblast treba da pokriva samo akcije koje su usmerene ka opštim zakonodavnim rešenjima. Eksperti su zaključili da bi specifična pitanja, kao što su konkretni zakonodavni predlozi i zahtevi za promenom zakonske prakse, bila bolje i efikasnije tretirana u poglavljima posebnih tematskih oblasti.

Vredna pažnje karakteristika liste programski bitnih oblasti prezentiranih u prethodnom tekstu je to što ona uključuje dve oblasti koje se odnose na pitanja kojima se do sada nije bavilo u sličnim projektima. To su: mehanizam saradnje između državne administracije i nevladinih organizacija i strategija istraživanja koja bi mogla da omogućiti objektivnu procenu situacije u kojoj se nalazi žena u Poljskoj i da ponudi specifične orijentire za promenu pravca kretanja i poboljšanje društvene politike u odnosu na ženu.

Priznanje nevladinih organizacija kao važnog društvenog partnera u rešavanju problema koji opterećuju žene od suštinskog je značaja, jer bez aktivnog učešća takvih organizacija u zajedničkom radu sa javnim institucijama nije moguće kreirati moderno demokratsko društvo, niti ostvariti planirane razvojne ciljeve. Saradnja vladinih institucija i lokalnih i regionalnih ogranaka nevladinih organizacija, kao i saradnja između centralnih institucija i predstavnika udruženja, sindikata i federacija

⁴ Kancelarija veća ministara - vladino opunomoćeno telo za pitanja porodice i žene, gđa Jolanta Banach.

nevladinih organizacija, pokazuje se kao novi, presudni faktor političke i ekonomske transformacije u Poljskoj.

Program nudi mogućnost postavljanja temelja za mehanizam saradnje između vladinih institucija i nevladinih organizacija. Na osnovu tog temelja treba nastaviti sa stalnim poboljšanjem oblika ove saradnje i zajedničkog rada.

S obzirom da kriterijumi zasnovani na rodu i referentne tačke još uvek nisu postali uobicajeni, sadašnja faza razvoja statističkih istraživanja i informatike u Poljskoj još uvek ne nudi sredstva za potpunu procenu ženske situacije u društvu, niti može da se uklopi u standarde međunarodnih organizacija i periodičnog izveštavanja. Ovo, takode, ne pomaže u unutrašnjoj proceni tekucih promena i razvoja socio-ekonomske politike u onim aspektima koji se ticu žene.

III Primena Nacionalnog programa akcije za žene

Stožer Nacionalnog programa akcije jeste sveobuhvatan pristup rešavanju problema od kojih trpi žena, uz učešće društvenih partnera. Program uključuje različite oblasti društvenog i javnog života kao i ženske aktivnosti. Mada je vlada, generalno uzev, dokument dobro zamislila i predvidela kako da ga ona sama i njeni funkcioneri centralnih i lokalnih administracija primenjuju, neophodna je saradnja sa vrlo raznovrsnim krugom drugih aktera, odnosno državnih institucija, nevladinih organizacija, lokalnih samouprava, sindikata i javnih medija. Pretpostavljeno je da će primena ovog projekta na nacionalnom nivou privući brojne društvene grupe i pojedince. Osnovni okvir projekta je otvorenog tipa što omogućava njegovu dopunu različitim inicijativama ministarstava, regionalnih, lokalnih i dobrovoljnih organizacija.

Potpuna i efikasna primena Programa traži mnoge promene sadržaja ucesnika u procesu. Oni će morati da obogate svoj pogled na svet kroz perspektivu zasnovanu na razlici u rodu. Delovanjem u svojim posebnim zajednicama i sektorima Program će dobiti na jasnosti. Od državne administracije se očekuje da kreira prave uslove i da stimuliše i podrži akcije organizacija, grupa građana i pojedinaca u korist žene, poboljšanja njene situacije i ostvarenja jednakog statusa žene i muškarca. Ovo uključuje:

- stvaranje zakonskog okvira za primenu i obavljanje posebnih zadataka iz Programa;
- stimulisanje razvoja, finansiranje naučnih istraživanja i rada na razvoju koji olakšavaju primenu programskih zadataka, pracenje napretka i procenjivanje rezultata;
- kreiranje organizacionih struktura, a narocito okvira za institucionalizovano promovisanje i zaštitu prava žene.

5. Uspeh primene Programa se prati, a rezultati se procenjuju. Ne planiraju se posebna izdvajanja finansija za primenu Programa i ispunjavanje njegovih zadataka. Zadaci, kako su dodeljeni posebnim ministarstvima ili institucijama, biće finansirani iz državnog budžeta, odnosno iz posebnih sredstava koja su dodeljena na raspolaganje pojedinim ministarstvima, provincijalnim guvernerima i upravnim odborima državnih institucija, i biće primenjivani u okviru njihovih zakonodavnih ili statutarnih dužnosti. Biće, međutim, potrebno predvideti ekstra stavke za troškove u toku primene zadataka i ostvarenja ciljeva Programa u datim institucijama, za sledeću godinu. Treba pokušati naci fondove van državnog budžeta.

Primenu Programa nadgledace vlada, odnosno njeno Opunomoceno telo za ženu i porodicu. Institucije i organizacije kojima su dodeljeni specifični zadaci, biće odgovorne za njihovo efikasno i pravovremeno izvršavanje.

Efikasno izvršavanje Nacionalnog programa akcije za žene biće dodatno kontrolisano i praceno, a rezultati izvršavanja odabranih strateških ciljeva procenjivani, narocito

oni koji se smatraju presudnim za pokretanje željenih promena. Pracenje i kontrola bice dodeljeni određenim istraživackim institucijama.

Rezultati istraživanja bice predstavljeni u formi periodicnih izveštaja, a na osnovu njih, vladino Opunomoceno telo za ženu i porodicu ce pripremati svoje informativne periodicne izveštaje tokom 1999, i na kraju, jedan zbirni izveštaj koji ce proceniti Ministarsko vece 2001. godine.

Pretpostavlja se da ce primena Nacionalnog programa akcije za žene doprineti:

- boljoj primeni ženskih prava koja se smatraju integralnim delom ljudskih prava;
- stvaranju demokratskog društva zasnovanog na poštovanju jednakih mogucnosti za ženu i muškarca;
- efikasnijem eliminisanju formalnih i neformalnih barijera za društveno napredovanje žene u njenom profesionalnom i politickom angažmanu;
- brisanju stereotipnog videnja položaja žene u javnosti, njenom profesionalnom i porodicnom životu;
- poboljšanju zdravstvenih uslova ženske populacije i smanjenju nasilja nad ženom;
- efikasnijem korišćenju ljudskih potencijala uključenjem žene na bazi pune ravnopravnosti u društveni, politicki i privredni život;
- budenju pozornosti društva, ukljuccujuci i same žene, na to koja su prava žene i kako ona može braniti sebe i svoja prava i sprecavati njihovo kršenje;
- razvoju efikasnih oblika saradnje između državne administracije i nevladinih organizacija koje rade za dobrobit žene;
- modernizovanju obrazovnog sistema, stvaranju sistema istraživanja i sakupljanju statistickih podataka sa ciljem da se sistematski razmotre promene ženske situacije u društvu.

Program koji je sacinilo vladino Opunomoceno telo za ženu i porodicu zasnovan je na iskustvu i predlozima tima eksperata, eminentnih specijalista za oblasti koje pokriva Program, i fokusiran je na pitanja jednakog statusa oba pola. Vrlo je važno što su u toku stvaranja i izrade zadataka Programa, mnoga ministarstva i nevladine organizacije tj. važni društveni partneri bili pozvani da ucestvuju u dogovoru o njegovoj konacnoj formi.

U ovom trenutku, završava se rad na pocetnoj verziji programa i on ce uskoro biti podnet na razmatranje vladinim ministarstvima i Kooperativnom forumu nevladinih organizacija kao i vladinom Opunomocenom telu za ženu i porodicu. Držeci se postupka koji je usvojen u Poljskoj, sledeci korak bice podnošenje programa na razmatranje i procenu Socio-politickom komitetu Ministarskog veca.

Kada bude pozitivno ocenjen od strane ovog komiteta, Program ce biti preporucen za odobrenje Vecu ministara. Ocekuje se da ce cela procedura biti završena pre isteka 1996, tj. u okviru roka koji su preporucile Ujedinjene nacije.

Kada bude odobren, program ce biti primenjen i promovisan u javnosti zajedno sa zakljucnim dokumentima Konferencije u Pekingu, ukljuccujuci "Platformu za akciju" koja je neizbežni prateci dokument za adekvatno razumevanje i interpretaciju ciljeva definisanih Programom.

14. RUMUNIJA

NACIONALNI PLAN ZA AKCIJU NA PRIMENI GLAVNIH CILJEVA KOJI SU ODREĐENI U ZAVRŠNIM DOKUMENTIMA CETVRTE KONFERENCIJE O ŽENI U PEKINGU

Nacionalni plan za akciju sadrži glavne ciljeve koje je rumunska vlada predložila radi sprovođenja u delo odredaba završnog dokumenta Cetvrtе svetske konferencije o ženskim pravima, održane u Pekingu u septembru 1995.

A. Stvaranje i razvoj institucionalnih mehanizama kojima bi se koordinisale različite politike u cilju napretka žene.

B. Unapređenje ravnopravnog pojavljivanja žene u javnom životu i u poslovima gde se donose odluke.

Poboljšanje ekonomske situacije žene i ostvarenje njenog ravnopravnog pristupa tržištu rada i jednakim radnim uslovima u kontroli i korišćenju ekonomskih resursa.

C. Poboljšanje zdravstvenog stanja žene.

D. Sprečavanje i ublažavanje nasilja nad ženom i decom.

E. Unapređenje učešća žene u zaštiti nacionalnog ekološkog sistema i borba protiv narušavanja prirodne sredine.

F. Uvođenje principa jednakosti između žene i muškarca u svim oblastima društvenog, kulturnog i obrazovnog života, kao i uloga mas-medija u tom kontekstu.

Rumunska vlada je potpuno uverena da je saradnja društvenih partnera od suštinskog značaja za sprovođenje ovog dokumenta u život.

A. Projektovanje i razvoj institucionalnih mehanizama za koordinaciju raznih političkih pristupa unapređenju položaja žene.

Puno poštovanje fundamentalne vrednosti zakona

- Primena koherentne strategije i uloga žene u održavanju i unapređenju tolerancije i ljudske solidarnosti.

U skladu sa odredbama člana 203 (b) Platforme za akciju iz oktobra 1995. usvojena je odluka vlade br. 448 u kojoj je data specifična struktura na nacionalnom nivou, i koja je odgovorna za unapređenje i oživotvorenje prava žene. Ova novokreirana struktura radi za Ministarstvo rada i socijalne zaštite, a podleže koordinaciji Državnog sekretara (žena) sa sledecim ovlašćenjima:

a) da analizira i proučava status žene u društvu, da predlaže nacine eliminisanja negativnih aspekata njenog statusa;

b) da radi na izradi porodičnih parametara i da odgovarajuće porodične šeme podnese kompetentnim telima na odobrenje;

c) da predloži mere za poboljšanje zakonodavstva u ovoj oblasti i da nastavi sa njegovim sprovođenjem;

d) da pronalazi nacine i modele nediskriminatornog pristupa žene tržištu rada i da nastoji da poboljšava uslove u kojima je žena aktivna.

Ostvarenje ovih ciljeva postiže se saradnjom sa odgovarajućim vladinim i nevladinim institucijama. Vladin Plan za akciju određuje sledeće kratkorocne i srednjorocne prioritete:

- da prati delotvornost zakonodavstva, proučava prednacrt zakona i zakonske predloge podnete Parlamentu, sa ciljem da otkrije eventualne diskriminatorne odredbe koje se odnose na jednakost polova i da formuliše predloge za njihovo poništenje i promenu formulacije;

- da uputi predloge za izradu prednacrt nekih propisa koji treba da omoguće pozitivnu diskriminaciju kada to društvena realnost zahteva;

- da izvrši procenu nacionalnog zakonodavstva u oblasti ljudskih prava, primenom međunarodnih instrumenata sa ciljem integracije Rumunije u evropski zakonski prostor;

- da smanji jaz između zakonskih odredaba u oblasti prava žene i upražnjavanja ovih prava u stvarnosti;

- da radi na programima nediskriminatornog obrazovanja unutar porodice i u školi;

- da promoviše obrazovne modele zasnovane na rodnom partnerstvu;

- da radi na izradi ucila koja ističu nenasilno ponašanje, i modela koji sprečavaju konfliktnu situaciju i nasilne manifestacije u porodici;

- da uradi, u saradnji sa relevantnim institucijama i nevladinim organizacijama, potrebna istraživanja koja se bave nezaposlenošću žene, stopom zaposlenosti i

režimom rada žene, nasiljem unutar porodice, socijalnom zaštitom žene i mladih osoba uopšte;

- da izradi socijalne programe podrške za kategorije žena koje trpe visok stepen društvene izolacije i marginalizacije;
- da organizuje banku podataka koji uključuju informacije i indikatore situacije ovog fenomena;
- da uspostavi kontakte i poboljša saradnju sa relevantnim institucijama i organizacijama koje postoje na nacionalnom i međunarodnom nivou.

B. Unapređenje ravnopravnog pojavljivanja žena u javnosti i njihovo postavljanje na mesta gde se donose odluke.

U Rumuniji, zakonske odredbe potvrđuju jednaka prava za sve građane.

Gradanima se garantuje pravo da biraju i budu birani u upravna tela kao i pravo da se bave ma kojim zanimanjem u skladu sa svojim stručnim obrazovanjem.

(Ustav Rumunije, cl. 16, 20, 30, 34 i Zakon cl. 14).

Nedavno, prilikom izbora na lokalnom nivou, 2611 žena je izabrano u okružna, opštinska, gradska i komunalna veća.

BROJ ŽENA IZABRANIH NA LOKALNIM IZBORIMA

<u>Položaj</u>	<u>Ukupno</u>	<u>Žene (%)</u>
Gradonačelnik 2954	2,74	
Lokalni savetnik 39 831	6,11	
Okružni savetnik 1718	5,47	

S obzirom da žene predstavljaju značajan deo aktivne populacije, njihov pristup i učešće u izradi i primeni društvenih i privrednih razvojnih projekata i učešće u procesu donošenja odluka malo su relevantni.

RADNO STANOVNIŠTVO (ŽENE) PO KATEGORIJAMA ZANIMANJA

Godina	1992.		1996 (I kvartal)		
	Kategorija zanimanja	1/	2/	1/	2/
Ukupan broj radnih žena		4.313.579	44,9	4.333.422	43,8
	43.235	26,6	75.156	24,5	
Zakonodavna i izvršna tela, viši službenici, šefovi i ostali viši službenici i socio-ekonomski i politički odeljenja					
Javne službe	333.701	70,8	313.153	75,8	

1/ broj žena

2/ deo ukupne radne populacije u procentima.

Imajući u vidu činjenicu da je priznanje ženske uloge od suštinskog značaja za stvaranje povoljnog političkog mišljenja u korist jednakosti žena i muškaraca i oživotvorenja ljudskih prava, rumunska vlada je predložila sledeće akcije:

a) uključivanje većeg broja žena u politički život; povećanje ženskog učešća u upravnim strukturama političkih partija, na centralnom i lokalnom nivou; povećanje broja žena na izbornim listama za položaje na koje mogu biti izabrane; unapređenje većeg broja žena na direktorske položaje u javnim službama.

b) Da bi se ostvarili ovi ciljevi, predviđene su sledeće mere:

- formiranje vladinih i nevladinih nacionalnih struktura koje treba da primene princip jednakosti žene i muškarca, i primena onih programa koji uključuju ženu u gradansku društvenu dinamiku;
- promocija žene u upravna tela vladinih institucija i lokalnih javnih službi;
- otvaranje i razvoj centara za obuku i usavršavanje žene u domenu nacina i procesa donošenja odluka i mehanizama upravljanja;
- usvajanje mera za istraživanje tržišta u cilju bolje korelacije potražnje i programa obuke i usavršavanja da bi se smanjila disproporcija nezaposlenosti na štetu žene i u cilju pospešivanja mobilnosti žene i njenog profesionalnog uključivanja u procese;
- unapređenje programa obrazovanja, obuke i formiranje savetovališta za nezaposlene žene, za one koje ponovo počinju da rade, za mlade i fakultetski obrazovane i za žene koje žive u ruralnim oblastima;
- iznaci i obezbediti stimulatívne beneficije za nezaposlene koje će kvalitativno poboljšati njihov položaj u ruralnim oblastima;
- stimulisati preduzetništvo žena u malim i srednjim preduzecima, i olakšavanje njihovog pristupa alternativnim resursima i povoljnim bankarskim pozajmicama;
- pružanje podrške ženama koje se bave poljoprivredom putem specijalnih savetodavnih programa, kao i obezbeđivanjem finansijskih sredstava u cilju stimulisanja učešća žena u razvoju poljoprivrednih oblasti, uključujući i uvođenje seoskih domaćinstava u mrežu seoskog turizma.

15. SLOVACKA REPUBLIKA

Nacionalni plan akcije za žene u Slovačkoj Republici Bratislava, septembar 1997.

Preambula

Ženski pokret

Ženski pokret u Slovačkoj ima dugu tradiciju koja počinje u prošlom veku. Prva Unija žena osnovana je u Martinu, *Zivena 1859. godine*. Cilj Unije bio je da uključi slovačku ženu u kulturni život. Unija je 1910. godine pokrenula časopis istog imena i izuzetnog kvaliteta. Članovi i pokretaci časopisa bile su žene pisci, intelektualke, supruge političkih predstavnika. Aktivnost ove unije imala je važnu ulogu u revitalizaciji nacionalne svesti slovačke žene, u vreme kada je Slovačka bila pod vlašću Austrougarske monarhije.

Prvi slovački ženski žurnal "Dennica" ("Dnevna zvezda") izlazio je od 1898. do 1914. kao mesecnik. Glavni i odgovorni urednik bila je Terezija Vansova. Časopis se bavio selom i ženama poljoprivrednicama.

"Zivena" je 1950. godine preuzeta od strane Unije slovačkih žena - politički orijentisane organizacije koja je do 1989. godine bila jedina ženska organizacija. Posle 1989. ženski pokret se umnožio. Formirano je nekoliko ženskih organizacija. Danas se oko 20 nevladinih organizacija bavi ženskim pitanjima.

Tokom 1991/92. vladin Komitet za ženu i porodicu imao je kompetencije da daje komentar o svakom vladinom dokumentu koji se ticao žene i porodice i imao je pravo da podnosi vladi predloge po pitanju individualnog sektora. Komitet, nažalost, nije imao sopstveni budžet i zbog toga nije mogao da razvije ozbiljan, profesionalni rad. Blisko je, međutim, saradivao sa nevladinim organizacijama. Posle izbora 1992. godine ovaj vladin komitet je ugašen i kompetencije iz oblasti porodice prenesene su na Ministarstvo rada, socijalnih poslova i porodice. U martu 1996. uspostavljen je Koordinacioni komitet za ženska pitanja kao savetodavno, koordinativno i inicijativno telo slovačke vlade koje održava veze sa nevladinim organizacijama koje se bave ženskim pitanjem, sa parlamentarnim predstavnicima (NC SR), crkvom, istraživačkim ustanovama, sindikatima i stručnjacima za pitanja žene i porodice. Cilj ove institucije

je buđenje interesovanja žene za sve sfere društva. Zadatak komiteta je aktivno reagovanje na zakonske predloge i pojedinačne propise koji se odnose na ženu i na probleme dece i porodice u Slovačkoj. Predsednica Koordinacionog komiteta za ženska pitanja je ministarka rada, socijalnih poslova i porodice, a potpredsednica je predstavnik Konfederacije sindikata Slovačke.

Godine 1996. osnovana je Parlamentarna ženska komisija pri Komitetu za zdravstvo i socijalno staranje. Cilj Komisije je podsticanje interesovanja žena za parlamentarna zbivanja.

17. decembra 1991. Konfederacija sindikata Slovačke osnovala je Ženski komitet pri CTU, kao svoje konsultativno telo. To je dobrovoljna i otvorena asocijacija žena predstavnika CTU Slovačke koja ima kompetencije potpredsednika sindikata za unutarnje aktivnosti. Na celu Komiteta je predsednica koja je statutarni predstavnik CTU Slovačke u Medunarodnoj konferenciji slobodnih sindikata u Briselu.

Ženski komitet ima svoj program aktivnosti koji je razvijen iz programa CYU i 1993. godine prihvaćen u Skupštini. Komitet ima svoj godišnji budžet, a njegov glavni cilj je da prati i inicira razgovore i pregovore u oblasti socijalnog i radnog zakonodavstva. Ovo telo pomno prati specifične probleme zaposlene žene i žene majke. Platformu za rad pruža CESA.

(izbrisana crta)

X. Saradnja na medunarodnom planu koja je imala za cilj da promoviše jednak položaj žene i muškarca tokom 80-ih odvijala se sa ženskim pokretima bivših socijalističkih zemalja.

Slovačka Ženska unija je organizovala dve medunarodne naučne konferencije posvećene pitanjima žena. Što se tiče medunarodne saradnje, čehoslovačka Ženska unija iz Praga bila je aktivnija od one u Bratislavi. Posle 1989. godine otvorio se prostor za bolju saradnju sa drugim zemljama, posebno na individualnom planu, i to u vezi pitanja koja su povezana sa pozicijom žene u upravi, nauci i istraživačkoj delatnosti kao i sa njenim angažmanom u ženskom pokretu. Pomoc Evropske zajednice, koja se ostvaruje posebno kroz program PHARE, orijentisana je na rekonstrukciju tržišta rada, i poboljšanje stanja u oblasti socijalnog staranja.

Pri tome je istaknut značaj posvećen i pitanju pozicije žene. U sferi obrazovanja, program se bavi analizom stepena jednakosti žena i muškaraca i finansijski stimuliše ravnopravnost u obrazovanju za oba pola.

Sve organizacije žena saraduju, po pitanjima od zajedničkog interesa, sa sličnim organizacijama u inostranstvu.

Procena aktivnosti u pogledu rešavanja ženskog pitanja, kako na regionalnom tako i na medunarodnom planu vrši se, kao što je poznato, u okviru Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, na sednicama Ekonomskog i društvenog saveta, Komisije za položaj žena, na sastancima regionalnih komisija (npr. EEC), kao i u specijalizovanim agencijama u okviru sistema UN. Imajući ovo u vidu, Slovačka se smatra obaveznom da poštuje zaključke navedenih medunarodnih foruma.

Na nivou UN posebno se raspravlja o ženskom pitanju, a sprovođenje zaključaka Četvrtе konferencije o ženskim pravima garantuju nacionalne i regionalne organizacije. Potrebno je u najvećoj mogućoj meri podsticati saradnju između regionalnih i medunarodnih organizacija, kako bi se sprečilo dupliranje aktivnosti i nepotrebnı utrošak vremena.

1.1. UN

Sva tela i organizacije u okviru sistema UN bave se primenom Platforme za akciju za period 1995-2000, uzimajući u obzir i rezultate značajnih svetskih samita i konferencija (Medunarodna konferencija o stanovništvu i razvoju u Kairu 1994, Samit o društvenom razvoju u Kopenhagenu 1995, Četvrta svetska konferencija o ženi u

Pekingu 1995, Konferencija o ljudskim staništima u Istanbulu 1996, Svetski samit o hrani u Rimu 1996). Glavni zadatak svih ovih skupova bio je postepeno uklanjanje ekonomskih, društvenih i politickih barijera koje koce napredak žene.

Generalna skupština UN, kao vrhovno telo, prihvatila je politicke odluke o nastavljaju aktivnosti koje proisticu iz zakljucaka Cetrte svetske konferencije o ženskim pravima. Na osnovu Rezolucije 46/161 Generalna skupština ce razmatrati izveštaj generalnog sekretara UN. Sam ovaj izveštaj bavi se aktivnostima u vezi sa Cetrtom svetskom konferencijom o ženskim pravima. U periodu od 1998. do 2000. Generalna skupština procenjivace primenu Platforme za akciju.

Ekonomski i socijalni savet nadzire i koordinira primenu Platforme za akciju i dostavlja relevantne predloge Generalnoj skupštini. Kao koordinaciono telo, ovo vece procenjuje mandatske aktivnosti Komisije za položaj žene.

Ovo sledi iz Platforme za akciju koja Ekonomskom i socijalnom savetu nalaže da se na svojim zasedanjima do 2000. godine bavi pitanjem poboljšanja položaja žene. Komisija za položaj žene, kao jedna od komisija Ekonomskog i socijalnog saveta, prati sprovođenje Platforme akcije u okviru UN, i shodno tome priprema relevantne predloge za Savet. U periodu od 1995. do 1999. Slovacka Republika je član Komisije za položaj žene i tako joj se pruža prilika da se aktivno ukljuci u njen rad i proces donošenja odluka primenom zakljucaka Cetrte svetske konferencije o ženskim pravima. Druge komisije Ekonomskog i socijalnog saveta posvetice se tokom svog mandata nekim specficnim pitanjima iz Platforme za akciju (npr. Komisija za ljudska prava, Komisija za stanovništvo, itd.).

Komitet za sprecavanje diskriminacije žena sledi primenu konvencije koja nalaže sprecavanje svih oblika diskriminacije žene i obaveštava o merama preduzetim u skladu sa Platformom za akciju Cetrte svetske konferencije u Pekingu. U saradnji sa Programom za razvoj UN, Slovacka Republika sada radi na realizaciji projekta "Slovacke žene u pokretu - strategije za poboljšanje položaja žene i doprinos žene razvoju Slovacke", i na projektu Centar za jednakost muškarca i žene u Slovackoj. Slovacka ucestvuje u vladinom medunarodnom projektu "Socio-ekonomski položaj žene na selu u zemljama centralne i istocne Evrope", u kome ucestvuju i druge zemlje, a sve to uz podršku FAO, UN. Ova organizacija je znacajno doprinela novom pogledu na položaj žene sa sela koja među ženskom populacijom u Slovackoj ima važnu ulogu. Na osnovu Platforme akcije koja se odnosi na ženu sa sela, a koju je Generalna skupština prihvatila 1995. (konferencija u Pekingu), Slovacka je 14. oktobar proglasila za Medunarodni dan ruralne žene i po prvi put ove godine ovaj dan se proslavlja zajedno sa drugim zemljama sveta.

Odeljenje za unapređenje položaja žene, u okviru Sekretarijata UN, istražuje uzroke pojava koje ometaju napredovanja žena. U periodu posle Cetrte konferencije ono ima koordinacionu ulogu u reviziji srednjorocnog plana za razvoj žene u periodu od 1996. do 2000. Istovremeno, ovo odeljenje obavlja funkciju ispred Sekretarijata UN u koordiniranju i pospešivanju razvoja žene. Ono takode održava kontakt sa nacionalnim komisijama i institucijama i sa njima razmenjuje informacije u cilju poboljšanja položaja žena i nevladinih organizacija. Što se tice ostalih odeljenja Sekretarijata

(npr. Statisticko odeljenje), za njih je pitanje poboljšanja položaja žene marginalno pitanje. Oni imaju druge prioritete.

U vezi zakljucaka Cetrte konferencije u Pekingu, generalni sekretar UN imenovao je savetnicu za pitanja jednakosti muškarca i žene koja treba da pruži pomoc u realizaciji Akcione platforme. Ona saraduje sa Odeljenjem za razvoj žene.

Važno je pomenuti i neke druge institucije UN koje se bave pitanjem razvoja žene. INSTRAW (Medunarodni istraživacki i obrazovni institut za razvoj žene) bavi se odredivanjem prioriteta u istraživanju parametara za razvoj žene i potpomaganjem

istraživačkih kapaciteta stručnjaka koji se bave problemima žene. Istovremeno, institut radi na proširenju mreže drugih istraživačkih institucija. UNIFEM (Razvojni fond za žene) čiji je zadatak da pospeši ekonomski i drugi razvoj žene u nerazvijenim zemljama. Specijalizovane agencije i organizacije UN: FAO, ILO, UNESCO, UNICEF, UNIDO bave se specifičnim problemima žena (razvoj žene na selu, zapošljavanje žena, iskorenjivanje nepismenosti žena).

U okviru Platforme za akciju ovakve agencije i organizacije pružaju odgovarajuću tehničku pomoć zemljama centralne i istočne Evrope, što pomaže u rešavanju ženskih problema u ovom regionu.

1.2. Druge međunarodne institucije

U okviru Saveta Evrope, razvijena je saradnja sa Upravnim komitetom za jednakost žene i muškarca. Kao rezultat ove saradnje organizovano je više međunarodnih seminara na tu temu.

U samom Sekretarijatu UN velika pažnja posvećuje se povećanju broja žena na svim radnim mestima. Žene predstavljaju 35% svih zaposlenih u UN. Do 2000. godine, one bi trebalo da se nadu i na višim funkcijama, dok bi ukupan broj žena zaposlenih u UN trebalo da iznosi 50%.

16. TURSKA

Izveštaj o uspešnosti realizacije Platforme za akciju

Generalni direktorijum za status i probleme žene koji je ogranak državnog ministarstva odgovornog za poslove žena i socijalno staranje, pokrenuo je više kampanja u cilju javnog obaveštavanja o Cetrtoj konferenciji. Vlada je organizovala seminare, radionice, tribine, forume i druga okupljanja. Ovakve manifestacije su organizovale i nevladine organizacije kao i univerzitetski centri za studije o ženi. Najvažniji rezultat ovih manifestacija je konsenzus o uspostavljanju jednog meduministarskog veća. Ovo meduministarsko veće treba da ima izvršnu moc. Zadatak veća je da uvede nove mehanizme za buduće aktivnosti. Pored visokih predstavnika ministarstava i predstavnika relevantnih vladinih agencija, u ovom veću učestvuju i predstavnici nevladinih organizacija. Posao na ostvarenju ovog cilja je već u priličnoj meri odmakao.

17. FRANCUSKA

NACIONALNI PROGRAM AKCIJE ZA PRIMENU PREPORUKA SA KONFERENCIJE U PEKINGU

MART 1997.

G – Žene i odlucivanje

Debate o položaju žena u javnom životu, a pogotovo o njihovoj ulozi u donošenju političkih odluka, nalaze se u žiži rasprava i zahteva feminističkih udruženja. Pedeset godina nakon što su dobile pravo glasa, žene predstavljaju 53% birackog tela i na izborima učestvuju koliko i muškarci. Ipak, od 1993, žene su i dalje nedovoljno zastupljene u organima koji donose političke odluke, sa 6% izabranih u Narodnoj skupštini i 4,8% u Senatu. Nedovoljna zastupljenost žena navela je premijera da osnuje telo za "Nadgledanje pariteta u zastupljenosti između žena i muškaraca" čija je dužnost da obezbedi materijal za raspave i javno odlucivanje u tom domenu.

Mere koje podstiču i izazivaju interesovanje takode moraju biti prisutne.

Strateški cilj G-1: preduzeti neophodne mere da bi se ženama obezbedio jednak pristup i puno učešće u strukturama vlasti i u donošenju odluka.

Pre godinu dana premijer je osnovao telo za "Nadgledanje pariteta u zastupljenosti između žena i muškaraca". Sastavljeno od kvalifikovanog osoblja i organizovano u

komisije, ovo telo narocito ima za cilj da “baci više svetla kako na delovanje vlasti, tako i na aktere politickog, ekonomskog i društvenog života u njihovom odlucivanju ... ono takode može da izražava svoje mišljenje u vezi sa projektima predstavljenim u zakonodavnim ili uredbenim tekstovima ...”. Ovo telo je dužno da svake dve godine premijeru dostavi opšti izveštaj koji najpre biva predstavljen parlamentu, a potom i objavljen.

Izveštaj Komisije za paritet u zastupljenosti između žena i muškaraca u politickom životu koji sadrži različite predloge upravo je dostavljen premijeru i bice predmet rasprave u Narodnoj skupštini 11. marta sledece godine.

Senat je zasebno osnovao Parlamentarnu komisiju koja je dužna da do juna sledece godine podnese izveštaj o zakljuccima na istu temu.

Tako ce državne odluke biti donete nakon parlamentarnih debata.

Strateški cilj G-2: dati ženama sredstva da ucestvuju u donošenju odluka i omoguciti im da ispunjavaju svoje obaveze.

- Biti posebno obazriv oko mesta za žene prilikom naimenovanja na položaje koji su u vladinoj diskreciji, kao i prilikom osnivanja saveta, komisija ili radnih grupa. Svi ministri su podstaknuti da imenuju više žena na odlucujuca mesta u javnim funkcijama ili u savetodavnim organima.

U tu svrhu je ministar nadležan za ženska prava poslao izveštaj svim članovima vlade. Služba za ženska prava obezbeduje svoju nadzornu ulogu osnivanjem banke podataka o ženama koje zauzimaju ili su zauzimale odlucujuca mesta.

- Posle svakih izbora, dosledno objaviti statistike po polu za kandidate/kandidatkinje kao i za izabrane, radi približavanja ovog pitanja birackom telu, medijima i partijama.

Postoje sledeci nacini za postizanje ovog cilja: promena izbornog zakona radi uvodenja termina “pol” prilikom registracije kandidatura za izbore, a potom prosledivanje ovih informacija Ministarstvu unutrašnjih poslova. Tako bi informacije mogle da budu na raspolaganju za dalje razmatranje vec od momenta kada ministar unutrašnjih poslova objavi rezultate izbora.

H – Institucionalni mehanizmi nadležni za unapredenje položaja žena

Vlasti u Francuskoj raspolažu sa tri vrste instrumenata: nacionalni mehanizam sa horizontalnom nadležnošću, Služba za ženska prava; dve mešovite strukture sa specificnim nadležnostima: Vrhovni savet za profesionalnu jednakost između žena i muškaraca, Vrhovni savet za seksualno informisanje, kontrolu radanja i porodicnu edukaciju (CSIS). I na kraju, “precizni” politicki instrument koji okuplja sve ministre, Meduministarski komitet za ženska prava.

Strateški cilj H-1: kreirati ili ojacati nacionalne mehanizme ili druge organe vlasti.

Služba za ženska prava predstavlja centralnu upravu odgovornu za sve domene javne politike i obezbeduje poštovanje jednakosti između žena i muškaraca kao i unapredenje položaja žena. Ova uprava je nedavno ojacana sa dva tela:

- Vrhovni savet za seksualno informisanje, kontrolu radanja i porodicnu edukaciju (CSIS) (vidi poglavlje C).

Ovo telo obavlja studije i istraživanja i vlastima predlaže mere koje bi trebalo preduzeti da bi se poboljšala informisanost mladih i odraslih o problemima porodicne i seksualne edukacije, kontrole radanja. CSIS se sastaje barem jednom godišnje na poziv svog predsednika, a Služba za ženska prava vec godinu dana obezbeduje sekretarijat ove organizacije.

- Ova služba takode obezbeduje sekretarijat telu za “Nadgledanje pariteta zastupljenosti između muškaraca i žena” (vidi poglavlje G).

IV POGLAVLJE ZAKONI

1. Zakoni o jednakosti i ombudi⁵

Zakoni o jednakosti u nordijskim zemljama su stupili na snagu: Island, 1976; Danska, 1976. i 1978; Norveška, 1979; Švedska, 1980. i Finska, 1986. Oni se razlikuju jedan od drugog u određenim delovima, ali imaju iste najbitnije ciljeve i zabrane polne diskriminacije, odredbe o istraživanju navodnih slučajeva diskriminacije i otvaranje zvaničnog mesta za ombude za jednakost. Ombud je zadužen da obezbedi primenu odredaba zakona o jednakosti. Posebno mesto za kancelariju ombuda za jednakost postoji u Norveškoj, Švedskoj i Finskoj.

Ombud za jednakost je nezavisno vladino telo. Zadatak ombuda je da pruži informacije koje se ticu zakona o jednakosti kao i unapredjenja jednakosti. Ombud kao i zakon o jednakosti su vrlo vidljivi.

Izjave ombuda kao i pravila sudjenja koja se ticu slučajeva diskriminacije privlace veliku pažnju javnosti. U nastavku, ombud objavljuje nacрте zakona i godišnje izveštaje u kojima su pojedini slučajevi obradeni do detalja. Ovaj sistem efektivno povecava svest žena o njihovim pravima.

Drugi suštinski principi zakona o jednakosti ukljucuju privremene specijalne mere sa ciljem ubrzanja *de facto* jednakosti medu muškarcima i ženama, zabranu direktne i indirektnе diskriminacije⁶, menjanje principa tereta dokazivanja i prava ombuda da pribavlja informacije i izrice sankcije.

Zakoni o jednakosti u nordijskim zemljama zabranjuju polnu diskriminaciju. Shodno tome, i žene i muškarci imaju pravo žalbe. Slučajevi su obicno zapoceti od strane ljudi koji su bili izloženi diskriminaciji. Pojedinaц može da zahteva izjavu ombuda da li se zabranjena diskriminacija shodno zakonima o jednakosti desila u njenom/njegovom slučaju. Ombud tada izdaje saopštenje takvom pojedincu koji ga onda koristi da reši svoj slučaj u zakonskim procedurama. Ombudi takode mogu davati i pomoc druge vrste u rešavanju tih slučajeva.

Pravna tužba može biti podignuta na osnovu pretpostavki da postoji diskriminacija, pred redovnim sudom koji ima mogucnost da odredi nadoknadu za žrtve diskriminacije. Kaznene odštete takode mogu da budu odredene. Švedski Ombud može da zastupa stranu pred sudom za radne odnose. **Cilj institucije ombuda je da se stvori telo kome je mnogo lakše prici nego redovnom sudu tako da ljudi koji su diskriminisani mogu da dobiju odgovarajucu pomoc.** U Norveškoj i Finskoj ombudi godišnje primaju prosečno 200-300 zahteva sa izjavama o postojanju diskriminacije i, dodatno, obezbeduju telefonsko savetovanje.

1.2. Primeri zakona o jednakim mogućnostima

⁵ Prirucnik za nacionalne mehanizme za unapredjenje jednakosti žena i muškaraca i plan akcije, Uputstva za uspostavljanje i ostvarivanje nacionalne mašinerije za unapredjenje jednakosti sa primerima dobre prakse. Pripremila Đordija Testolin, savetodavna strucnjakinja, Savet Evrope, Strazbur, maj 2001.

⁶ Obe vrste diskriminacije, i direktna i indirektna, treba da budu zabranjene. Zakoni u nacelu zabranjuju direktnu diskriminaciju na osnovu pola i bracnog statusa. Direktna diskriminacija obuhvata seksualno uznemiravanje i diskriminaciju na osnovu trudnoce. Indirektnu diskriminaciju cine nezakonite tendencije kojima se postiže znatna razlika u uticaju na pojedinačni pol, i koje ne mogu da budu oznacene kao neophodne od strane lica koje usvaja primenu te prakse ili politike. Te prakse, politike i situacije su striktno zabranjene, jer njihovo uvođenje ili nastavlanje doprinosi razlikama medu polovima.

Finska

Zakon o jednakosti između žena i muškaraca

- Ima za cilj unapređenje jednakosti između žena i muškaraca
- Sprečava direktnu i indirektnu diskriminaciju koja se zasniva na polu
- Popravlja položaj žena, posebno u radnim odnosima
- Olakšava oporavak od rada i porodične odnose za žene i muškarce
- Zabranjuje diskriminaciju u reklamiranju radnih mesta i mesta u obukama
- Daje pravo na nadoknadu onima koji su diskriminirani u radnim odnosima
- Obavezuje vlasti da menjaju te uslove koji sprečavaju postizanje jednakosti
- Zahteva da muškarci i žene imaju jednake mogućnosti u obrazovanju i profesionalnom napretku
- Zahteva podjednako prisustvo muških i ženskih članova u državnim i opštinskim telima.

Nadzor nad primenom tog zakona namenjen je Ombudu za jednakost

- Zakon se ne primenjuje za aktivnosti koje su povezane sa praksama religioznih zajednica.
- Zakon nikoga ne ovlašćuje da se meša u bilo čije porodične stvari ili privatne živote ljudi.

Švedska

Švedski Zakon o jednakim mogućnostima stavlja jasno na znanje da je njegov prioritet poboljšanje uslova za žene u radnim odnosima. Zakon može da bude podeljen u dva glavna dela. Prvi se odnosi na obavezu poslodavca da aktivno unapređuje planove za jednake mogućnosti i da se ponaša u skladu sa njima.

Druga glavna oblast toga zakona je zabrana diskriminacije pojedinacnog zaposlenog ili onih koji apliciraju za posao na osnovama pola, kao i zabrana seksualnog uznemiravanja.

Zakon takođe sadrži pravila o nadzoru poštovanja zakona i sankcijama prema poslodavcima koji propuštaju da se prilagode njegovim odredbama.

1.3. Primeri ombuda

Finska

- *Ombud o jednakosti*: osnovan je 1987. i pridružen je Ministarstvu za socijalno staranje i zdravlje. Njeni/njegovi ciljevi su da nadgleda primenu Zakona o jednakosti između žena i muškaraca. On/ona podnosi tužbe kada se desi kršenje toga zakona, pribavlja informacije o zakonima koji se odnose na jednakost i njihovu primenu i nadgleda prisustvo rodne jednakosti u različitim oblastima društva. Ombudu za jednakost asistira *Kancelarija Ombuda za jednakost* koja takođe radi i za Savet za jednakost.

Norveška

- *Ombud za jednaki status žena i muškaraca*: osnovan je 1979. Zakonom o jednakom položaju. To je nezavisno telo, administrativno pripojeno Ministarstvu za decu i porodična pitanja. Njegov/njen cilj je da obezbedi primenu Zakona o saradnji sa Odborom za žalbe povodom primene rodne jednakosti. Taj ombud prima, ispituje i

nastoji da reši žalbe iz domena polne diskriminacije u svim oblastima. Ako se među stranama ne može dogovoriti mirno rešenje sukoba, on/ona šalje slučaj pred Odbor za žalbe povodom primene rodne jednakosti. Odbor vodi sporove u kojima se mirno rešenje nije moglo postići. On takode određuje naređenja i mere i može da nameće sankcije u slučaju neizvršivosti sopstvenih ili ombudovih odluka.

Švedska

- *Ombud za jednake mogućnosti*: to je vladin organ koji dela pod nadzorom Ministarstva za industriju, zaposlenost i komunikacije i osnovan je 1980. kada je Zakon o jednakosti između muškaraca i žena stupio na snagu. Prioritetan zadatak toga ombuda je da obezbedi poštovanje navedenog zakona. On to radi pomoću savetovanja i informisanja kao i kroz pregovore sa individualnim poslodavcem i njegovim nameštenicima ili njihovim organizacijama. Ombud takode pribavlja pomoć u sporovima oko kršenja zakonske zabrane polne diskriminacije, a može inicirati i druge zakone. Takode može, na zahtev ili na sopstvenu inicijativu, da pregleda pitanja koja se odnose na odredbe Zakona u pogledu obaveza poslodavaca da preduzimaju aktivne mere za postizanje jednakosti na radnom mestu. Druga važna odgovornost Ombuda za jednake mogućnosti je da obaveštava javnost i na druge odgovarajuće načine omogućava jednakost na radnom mestu, kroz informisanje i obrazovanje. Ombudi takode nastoje na jednakosti u oblasti obrazovanja.

1. 4. Planovi za jednakost na radnim mestima

Zakoni o jednakosti u Švedskoj i Finskoj, na primer, obavezuju poslodavca da preduzima aktivnosti u pogledu ostvarivanja i unapređivanja jednakosti. Ta obaveza se podjednako odnosi na poslodavce iz javnog i privatnog sektora. Obaveza da se unapređuje jednakost uključuje razvijanje radnih uslova pogodnih i za muškarce i za žene, mogućnost da kombinuju rad i porodični život, da ne budu izloženi seksualnom uznemiravanju, da se unapređuje princip jednakih zarada i odgovarajuća rodna podela rada na različite zadatke i različite hijerarhijske nivoe.

Iako zakon obavezuje poslodavca da napiše godišnji plan za sprovođenje jednakosti, on to može da izbegne ako članovi sindikata ili drugi aktivni pojedinci to ne zahtevaju od njega. To se još više odnosi na realizaciju plana. Aktuelno unapređenje jednakosti je još jednom postalo zavisno od ucesnika u procesu. Zakoni o jednakosti, kao i razne druge regulative, samo su oruđe koje tek treba da bude iskorišćeno od strane pojedinaca, žena i muškaraca koji, svesni svojih prava, žele da ih zaštite.

1. 5. Primeri planova jednakosti

Švedska

U saglasnosti sa švedskim zakonom, poslodavac koji ima najmanje 10 nameštenika mora da priredi nacrt godišnjeg plana za sprovođenje jednakosti koji uključuje rodno kategorisanu statistiku plata, raspodelu nameštenika po pozicijama i zanimanjima, novozaposlene, unapređenja i sl.

Finska

Planiranje jednakosti predstavlja oruđe za unapređivanje jednakosti u radnim odnosima. Zakon obavezuje svakog poslodavca koji ima minimalno 30 nameštenika da u svoj godišnji plan personala i plan obuke ukljuci mere za dalje unapređenje jednakosti između žena i muškaraca u radnim odnosima ili da te mere ukljuci u plan aktivnosti zaštite na radu. Poseban plan jednakosti treba da se pravi za radna mesta. Planiranje jednakosti može da pokrije, na primer, razvitak prijemnih procedura, unapređenje napredovanja žena u karijeri, radne uslove, plate i nadoknade, licno obucavanje, ucestvovanje u radnim grupama, vežbe u porodicnim pravima, jednaku raspodelu poslova među ženama i muškarcima, ponašanja koja doprinose jednakosti, stvaranje sistema jednakosti u licnim odnosima i unapređenje jednakosti u upravljanju.

2. Tekstovi zakona

1. Rumunija: Uredba o prevenciji i sankcionisanju svih oblika diskriminacije

(objavljena u Službenom glasniku, Deo I, br. 431 od 2. septembra 2000. godine)
Na osnovu člana 107. stav 1. i 3. Ustava Rumunije i odredaba člana 1. slovo S. tačka 2. Zakona br. 125/2000 o vladinom ovlašćenju za donošenje uredbi br. 137 od 31. avgusta 2000. godine
Vlada Rumunije donosi ovu Uredbu.

POGLAVLJE I

Nacela i definicije

Clan 1. - (1) U Rumuniji, kao pravnoj, demokratskoj i socijalnoj državi ljudsko dostojanstvo, prava i slobode gradana, sloboda razvoja humane licnosti, zagarantovane su i predstavljaju najviše vrednosti.

(2) Princip ravnopravnosti među gradanima, isključenje privilegija i diskriminacije zajemcuju se posebno kroz ostvarivanje sledećih prava:

a) pravo na jednak tretman pred pravosudnim ustanovama ili bilo kom drugom pravosudnom organu;

b) pravo na licnu bezbednost i pravo na državnu zaštitu u slučaju nasilja i maltretiranja od strane pojedinaca, grupe ili ustanove;

c) politicka prava, kao što je biracko pravo, pravo ucestvovanja u javnom životu i pristup politickim funkcijama;

d) druga gradanska prava, a posebno:

(I) sloboda kretanja i nastanjenja,

(II) pravo napuštanja države i povratak u istu,

(III) pravo na dobijanje rumunskog državljanstva,

(IV) pravo na sklapanje braka i izbor bracnog druga,

(V) pravo svojine,

(VI) pravo nasledivanja,

(VII) sloboda mišljenja, savesti i veroispovesti,

(VIII) sloboda opredeljenja i izražavanja,

(IX) sloboda okupljanja i udruživanja;

(e) ekonomska, socijalna i kulturna prava, a posebno:

(I) pravo na rad, slobodan izbor zanimanja, pravo na pravedne i povoljne uslove rada, na zaštitu u slučaju nezaposlenosti, kao i pravo na jednaku zaradu za jednak rad i pravicnu i zadovoljavajucu naknadu,

(II) pravo na obrazovanje sindikata i pristupanje pojedinim sindikatima,

(III) pravo na stan,

(IV) pravo na zdravstvenu zaštitu, lekarsku negu, socijalnu bezbednost i društvene usluge,

(V) pravo na školovanje i profesionalno obrazovanje,

(VI) pravo ravnopravnog ucestvovanja u kulturnim aktivnostima;

f) pravo pristupa svim javnim mestima i službama

(3) Svako pravno i fizicko lice je obavezno da poštuje principe ravnopravnosti i nediskriminacije.

Clan 2. - (1) Diskriminacijom, u smislu ove uredbe, smatra se svaki oblik razlike, iskljućivosti, restrikcije ili povlašćenja po osnovu rase, nacionalnosti, etnicke pripadnosti, jezika, veroispovesti, ubedenja, socijalne kategorije, pola ili seksualnog opredeljenja, pripadnosti nedovoljno zašćicenoj kategoriji ili po osnovu bilo kog drugog kriterijuma koji ima za cilj ili kao posledicu uskracivanje ili sprecavanje priznavanja, upotrebe ili ostvarivanja, pod jednakim uslovima, osnovnih prava i slobode gradana ili drugih zakonskih prava u politickoj, ekonomskoj, društvenoj ili kulturnoj oblasti ili bilo kojoj drugoj oblasti javnog života.

(2) Bilo koje aktivno ili pasivno ponašanje koje svojim efektima povlašćuje ili pak dovodi neopravdano u neravnopravan položaj ili nepravedno omalovažava pojedinca, grupu pojedinaca ili zajednicu u odnosu na druge pojedince, grupe pojedinaca ili zajednice, saglasno ovoj uredbi povlaci sa sobom prekršajnu odgovornost, ukoliko takvo ponašanje nije sankcionisano krivicnim zakonodavstvom.

(3) Odredbe ili pak propisi fizickih ili pravnih lica koji proizvode dejstva navedena u stavu (2) dovode do prekršajne odgovornosti fizickih ili pravnih lica, ukoliko nisu sankcionisane krivicnim zakonodavstvom.

(4) Mere privatnog prava koje preduzimaju organi javne vlasti ili pravna lica u prilog pojedincu, grupi pojedinaca ili zajednici, u cilju obezbedivanja njihovog normalnog razvoja ili pak stvaranja jednakih šansi u odnosu na druge pojedince, grupe pojedinaca ili zajednice, kao i pozitivne mere koje imaju za cilj zaštitu nedovoljno zašticenih grupa, saglasno ovoj uredbi ne smatraju se prekršajem.

(5) Otklanjanje svih oblika diskriminacije, u smislu ove uredbe, vrši se:

a) preduzimanjem afirmativnih aktivnosti ili specijalnih mera za pojedince ili grupe pojedinaca iz redova nacionalnih manjina ili za zajednice nacionalnih manjina, u cilju zaštite nedovoljno zašticenih grupa, onda kada iste nemaju jednake šanse;

b) sankcionisanjem diskriminatornog ponašanja predvidenim odredbama stava (2) i (3).

Clan 3. - Odredbe ove uredbe primenjuju se se na sva javna i privatna fizicka i pravna lica, kao i na javne ustanove sa ovlašćenjima koja se odnose na:

a) uslove zasnivanja radnog odnosa, kriterijume i uslove prijema i selekcije, kriterijume unapredenja, pristup svim oblicima i nivoima profesionalnog usmeravanja, profesionalnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja;

b) socijalnu zaštitu i socijalnu bezbednost;

c) javne službe ili druge službe, kao i pristup dobrima i pogodnostima;

d) sistem obrazovanja;

e) obezbedenje slobode kretanja;

f) obezbedenje javnog reda i mira.

Clan 4. - Nedovoljno zašticenom kategorijom u smislu ove uredbe smatra se ona kategorija lica koja se nalazi u neravnopravnom položaju u odnosu na vecinu gradana zbog svog društvenog porekla ili hendikepa, ili kategorija koja nailazi na odbacivanje i marginalizaciju zbog specifičnih okolnosti kao što su nezarazne hronicne bolesti, infekcija virusom HIV, status izbeglica ili azilanata.

POGLAVLJE II

Posebne odredbe

Odeljak I

Jednakost u privrednoj delatnosti i u pogledu zapošljavanja i profesije

Clan 5. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se uslovljavanje nekom licu da ucestvuje u nekoj privrednoj delatnosti, izboru ili slobodnom obavljanju neke profesije vezane za njegovu rasnu, nacionalnu, etnicku, versku pripadnost, pripadnost određenoj društvenoj kategoriji, odnosno njegovih ubedenja, pola ili seksualne opredeljenosti, godina starosti ili pripadnosti nedovoljno zašticenoj kategoriji.

Clan 6. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se diskriminacija nekog lica zbog rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti ili pripadnosti određenoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zašticenoj kategoriji, odnosno zbog svojih ubedenja, starosnog doba, pola ili seksualne opredeljenosti, u radnom odnosu, socijalnoj zaštiti što se manifestuje u sledecim oblastima:

a) prestanak, suspendovanje, promene ili prekid radnog odnosa;

b) utvrđivanje ili izmena radnih nadležnosti, radnog mesta ili plate;

c) dobijanje socijalnih prava, drugih od onih koje predstavlja plata;

d) edukovanje, usavršavanje, prekvalifikovanje i profesionalno napredovanje;

e) primena disciplinskih mera;

f) pravo pristupanja sindikatu i uživanje pogodnosti koje on pruža;

g) bilo koji drugi uslovi obavljanja rada u uslovima važećih zakona.

Clan 7. - (1) Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se odbijanje fizickog ili pravnog lica da primi na rad lice zbog rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti i pripadnosti određenoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji ili zbog svojih ubedenja, godina života ili seksualne opredeljenosti.

(2) Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se uslovljavanje dobijanja radnog mesta po osnovu oglasa ili konkursa koji je objavio poslodavac ili njegov predstavnik, pripadnošću nekoj rasi, nacionalnosti, etnickoj grupi, religiji, određenoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji kao i zbog godina života, pola, seksualne opredeljenosti, odnosno ubedenja kandidata osim situacije predviđene u članu 2. stav (4).

(3) Fizička i pravna lica nadležna za posredovanje i raspoređivanje na radu primenice jednake kriterijume prema svima koji traže radno mesto, obezbedice svim licima koja traže radno mesto slobodnu dostupnost u konsultovanju ponude i potražnje na tržištu rada, i u pogledu mogućnosti dobijanja radnog mesta i sticanja kvalifikacija, i odbijace podržavanje diskriminacionih zahteva poslodavca. Poslodavac ce obezbediti tajnost podataka u pogledu rasne, nacionalne, etnicke, verske, polne, seksualne opredeljenosti ili drugih podataka licnog karaktera za lica koja traže radno mesto.

Clan 8. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se diskriminacija koju vrši poslodavac u odnosu na socijalna davanja u zavisnosti od rasne, nacionalne, jezičke i etnicke pripadnosti i pripadnosti određenoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji ili njihovih ubedenja.

Clan 9. - Oredbe cl. 5-8 ne mogu se tumaciti u smislu ogranicanja prava poslodavca da odbije zapošljavanje lica koje ne odgovara uobicajenim zahtevima i standardima u doticnoj oblasti, sve dok odbijanje ne predstavlja diskriminacioni akt u smislu ove uredbe.

Odeljak II

Slobodan pristup javnim administrativnim i pravnim službama, zdravstvenim i drugim uslugama, dobrima i pogodnostima

Clan 10. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra sa odbijanje obezbeđivanja fizickom licu ili grupi lica, ili pravnom licu koje upravlja pravnim licem, javnih i pravnih usluga zbog njene rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti ili pripadnosti određenoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji odnosno zbog njenih/njihovih ubedenja, godina života, pola ili seksualne opredeljenosti, ako delo ne spada u oblast krivicnog zakona.

Clan 11. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se odbijanje fizickom licu ili grupi lica zdravstvenih usluga - biranje porodicnog lekara, zdravstvene zaštite, zdravstvenog osiguranja, usluge hitne pomoci ili druge zdravstvene usluge - zbog rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti ili pripadnosti pojedinoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji odnosno zbog ubedenja, godina života, pola ili seksualne opredeljenosti lica o kojima se radi.

Clan 12. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se uskracivanje nekom licu ili grupi lica prava prodaje ili zakupa nekog terena ili zgrade za stanovanje, davanja bankarskog kredita ili zakljucivanja bilo koje druge vrste ugovora zbog rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti ili pripadnosti pojedinoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji, odnosno zbog ubedenja, godina života, pola ili seksualne opredeljenosti lica o kojima se radi.

Clan 13. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se uskracivanje licu ili grupi lica usluga koje pružaju hoteli, pozorišta, bioskopi, prodavnice, restorani, barovi, diskoteke ili druge uslužne službe, bez obzira da li su u privatnom ili javnom vlasništvu, ili preduzeca za javni prevoz - avionom, brodom, železnicom, metroom,

autobusom, trolejbusom, tramvajem, taksijem ili drugim sredstvima - zbog rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti ili pripadnosti određenoj društvenoj kategoriji, nedovoljno zaštićenoj kategoriji ili zbog ubedenja, godina života, pola ili seksualne opredeljenosti lica o kojima se radi.

Clan 14. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se uskracivanje licu ili grupi lica određenih prava ili pogodnosti zbog rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti ili pripadnosti pojedinoj društvenoj kategoriji, ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji, ili zbog ubedenja, godina života, pola ili seksualne opredeljenosti lica o kojima se radi.

Odeljak III

Pristup obrazovanju

Clan 15. - (1) Prekršajem, u smislu ove uredbe, smatra se ako se jednom ili više lica uskracuje pristup državnom ili privatnom obrazovanju, bilo kog oblika, stepena ili nivoa, zbog toga što on/ona pripada određenoj rasi, nacionalnosti, etničkoj grupi, religiji, ili povlašćenoj ili nedovoljno zaštićenoj društvenoj kategoriji, odnosno zbog ubedenja, godina života ili seksualne opredeljenosti doticnog lica.

(2) Odredbe ovog clana primenjuju se u svim fazama ili etapama obrazovnog sistema, uključujući i prijem ili upis u određene obrazovne institucije i ocenjivanje pri proveri znanja.

(3) Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se traženje izjave o etničkoj pripadnosti određenog lica ili više lica, kao uslov da se to lice ili više lica može obrazovati na maternjem jeziku. Izuzetak je samo srednje i univerzitetsko obrazovanje gde kandidati konkurišu za mesta koja su posebno odobrena za pripadnike određene nacionalne manjine, što ovi moraju dokazati dokumentom koji izadaje određena organizacija doticne manjine, konstituisana na osnovu zakona.

(4) Odredbe stava (1), (2) i (3) ne mogu se tumačiti u smislu da obrazovna jedinica ili ustanova ne može uskratiti pravo upisa ili prijema lica čije znanje ili prethodni rezultati ne odgovaraju standardima ili uslovima predviđenim za upis u tu ustanovu sve dotle dok to uskracivanje nije određeno rasnom, nacionalnom, etničkom, verskom pripadnošću, odnosno pripadnošću doticnog lica nedovoljno zaštićenoj društvenoj kategoriji, ili pak zbog ubedenja, godina života, pola ili seksualne opredeljenosti doticne osobe.

(5) Odredbe stava (1) i (2) ne mogu se tumačiti u smislu uskracivanja prava nekoj ustanovi ili obrazovnoj ustanovi u kojoj se pripremaju teolozi da odbije upis lica čiji religiozni status ne odgovara uslovima predviđenim za pohađanje doticne ustanove.

(6) Prekršajem u smislu ove uredbe smatraju se i sva ostala ograničenja na bazi rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti, ili pripadnosti određenoj društvenoj ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji, u procesu osnivanja i akreditacije obrazovnih ustanova, osnovanih na osnovu važeće zakonske regulative.

Odeljak IV

Sloboda kretanja, pravo na slobodan izbor prebivališta i pristup javnim mestima

Clan 16. - (1) Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se svaka radnja koja u sebi sadrži pretnju, prisilu, prinudu ili neko drugo sredstvo za asimilaciju, premeštaj ili kolonizaciju lica u cilju izmene etnicke, rasne ili društvene strukture određene regije, zemlje ili mesta.

(2) Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se svaka radnja kojom se provocira napuštanje mesta boravka i deportacija ili otežavaju životni i radni uslovi sa ciljem da se izaziva otkazivanje tradicionalnog mesta boravka jednog ili više lica, pripadnika

određene rase, nacionalnosti, etnicke grupe ili religije, odnosno cele jedne zajednice bez njene saglasnosti. Kršenjem odredbi ove uredbe smatra se i prisiljavanje grupe lica, pripadnika određene nacionalne manjine da napusti mesto, područje ili oblast u kojoj živi kao i prisiljavanje grupe lica pripadnika većine da se nastani u mestu, području ili oblasti nastanjenim pripadnicima nacionalnih manjina.

Clan 17. - (1) Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se svaka radnja koja ima za cilj iseljavanje ili isterivanje jednog ili više lica iz jednog kvarta ili objekta zbog njegove/njihove rasne, nacionalne, etnicke, verske pripadnosti ili pripadnosti određenoj društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji, odnosno zbog njihovog ubedenja, godina života, pola ili seksualne opredeljenosti.

(2) Odredbe stava (1) ne mogu se tumačiti u smislu uskracivanja prava organima vlasti u pogledu primene urbanističkih planova pod uslovom da se iseljavanje vrši u skladu sa zakonom a preduzeta mera nije vezana za rasnu, nacionalnu, etnicku, versku pripadnost lica ili grupe lica o kojima je rec, ili pak za povlašćenu, odnosno nedovoljno zaštićenu društvenu kategoriju, za njihovo opredeljenje, godine života, pol ili seksualne opredeljenosti.

Clan 18. - Prekršajem u smislu ove uredbe smatra se svaka zabrana određenom licu ili više lica u pogledu pristupa javnim mestima zbog njegove/njihove rasne, nacionalne, etnicke ili verske pripadnosti, pripadnosti određenoj povlašćenoj ili nedovoljno zaštićenoj društvenoj kategoriji, odnosno zbog sopstvenog ubedenja, godina života, pola ili seksualnog opredeljenja.

Odeljak V

Pravo na licno dostojanstvo

Clan 19. - Prekršajem u smislu ove uredbe, ako učinjeno delo nije sankcionisano u krivičnom zakonu, smatra se svaka propagandno-šovinistička radnja, javno izražena sa ciljem da širi rasnu ili nacionalnu mržnju, ili radnja koja ima za cilj da utiče na dostojanstvo licnosti ili da izazove zastrašivanje, ponižavanje, sukobe, vredanje, usmereno protiv pojedinaca, grupe pojedinaca ili zajednice po osnovu njihove pripadnosti određenoj rasi, etnickoj grupi, veri, društvenoj kategoriji ili nedovoljno zaštićenoj kategoriji, odnosno zbog njihovog ubedenja, pola ili polnog opredeljenja.

POGLAVLJE III

Sankcije

Clan 20. - (1) Prekršaji propisani članovima 5-8, 10-14, članom 15. stav (1), (2), (3), (6) članom 16, članom 17. stav (1), članovima 18. i 19. ove odluke sankcionišu se novčanom kaznom u iznosu od 500.000-10.000.000 leja, ako se diskriminacija odnosi na fizičko lice, odnosno novčanom kaznom od 1.000.000 leja i 20.000.000 leja ako se ista odnosi na grupu pojedinaca ili zajednicu.

(2) Sankcije se primenjuju i na pravna lica.

(3) Utvrđivanje i sankcionisanje prekršaja predviđenih u Poglavlju II ove uredbe, vrše članovi Nacionalnog veća za suzbijanje diskriminacije. Shodno se primenjuju i odredbe Zakona br. 32/1968 o utvrđivanju i sankcionisanju prekršaja sa naknadnim izmenama i dopunama.

(4) Prilagodavanje iznosa novčanih kazni vrši se saglasno odredbama člana 71 Zakona br. 32/1968 o utvrđivanju i sankcionisanju prekršaja i naknadnim izmenama i dopunama istog.

Clan 21. - (1) U svim slučajevima diskriminacije predviđene ovom uredbom, diskriminisana lica imaju pravo da traže odštetu srazmerno pretrpljenoj šteti ili

povracaj u prvobitno stanje koje je prethodilo diskriminaciji ili otklanjanje posledica diskriminacije, saglasno opštim pravilima.

(2) Zahtev za odštetu oslobođen je placanja sudske takse.

(3) Sudska instances može zahtevati da nadležni organ povuce odobrenje za rad izdato pravnom licu koje svojim diskriminatornim ponašanjem prouzrokuje znatnu štetu, ili pak prouzrokuje manju štetu stalnim kršenjem odredaba ove odluke.

Clan 22. - (1) Nevladine organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava raspolažu aktivnim procesnim pravom u slučaju da se diskriminacija manifestuje u njihovoj oblasti delovanja, nanoseći štetu zajednici ili grupi pojedinaca.

(2) Organizacije iz prethodnog stava raspolažu aktivnim procesnim pravom i u slučaju da diskriminacija prouzrokuje štetu fizickom licu, ako se time novcano kažnjava organizacija.

Poglavlje IV

Završne odredbe

Clan 23. - (1) U roku od 60 dana od dana objavljivanja ove uredbe u Službenom glasniku Rumunije, Deo I, obrazuje se Nacionalno veće za suzbijanje diskriminacije, kao stručni organ centralne javne uprave, pod ingerencijom Vlade.

(2) Odlukom Vlade propisuje se organizacija i delokrug rada Nacionalnog veća za suzbijanje diskriminacije.

Clan 24. - Ova uredba stupa na snagu u roku od 60 dana od dana objavljivanja u Službenom glasniku Rumunije, Deo I.

Predsednik Vlade

Mugur Konstantin Isaiesku

2. Norveška: Zakon o jednakosti polova

Zakon br. 45 od 9. juna 1978. o jednakosti polova

Clan 1. Namere ovog zakona

Ovaj zakon unapređuje jednak status između polova i ima za cilj posebno poboljšanje položaja žena.

Javne vlasti unapređuju jednakost polova u svim sektorima društva.

Žene i muškarci imaju jednake šanse u obrazovanju, zaposlenju i u kulturnom i profesionalnom usavršavanju.

Clan 2. Sadržaj ovog zakona

Ova odluka se odnosi na diskriminaciju između muškaraca i žena u svim oblastima, osim na unutrašnja pravila u okviru religijskih zajednica.

U odnosu na porodičan život i čisto lične odnose, ovaj zakon neće biti sproveden od strane pomenutih vlasti u članu 10.

U specijalnim slučajevima kralj odlučuje da se zakon ne primenjuje u celosti ili delimično, na određene specifične sektore. U ovakvim slučajevima treba dobiti mišljenje Odbora (iz člana 10).

Clan 3. Opšte klauzule

Različiti tretman žena i muškaraca nije dozvoljen.

Termin različiti tretman znači tretman pravljenja razlike između muškaraca i žena zato što su različitog pola. Termin takođe označava tretman koji je *de facto* rezultat nerazumnog davanja prednosti jednom polu u odnosu na drugi.

Različiti tretman koji unapređuje jednakost polova u saglasnosti sa namerom ovog zakona, nije u suprotnosti sa prvim paragrafom. Ovo se takođe odnosi na specijalna prava data ženama koja su bazirana na biološkoj razlici između polova.

Kralj može doneti uredbe koje se ticu vrsta razlicitog tretmana koje mogu biti usvojene u skladu sa ovim zakonom, ukljucujuci propise o pozitivnom specijalnom tretmanu muškaraca u odnosu na negu i obrazovanje dece.

Clan 4. Zaposlenje

Slobodna radna mesta ne mogu se oglašavati na nacin da su ogranicena na jedan pol osim ako ne postoji ocigledan razlog da se tako ucini. Oglas ne sme davati utisak da poslodavac ocekuje ili daje prednost jednom polu u odnosu na drugi za tu poziciju.

Pri zapošljavanju, unapređenju, davanju otkaza ili privremenom otpuštanju zaposlenog ne sme se praviti razlika između muškaraca i žena u skladu sa članom 3.

Osoba koja se prijavljuje za posao a nije dobila poziciju za koju se prijavila može zahtevati od poslodavca da u pisanoj formi pruži dokaze o obrazovanju, iskustvu i ostale jasno pokazane kvalifikacije za poziciju na kojoj je osoba suprotnog pola zaposlena na tom mestu.

Ako tretman pravljenja razlike između muškaraca i žena pri zaposlenju, unapređenju, otkazu ili privremenom otpuštanju radnika postoji, poslodavac dokazuje da to nije prouzrokovano polom osoba koje su se prijavile za posao ili zaposlenih.

Clan 5. Jednaka primanja - plate

Žene i muškarci zaposleni kod istog poslodavca imaju jednake plate za posao iste vrednosti.

Termin plata oznacava uobicajenu nadoknadu za posao kao i ostale dodatke ili bonuse u gotovini, kao i ostale beneficije date od strane poslodavca.

Termin jednaka plata znaci da se plata odreduje na isti nacin za muškarce i žene bez obzira na pol.

Ako tretman pravljenja razlike po pitanju plata između muškaraca i žena postoji pri obavljanju posla iste vrednosti, poslodavac mora dokazati da to nije prouzrokovano polom zaposlenih.

Kralj propisuje odredbama šta se podrazumeva pod istim poslodavcem u centralnoj i lokalnoj vladinoj službi.

Clan 6. Obrazovanje

Žene i muškarci imaju jednaka prava na obrazovanje.

Poslodavac tretira žene i muškarce na jednak nacin po pitanjima obuke, daljeg obrazovanja i placenog odmora ili odsustva u vezi sa obrazovanjem, itd.

Po pitanju pristupa kursevima, školama ili studijama, kao i ostalim nastojanjima kreiranim u svrhu poboljšanja zaposlenja u određenoj ekonomskoj grani ili profesiji i kada su uslovi otprilike jednaki, može se dati prednost jednom polu, ako ce to pomoci da se na duže vreme reguliše bilo kakav disbalans između polova u pomenutoj ekonomskoj grani ili profesiji.

Ako tretman pravljenja razlike u odnosu na pomenute cinjenice u drugom paragrafu ovog clana postoje, poslodavac mora dokazati da to nije prouzrokovano polom zaposlenih.

Clan 7. Pomoc pri ucenju

U školama i drugim ustanovama za obrazovanje pomoc pri ucenju bazirana je na polnoj jednakosti.

Clan 8. Udruženja

Bilo koje udruženje je otvoreno ženama i muškarcima pod podjednakim uslovima ako je:

1. članstvo u udruženju od važnosti za individualnu mogućnost člana u poslu ili profesionalnom napredovanju, ili
 2. cilj udruženja važan u doprinosu rešavanju generalnih problema socijalne prirode.
- Odredbe pomenute u prvom paragrafu ne odnose se na udruženja gde su glavni ciljevi unapređenje interesa jednog od polova.

Clan 9. Savet za jednakost polova

Kralj naimenuje Savet za jednakost polova gde o ovlašćenjima i broju članova odlučuje Skupština u bilo koje vreme.

Clan 10. Pravnosnažnost Odluke

Kralj naimenuje Ombud za jednakost polova i odbor – Odbor za žalbe u pogledu narušavanja rodne jednakosti – da saraduju pri sprovođenju ove odluke. U nadležnost Ombuda i Odbora su uključena, sa ograničenjima datim u drugom paragrafu člana 2, sva privatna preduzeća kao i sve administrativne i trgovačke delatnosti u javnom sektoru. Ombud je naimenovan od strane kralja na šest godina.

Odbor će se sastojati od sedam članova sa licnim zaduženjima. Dva člana sa zamenicima su naimenovani na preporuku Norveške unije sindikata i Norveške unije poslodavaca. Kralj naimenuje predsedavajućeg kao i zamenika predsedavajućeg, od kojih jedan treba da ima kvalifikacije potrebne za sudije.

Kralj donosi odredbe po pitanju funkcija i organizovanja Ombuda i Odbora. Mišljenje Odbora treba da bude dobijeno unapred.

Clan 11. Funkcije Ombuda i Odbora

U odnosu na pitanje jednakosti polova, Ombud osigurava da ne dode do prekršaja ove odluke. Ombud na svoju inicijativu ili na osnovu zahteva od strane drugih, nastoji da obezbedi da se odredbe iz ove odluke sprovedu. U slučaju da ne postoji dobrovoljni pristanak, Ombud iznosi slučaj pred Odbor na odlučivanje u skladu sa članom 13.

U slučaju da Ombud odluci da slučaj ne iznese pred Odbor, on može biti iznesen od strane bilo koga ko je jedna od strana u tom slučaju, a može biti pokrenut i od strane lica koje nije stranka u postupku. O slučajevima odlučuje Odbor osim ako se oštete strane tome ne suprotstave.

Odbor može zahtevati od Ombuda da podnese određene slučajeve Odboru.

Clan 12. Odluke Ombuda

U slučaju da Ombud ne može postići dobrovoljan dogovor i ako se može pretpostaviti da bi čekanje na odluku Odbora rezultiralo neprijatnostima ili bi moglo naškoditi, Ombud može potvrditi odluku kao što je propisano u članu 13.

Ombud treba da navede osnove za odluku u vreme kada je doneta. Odbor treba da bude informisan o odluci. Žalba na odluku može biti izneta ispred Odbora.

Clan 13. Odluke Odbora

Odbor zabranjuje bilo koji akt koji je u suprotnosti sa članom 3–8 ove odluke ako Odbor smatra da je takva intervencija neophodna s obzirom na jednakost polova. Odbor propisuje neophodne mere da osigura da je pomenuto delo spreceno ili da se ne ponavlja. Ako Odbor ne može da sacini odluku u skladu sa drugim paragrafom treba da iznese svoje mišljenje da li je situacija koja je iznesena pred Odbor suprotna ovom zakonu.

Odbor ne može opozvati ili preinaciti upravne odluke donete od strane drugih. Odbor ne može ni propisati mere o načinu kako da vlasti usvoje upravne odluke sprovođenja u delo sa ciljem da se izbegne kršenje Zakona. Termin upravne odluke označava bilo koju odluku pokrivenu članom 2, prvi paragraf, odeljak (a) Zakona o javnoj upravi. Odbor ne može donositi odluke u ime kralja ili ministarstva.

Odbor omogućuje tle za odluku istovremeno kada je doneta.

Na odluku se ne može žaliti kralju ili ministarstvu, ali se može izneti pred sud za potpuno sudenje o slučaju unutar okvira rada ovog zakona.

Clan 14. Odnosi Odbora sa Sudom za radne odnose

U okviru ovog zakona ako je slučaj, koji indirektno podiže pitanje validnosti, tumačenja ili produženog postojanja kolektivnog ugovora, iznesen pred Odbor, u cilju odlaganja, sve zainteresovane strane kolektivnog ugovora ovo pitanje mogu regulisati Sudom za radne odnose. Kralj će propisati odredbe za ovakvu parnicu.

Ni pod kakvim uslovima Odbor ne može donositi odluke koje spadaju u nadležnost Suda za radne odnose u skladu sa odlukom donetom 5. maja 1927. koja se odnosi na radne odnose kao i odlukom donetom 18. jula 1958. br. 2 koja se odnosi na odnose u javnoj službi.

Clan 15. Obaveza dostavljanja informacija

Bez obzira na njihovu obavezu cuvanja tajne, od vlasti se zahteva da dostave Ombudu i Odboru informacije neophodne za sprovođenje ovog zakona. Ovakve informacije takode se mogu tražiti i od drugih koji imaju obavezu da pruže dokaze u skladu sa Zakonom o gradanskim parnicama. Clan 211 Zakona o gradanskim parnicama primenjuje se na isti nacin. Odluke koje se odnose na clan 207 prvi pasus, druga recenica, clan 208 drugi paragraf i clan 209 drugi pasus clana 209 treci paragraf, treca recenica Zakona o gradanskim parnicama izdaju se od strane Oblasnog ili Gradskog suda.

Odbor i Ombud mogu preduzeti takvu istragu i inspekciju ako je to neophodno u vršenju njihovih dužnosti u skladu sa ovim zakonom. Ako je neophodno, mogu tražiti pomoc policije.

Odbor ili Ombud mogu tražiti da te informacije budu pružene, ili da istraga može biti vršena od strane drugih zvanicnih tela koja su ukljucena u sprovođenje ovog zakona.

Clan 16. Obaveza tajnosti

Bilo ko ko ima mandat ili preuzme naimenovanje u Odboru ili Ombudu ne sme bez opravdanog ili dovoljnog razloga dozvoliti drugima da dodu do saznanja o informacijama koje proizilaze iz njegove službe ili naimenovanja a koje se ticu sledeceg:

1. bilo cije stvari licne prirode;
2. tehnickih zamisli, metoda proizvodnje, planova i prognoza i sl. koje druga preduzeca mogu iskoristiti u svojim poslovima u okviru povreda koje se mogu desiti a na koje se informacija odnosi.

U nastavku, ovakve informacije ne mogu biti upotrebljene od strane pomenute osobe u njenim licnim aktivnostima.

Clan 17. Odgovornost za štetu

Namerni ili nemarni uciniac kršenja odredaba ovog zakona smatra se odgovornim u skladu sa uobicajenim pravilima.

Sud može preinaciti odgovornost iz prvog paragrafa ako bi posledice bile nerazumno teške ili ako druga razmišljanja ukazuju na to.

Clan 18. Kriminalna odgovornost

Bilo ko ko namerno ili nebrigom krši odluke donete u skladu sa clanom 12 ili 13, ili ko pomaže ili podstice u skladu sa tim bice kažnjen.

Kršenje pocinjeno od strane osobe u potcinjenom položaju nece biti kažnjeno ako je prekršaj prouzrokovan usled naredenja nadredene osobe.

Preduzeca, udruženja ili fondacije u cije ime je ovakav prekršaj pocinjen ili ciji bi interes bio unapreden ovim prekršajem ili oni koji mogu imati beneficije mogu biti kažnjeni.

Namerno ili nebrigom kršenje zapovesti u skladu sa clanom 15 bice kažnjeno novcano ili zatvorom do tri meseca, ili oba. Kršenje clana 16 prvi paragraf bice kažnjeno u skladu sa clanom 121 Krivicnog zakona iako okrivljena strana nije službenik u javnoj službi. Kršenje clana 16 drugi paragraf kažnjava se novcano ili zatvorom do jedne godine ili oba.

Clan 19. Sudsko gonjenje

Kršenje clana 18 prvi do treci pasus nece biti predmet javnog gonjenja osim na zahtev Odbora, samo ako nije od javnog interesa.

Javni tužilac, zadužen za ovaj slucaj, može zahtevati odluku u vezi sa merama koje ce zaustaviti ovo delo i spreciti da se isto ponovi.

Clan 20. Geografski domen važenja

Ovaj clan se primenjuje u zemlji i na norveškim brodovima i avionima na teritorijama koje nisu uključene u suverenitet neke druge zemlje. Ovaj clan se primenjuje na aktivnosti na instalacijama i instrumentima na norveškim delovima kontinentalne obale.

Kralj može napraviti izuzetke odluke prvog paragrafa ovog clana. Mišljenje Odbora treba da bude pribavljeno pre nego što se takva odluka donese.

Clan 21. Zastupljenost oba pola u društvu

Svaki pol treba da bude zastupljen sa najmanje 40% članova kada javna tela ustanovljavaju ili biraju društva, vladine odbore, veca itd., sa 4 člana ili više. Oba pola ca biti zastupljena u društvu sa 2 ili 3 člana. Ove odluke se takode primenjuju na zamenike.

Izuzeci od prvog paragrafa mogu biti dati u specijalnim okolnostima kada je ocigledno nerazumno zahtevati da se ovakve potrebe ispunjavaju.

Na odbore itd. koji se u skladu sa statutarnim zakonom sastoje samo od članova iz direktno izabranih tela, ovaj clan se ne primenjuje.

Na odbore itd. izabrane lokalno ili opštinski, demokratski izabrane, primenjuju se odluke Zakona o lokalnoj i opštinskoj upravi.

Kralj usvaja pravila koja se odnose na primenu i prijavu i može izdati dodatne odluke u skladu sa ovim clanom.

Odluke ovog clana ne ogranicavaju druge odluke koje se normalno primenjuju u vezi sa zastupljenošću u javnim odborima itd. u skladu sa odlukama ovog zakona koji se tice diskriminacionog postupka.

Clan 22. Stupanje na snagu

1. Ovaj zakon stupa na snagu kada kralj donese odluku.
2. Istovremeno drugi paragraf (novi) člana 1 u Zakonu br. 47 od 16. juna 1972. koji se odnosi na kontrolu tržišta glasi:

"Oglašivac i bilo ko ko stvara reklamni materijal mora osigurati da reklama nije u suprotnosti sa paritetom između polova i da ne sugerise bilo kakvo uvredljivo mišljenje o bilo kom polu ili predstavlja ženu ili muškarca na neki uvredljivi način".

Ova strana je poslednji put dopunjena 15. oktobra 1996.

LITERATURA

1. International Covenant on Civil and Political Rights, article 26 and International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, article 3, of the United Nations. Both were adopted in 1966 and entered into force in 1976.
2. Report of the *ad hoc* Committee of the Whole of the twenty-third special session of the General Assembly (A/S-23/10/Rev.1)
3. Requirements, function and authorities of the Parliamentary Commission for Equal Opportunities, presented at a seminar held in Skopje (6 April 2001) on "the establishment of the Parliamentary Commission for Gender Equality" and prepared by Ms Violeta Neubauer
4. Universal Declaration on Democracy, Inter-Parliamentary Union Inter-Parliamentary Council, 161st session (Cairo, 16 September 1997)

5. Mainstreaming a Gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system The Commission on the Status of Women, 6-16 March 2001
6. Plan of action to correct present imbalances in the participation of men and women in political life, Adopted by the Inter-Parliamentary Council, the plenary policy-making body of the Inter-Parliamentary Union, at its 154th session (Paris, 26 March 1994)
7. The Beijing Declaration and Platform for Action, *The General Assembly, Adopts the further actions and initiatives to implement the Beijing Declaration 1 and Platform for Action, 2 annexed to the present resolution. 10th plenary meeting, 10 June 2000.*
8. Concluding statement of the specialized Inter-Parliamentary Conference "Towards partnership between men and women in politics " *Organized by the Inter-Parliamentary Union New Delhi (India), 14-18 February 1997*
9. Declaration on equality between women and men as a fundamental criterion of democracy, CoE: 4th European Ministerial Conference on equality between women and men (Istanbul, 13-14 November 1997)
10. Final Document of the IIIrd Inter-Parliamentary Conference on security and co-operation in the Mediterranean *Organized by the Inter-Parliamentary Union Marseille (France), 30 March - 3 April 2000*
11. Commitments of Governments to implement the Beijing Platform for Action (Background Paper prepared by the Division for the Advancement of Women based on the statements delivered during the Fourth World Conference on Women)
12. FWCW Platform for action, Women in power and decision-making, United Nations A/RES/S-23/3 General Assembly Distr.: General, 16 November 2000, Twenty-third special session, Agenda item 10,00-65205
13. Beijing Parliamentary Declaration, Adopted by consensus by participants to Parliamentarians' Day on the occasion of the Fourth World Conference on Women (Beijing, 7 September 1995)
14. OSCE Action Plan for Gender Issues, Organization for Security and Co-operation in Europe 1 June 2000 Permanent Council Decision No. 353
15. Handbook on National Machinery to promote Gender Equality and Action Plans Guidelines for establishing and implementing National Machinery to promote equality, with examples of good practice, prepared by Giorgia Testolin, Consultant expert, Council of Europe, Strasbourg, May 2001
16. Austria's National Report on the implementation of the "Platform for action" Fourth World Conference on Women Beijing 1995, forwarded by the Federal Minister for Women's Affairs and Consumer Protection, Vienna, March 1998
17. Denmark Ministry of Foreign Affairs, Statement to the Folketing on Follow-up at national and international Levels to The United Nation's Fourth World Conference on Women, 3 April 1996, S.Q.File No. 28.B.98.
18. Equality Programme, of the Finnish Government, Approved on 6 February 1997

19. Italy, a National Plan to implement the Beijing Platform for Action, 8 March 1997
20. Norway's National Follow-up to the United Nations Fourth World Conference on Women, May 1997, Oslo
21. Swedish Government Offices, Ministry of Labour, Sweden's Follow-Up to the UN Fourth World Conference, on Women, July 1997
22. Norwegian Act on 45 of June 9th 1978 on Gender Equality
23. Rumunija: Uredba o prevenciji i sankcionisanju svih oblika diskriminacije objavljena u Službenom glasniku, Deo I, br. 431 od 2. septembra 2000. godine
24. Francuska, Nacionalni program akcije za primenu preporuka sa Konferencije u Pekingu, mart 1997.
25. Slovacka Republika, Nacionalni plan akcije za žene u Slovackoj Republici, Bratislava, septembar 1997.
26. Rumunija, Nacionalni plan za akciju na primeni glavnih ciljeva koji su određeni u završnim dokumentima Cetvrte konferencije o ženskim pravima u Pekingu
27. Poljska, mehanizmi saradnje državne administracije i nevladinih organizacija u korist pitanja žena i njihova podrška inicijativama koje su pokretac poboljšanja ženske situacije, Kancelarija veca ministara - vladino opunomoceno telo za pitanja porodice i žene
28. Litvanija: Informacija o primeni Platforme za akciju iz Pekinga u Republici Litvaniji, Pripremni komitet, Vilnius, Lithuania, 26. avgust 1996.
29. Nemacka, Nacionalna plan strategije, individualne inicijative, mere i aktivnosti razlicitih cinilaca u Nemackoj u primeni Platforme za akciju iz Pekinga
30. Češka Republika, Rezolucija Vlade Češke Republike, br. 236, 8. april 1998. O prioritetima i postupcima Vlade u cilju unapredenja jednakosti muškarca i žene
31. Bugarski Nacionalni plan akcije (U primeni obaveza Republike Bugarske preuzetih na UN-ovoj Cetvrtoj svetskoj konferenciji o ženi u Pekingu, 1995)
32. S.A.D. Predsednicko Meduagencijsko vece o ženama - maj 1996, Kancelarija Bele kuce za žensku inicijativu i njeno puno ostvarenje
33. Izrael, Redovni nacionalni izveštaj o progresu u statusu žene u Izraelu podnet na 41. komisiji o statusu žene ECOSOC, mart 1997. Podnet od strane savetnika premijera o statusu žene - Emuna Elon G., Žene u donošenju odluka i na vlasti, Strateški ciljevi po mandatu Platforme za akciju iz Pekinga